

KADIR HAS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

**YABANCI ÜLKELERDE VERİLEN BOŞANMA
KARARLARININ TÜRK HUKUKUNA ETKİSİ**

DUYGU FİLİZ BOZ

DOKTORA TEZİ

İSTANBUL, HAZİRAN, 2023

Duygu FİLİZ BOZ Doktora Tezi

2023

YABANCI ÜLKELERDE VERİLEN BOŞANMA KARARLARININ TÜRK HUKUKUNA ETKİSİ

DUYGU FİLİZ BOZ

DANIŞMAN: DOÇ. DR. ÖZGE UZUN KAZMACI

DOKTORA TEZİ

Özel Hukuk Anabilim Dalı Özel Hukuk Programı'nda Doktora derecesi için gerekli kısmi şartların yerine getirilmesi amacıyla Kadir Has Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'ne teslim edilmiştir.

İstanbul, Haziran, 2023

ONAY

DUYGU FİLİZ BOZ tarafından hazırlanan **YABANCI ÜLKELERDE VERİLEN BOŞANMA KARARLARININ TÜRK HUKUKUNA ETKİSİ** başlıklı bu çalışma jürimiz tarafından **DOKTORA TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Özge UZUN KAZMACI (Danışman)
Kadir Has Üniversitesi

.....

Prof. Dr. Ayfer UYANIK
MEF Üniversitesi

.....

Prof. Dr. Bahar Ceyda SÜRAL EFEÇİNAR
Piri Reis Üniversitesi

.....

Prof. Dr. Hatice Selin PÜRSELİM ARNING
Marmara Üniversitesi

.....

Doç. Dr. Ahmet AYAR
Kadir Has Üniversitesi

.....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Mehmet Timur AYDEMİR
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü
Onay Tarihi: 08.06.2023

ARAŞTIRMA ETİĞİ VE YAYIN YÖNTEMLERİ BİLDİRİMİ

Ben, DUYGU FİLİZ BOZ;

- Hazırladığım bu Doktora Tezinin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve başka çalışmalardan yaptığım alıntıların kaynaklarını kurallara uygun biçimde belirttiğimi;
- Bu Doktora Tezinin başka bir eğitim kurumunda bir derece veya diplomaya sunulan veya kabul edilen herhangi bir materyal içermediğini;
- "Yükseköğretim Kurulu Etik Davranış İlkeleri" uyarınca hazırlanan "Kadir Has Üniversitesi Akademik Etik İlkeleri"ni takip ettiğimi onaylıyorum.

Buna ek olarak, bu çalışma ile ilgili ortaya çıkabilecek herhangi bir usulsüzlük iddiasının, üniversite mevzuatına uygun olarak disiplin işlemi ile sonuçlanacağını kabul ediyorum.

DUYGU FİLİZ BOZ

Tarih ve İmza (08.06.2023)

Eşime, Anneme ve Babama...

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde; her koşulda her zaman yanımda olan, desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, hep arkamda olduğunu bildiğim Prof. Dr. Bahar Ceyda Süral Efeçinar'a, yazım sürecinde fikirleriyle bana yön veren, her zaman destekleyen Prof. Dr. Ayfer Uyanık'a, kendisini geç tanımış olsam da verdiği fikirler, yaptığı yönlendirmeler ile tezimin yazım sürecinde desteğini benden hiç esirgemeyen Doç. Dr. Özge Uzun Kazmacı'ya, değerli görüş ve önerileriyle sağladığı katkılardan dolayı Prof. Dr. Hatice Selin Pürselim Arning'e, fikirleriyle bana her zaman destek olan Doç. Dr. Ahmet Ayar'a ve önerileriyle, yönlendirmeleriyle beni yalnız bırakmayan Dr. Öğr. Üyesi Ekin Ömeroğlu'na emek ve katkılarından dolayı; manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, her zaman yanımda olan, bu süreçte hayatımı kolaylaştıran, düşünceleriyle, görüşleriyle, desteğiyle hep yanımda olduğunu bildiğim canım eşime, tez yazım sürecinde elini üzerimden hiç çekmeyen, bu süreci rahatça geçirmemi sağlayan, hep yanımda olduğunu bildiğim canım anneme ve beni sürekli motive eden, hayatım boyunca görüşlerinden, bilgi birikiminden, tecrübelerinden yararlandığım, her zaman her koşulda arkamda olduğunu, desteklediğini bildiğim canım babama anlayışları ve sabırları için; Kadir Has Üniversitesi'nde, beni teşvik eden ve bu süre içerisinde tezimin her aşamasında yanımda olup destek, ilgi ve yardımlarını benden esirgemeyen tüm hocalarıma teşekkür ederim.

YABANCI ÜLKELERDE VERİLEN BOŞANMA KARARLARININ TÜRK HUKUKUNA ETKİSİ

ÖZET

Türk hukukunda boşanma kanunda öngörülen sebeplerin varlığı ve hâkimin kararı ile gerçekleştirilmektedir. Yabancı ülke adli makamları tarafından verilen boşanma kararlarının tanınmasına 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un 50. maddesi uyarınca izin verilmiştir. Yabancı ülke idari makamları tarafından verilen boşanma kararlarının tanınması ise mümkün kılınmamıştır. Bu hususa ilişkin olarak ortaya çıkan tartışmaların çözümü Nüfus Hizmetleri Kanunu madde 27/A ve Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararlarının Nüfus Kütüğüne Tescili Hakkında Yönetmelik ile getirilmiş bulunmaktadır. Yeni getirilen bu düzenleme ile yabancı ülke idari makamları tarafından verilen boşanma kararlarının mahkeme yoluna başvurmaksızın nüfus kütüğüne doğrudan tescili ve mahkemeler tarafından verilecek tanıma kararlarına gereksinim duyulmadan Türk hukukunda hüküm doğurması kabul edilmiştir. Çalışmamızda yabancı ülkelerde verilen boşanma kararlarının Türk hukukuna etkisi hem Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuk Hakkında Kanun hem de Nüfus Hizmetleri Kanunu ve bu Kanuna bağlı olarak çıkartılan Yönetmelik kapsamında incelenmiş olup yabancı ülke yetkili makamları tarafından verilen boşanma kararlarının nüfus kütüğüne tescilinin yetkili nüfus müdürlüklerindeki uygulaması ve karşılaşılan sorunlara detaylıca yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Yabancı ülke adli veya idari makamları tarafından verilen boşanma kararları, MÖHUK, NHK, Nüfus Kütüğüne Tescil Yönetmeliği

THE EFFECTS OF THE DIVORCE DECISIONS GIVEN BY THE FOREIGN
COUNTRIES TO TURKISH LAW

ABSTRACT

In Turkish law, divorce is carried out with the existence of the reasons stipulated in the law and the decision of the judge. Recognition of divorce decisions made by foreign judicial authorities is permitted in accordance with Article 50 of the Law No. 5718 on International Private and Procedural Law. Recognition of divorce decisions given by foreign administrative authorities is not possible. The resolution of the debates on this issue has been brought with the Law on Population Services Article 27/A and the Regulation on the Registration of Decisions Given by Foreign Judicial or Administrative Authorities in the Population Register. With this newly introduced regulation, it has been accepted that the divorce decisions given by the administrative authorities of foreign countries are registered directly in the population registry without resorting to court proceedings, and that it will give effect in Turkish law without the need for recognition decisions to be given by the courts. In our study, the effects of divorce decisions given by the foreign countries to Turkish Law has been examined within the scope of both the Law on International Private and Procedural Law, the Population Services Law and the Regulation issued in accordance with this Law. The application of the registration of the divorce decisions given by the competent authorities of foreign countries to the civil registry in the authorized population directorates and the problems encountered are also given in detail.

Keywords: Divorce decisions given by foreign judicial or administrative authorities, International Private and Civil Procedure Law, Law on the Population Services, Registration Regulation of the State Register

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
KISALTMALAR LİSTESİ	x
1. GİRİŞ.....	1
2. BOŞANMA SİSTEMLERİ VE TÜRK HUKUKUNDA BOŞANMA.....	6
2.1 Genel Olarak	6
2.2 Adli Boşanma	9
2.3 Adli Olmayan Boşanma.....	10
2.3.1 İdari boşanma.....	13
2.3.2 Dini boşanma	22
2.4 Türk Hukukunda Boşanma	30
2.4.1 Özel boşanma sebepleri.....	32
2.4.2 Genel boşanma sebepleri	37
2.5 Türk Hukukunda Boşanma Sistemine İlişkin Revizyon Önerileri	43
3. YABANCI ÜLKE ADLİ VE İDARİ MAKAMLARI HUZURUNDA GERÇEKLEŞEN BOŞANMALAR HUSUSUNA İLİŞKİN OLARAK TÜRK HUKUKUNA GETİRİLEN YENİLİKLER.....	48
3.1 Genel Olarak	48
3.2 Yabancı Boşanma Kararlarının MÖHUK Çerçevesinde Tanınmasının İstisnaları	49
3.2.1 Milletlerarası sözleşmeler	50
3.2.2 Kanun hükmü	53
3.3 Yabancı Ülke Boşanma Kararlarının 5490 Sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu Kapsamında Nüfus Kütüğüne Tescili	54
3.3.1 Tescil kavramı ve tescil işleminin hukuki niteliği	54
3.3.2 Tescil işleminin mevzuattaki yeri	59
3.3.3 Doğrudan tescil işleminin düzenlenmesinin amacı	61
3.3.4 Tescil şartları	63
4. NÜFUS KÜTÜĞÜNE TESCİL BAŞVURUSU USULÜ	102
4.1 Tescil Başvurusu Yapılacak Merciler	102
4.2 Tescil Başvurusu Usulü	103
4.3 Tescil Başvurusu İçin Gerekli Belgeler.....	104

4.4 Tescil Başvurusunun Kayda Alınması.....	107
4.5 Tescil Başvurusuna İlişkin Belgelerin Ön İncelemesi	108
4.6 Başvuru İnceleme Komisyonu	110
4.7 Komisyonun Çalışma Usul ve Esasları	111
4.7.1 Tescil başvurusunun aile kütüğüne işlenmesi ve tescil kararının kesinleşmesi.....	114
4.7.2 Komisyonca alınabilecek düzeltme kararı	117
4.8 Nüfus Kütüğüne Tescil Başvurusu Sonucunda Verilecek Kararlar	118
4.8.1 Tescil talebinin kabulünün hukuki sonuçları	118
4.8.2 Tescil talebinin reddinin hukuki sonuçları	125
4.9 Mavi Kart Sahiplerinin Yabancı Ülke Yetkili Makamlarından Aldıkları Boşanma Kararlarının Türkiye’de Nüfus Kütüğüne Tescili.....	132
4.9.1 Genel olarak	132
4.9.2 Mavi kartlılar kütüğü ve beyan edilen nüfus olaylarının tutulması hakkında yönerge	135
4.9.3 Mavi kart sahiplerinin yabancı ülke yetkili makamları tarafından verilen boşanma kararlarının NHK m. 27/A kapsamında nüfus kütüğüne tescili	137
5. SONUÇ	141
KAYNAKÇA.....	151
ÖZGEÇMİŞ	162

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AÜSBFD	: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
dn.	: Dipnot
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
E.	: Esas
f.	: Fıkra
GÜHFD	: Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD	: Hukuk Dairesi
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İBGK	: İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurul Kararı
İHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
İYUK	: 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu
K.	: Karar
KHK	: 690 sayılı Kanun Hükmünde Kararname
m.	: Madde
MERNİS	: Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi
MHB	: Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni
MÖHUK	: 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
NHK	: 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu
Tescil Yönetmeliği	: Yabancı Ülke Adli Veya İdarî Makamlarınca Verilen Kararlarının Nüfus Kütüğüne Tescili Hakkında Yönetmelik

RG	: Resmi Gazete
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TVK	: 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu
vd.	: Ve devamı
Y.	: Yıl
YKD	: Yargıtay Kararları Dergisi
Yönerge	: Mavi Karthılar Kütüğü ve Beyan Edilen Nüfus Olaylarının Tutulması Hakkında Yönerge

1. GİRİŞ

Yabancı ülkelerde verilen boşanma kararlarının 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanununun¹ 50-58. madde hükümleri doğrultusunda Türkiye’de tanınması ve ülkemizde yarattığı etkiler doktrinde² oldukça kapsamlı bir şekilde incelenmiş olduğundan çalışmamızın konusuna dahil edilmemiştir. Çalışmamızın konusu 29 Nisan 2017 tarihinde 30052 sayılı Resmî Gazete’de Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında 690 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin³ 4. maddesiyle 25 Nisan 2006 tarih ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununa 27. maddesinden sonra gelmek üzere 27/A maddesiyle yabancı ülke adli veya idari makamları tarafından boşanma, evliliğin butlanı, iptali veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olarak verilen kararların nüfus kütüğüne tescil edilebilmesine imkan tanıyan düzenlemenin Türk hukukunda doğurduğu etkidir. Yabancı ülkelerde verilen boşanma kararları dışında kalan velayet, çocukla kişisel ilişki kurulması, tazminat, nafaka gibi kararların icrai nitelikte olması sebebiyle yalnızca MÖHUK çerçevesinde tenfizlerinin talep edilmesi mümkün olacağından dolayı bu kararlar da çalışmamızın kapsamı dışında bırakılmıştır⁴. Çalışma konumuz, Türk hukuku çerçevesinde incelenecektir.

¹ Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun, Kanun Numarası: 5718, Kabul Tarihi: 27.11.2007, RG 12.12.2007/26728.

² Doktrindeki tartışmalar için bkz. Aysel Çelikel and B. Bahadır Erdem, *Milletlerarası Özel Hukuk* (17th edn, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. 2021) 711-733; Nuray Ekşi, *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi* (2nd edn, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. 2020) 117-167; Ziya Akıncı, *Milletlerarası Özel Hukuk* (1st edn, Vedat Kitapçılık 2020) 185-189; Vahit Doğan, *Milletlerarası Özel Hukuk* (8th edn, Savaş Yayınevi 2022) 111-152; Cemal Şanlı, Emre Esen and İnci Ataman Figanmeşe, *Milletlerarası Özel Hukuk* (10th edn, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. 2023) 639-717; Sibel Özel, Mustafa Erkan, Hatice Selin Pürselim and Hüseyin Akif Karaca, *Milletlerarası Özel Hukuk* (1st edn, On İki Levha Yayıncılık 2022) 713-754; Ergin Nomer, *Devletler Hususi Hukuku* (23th edn, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. 2021) 507-556; Gülin Güngör, *Türk Milletlerarası Özel Hukuku* (2nd edn, Yetkin Yayınları 2021) 282-300; Zeynep Derya Tarman, *Milletlerarası Özel Hukuk El Kitabı* (2nd edn, Vedat Kitapçılık 2019) 147-163; Pelin Güven, *Tanım-Tenfiz Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi* (1st edn, Yetkin Yayınları 2013) 83-162; Ebru Şensöz Malkoç, *Aile Hukukuna İlişkin Yabancı Kararların Tanınması* (1st edn, On İki Levha Yayıncılık 2017) 251-487.

³ Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında 690 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, RG 29.04.2017/30052.

⁴ Bu kararlara ilişkin olarak bkz. Akıncı (n 2) 190; Ekşi, Tanım-Tenfiz (n 2) 39; Şensöz Malkoç, Aile Hukuku (n 2) 324; Güngör (n 2) 304-305; Özel, Erkan, Pürselim and Karaca (n 2) 755; Doğan (n 2) 112-141; Bilgin Tiryakioğlu, *Yabancı Boşanma Kararlarının Türkiye’de Tanınması ve Tenfizi* (1st edn, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları 1996) 6-7, 31; Lale Ayhan İzmirli, ‘Nüfus Hizmetleri Kanunu Madde 27/A Çerçevesinde Yabancı Ülkelerde Verilen Boşanma Kararlarının İdari Yoldan Tanınması’ (2018) 22 (4) Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 86, 89-90; Burak Huysal, ‘Nüfus Hizmetleri Kanunu Kapsamında Yabancı Boşanma Kararlarının Doğrudan Tescili’ (2017) 37 (2) Milletlerarası Hukuk Bülteni 475, 495-496.

Teknolojinin gelişmesiyle ve küreselleşmenin artmasıyla birlikte, günümüzde yabancı ülkelerle olan ilişkilerin sayısı da artmış ve bu ilişkileri yürütebilmek kolaylaşmıştır. Devletlerin uluslararası düzeyde ortaya çıkan özel hukuk ilişkileri gün geçtikçe artmakta ve artan bu ilişkiler devletlerin birbirleriyle iletişimini kuvvetlendirmektedir. Son yıllarda yabancı ülkelerde yaşayan Türk vatandaşı sayısı ve Türkiye’de yaşayan yabancı ülke vatandaşlarının sayısı ciddi ölçüde artış göstermiştir. Bu durum sayıları günden güne artan yabancı ülkelerde yaşayan Türk vatandaşları ile Türkiye’de yaşayan yabancı ülke vatandaşlarının yaşadıkları ülkelerde aile ve kişiler hukuku alanında özel hukuk ilişkilerinin de artmasına sebep olmuştur. Özel hukuk ilişkileri arttıkça uyuşmazlıkların ortaya çıkması da kaçınılmaz olmuştur. Yabancı ülkelerde yaşayan Türk vatandaşlarının özel hukuk ilişkisi kapsamında en çok karşı karşıya kaldığı ilişki türünün evlilik olması sebebiyle evlilik birliğini sürdürmenin zorlaştığı ve anlaşmazlıkların ortaya çıktığı durumlarda da en çok karşılaşılan husus evlilik birliğinin sonlandırılması olacaktır. Evlilik birliğinin sona ermesine ilişkin olarak her ülke ve toplum kendine has yöntemler belirlemiştir. Dolayısıyla bazı ülkeler boşanma serbestisi sistemini benimserken, bazıları boşanma yasağı getiren sistemleri benimsemiş, bazı ülke hukuk sistemlerinde de boşanmanın belirli sebeplere ve hâkimin hükmüne dayandırıldığı sistemler benimsenmiş bulunmaktadır.

Kural olarak bir uyuşmazlık hangi ülkede bir mahkeme kararına bağlandıysa bu mahkeme kararı da yalnızca verildiği ülke sınırlarında bağlayıcı olmakta ve sonuç doğurmaktadır. Başka bir ülkede mutad meskeni olan ya da başka bir ülkenin vatandaşı olan taraf açısından aile hayatına ilişkin olarak verilmiş olan bir mahkeme kararının kendi ülkesinde sonuç doğurmaması da hayatın olağan akışına aykırı bir durum teşkil eder. Dolayısıyla özel hukuka ilişkin mahkeme kararlarının verildiği ülke dışında da belirli şartlar altında sonuçlar doğurması gerekmektedir. Yabancı olarak kabul edilen bir mahkeme kararı hakkında tanıma veya tenfiz kararı alınması o mahkeme kararının tanıma, tenfiz kararı alınan ülkede hukuki sonuç doğurması için en geçerli hukuki usuldür. Yabancı ülkelerde verilen boşanma kararlarının da Türkiye’de tanınması istenmektedir. Aynı şekilde Türkiye’de yaşayan yabancılar da davalarını Türkiye’de açmak istemekte ve sonrasında kendi ülkelerinde de Türkiye’de aldıkları boşanma kararlarının tanınmasını talep

etmektedirler. Yabancı ülkede verilen boşanma kararı tanındığı zaman yabancı mahkeme kararının kesin hüküm ve kesin delil etkisi kabul edilmiş olmaktadır.

Tüm bu hususların yanı sıra yabancı ülkelere adli makamların dışında idari makamlara da boşanma yetkisinin verilmiş olduğu görülmektedir. Bazı yabancı ülkeler idari makamlar olan belediyelere, kaymakamlıklara ve valiliklere boşanma konusunda yetki tanımış bulunmaktadır. İdari makamlara verilmiş olan bu yetkiler kapsamında yabancı ülkelere yaşayan Türk vatandaşlarının boşanma kararı almaları mümkün olup, yabancı ülke idari makamı tarafından verilmiş olan bu boşanma kararının Türk hukuku uyarınca ne şekilde uygulama bulacağı konusu büyük önem arz etmektedir. Türk hukukunda yalnızca yabancı ülke yetkili adli makamları tarafından verilmiş olan boşanma kararlarına ilişkin olarak tanıma davası açma hakkı verilmiş olduğundan yabancı ülke idari makamları tarafından verilmiş olan bir boşanma kararına karşı çalışmamızda incelenecek olan Nüfus Hizmetleri Kanunu⁵ m. 27/A kapsamında nüfus kütüğüne tescil talebinde bulunma hakkı tanınmamış olsaydı uygulanabilecek tek hukuki yöntem Türkiye’de yeniden boşanma davası açmak olacaktır. Türkiye’de yeniden boşanma davası açmak zorunda kalan Türk vatandaşları da ciddi zaman ve maddi kayıplara uğramakta ve yabancı ülkede değişen medeni durumlarını Türkiye’de de değiştirebilmek için yıllarca beklemek durumunda kalmaktalardı. Yabancı ülke idari makamları tarafından verilmiş olan boşanma kararlarının Türkiye’de tanınmasının yıllarca sürmesi sebebiyle kişiler miras haklarına ilişkin kayıplara maruz kalarak, yeniden evlenmek istemeleri durumunda da sırf Türkiye’de nüfus kayıtlarında evli olarak kayıtlı olmalarından dolayı evliliklerini ertelemek zorunda kalıyorlardı.

Kanun koyucu yukarıda değinmiş olduğumuz problemleri ortadan kaldırabilmek amacıyla Türk hukukunda tartışmaya sebebiyet veren bu hususlara ilişkin olarak yabancı ülke adli veya idari makamları tarafından boşanma, evliliğin butlanı, iptali veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olarak verilen kararların nüfus kütüğüne tescil edilebilmesini sağlamak amacıyla yasal düzenleme yapma yoluna gitmiştir. 29 Nisan 2017 tarihinde çıkarılmış olan 690 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameyle Nüfus Hizmetleri Kanununa 27/A maddesi eklenmiş olup, 7 Şubat 2018 tarihinde de Yabancı

⁵ Nüfus Hizmetleri Kanunu, Kanun Numarası: 5490, Kabul Tarihi: 25.04.2006, RG 29.04.2006/26153.

lke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Nüfus Kütüğüne Tescili Hakkında Yönetmeliği Resmî Gazete’de yayımlayarak getirilen yeni düzenlemenin usul ve esaslarını belirlemiştir. Nüfus Hizmetleri Kanunu m. 27/A kapsamında yabancı ülke adli veya idari makamları tarafından boşanma, evliliğin butlanı, iptali veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olarak verilen kararların nüfus kütüğüne tescil edilebilmesi imkânı tanınmış bulunmaktadır. Getirilen bu yasal düzenleme ile hem yabancı ülke idari makamları tarafından verilen evliliği sona erdiren kararların Türkiye’de doğrudan tescil yöntemiyle nüfus kütüğüne kayıtlarının işlenmesiyle hak kayıplarının önüne geçilmesi sağlanmış hem de yabancı ülke adli makamları tarafından verilen evliliği sona erdiren kararların tanıma davasına konu olmasının dışında aynı zamanda nüfus kütüğüne tescil edilebilmesine imkân tanınmasıyla önceden ortaya çıkan zaman kayıplarının önüne geçilmiş olmaktadır.

Çalışmamız üç ana bölümden oluşmaktadır. Çalışmamızın birinci bölümünde genel olarak boşanma kavramı, adli boşanma ve adli olmayan boşanma başlıkları altında incelenecektir. Adli olmayan boşanma kavramının neyi ifade ettiği açıklandıktan sonra yabancı ülkelerde idari boşanmalar farklı ülkelerin hukuk sistemleri ele alınarak, dini boşanmalar ise İslam hukukuna ve Musevi hukukuna göre boşanma usulleri esas alınarak incelenecektir. Bu bölümde ayrıca yabancı ülke idari ve dini makamları tarafından verilen boşanma kararlarının Türkiye’ye etkisi ve hüküm doğurması konularına yer verilecektir. Son olarak Türk hukukunda boşanma, özel boşanma ve genel boşanma sebepleri çerçevesinde ele alınacaktır. Genel boşanma sebepleri genel olarak açıklandıktan sonra anlaşmalı boşanma kavramına yer verilecektir. Yine bu bölümde Türk hukukunda boşanma sistemine ilişkin revizyon önerilerine de değinilecektir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde yabancı ülke adli ve idari makamları huzurunda gerçekleşen boşanmalar hususuna ilişkin olarak Türk hukukuna getirilen yenilikler yabancı boşanma kararlarının MÖHUK çerçevesinde tanınmasının istisnaları ve yabancı ülke boşanma kararlarının 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu kapsamında nüfus kütüğüne tescili konuları esas alınarak incelenecektir. Yabancı lke boşanma kararlarının Nüfus Hizmetleri Kanunu’nun 27/A maddesi kapsamında nüfus kütüğüne tescil işlemlerinin ne şekilde gerçekleştirileceği öncelikle tescil kavramına, tescil işleminin

mevzuattaki yerine, doğrudan tescil işleminin düzenlenmesinin amacının ne olduğu konularına değinildikten sonra nüfus kütüğüne tescil şartları hukuki tartışmalara, yabancı ülke yetkili makamları tarafından verilen boşanma kararlarının nüfus kütüğüne tescilinin yetkili nüfus müdürlüklerindeki uygulamalarına ve karşılaşılan sorunlara yer verilmek suretiyle değerlendirmelerimiz doğrultusunda incelenecektir. Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun madde 27/A düzenlemesinin yanı sıra yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararların nüfus kütüğüne tescili hakkında yönetmelikte düzenlenen tescil şartları da ayrıca ele alınacaktır.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde nüfus kütüğüne tescil başvurusu usulü, nüfus kütüğüne tescil başvurusu sonucunda verilecek kararlar tescil talebinin kabulünün ve reddinin hukuki sonuçları başlıkları altında incelenecektir. Son olarak da Mavi Kartlılar Kütüğü ve Beyan Edilen Nüfus Olaylarının Tutulması Hakkında Yönergede yer alan düzenlemeler ışığında mavi kart sahiplerinin yabancı ülke makamları tarafından verilen boşanma kararlarının NHK m. 27/A kapsamında nüfus kütüğüne tescili ve Türkiye'de tanıma davası açma haklarının olup olmadığı konularına değinilecektir.

Çalışmamız yapmış olduğumuz incelemeler, araştırmalar ve ilgili Nüfus Müdürlükleri ile yapılan görüşmeler neticesinde yabancı ülkelerde verilen boşanma kararlarının Türk hukukuna etkisinin analizi yapılarak ortaya çıkan değerlendirmeleri içeren sonuç bölümüyle tamamlanacaktır.

2. BOŞANMA SİSTEMLERİ VE TÜRK HUKUKUNDA BOŞANMA

2.1 Genel Olarak

Evlilik birliği aileyi hukuk alanında yasalılaştıran bir kurumdur ve kurulurken hayat boyu süreceği düşünülerek kurulur. Farklı devlet politikaları ve dinler aile kavramını ve dolayısıyla evlilik birliği konusunu sürekli olarak şekillendirmeye çalışmaktadır. Evlilik birliğinin kurulabilmesi için taraflar arasında herhangi bir evlenme engelinin bulunmaması, her iki tarafın da evlenme ehliyetine sahip olması ve farklı iki cinsten kişinin evlenme iradelerini yetkili memur huzurunda açıklamaları gerekmektedir. Bir ömür boyunca her türlü mücadeleye beraber göğüs germek amacıyla kurulan evlilikler zaman zaman ortak yaşamın çekilmez hale gelmesi ve toplumla birlikte ailenin en önemli değeri olan çocuğa zarar vermeye başlamasıyla sona erebilmektedir. Evlilik birliği aynı zamanda taraflardan birinin ölmesi, yine taraflardan birinin gaipliğine karar verilmiş olması durumunda hâkimin alacağı kararlar, evliliğin iptaliyle de sona erebileceği gibi yukarıda da değindiğimiz üzere genellikle boşanma ile sona ermektedir. Karşılaştırmalı hukukta da evlilik birliğini sona erdiren çeşitli sebepler bulunmaktadır. Evliliği sona erdiren sebepler arasında taraflardan birinin gaipliği, ölümü, ölmüş sayılması veya mahkeme tarafından verilen boşanma kararı sayılmakta olup, sona erme sebeplerinden en önemlisi de boşanmadır⁶.

Boşanma genel olarak eşlerin hayattayken yürütemedikleri evliliklerini toplumsal baskı veya bireysel sebeplerle, kanunda sayılan sebeplerden birisine dayanmak suretiyle hâkim kararıyla sona erdirmeleridir. Boşanma kavramı doktrinde, eşler hayattayken kanunda öngörölmüş olan bir sebebe dayanarak, birinin açacağı dava sonucunda evlilik birliğine

⁶ Mustafa Dural, Tufan Ögüz and Mustafa Alper Gümüş, *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku* (16th edn, Filiz Kitabevi 2022) 59, 72, 104; Turgut Akıntürk and Derya Ateş, *Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku İkinci Cilt* (24th edn Beta Yayıncılık 2022) 196-198; Ahmet Cemal Ruhi, *Türk Hukukunda Yabancı Boşanma İlamlarının Tanınması ve Tenfizi*, (1st edn On iki Levha Yayıncılık 2020) 5; Ömer Uğur Gençcan, *Boşanma, Tazminat ve Nafaka Hukuku* (1st edn Yetkin Yayınları 2010) 109.

hâkim kararı ile son verilmesi olarak tanımlanmıştır⁷. Her ülkede boşanmayı karara bağlayacak olan yaklaşımlar ve makamlar farklılık göstermektedir. Her toplum kendi kültürüyle, dini değerleriyle ve örf-adetleriyle farklılıklar içermekte ve bu farklılıkların yansımalarıyla farklı hukuki düzenlemeler doğrultusunda hareket etmektedir. Boşanmanın tarihsel gelişimi dikkate alındığında boşanma konusuna karşı toplumcu görüş ve ferdiyetçi görüş olmak üzere iki farklı yaklaşımın benimsendiği görülmektedir⁸. Evlilik birliğinin kurulmasının ana amacının yalnızca eşlerin birbirleriyle mutlu olmalarından ibaret olmadığını, evlilikte toplumsal bir temelin olduğunu, evlilik birliğinin aynı zamanda çocukları ve toplumu ilgilendirdiğini, dolayısıyla da evlilik birliğinin istikrarlı ve sürekli olarak yürütülmesi için çaba harcanması gerektiğini benimseyenler toplumcu görüşü savunanlardır⁹. Diğer taraftan serbest iradeleriyle evlenmiş olan tarafların boşanma konusunda da yine serbest iradeleriyle karar vermeleri gerektiğini savunanlar da ferdiyetçi görüşü benimsemiş olanlardır. Ferdiyetçi görüşü savunanlara göre eşler arasında ortak yaşamı sürdürme tutkusu ortadan kalkmışsa ve evlilik birliği taraflara, topluma ve çocuğa yarar sağlamıyorsa tarafların kendi istekleriyle boşanmaya karar vermeleri en doğru çözüm olacaktır¹⁰. Toplumcu veya ferdiyetçi görüşlerden hangisinin benimsenmiş olduğu oldukça önemli olup, bu benimsenme biçimi doğrultusunda boşanma konusunun kabul veya reddedileceği hususu gündeme gelecektir. Bu görüşler dikkate alınarak ortaya boşanmaya ilişkin üç farklı hukuk sistemi çıkmış bulunmaktadır. Bu boşanma sistemleri; boşanmayı kabul etmeyen sistem, boşanma serbestisini kabul eden sistem ve boşanmayı hâkimin hükmüne dayandıran sistem olarak sıralanmaktadır¹¹. Boşanma konusunda ortaya çıkmış olan üç hukuk sisteminden ilki boşanmayı kabul etmeyen ve ‘Tanrı’nın birleştirdiğini kul ayırmamalıdır’ ilkesini benimseyen Katolik

⁷ Dural, Öğüz and Gümüş (n 6) 104; Kemal Oğuzman and Mustafa Dural, *Aile Hukuku* (3rd edn, Filiz Kitabevi 2001) 112; Turgut Akıntürk, *Türk Medeni Hukuku Yeni Medeni Kanun’a Uyarlanmış Aile Hukuku* (12th edn, Beta Yayıncılık 2011) 213; Akıntürk and Ateş (n 6) 235; Tiryakioğlu (n 4) 1-2.

⁸ Namık Yalçınkaya and Şakir Kaleli, *Yeni Boşanma Hukuku* (2nd edn, Türk Hava Kurumu Basımevi 1988) 7-11.

⁹ Gençcan (n 6) 84-86. Haluk Tandoğan, *Aile Hukuku Ders Notları*, 1st edn, 1965) 69; Bilge Öztan, *Aile Hukuku*, (6th edn, Turhan Kitabevi 2015) 367; Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, *Türk Medeni Hukuku Cilt II Aile Hukuku Evlilik* (2nd edn, İstanbul Üniversitesi Yayınları 1949) 169.

¹⁰ Gençcan (n 6) 100; Andreas B. Schwarz, *Aile Hukuku I Çeviren: Bülent Davran* (2nd edn, İstanbul Üniversitesi Yayınları 1946) 129.

¹¹ Halil Cin, *Eski Hukukumuzda Boşanma* (2nd edn, Selçuk Üniversitesi Yayınları 1988) 16; Selahattin Sulhi Tekinay, *Türk Aile Hukuku* (7th edn, Filiz Kitabevi 1990) 116; Schwarz (n 10) 130; Akıntürk and Ateş (n 6) 237-239; Nevzat Özdemir, *Türk-İsviçre Hukukunda Anlaşmalı Boşanma* (1st edn, Beta Yayıncılık 2003) 3; Yalçınkaya and Kaleli (n 8) 11-28; Gençcan (n 6) 86-99.

Kilise Hukukunun da X. yüzyıldan itibaren benimsemiş olduğu sistemdir¹². Bu sistemi benimseyen Hristiyanların geçerli bir şekilde gerçekleştirmiş oldukları evliliğin ölüm dışında hiçbir sebeple sona erdirilebilmesi mümkün kılınmamıştır¹³. Evlilik birliğinin yalnızca ölüm ile sonlanacağını benimseyen bu görüş hayatın gerçekleri ile çeliştiğinden günümüzde birçok ülke tarafından terkedilmiştir¹⁴. İkinci sistem boşanma serbestisini kabul eden sistemdir. Bu sistem uyarınca evliliği eşlerin kendi iradeleri ile kurabilmeleri mümkün olduğuna göre yine eşlerin bu evliliği serbest iradeleri ile ortadan kaldırmaları mümkündür¹⁵. Boşanma serbestisini kabul eden hukuk düzenlerinde eşler karşılıklı olarak anlaşarak veya tek taraflı irade açıklamalarıyla evliliklerini sona erdirebileceklerdir¹⁶. Üçüncü sistem ise boşanmayı hâkimin hükmüne dayandıran sistemdir. Katolik Kilisesi Hukukuna Protestan Kilisesi Hukukunun bir tepki olarak doğmuş olan boşanmayı belli sebeplere ve hâkim hükmüne dayandıran bu sisteme göre evlilik eşlerden birinin talebiyle belli bir sebebe dayandırıldığı müddetçe ve hâkim tarafından boşanmaya hükmedilmesi şartıyla bitebilecektir¹⁷.

¹² Özdemir (n 11) s. 4-5; Akıntürk and Ateş (n 6) 237-238; Cin, Boşanma (n 11) 16; Yalçınkaya and Kaleli (n 8) 12; Schwarz (n 10) 132; Ayfer Uyanık Çavuşoğlu, *Türk Milletlerarası Özel Hukukunda Boşanma* (1st edn, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. 2006) 21; Velidedeoğlu (n 9) 178; Tekinay (n 11) 167.

¹³ 25.01.1983 tarihli Codex Iuris Canonici (CIC) Kilise hukukuna ilişkin bir düzenleme olup, yalnızca Latin Kilise için hüküm ifade etmekte ve dini ve dünyevi hukuki düzenlemelere yer vermektedir. Uyanık Çavuşoğlu, Boşanma (n 12) 21.

¹⁴ İtalya'da 1974 yılında yapılan referandumla boşanma kabul edilmiştir. İspanya 07.07.1981 tarihli kanunla ve İrlanda'da 2012 yılında çıkarılan kanunla eşlere boşanma imkânı tanımıştır. Yine boşanmanın yasak olduğu Şili'de 2004 yılında, Brezilya'da 1977 yılında, Malta'da 2011 yılında, İrlanda'da 1995 yılında yapılan değişikliklerle eşlere boşanma hakkı tanınmıştır. Özdemir (n 11) 5; Akıntürk and Ateş (n 6) 238; Yalçınkaya and Kaleli (n 8) 15, 284; Uyanık Çavuşoğlu, Boşanma (n 12) 21; Seldağ Güneş Peschke, 'Dijital Boşanmaya İlişkin Güncel Düzenlemeler: Farklı Ülke Uygulamaları' (2018) 4 (1) Kadın Araştırmaları Dergisi 119, 125.

¹⁵ Akıntürk and Ateş (n 6) 238-239; Özdemir (n 11) 5; Schwarz (n 10) 130; Tekinay (n 11) 166; Cin, Boşanma (n 11) 18; Yalçınkaya and Kaleli (n 8) 17-20.

¹⁶ Cermen hukukunda koca yalnızca haklı sebeplere dayanarak karısını boşama hakkına sahipken, Roma hukukunda, Arap Hukukunda ve İslam Hukukunda evlilik sözleşme ilişkisi kurma niteliği taşıdığından eşlerden biri tek taraflı irade beyanlarıyla evlilik birliğini sona erdirebilmekteydi. Çin, Pakistan, Japonya, Tayland ve Güney Kore gibi ülkelerde de eşlerin boşanma konusunda anlaşmış olmaları şartıyla veya eşlerden birinin tek taraflı iradesiyle boşanmanın gerçekleşmesi mümkün kılınmıştır. Akıntürk and Ateş (n 6) 238-239; Özdemir (n 11) 5; Cin, Boşanma (n 11) 36; Gençcan (n 6) 87; Kemal Tahir Gürsoy, 'Boşanma Hukukunun Tarihi Gelişimine Genel Bir Bakış ve Boşanma Sebeplerinde En Yeni Eğilimler' (1977) 2 (1) Ankara Hukuk Fakültesi Ellinci Yıl Armağanı Boşanma Hukuku Haftası 1, 1.

¹⁷ Bugün Almanya, Fransa, İsviçre ve Türkiye gibi birçok modern hukuk sistemi bu hukuk düzenini benimsemektedir. Akıntürk (n 7) 239; Tekinay (n 11) 171-172; Özdemir (n 11) 6; Ruhi (n 6) 5.

2.2 Adli Boşanma

Boşanma kararlarını vermeye yetkili kılınan en önemli makamlar adli makamlardır. Adli makamlar denildiğinde tüm ülkelerde anlaşılan kurum mahkemeler olacaktır. Türkiye’de de yargı yetkisinin Türk milleti adına mahkemelerce kullanılacağı 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 9. maddesinde hükme bağlanmıştır. Yabancı ülkelerin adli makamları da boşanma kararının verildiği ülkenin kanunlarına göre yetkili yabancı mahkemeler olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁸.

Boşanmaların adli makam kararıyla gerçekleştirilmesinin amacı tarafların korunmasının sağlanmasıdır¹⁹. Tarafların boşanması durumunda menfaatinin korunması gereken en önemli kişiler de çocuklardır. Boşanmadan etkilenebilecek olan çocukların menfaatlerini en iyi şekilde koruyacak olan makamlar adli makamlardır. Adli makam kararıyla gerçekleştirilmeyen boşanmalar taraflara her ne kadar kolaylık sağlıyor olsalar da boşanma durumunda zayıf konumdaki kişiyi en iyi şekilde koruyabilecek makamlar adli makamlar olacaktır²⁰. Boşanmaların adli makam kararıyla gerçekleştiriliyor olması tarafların üzerine düşünmeden boşanmaya karar verdikleri durumlarda evliliklerin kurtulmasına da katkı sağlamaktadır. Adli makam kararları dışında boşanmaya imkân tanındığı durumlarda evliliklerin hızlıca sona erdirilebiliyor olması taraflara kolaylık sağladığından dolayı evliliklerin daha kolay bir şekilde sonlanmasına sebebiyet vermektedir²¹.

Boşanma konusunda adli makamları yetkilendirmiş olan birçok ülke bulunmaktadır²². Adli makamların boşanma konusunda yetkilendirilmesinin yanı sıra idari makamlar tarafından verilen boşanma kararlarını kayıt altına alma yetkisinin yine adli makamlara

¹⁸ Tekinay (n 11) 171-172; Tiryakioğlu (n 4) 2-3.

¹⁹ Vildan Sezişli, ‘Yabancı Boşanma Kararlarının Tanınması ve Tenfizi’ (Doktora Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü 2021) 12; Margaret Ryznar and Angélique Devaux ‘Voilà! Taking the Judge Out of Divorce’ (2018) 42 (1) Seattle University Law Review 1, 182.

²⁰ Ryznar and Devaux (n 19) 183.

²¹ Sezişli (n 19) 12; Nagy Oana Voica, ‘The Marriage Dissolution on Administrative Way, Aspects of Comparative Law’ (2014) 73 (1) Revista Academiei Fortelor Terestre 1, 35-36.

²² Bu ülkeler arasında ABD, Almanya, Belçika, Hollanda, İrlanda, İsviçre ve Türkiye yer almaktadır. 2015 ve 2017 yıllarında ABD’nin Minnesota eyaletinde idari makamlara boşanma yetkisi verilmesi konusunda bir yasa teklifi verilmiş olmasına rağmen diğer eyaletlerde de kabul görmemiş olan bu yasa teklifi reddedilmiş bulunmaktadır. Ryznar and Devaux (n 19) 162.

verildiği ülkeler de yer almaktadır²³. Tarafların boşanmanın tüm sonuçlarına ilişkin olarak anlaşamamış oldukları durumlarda yalnızca adli makam kararıyla boşanmalarına imkân tanıyan ülkeler de bulunmaktadır²⁴.

2.3 Adli Olmayan Boşanma

Boşanma kurumu her ülkede farklı düzenlemelere konu olmakta ve ülkeden ülkeye değişmektedir. Adli olmayan boşanmalar konusunda son yıllarda yaşanan önemli gelişmeler sonrasında bu usulle boşanma işlemleri yaygınlaşmaya başlamış ve tarafların noterler, belediyeler, konsolosluklar ve diplomatik misyon aracılığıyla²⁵, dini makamlar huzurunda²⁶ ve bazen de bu makamların müdahalesine bile gerek duyulmaksızın boşanabilmeleri mümkün kılınmıştır²⁷. Pek çok ülke belirli şartların gerçekleşmiş olması kaydıyla tarafların irade serbestisini ve hakimiyetlerini esas alarak boşanma işlemi adli yargının görev alanından çıkartarak yetkili idari makamların görev alanlarına dahil etmiştir²⁸. Boşanma konusunda eskiden beri süregelen resmi, tarafların iradesini hiçe sayan yaklaşımlar yerini tarafların iradesine bırakmıştır.

Boşanmaya karar veren eşlerin boşanma konusunda ve boşanmanın sonuçları olan evlilik birliği içerisinde ortak olarak edinilmiş olan mallar, nafaka, ortak çocuk veya çocukların velayeti gibi konularda anlaşarak, mahkemeye başvuru yapmadan, mahkeme dışında boşanma konusunda yetkili olan diğer makamlar huzurunda evlilik birliğinin sona erdirilmesine “mahkeme dışı boşanma veya adli olmayan boşanma” denilmektedir²⁹. Adli

²³ Muhsen Abdulkader Saleh, *Türk ve Irak Hukukunda Genel Sebeplere Dayanarak Boşanma ve Sonuçları* (1st edn, Adalet Yayınları 2014) s. 45; Sezişli (n 19) 12.

²⁴ Danimarka, Norveç, İsveç ve Finlandiya bu ülkeler arasında yer almaktadır. Anders Agell, ‘Is There One System of Family Law in the Nordic Countries?’ (2001) 3 (3) *European Journal of Law Reform* 1, 322.

²⁵ *Manning v Manning* [1958] P 112.

²⁶ David Gordon, ‘Foreign Divorces: English Law and Practice’ (1988) 30 (4) *Journal of the Indian Law Institute* 1, 525-530.

²⁷ Huysal, Tescil (n 4) 476-477; Nuray Ekşi, *Milletlerarası Özel Hukukta Medeni Olmayan Evliliklerin ve Adli Olmayan Boşanmaların Tanınması* (1st edn, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. 2012) 39-46; Merve Ürem Çetinel and Biset Sena Güneş, ‘Mahkeme Dışı Boşanma Kurumu ve Türk Hukukunun Bu Kuruma Yaklaşımı’ (2020) 5 (1) *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi* 1, 316-326; Güneş Peschke (n 14) 124-128.

²⁸ Danimarka, Norveç, Brezilya, Bolivya, Kolombiya, Honduras, Letonya, Romanya, Rusya, İspanya, Fransa, Umman, Yunanistan, Rusya, Estonya, Portekiz, Belarus, İtalya, Rusya, Romanya, Letonya, Portekiz, Ukrayna, Litvanya, Azerbaycan ve Moldova bu ülkeler arasında sıralanmaktadır. Sezişli (n 19) 14-18; Ürem Çetinel and Güneş (n 27) 316-326; Huysal, Tescil (n 4) 476-477; Ekşi, Tanıma (n 27) 44-46.

²⁹ Ürem Çetinel and Güneş (n 27) 313; Ekşi, Tanıma (n 27) 39-40; Huysal, Tescil (n 4) 476-477; Sezişli (n 19) 14.

olmayan boşanma türünde eşler boşanma ve boşanmanın sonuçları konularında anlaşmalarına ilişkin olarak hazırlamış oldukları boşanma anlaşmasını imzalayarak yabancı ülkede boşanma hususunda karar vermeye yetkili idari makama sunmakta ve taleplerini iletmektedirler. Yetkili idari makam da kendisine tanınan bu yetkiye istinaden tarafların boşanmalarına mahkeme kararına gerek olmaksızın karar verebilmektedir.

Boşanma konusunda tarafların anlaşması koşuluyla mahkemeye gitmeden idari makamlar aracılığıyla boşanma imkânı tanıyan hukuk sistemlerinin³⁰ yanı sıra tek taraflı irade beyanıyla boşanmaya olanak sağlayan dini nitelikli boşanma kurumunu benimseyen hukuk sistemleri de³¹ bulunmaktadır. İdari makamlar tarafından gerçekleştirilebilen boşanmaların dışında bazı yabancı hukuk sistemlerinde benimsenmiş olan dijital boşanma usulleri de karşımıza çıkmaktadır³². Dijital boşanma usulünü benimseyen yabancı hukuk sistemlerinde³³, boşanmaya karar veren eşler bir araya gelmeden anlaşmaları hususları içeren bilgi ve belgeleri³⁴ kendi ülke hukuk sistemlerinde oluşturulmuş bir dijital platforma yükleyerek boşanabilmektedirler. Dijital platforma

³⁰ Danimarka Hukukunda boşanma kararını tarafların velayet ve nafaka konularında anlaşmış olmaları şartıyla idari makamlar verebilmektedir. Japon Hukukunda da eşler aralarındaki boşanma anlaşmasını belediyede tescil ettirebilmektedir. Tarafların karşılıklı olarak anlaşmış olmaları durumunda Amerika'nın Mexico Eyaleti'nde de adli olmayan boşanmaların gerçekleşmesi mümkün kılınmıştır. Bu Eyalet de üç türlü boşanma Medeni Kanun'da düzenlenmiş olup, bunlar; idari boşanma, anlaşmalı boşanma ve mahkeme kararıyla boşanmadır. İdari boşanmanın gerçekleşebilmesi için belirli şartlar öngörülmüştür. Bunlar eşlerin çocuklarının olmaması, eşlerin en az bir yıldır evli olmaları ve eşler arasında ortak mallarının paylaşım sorunu bulunmamasıdır. Bu boşanmanın yalnızca eşler tarafından takip edilebilmesi söz konusu olup, vekillerin bu takibi yapması mümkün değildir. Eşlerin boşanmaya ilişkin beyanlarını hiçbir tereddüte mahal vermeyecek şekilde evli olduklarını gösteren belgeyle birlikte vermeleri zorunludur. Saymış olduğumuz şartlar gerçekleştiği takdirde Nüfus Müdürlüğü boşanmanın gerçekleşmiş olduğunu kabul etmek ve işlemi yapmak zorundadır. Buradaki boşanma tıpkı bir sözleşmenin feshi gibi değerlendirilmelidir. (Philip Allan, 'Private International Law of Divorce in Denmark' (1972) 19 (3) Netherlands International Law Review 1, 227). Sharliyn R. Payne, 'A Comparative Study of the Divorce Laws of California and the Mexican Federal District' (1998) 21 (4) Hastings International and Comparative Law Review 1, 982; James McCauley Matthew, 'Divorce And The Welfare Of The Child In Japan' (2011) 20 (3) Washington International Law Journal 1, 595-596; Ekşi, Tanıma (n 27) 41.

³¹ İslam hukuku ve Musevi hukuku tarafların tek taraflı irade beyanlarıyla boşanmalarına olanak sağlayarak dini nitelikli boşanma kurumunu benimsemiştir (Ekşi, Tanıma (n 27) 41-42); Uyanık Çavuşoğlu, Boşanma (n 12) 27-28. İslam hukuku ve Musevi hukukunda boşanma usullerine çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde yer verilecektir.

³² Ürem Çetinel and Güneş (n 27) 311; Güneş Peschke (n 14) 121-146.

³³ Birleşik Krallık ve Hollanda 13 Eylül 2021 tarihinde yapılan değişiklikle (Family Procedure Rules, Rule 36.2) dijital boşanma usulünü benimseyen ülkeler arasında yer almıştır <https://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/family/practice_directions/practice-direction-36x-pilot-provision-proceeding-by-electronic-means-certain-proceedings-for-a-matrimonial-order> erişim tarihi 10.03.2023. Ürem Çetinel and Güneş (n 27) 311; Güneş Peschke (n 14) 131.

³⁴ Eşlerin mevcut bulunan, ortak olarak edinmiş oldukları mallar ve ortak çocuklarının velayeti hususlarında anlaşmış olmaları dijital usulle boşanmalarına karar verilebilmesi için zorunluluk arz etmektedir. Güneş Peschke (n 14) 132.

yüklenen ve eşlerin boşanma taleplerini içeren anlaşma metnini inceleyen mahkeme ivedi bir şekilde tarafların boşanmalarına karar verebilmektedir.³⁵

Adli olmayan boşanmalara ilişkin olarak doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Adli olmayan boşanmaları olumlu olarak yorumlayan görüşlerin yanı sıra bu usulle gerçekleştirilen boşanmaların yaratacağı olumsuzluklara dikkat çeken görüşler de bulunmaktadır. Adli olmayan boşanmaları olumlu olarak yorumlayan görüşlere göre; bu usule göre boşanmaya karar veren taraflar arasında hiçbir gerginlik, uyuşmazlık ortaya çıkmamakta, tarafların avukatlık ücreti ve mahkeme masrafları ortadan kalkmakta, aile mahkemelerinin iş yükü ciddi oranda azalmakta, eşlerin boşanma ve boşanmanın sonuçları hakkında hızlı bir şekilde karar almaları sağlanmaktadır³⁶. Adli olmayan boşanma usulünü benimseyen bazı ülke hukuk sistemlerinde bu süreçte tarafların boşanma anlaşmalarını hazırlarken mutlaka avukat ile temsil edilmeleri gerektiği düzenlenmiş bulunmaktadır³⁷. Avukat ile zorunlu temsili düzenleyen bu hukuk sistemleri avukatın en azından taraflar ve tarafların hazırladıkları boşanma metni üzerinde kontrol mekanizması yürütebileceğine inanmaktadırlar. Adli olmayan boşanmaları olumlu olarak yorumlayan görüşe karşı çıkanlar, tarafların zorunlu olarak avukat ile temsilini düzenleyen hukuk sistemlerini örnek göstermekte ve zorunlu avukat temsili ile boşanmanın avukat masraflarını ortadan kaldırmayacağını, dolayısıyla da bu boşanma usulünün taraflara maddi olarak herhangi bir katkı sağlamayacağını savunmaktadırlar³⁸. Bu görüşü savunanlar ve boşanmanın yalnızca mahkeme huzurunda gerçekleşmesi gerektiğine inananlar mahkemelerin aynı zamanda tarafsız bir gözle boşanmayı ve sonuçlarını değerlendireceklerini, ortak çocukların menfaatlerini taraflara nazaran daha sıkı gözeterek karar vereceklerini, boşanmanın kamu düzeninden sayıldığını, dolayısıyla

³⁵ Güneş Peschke (n 14) 130-134.

³⁶ Şükran Şıpka, 'Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısı'nın" Değerlendirilmesi' (2007) 6 (12) İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 1, 170; Mustafa Serdar Özbek, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*, (4th edn, Yetkin Yayıncılık 2016) 284; Ürem Çetinel and Güneş (n 27) 314.

³⁷ 01.01.2017 tarihinde yürürlüğe giren 18.11.2016 tarihli Kanun ile Fransa'da anlaşan tarafların noterde avukat ile temsil edilmek koşuluyla boşanmalarına imkân tanınmıştır. (FCC, Article 229-1) <<https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/6-615-3545>> erişim tarihi 10.03.2023) Ürem Çetinel and Güneş (n 27) 324–325; Sezişli (n 19) 14-15; Katharina Kaesling, 'The Recognition Of Religious Private Divorces In Europe, From Conflict Of Laws To Conflict Of Cultures?' in Katharina Boele-Woelki and Dieter Martiny (eds), *Plurality And Diversity Of Family Relations In Europe* (Intersantia 2019) 260.

³⁸ Esat Şener, 'Medeni Kanununun Aile ve Nesep Bölümünde Çatışan Eğilimler' (1977) 2 (1) Ankara Hukuk Fakültesi Ellinci Yıl Armağanı Boşanma Hukuku Haftası 1, 234; Öztan, Aile (n 9) 696-698; Velidedeoğlu (n 9) 152, 157, 167.

boşanmaların yalnızca mahkeme huzurunda gerçekleşmesi gerektiğini ve boşanma anlaşmalı dahi gerçekleşiyor olsa anlaşma metni üzerinde bir kontrol mekanizması olması gerektiğini savunmaktadırlar³⁹.

2.3.1 İdari boşanma

Günümüzde boşanmaların mahkeme dışında gerçekleşmesi, mahkeme huzurunda gerçekleşen boşanmalar kadar yaygınlaşmaya başlamış bulunmaktadır. Geçmiş dönemlerde boşanmanın mahkeme huzurunda ya da dışında hiçbir koşulda gerçekleştirilemeyeceği hususu artık terk edilmeye başlanmıştır. Adli olmayan boşanmalara ilişkin yasal düzenlemeler birçok ülkenin hukuk sisteminde de kabul edilmiştir⁴⁰. Adli olmayan boşanmaları uzun yıllardır idari kurumlar aracılığıyla gerçekleştiriyor olmaları sebebiyle çalışmamızda öncelikle Danimarka ve Norveç'teki yasal düzenlemeler incelenecektir. Bu düzenlemelere yer verildikten sonra son yıllarda yapılan değişikliklerle adli olmayan boşanmaları kabul eden ülkelerden Fransa, İtalya ve İspanya'daki düzenlemelere yer verilecektir.

2.3.1.1 Karşılaştırmalı hukukta idari boşanma

İskandinav ülkelerinden olan Danimarka ve Norveç adli olmayan boşanmaları uzun yıllar önce mahkeme huzurundaki boşanmalara alternatif bir yöntem olarak düzenlemiş ve uygulamaya koymuş ülkeler arasında yer almaktadır⁴¹. Bu ülkelerde mahkeme huzurunda gerçekleştirilen boşanma usullerinin katı olması ve evlilik birliği içerisinde eşlerin getirmeleri gerekli olan yükümlülüklerini yerine getirmemeleri sebebiyle boşanmanın gerçekleşebiliyor olmasından dolayı krallara boşanmaya karar verebilme yetkisi tanınmış olduğundan bu ülkelerde idari makam huzurunda boşanma anlayışının benimsenmesi oldukça kolay olmuştur⁴². Kişisel özgürlüğe ve bireylerin bağımsızlıklarına değer veren

³⁹ Öztan, Aile (n 9) 696-698; Şener (n 38) 234.

⁴⁰ Bu ülkeler; Belarus, Brazilya, Çin Halk Cumhuriyeti, Danimarka, Fransa, Gürcistan, İspanya, İtalya, Japonya, Kazakistan, Moldova, Norveç, Özbekistan, Romanya ve Rusya olarak İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün 07.05.2020 tarihli "Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama" konulu yazının ekinde (EK 11) yer almaktadır.

⁴¹ T. Svenné Schmidt, 'The Scandinavian Law of Procedure in Matrimonial Causes' in John M./Katz Eekelaar and N. Sanford (eds), The Resolution of Family Conflict – Comparative Legal Perspectives (Butterworths 1984) 78-97, Ürem Çetinel and Güneş (n 27) 316; Sezişli (n 19) 11.

⁴² Svend Danielsen, 'The Scandinavian Approach: Administrative and Judicial Resolutions of Family Conflicts' in Marie Thérèse Meulders-Klein (ed) (Bruylant Justice 1997) 140; Schmidt (n 41) 78; Ürem Çetinel and Güneş (n 27) 316.

bir aile sistemini benimseyen bu ülkelerin adli olmayan boşanmalara ilişkin düzenlemeler yapmaları onları çok zorlamamış, toplumun bu usulle boşanma kurallarını çabuk benimsemesine yol açmıştır⁴³.

Danimarka ve Norveç'te adli olmayan boşanmalar belirli şartlar çerçevesinde gerçekleştirilebilmektedir. Bu iki ülkede eşlerin idari makamlar önünde boşanabilmeleri için öncelikle nafaka ve velayet konularında bir anlaşmaya varmış olmaları gerekmekte olup, aksi takdirde boşanmaları söz konusu olamamaktadır⁴⁴. Ayrıca Danimarka'da idari boşanma kararı için belirli bir miktarda harcın Valilik Ofisi veznesine yatırılması gerekmektedir⁴⁵.

Danimarka'da boşanmalar hem mahkeme huzurunda hem de idari makamlar huzurunda gerçekleştirilebilmektedir⁴⁶. Boşanmaya karar veren eşler idari makamlar tarafından boşanma yöntemini mahkeme huzurunda boşanma yöntemine göre oldukça fazla tercih etmektedir⁴⁷. Danimarka hukukunda boşanmalar konusunda yetkili idari makam "Aile Hukuku Ajansı" olup evlenmek veya boşanmak isteyen eşlerin öncelikle bu Ajans'a başvurmaları gerekmektedir⁴⁸. Eşler anlaşmalı veya çekişmeli her tür boşanma davası açma işlemi için buraya başvurmak ve "Aile Hukuku Ajansı"nın görüşünü almak durumundadır. Ajansın gerekli gördüğü hallerde veya tarafların anlaşmalarının mümkün olmadığı hallerde boşanma davasının mahkeme huzurunda görülmesi mümkün olacaktır⁴⁹. Eşlerin boşanma ve boşanmanın ferî konularında anlaşmaları kaydıyla boşanma talebinde bulunmaları mümkündür, anlaşamadıkları takdirde ayrılık kararı talep etme hakları da bulunmaktadır ve ayrılık kararı verilmesinin üzerinden altı ay geçmeden

⁴³ Schmidt (n 41) 78-97.

⁴⁴ Bente Rosenbeck, 'Liberalisation of Divorce' (2017) 43 (1) Scandinavian Journal of History 1, 32; Ekşi, Tanıma (n 27) 44; Ayhan İzmirli (n 4) 78; Salımya Ganiyeva, 'Türk ve Rusya Federasyonu Milletlerarası Usul Hukukunda İdarî Boşanma Kararlarının Tanınması Sorunu' (2013) 33 (1) Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni 1, 35.

⁴⁵ Agell (n 24) 321-322.

⁴⁶ Patrick Parkinson, *Family Law and the Indissolubility of Parenthood*, (1st edn, Cambridge University Press 2011) 201; Danielsen (n 42) 139; Ürem Çetinel and Güneş (n 27) 319.

⁴⁷ Ekşi, Tanıma (n 27) 44.

⁴⁸ Danimarka'da 05.03.2019 tarih ve 203 sayılı Evlenme ve Boşanma Hakkında Kanun ile Aile Mahkemesi Kanununda yapılan değişiklikle 01.04.2019 tarihinden itibaren idari boşanma konusundaki yetki devlet dairelerinden alınmış ve aile hukuku ajansına verilmiştir (Lov N. 203 af 05.03.2019 om ændring af lov om ægteskabs indgåelse og opløsning og lov om Familieretshuset, Børne- og Socialmin., j.nr. 2018-3585). Ürem Çetinel and Güneş (n 27) 319 dn. 44; Sezişli (n 19) 16 dn. 58.

⁴⁹ Ürem Çetinel and Güneş (n 27) 320.

boşanma talebinde bulunmaları da bu düzenlemeyle yasaklanmıştır⁵⁰. Ayrılık kararı verilemeyecek haller de eşe veya çocuklara karşı şiddet, zina veya eşlerden birinin ortak çocuğu kaçırmaması şeklinde açıkça belirtilmiştir ve bu konuların varlığı halinde boşanma doğrudan gerçekleştirilebilmektedir⁵¹.

Danimarka hukukunda on sekiz yaşından küçük çocuğu bulunan eşlerin boşanmaya karar vermiş olmaları halinde çocukların bu boşanmadan en az hasarla çıkabilmesi için yapılmış önemli düzenlemeler bulunmaktadır. Danimarka hukukunda eşler anlaşmalı boşanmaya karar vermiş olsalar dahi üç ay boyunca beklemlerine ilişkin bir yasal düzenleme getirilmiş ve bu düzenlemeyle eşlerin bu süre içerisinde boşanma sonrasında ebeveynlik ilişkileri ve çocuklara karşı nasıl davranış geliştirecekleri konusunda çevrimiçi bir eğitim almaları zorunlu kılınmış olup, bu eğitimi almayanların boşanmalarına izin verilmemektedir⁵². Danimarka’da birçok iş ve işlemde tercih edildiği gibi anlaşmalı boşanma dilekçeleri de çevrimiçi olarak hazırlanmış ve eşlerin bu dilekçeleri kendi vermiş oldukları kararlara istinaden düzenleyerek yine çevrimiçi olarak boşanma talebinde bulunmaları mümkün kılınmıştır⁵³.

Norveç hukukunda boşanma konusu Danimarka hukukuna kıyasla daha katı şartlarla düzenlenmiştir. Norveç hukukunda da Danimarka hukukunda olduğu gibi mahkemeler huzurunda boşanabilmenin yanı sıra mahkemeler dışında boşanma da söz konusu olabilmektedir⁵⁴. Mahkeme huzurunda boşanabilmenin şartları boşanma noktasına eşler arasında ortaya çıkan şiddet, çok eşli olunması sebebiyle gelinmiş olması, evliliğin

⁵⁰ 203 sayılı Evlenme ve Boşanma Hakkında Kanun m. 29-30 (Lov om ægteskabs indgåelse og opløsning m. 29- 30). Ürem Çetinel and Güneş (n 27) 320.

⁵¹ 203 sayılı Evlenme ve Boşanma Hakkında Kanun m. 29-30 (Lov om ægteskabs indgåelse og opløsning m. 29- 30). Ürem Çetinel and Güneş (n 27) 320.

⁵² 203 sayılı Evlenme ve Boşanma Hakkında Kanun m. 42a (Lov om ægteskabs indgåelse og opløsning m. 42a), <<https://familieretshuset.dk/en/your-life-situation/your-life-situation/separation-and-divorce>> erişim tarihi 10.03.2023; Jan Kabátek, ‘Divorced In A Flash: The Effect Of The Administrative Divorce Option On Marital Stability In The Netherlands’ (2019) IZA Institute Of Labor Economics, Discussion Paper Series 1, 10.

⁵³ <<https://familieretshuset.dk/en/applications/documents-and-application-forms>> erişim tarihi 10.03.2023; Ürem Çetinel and Güneş (n 27) 319–320.

⁵⁴ 04.07.1991 tarihli Evlenme Yasası m. 27 (LOV-1991-07-04-47: Lov om Ekteskap (ekteskapsloven), I 1991 hefte 12) (<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1991-07-04-47#KAPITTEL_2-7> erişim tarihi 11.03.2023); Jan Erik Kristiansen, ‘Norway’ in Robert Chester (ed), Divorce in Europe, Leiden, Martinus Nijhoff Social Sciences Division (1977) 53-54; Parkinson (n 46) 201-202; Huysal, Tescil (n 4) 477 dn. 13; Ürem Çetinel and Güneş (n 27) 318.

akrabalık ilişkisi bulunan taraflarca gerçekleştirilmiş olması ya da eşler arasında birlikte yaşamayı gerektirecek herhangi bir hususun kalmaması ve eşlerin iki yıldan uzun bir zamandır birlikte yaşamıyor olmaları şeklinde sıralanmıştır⁵⁵. Bu hususlar dışında kalan tüm boşanma sebeplerine dayanılarak gerçekleştirilecek boşanmaların mahkeme dışında gerçekleştirilmesi mümkün kılınmıştır⁵⁶. Norveç'te mahkeme dışı boşanmalar vali huzurunda gerçekleştirilebilmektedir ve boşanmanın gerçekleşmesi için bazı şartlar düzenlenmiştir. Vali önünde boşanabilmek için eşlerin iki yıl boyunca evliliklerine ara vermiş olmaları ya da evlilik birliğine ara verilerek, bunun üzerinden bir yıl geçmiş olması ve eşlerin bu sürelerin geçmiş olmasına rağmen evlilik birliğini sürdüremeyeceklerini belirtmeleri gerekmektedir⁵⁷. Ayrıca on altı yaşından küçük ortak çocuğun bulunması durumunda yukarıdaki şartların gerçekleşmiş olmasının yanında öncelikle arabuluculuk sürecinin işletilmesi gerekli olacak olup, arabuluculuk süreci sonunda eşler çocuğun menfaatleri doğrultusunda anlaşsın veya anlaşmasın düzenlenen arabuluculuk belgesiyle birlikte vali önünde boşanabilmek için talepte bulunmaları mümkün olacaktır⁵⁸.

Adli olmayan boşanmaları mahkeme huzurundaki boşanmalara alternatif bir yöntem olarak uzun yıllar önce düzenlemiş olan Danimarka ve Norveç'in yanı sıra son yıllarda yapılan reformlarla adli olmayan boşanmaları benimseyen, benimsemek için çaba sarf eden ülkeler de bulunmaktadır. Bu ülkelerden bazıları; Fransa, İspanya ve İtalya'dır ve bu ülkelerin adli boşanma usullerini düzenlemek istemelerinin altında devletin boşanma üzerindeki baskı ve kontrolünü azaltma amacı yatmaktadır⁵⁹.

Fransız hukukunda Fransız Medeni Kanunu (FCC-French Civil Code) ve Fransız Hukuk Muhakemeleri Kanunu (FCCP-French Civil Code Procedure) boşanma ile ilgili yasal

⁵⁵ 04.07.1991 tarihli Evlenme Yasası m. 22, 23, 24, 28 (LOV-1991-07-04-47: Lov om Ekteskap (ekteskapsloven), I 1991 hefte 12) <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1991-07-04-47#KAPITTEL_2-7> erişim tarihi 11.03.2023); Tone Sverdrup, 'Grounds for divorce and Maintenance Between Former Spouses' (<<http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Norway-Divorce.pdf>> 2002 erişim tarihi 11.03.2023), 4; Ürem Çetinel and Güneş (n 27) 318.

⁵⁶ Sverdrup (n 55) 3-5.

⁵⁷ Sverdrup (n 55) 8-10; Kristiansen (n 54) 53-54.

⁵⁸ 04.07.1991 tarihli Evlenme Yasası m. 26 (LOV-1991-07-04-47: Lov om Ekteskap (ekteskapsloven), I 1991 hefte 12) <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1991-07-04-47#KAPITTEL_2-7> erişim tarihi 11.03.2023, Sverdrup (n 55) 8-10; Ürem Çetinel and Güneş (n 27) 318-319.

⁵⁹ Masha Antoloskaia, 'Divorce Law in a European Perspective' in Jens Scherpe (ed), European Family Law Volume III – Family Law in a European Perspective (Edward Elgar Publishing 2016) 72-74.

hükümleri düzenlemektedir⁶⁰. Anlaşmalı boşanma usulü Fransız hukukunda 1975 yılında kabul edilmiş⁶¹, anlaşmalı boşanmaların mahkeme dışında gerçekleştirilmesi hususu 1993 yılında tartışılmaya başlanmış, 18.11.2016 tarihli ve 2016-1547 sayılı Kanunun 50. maddesi ile düzenlenmiş ve 01.01.2017 tarihinde yürürlüğe girmiştir⁶². Her ne kadar boşanmanın idari makamlarca yapılabileceğine ilişkin birtakım girişimlerde bulunmuş olsa da bu hukuk sisteminde mahkeme dışında boşanabilmek hususu tarafların yalnızca anlaşarak boşanmaya karar vermeleri ile mümkün kılınmıştır⁶³. Halihazırda yürürlükte olan Medeni Kanunları gereğince Fransa’da eşler anlaşmalı boşanmaya karar vermedikleri sürece ancak mahkeme huzurunda boşanabilirler⁶⁴. Medeni Kanun’un ilgili maddesinin değiştirilmesine ilişkin olarak çeşitli çalışmalara yer vermelerine rağmen bu hususta sonuç alamamışlardır⁶⁵. Eşler evlilik birliğinin sürdürülemeyeceğine karar verdiklerinde ve boşanmanın ferî olan velayet, nafaka ve tazminat gibi konularda da anlaşmaları takdirde bir boşanma anlaşması hazırlayarak bu anlaşmayı avukatlarına da imzalatıp, noter huzurunda sicile kaydettirerek boşanma işlemini gerçekleştirebilmektedirler⁶⁶. Mahkeme dışı boşanmalarda yapılan anlaşmayı her iki tarafın avukatının da imzalaması zorunlu kılınmıştır⁶⁷. Avukatların bu boşanma sürecine müdahil edilmiş olmaları, eşlerin ve varsa ortak çocuk veya çocukların menfaatlerinin üst düzeyde korunması için getirilmiştir ve bu düzenleme yerinde bir düzenleme olmuştur⁶⁸. Eşler ve avukatlarının imzalamış oldukları boşanma anlaşmasının noter huzurunda tescil edilmesiyle de boşanma resmîyet kazanmaktadır⁶⁹. Eşlerin ortak çocuklarının varlığı ve çocuğun menfaatine ilişkin kararlarının boşanma anlaşmasıyla düzenlenemediği hallerde mahkeme dışı boşanma gerçekleştirilemeyecek olup, eşlerden birinin mahkemenin

⁶⁰ <<https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/6-615-3545>> erişim tarihi 12.03.2023.

⁶¹ <<https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/LEGIARTI000006283800/1976-01-01/#LEGIARTI000006283800>> erişim tarihi 12.03.2023.

⁶² <<https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/6-615-3545>> (FCC Article 229-1) erişim tarihi 12.03.2023; Ürem Çetinel and Güneş (n 27) 325; Sezişli (n 19) 15; Güneş Peschke (n 14) 125; Özdemir (n 11) 13-14.

⁶³ Cem Özcan, ‘Fransız Hukukunda Mahkeme Dışı Anlaşmalı Boşanma’ (2019) 17 (194) Legal Hukuk Dergisi 1, 648-654; Émilie Biland and Hélène Steinmetz, ‘Are Judges Street-Level Bureaucrats? Evidence from French and Canadian Family Courts’ (2017) 42 (2) Law & Social Inquiry 1, 306-308.

⁶⁴ <<https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/6-615-3545>> (FCC Article 229-1) erişim tarihi 12.03.2023.

⁶⁵ Benoit Bastard, ‘Administrative Divorce in France: A Controversy Over a Reform that Never Reached the Statute Book’ in Mavis Maclean (ed), Making Law for Families (Hart Publishing 2000) 72-75.

⁶⁶ Kaesling (n 37) 260; Sezişli (n 19) 15.

⁶⁷ <<https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/6-615-3545>> (FCC Article 229-1) erişim tarihi 12.03.2023; Ürem Çetinel and Güneş (n 27) 325; Özcan (n 63) 653-654.

⁶⁸ Ryznar and Devaux (n 19) 166.

⁶⁹ Ürem Çetinel and Güneş (n 27) 325; Özcan (n 63) 648.

çocuğu dinlemesini istediği durumlarda artık boşanma mahkeme huzurunda gerçekleştirilebilecektir⁷⁰.

İspanya, Katolik inancı benimseyen, dolayısıyla boşanma hususunun uzun yıllar boyunca reddedildiği bir ülkedir⁷¹. Yıllar içerisinde boşanmaya karar veren eşlerin artmasıyla boşanmanın yaygınlaştığı bir anlayışın hâkim olmasına sebebiyet vermiştir⁷². Bunun sonucu olarak da boşanma sayıları çok fazla artmış bulunmaktadır⁷³. Boşanma sayılarının gittikçe artması mahkemelere ciddi anlamda bir yük getirmiş ve taraflara dava masrafı yüklemiştir⁷⁴. Dolayısıyla da 2005 yılında yapılan bir düzenlemeyle mahkeme huzurunda boşanma usulü evliliğin üzerinden üç ay geçmiş olması şartıyla taraflardan birinin mahkemeye başvurmasıyla kabul edilmiş bulunmaktadır⁷⁵. İspanya’da mahkeme huzurunda boşanma usulünün 2015 yılında kabul edilmiş olmasıyla birlikte yine aynı yıl içerisinde mahkeme dışında boşanma usulü de düzenlenmiştir⁷⁶. Bu düzenlemeyle birlikte eşler boşanma ve boşanmanın ferî konularında anlaşmış oldukları takdirde ve eşlerin ortak çocuklarının bulunmaması kaydıyla evlilik birliklerinin devam etmeyeceğine kanaat getirdiklerini noter huzurunda veya adli hizmet memuru önünde açıkladıklarında tarafların boşanmalarına karar verilecektir⁷⁷. Bu sayılan hususlar dışında boşanma yalnızca mahkeme huzurunda gerçekleşebilecektir⁷⁸.

Katolik inancını benimseyen ve dolayısıyla boşanma hususunun uzun yıllar boyunca reddedildiği bir diğer ülke de İtalya’dır⁷⁹. İtalya’da mahkeme dışında boşanma 2014

⁷⁰ <<https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/6-615-3545>> (FCC Article 229-2) erişim tarihi: 12.03.2023, Özcan (n 63) 653-655; Ürem Çetinel and Güneş (n 27) 326.

⁷¹ George E. Glos, ‘The Spanish Divorce Law of 1981’ (1983) 32 (3) International and Comparative Law Quarterly 1, 667-688.

⁷² Ürem Çetinel and Güneş (n 27) 323.

⁷³ Miquel Martin-Casals and Jordi Ribot, ‘The Postmodern Family and the Agenda for Radical Legal Change in Spain’ in Bill Atkin (ed), The International Survey of Family Law 2008 Edition (Jordan Publishing 2008) 425.

⁷⁴ Martin-Casals and Ribot (n 73) 425.

⁷⁵ Josep Ferrer-Riba, ‘Marital Agreements and Private Autonomy in Spain’ in Jens Scherpe (ed), Marital Agreements and Private Autonomy in Comparative Perspective (Hart Publishing 2012) 354.

⁷⁶ <<https://www.boe.es/eli/es/l/2005/07/08/15/dof/spa/pdf>> (Código Civil m. 81 f. 2 ve m. 86) erişim tarihi 12.03.2023.

⁷⁷ Kabátek (n 52) 10, <<https://www.boe.es/eli/es/l/2005/07/08/15/dof/spa/pdf>> (Código Civil m. 82 f. 2 ve m. 87) erişim tarihi 12.03.2023.

⁷⁸ Ferrer-Riba (n 75) 131-135.

⁷⁹ Daniela Saresella, ‘The Battle for Divorce in Italy and Opposition from the Catholic World (1861-1974)’ (2017) 42 (4) Journal of Family History 1, 402-416; Güneş Peschke (n 14) 125.

yılında yapılan bir düzenlemeyle getirilmiştir⁸⁰. Mahkeme dışında boşanma yalnızca anlaşmalı boşanmalar konusunda, eşlerin boşanma hususunda anlaştıkları ve boşanmanın sonuçları konularında da anlaşmaya vardıkları takdirde gerçekleşebilecektir⁸¹. İtalya’da mahkeme dışında boşanma iki türlü gerçekleşebilmektedir⁸². Eşler avukatlarının huzurunda boşanma konusundaki iradelerini açıklayarak, boşanma ve boşanmanın ferî konuları olan ortak çocuğun velayeti, çocukla kişisel ilişkinin düzenlenmesi, çocukların bakımı ve aile konutunun kim tarafımdan kullanılacağı gibi hususlarda anlaştıklarını bir anlaşma ile düzenleyerek, hazırlamış oldukları anlaşmayı görevli Savcı’ya teslim edeceklerdir⁸³. Savcı da eğer anlaşma metninde çocuğun menfaatinin korunduğuna kanaat getirirse, anlaşmanın içeriğine girmeden usuli olarak incelemesini yapıp eşlerin boşanmalarına karar verecek ve Nüfus Müdürlüğü’ne gerekli bildirim yapacaktır⁸⁴. İtalya’da mahkeme dışında boşanma ayrıca avukatların katılımı olmaksızın, eşlerin ortak çocuklarının küçük veya bakıma muhtaç olmadıkları durumlarda belediye başkanı vasıtasıyla da gerçekleşebilmektedir⁸⁵. Bu düzenlemeye göre, eşler belediye başkanının huzurunda boşanma anlaşmalarını imzalayarak, anlaşmanın imzalandığı tarihten itibaren otuz gün sonra yeniden belediye başkanının huzuruna geldiklerinde boşanma konusunda fikirlerini değiştirmemişlerse belediye başkanı eşlerin boşanmalarına karar verecektir⁸⁶. Yukarıda farklı ülkelerde yer alan düzenlemelerde de görüldüğü üzere mahkeme dışı boşanmalar anlaşmalı boşanmalar kapsamında gerçekleştirilmektedir. Aşağıda detaylıca inceleneceği üzere Türkiye’de de ileride mahkeme dışı boşanmalara anlaşmalı boşanmalar kapsamında izin verilebileceği düşünülebilir.

⁸⁰ <<https://www.mondaq.com/italy/divorce/598718/a-guide-to-divorce-in-italy>> erişim tarihi 12.03.2023.

⁸¹ <<https://www.brocardi.it/codice-civile/libro-primotitolo-vi/capo-v/art157.html>> (Titolo VI - Codice Civile m. 151) erişim tarihi 12.03.2023, <<https://www.mondaq.com/italy/divorce/598718/a-guide-to-divorce-in-italy>> erişim tarihi 12.03.2023; Ürem Çetinel and Güneş (n 27) 321.

⁸² Ürem Çetinel and Güneş (n 27) 320-321.

⁸³ Ürem Çetinel and Güneş (n 27) 321.

⁸⁴ <<https://www.expatica.com/it/living/love/divorce-in-italy-79383/#legal>>, <<https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2020/10/22/20G00148/sg>> (132 Sayılı Kararname m. 6 f. 3) erişim tarihi 12.03.2023; Ürem Çetinel and Güneş (n 27) 321-322.

⁸⁵ Ürem Çetinel and Güneş (n 27) 322; Sezişli (n 19) 17; Güneş Peschke (n 14) 126.

⁸⁶ <<https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2020/10/22/20G00148/sg>> (132 sayılı Kararname m. 12 f. 3 c. 1-2) erişim tarihi 12.03.2023; Ürem Çetinel and Güneş (n 27) 322; Sezişli (n 19) 17.

2.3.1.2 Yabancı ülke idari makamları tarafından verilen boşanma kararlarının Türkiye’de hüküm doğurması

Günümüzde sayısı günden güne artan yurtdışında yaşayan Türk vatandaşları yabancı ülkede açtıkları boşanma davalarına ilişkin olarak almış oldukları kararların da Türkiye’de etki doğurmasını beklemektedirler. Türk hukukunda her ne kadar boşanma kararlarını vermeye yetkili kılınan makam adli makam olsa da⁸⁷ idari makamlardan alınan kararların da Türk vatandaşları açısından Türkiye’de etki doğurmasını beklemek olağan bir durumdur. Dolayısıyla yabancı idari makamlar tarafından verilen boşanma kararlarının Türkiye’de etki doğurup doğurmayacağı ve hangi esaslar doğrultusunda etki doğuracağı konuları büyük öneme sahiptir. Kural olarak yabancı ülke adli makami tarafından verilen kararlar dışındaki idari makam kararları tanıma kararına konu olamayacaklarından dolayı MÖHUK m. 50 kapsamında Türkiye’de hüküm doğurmazlar⁸⁸.

Yabancı ülke idari makamları tarafından verilen boşanma kararlarının Türkiye’de hüküm doğurabilmesine ilişkin olarak Türk hukukunda çeşitli görüşler bulunmaktadır. Bu görüşlerden ilkinde göre yabancı idari makam kararlarının adli makam kararları gibi tanınması gerekmektedir⁸⁹. Bu görüş doğrultusunda yabancı idari makam kararlarının yalnızca idari makamlar tarafından verilmiş olması sebebiyle bu kararların Türkiye’de tanınması reddedilmemelidir⁹⁰. İlk görüşle benzer yönde olan bir diğer görüşe göre ise, Türk Hukukunda yer alan ‘kazanılmış haklara saygı ilkesi’ gereğince boşanma kararı yabancı idari makamlar tarafından verilmiş dahi olsa kişiler boşanmış kabul edilir ve kazanılmış haktan yararlanmaları söz konusu olur⁹¹. Dolayısıyla da bir boşanma kararı yabancı idari veya adli makamlardan hangisi tarafından verilmiş olursa olsun tanınması gereklidir. Bir diğer görüşe göre ise; MÖHUK yalnızca yabancı adli makamlar tarafından verilen boşanma kararlarının tanınmasını düzenlemiş olduğundan dolayı yabancı idari

⁸⁷ Akıntürk (n 7) 240; Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 104; Akıntürk and Ateş (n 6) 234; Hüseyin Hatemi and Rona Serozan, *Aile Hukuku* (1st edn, Filiz Kitabevi 1993) 3-4.

⁸⁸ Özel, Erkan, Pürselim and Karaca (n 2) 718; Doğan (n 2) 119; Güngör (n 2) 295.

⁸⁹ Ata Sakmar, *Devletler Hususi Hukukunda Boşanma* (1st edn, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları 1976) 217; Akıntürk (n 7) 240.

⁹⁰ Sakmar, Boşanma (n 89) 217; Akıntürk (n 7) 240.

⁹¹ Tiryakioğlu (n 4) 37. Bu görüş 2675 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Kanunu (RG 12.12.2007/26728) döneminde desteklenmiş bir görüştür. Huysal, Tescil (n 4) 479.

boşanma kararlarının Türkiye’de tanınması mümkün değildir⁹². İdari boşanma kararını veren kişi hâkim olmadığından dolayı bu kararların tanınması söz konusu olamayacaktır⁹³. Yargıtay da bu görüşü benimsemiş ve idari boşanma kararlarının mahkeme kararı olmadığını, dolayısıyla da tanınamayacaklarını ifade etmiştir⁹⁴. Bu görüşü katı bulan başka bir görüş daha oluşturulmuştur ve bu görüşe göre idari boşanma kararlarının bir yargı organı tarafından denetlenmesi söz konusu ise bu takdirde idari boşanma kararının tanınması söz konusu olabilecektir⁹⁵. Dolayısıyla yabancı idari boşanma kararının verildiği ülkede bir yargı organı tarafından denetlenmemiş olduğu durumlarda tanıma işlemi yapılamayacaktır. Son görüşe göre ise; yabancı idari boşanma kararlarının dolaylı yoldan tanınmasının mümkün olduğu savunulmaktadır ve yabancı idari boşanma kararı dolaylı olarak Türkiye’deki bir tespit davasının konusu olabileceğinden, bu dava sonucunda ortaya Türk Mahkemesi kararı çıkacağından dolayı tespit davasının sonucu ile yabancı idari boşanma kararının tanınması sağlanabilecektir⁹⁶. Doktrinde yer alan tüm bu görüşler incelendiğinde Türk hukukunda yabancı idari boşanma kararlarının tanınmasının genel görüş olduğu anlaşılmaktadır. Bu konu NHK’nın 27/A maddesi ile yapılan değişiklik çerçevesinde çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde incelenecektir.

⁹² Ekşi, Tanıma (n 27) 77; Çelikel and Erdem (n 2) 719; Ziya Akıncı and Cemile Demir Gökyayla, *Milletlerarası Aile Hukuku* (1st edn, Vedat Kitapçılık 2010) 47; Işık Nazikoğlu, ‘Yabancı Memleket Mahkemelerinden Verilen Kararların Tanınması ve Tenfizi’ (1950) 7 (3-4) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 1, 482.

⁹³ Ekşi, Tanıma (n 27) 77; Nuray Ekşi, *Milletlerarası Nitelikli Davalara İlişkin Mahkeme Kararları* (1st edn, Arıkan Basım Yayım Dağıtım A.Ş. 2007) 217.

⁹⁴ Ekşi, Mahkeme Kararları (n 93) 217; Ekşi, Tanıma (n 27) 78-79. Bu yönde, “...Türkiye’de yerine getirilmesi istenen boşanma kararı Kopenhag Belediyesi tarafından verilmiştir. 2675 sayılı (MÖHUK) yasanın 34. maddesi gereği ancak, yabancı mahkemelerde verilen hukuk davalarına ilişkin kararların Türkiye’de yerine getirilmesi istenebilir. Boşanma kararı bir mahkemenin verdiği hüküm niteliği taşımadığından kesinleşmiş mahkeme kararlarının yerine getirilebileceğine ilişkin yukarıda açıklanan yasal kuralın kapsamı dışında kalmaktadır. Hakem kararı olarak değerlendirilmesi halinde ise aynı yasanın 45/c maddesi uyarınca boşanma kararlarının Türk hukuk düzeni içinde tahkim yolu ile çözümü mümkün olmadığından yerine getirilmesinin istenmesi de mümkün değildir. Hüküm, karar yerinde gösterilen ve yukarıda belirtilen gerekçelerle usul ve yasa kurallarına uygundur...” Yargıtay 2 HD, 3612/4567, 13.04.1995 <www.kazanci.com> erişim tarihi 05.09.2022. Yargıtay’ın vermiş olduğu bu karar mülga 2675 sayılı MÖHUK döneminde verilmiş olmasına rağmen 5718 sayılı MÖHUK m. 50’de de yalnızca yabancı mahkeme kararlarının tanınabileceği ve tenfiz edilebileceği düzenlenmiş olduğundan dolayı önemli bir karar olma niteliğini hala korumaktadır.

⁹⁵ Doğan (n 2) 120, 166.

⁹⁶ Şanlı, Esen and Ataman Figanmeşe (n 2) 642-643.

2.3.2 Dini boşanma

Türk Medeni Kanunu'nun⁹⁷ 04.10.1926 tarihinde yürürlüğe girmesiyle Aile Hukuku alanında evlilik ve boşanma konularına ilişkin olarak Türkiye'de ciddi adımlar atılmıştır. Türk Medeni Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle boşanmaya karar veren tarafın erkek olduğu durumlar ortadan kaldırılmış, evlilikler ve boşanmalar konusunda Devletin müdahalesi başlamıştır⁹⁸. TMK'da yazılı olarak düzenlenmiş olan boşanma sebeplerinin taraflar arasında ortaya çıkmış olması halinde boşanma yetkisi mahkemelere verilmiş bulunmaktadır⁹⁹. TMK'nın yürürlüğe girmiş olmasıyla beraber Türkiye'de boşanmaya ilişkin hususlar her ne kadar değişmiş olsa da İslam ülkelerinin bazıları şer'i hukuk sistemini benimsemeye devam ettikleri için bu ülkelerde ve hukuk sistemlerinde boşanmalar tek taraflı olarak dini makamların yetkisi ile gerçekleştirilmektedir¹⁰⁰. Boşanmaların dini makamlar huzurunda gerçekleştirildiği ülkeler yalnızca İslam ülkeleri olmayıp, Musevi hukukunun uygulandığı ülkelerde de boşanma işlemi yalnızca dini makamlar huzurunda tescil ile gerçekleşebilmektedir¹⁰¹. Dini boşanmaların kökleri uzun yıllar önceye dayanmaktadır ve boşanma hukukunun güncel gelişmesi olarak nitelendirilemezler. Boşanmanın temelini adli boşanmaların ortaya çıkmasından önce dini boşanmalar oluşturmaktadır.¹⁰²

2.3.2.1 İslam hukukuna göre boşanma

İslam hukukunda her iki tarafa da evlilik birliğini sona erdirme hakkı tanınmış olup, aile kavramına atfedilen değer sebebiyle boşanmanın gerçekleşebilmesi ağır şartlara bağlanmış bulunmaktadır¹⁰³. İslam hukukunda kadına boşanma hakkı tanınmadığına ilişkin olarak toplumun genel bir kanısı bulunmakla birlikte bu kanı yanlış bir kanıdır. Çok ağır şartlar altında da olsa erkeğin yanı sıra kadına da istisnai olarak boşanma hakkı

⁹⁷ Türk Medeni Kanunu, Kanun Numarası: 4721, Kabul Tarihi: 22.11.2001, RG 08.12.2001/24607.

⁹⁸ 1926 yılında eski Medeni Kanun'un kabul edilmesiyle birlikte çok kadınlı yapılan evlilik sistemi ortadan kaldırılmış, tek kadınlı evlilik kabul edilmiş, boşanmanın mahkeme dışı bir beyanla veya kadını boşama anlamına gelen talak yoluyla gerçekleştirilmesi anlayışı terk edilmiş ve evlilik ve boşanma konularında taraflara eşitlik sağlanmak istenmiştir. Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 7-9; Öztan, Aile (n 9) 5-8; Tekinay (n 11) 1.

⁹⁹ Tekinay (n 11) 184; Öztan, Aile (n 9) 571; Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 104-105.

¹⁰⁰ Uyanık Çavuşoğlu, Boşanma (n 12) 27-28; Ekşi, Tanıma (n 27) 42; Huysal, Tescil (n 4) 477.

¹⁰¹ Ekşi, Tanıma (n 27) 46-54.

¹⁰² ibid 42.

¹⁰³ Cin, Boşanma (n 11) 33.

tanınmış ve tanınan bu haklar kadına bir güvence sağlamıştır¹⁰⁴. Evlilik birliğini sona erdirmeden önce mutlaka taraflar uzlaşma tedbirlerini denemiş olmalı, bu tedbirlere rağmen taraflar anlaşamıyorlarsa belirli usullere göre boşanma gerçekleşmelidir¹⁰⁵.

İslam hukukunda adli olmayan boşanmalara örnek olarak ‘talak’, ‘muhalaa (hul)’ ve ‘tefrik’ verilebilir¹⁰⁶. Kocanın tek taraflı iradesiyle¹⁰⁷ herhangi bir sebep göstermeksizin ve karısının rızasını aramaksızın evliliğe son vermesine ‘talak’ denilmektedir¹⁰⁸. Koca evliliğe son vermek istediğinde bunu herhangi bir yetkili makama başvurmaksızın bizzat kendisi veya vekili vasıtasıyla yapabilmektedir¹⁰⁹. Talak kural olarak adli veya idari herhangi bir tamamlayıcı usule tabi değildir¹¹⁰. Ancak bazı ülkelerde talak yoluyla boşanma gerçekleştikten sonra boşanmanın mahkeme tarafından veya idari bir makam tarafından tescil edilmesi gerekmektedir¹¹¹. Örneğin Pakistan hukukuna göre, karısından boşanmak isteyen kocanın talak beyanını yaptıktan sonra mutlaka talak yerel idareye yazılı olarak sunması, karısına da bir suretini göndermesi sonucunda yerel idareye bildirimde bulunmasından doksan gün sonra talak hüküm ve sonuç doğurur¹¹². Yerel idare uzlaştırma sağlamak amacıyla tahkim konseyi kurar ancak taraflar uzlaşmaya

¹⁰⁴ Cin, Boşanma (n 11) 68; Coşkun Üçok, Ahmet Mumcu and Gülnihal Bozkurt, *Türk Hukuk Tarihi* (12th edn, Turhan Kitabevi 2007) 119.

¹⁰⁵ Ekşi, Tanıma (n 27) 54; Nehaluddin Ahmad, ‘A Critical Appraisal of ‘Triple Divorce’ in Islamic Law’ (2009) 23 (1) *International Journal of Law, Policy and the Family* 1, 53.

¹⁰⁶ Özdemir (n 11) 10; Ekşi, Tanıma (n 27) 42-43, 56-57.

¹⁰⁷ Cin, Boşanma (n 11) 36.

¹⁰⁸ Cin, Boşanma (n 11) 34-35; Yalçınkaya and Kaleli (n 8) 71; Özdemir (n 11) 10; İsmail Kıvrım, ‘17. yüzyılda Osmanlı Toplumunda Boşanma Hadiseleri’ (2011) 10 (1) *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1, 371; Ahmet Yaman, *İslam Aile Hukuku* (3rd edn, Yediveren Yayınevi 2002) 60; İbrahim Acar, *İslam Hukukunda Evliliğin Sona Ermesi* (1st edn, Kültür Eğitim Vakfı Yayınevi 2000) 51; North Cheshire, James Fawcett and Janeen Carruthers, *Private International Law* (14th edn, Oxford University Press 2008) 1000.

¹⁰⁹ M. Akif Aydın, *İslam-Osmanlı Aile Hukuku* (1st edn, Klasik Yayınları 1985) 37; Ekşi, Tanıma (n 27) 55; Müge Vatansever, ‘Eski Türk Hukukunda Boşanma ve Günümüz Hukukuyla Karşılaştırılması’ (Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi 2011) 48.

¹¹⁰ John O’Brien, *Conflict of Laws* (2nd edn, Cavendish Publishing Limited 1999) 483.

¹¹¹ Talak, Kuveyt, Suriye, Yemen ve Suudi Arabistan’da kendiliğinden boşanma sonucunu doğurmaktayken Fas, Irak ve Ürdün’de talakın idari bir kurum tarafından tescil edilmesi gerekmektedir. Cezayir ve İran’da ise talak mahkeme kararıyla gerçekleştirilebilmektedir. Günümüzde ise İslam toplumunda boşanma çeşitli sebeplerle kolayca gerçekleştirilebilmektedir. Cheshire, Fawcett and Carruthers (n 108) 1000. *Radwan v Radwan* [1973] Fam 24 (Mısır); Susan Rutten, ‘Recognition of Divorce by Repudiation (Talaq) in France, Germany and Netherlands’ (2004) 11 (3) *Maastricht Journal of European and Comparative Law* 1, 264; Akıntürk and Ateş (n 6) 235-236, 238-239.

¹¹² O’Brien (n 110) 483.

yanaşmazsa ve yerel idareye yapılan bildirimden üzerinden doksan gün geçmişse artık kadının yeniden evlenmesini engelleyecek hiçbir engel kalmamaktadır¹¹³.

Kadınla erkeğin aynı ortamda bulunması talak beyanı için zorunlu kılınmamıştır¹¹⁴. Talak beyanının geçerli olabilmesi için öncelikle uzlaşma tedbirleri denenmiş olmalı, beyanın iki ay içinde iki defa yapılması ve kadınla ilişkiye girilmemiş olması gerekmektedir¹¹⁵. Üçüncü talak beyanının geri alınması mümkün olmadığından bu beyana kadar koca uzlaşmak isteyip istemediğini düşünmeli, üçüncü talak beyanını kadının menstrasyon döneminde yapmamalı ve kadınla ilişki kurmamış olmalıdır¹¹⁶. Üçüncü talak beyanı da gerçekleşikten sonra kadının iddet müddeti olan üç ay başlamış olur ve üçüncü aydan sonra boşanma gerçekleşmiş sayılır¹¹⁷. Kadının hamile olması durumunda belirtilen bu süre doğum gerçekleşene kadar uzamaktadır¹¹⁸. Evlilik birliği kadının iddet müddetinin bitimine kadar devam edeceğinden dolayı miras hakları da bu durumdan etkilenebilmektedir. Eşlerden biri kadının iddet müddeti bitmeden ölürse bu durumda evlilik birliğinin henüz sona ermemiş olmasından dolayı sağ kalan eş ölen eşin mirasçısı olacaktır¹¹⁹. Talak beyanına karşılık kadın yalnızca kendisine verilecek olan mehiri talep edebilmektedir¹²⁰.

İslam hukukunda boşanma hakkı yalnızca erkeğe tanınmamış olup, kadın ancak kocasının rızası ile kocasına vereceği bir bedel karşılığında evlilik birliğini sona erdirebilmektedir ve buna ‘muhalaa (hul)’ denmektedir¹²¹. Kadının evlenirken kocasından almış olduğu mehiri kendisi boşanmak istediğinden dolayı kocasına vermesi

¹¹³ *Mirza Waheed Baig v Entry Clearance Officer*, [2002] Immigration Appeal Tribunal 18, 379; Ekşi, Tanıma (n 27) 43.

¹¹⁴ Ekşi, Tanıma (n 27) 55; Javaid Rehman, ‘The Sharia, Islamic Family Laws and International Human Rights Law: Examining the Theory and Practice of Polygamy and Talaq’ (2007) 21 (1) International Journal of Law, Policy and the Family 118-119.

¹¹⁵ Ekşi, Tanıma (n 27) 55; Vatansever (n 109) 52.

¹¹⁶ Aydın, Aile (n 109) 36; Ekşi, Tanıma (n 27) 55.

¹¹⁷ Ekşi, Tanıma (n 27) 55.

¹¹⁸ *İslam Ansiklopedisi* (11. Cilt, İslam Araştırmaları Merkezi 1997) 683-684.

¹¹⁹ Halil Cin and Ahmed Akgündüz, *Türk Hukuk Tarihi Özel Hukuk Cilt 2* (1st edn, Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları 1996) 115; Acar (n 108) 69, Hayreddin Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku Cilt 1* (1st edn, İz Yayıncılık 2009) 359.

¹²⁰ Ahmad (n 105) 59; Cin and Akgündüz (n 119) 116; Ekrem Buğra Ekinci, *Osmanlı Hukuku* (5th edn, Arı Sanat Yayınevi 2008) 454.

¹²¹ Özdemir (n 11) 11, Aydın; Aile (n 109) 42, Cin, Boşanma (n 11) 70; Cheshire, Fawcett and Carruthers (n 108) 1000. *Quazi v Quazi* [1980] AC 744.

gerekmektedir ve buna da ‘muhalaa bedeli’ denmektedir¹²². Bu usulde, eşyle anlaşamayan kadına, kocasının boşanmak istememesi durumunda, mehirinden vazgeçmek şartıyla evliliğini sona erdirme hakkı tanınmıştır¹²³. Boşanma kadın tarafından talep edilebileceği gibi kocanın boşanma talebine kadının katılması yoluyla da bu usulle boşanmak mümkün kılınmıştır¹²⁴. Kocanın karısının ödeyeceği mehir karşısında boşanmayı kabul etmesi durumunda kadına onu boşadığını belirtmesiyle evlilik birliği sona ermektedir¹²⁵. İslam hukukunda bu usulle boşanmada kadın evlenirken mehir almaya hak kazanmakta ancak boşandığı zaman bu mehirden mahrum kalmaktadır. ‘Muhalaa’ yolu ile boşanan kadının nafaka talep etmesi mümkün değilken yalnızca velayet talep etme hakkı mevcuttur¹²⁶. Muhalaa kural olarak adli veya idari herhangi bir tamamlayıcı usule tabi olmamakla beraber Türk hukuk tarihi boyunca mahkeme önünde gerçekleştirildiği ve mahkeme defterine kaydettirildiği belirtilmektedir¹²⁷. Muhalaa yoluyla boşanmayla benzer hükümler içeren mubaraa ise tarafların birbirleriyle anlaşarak, birbirlerinden hiçbir şey talep etmeksizin evlilik birliğini sona erdirmeleridir¹²⁸.

İslam hukukunda belli bazı sebeplerin varlığı durumunda kadına hâkimin hükmü ile boşanma hakkı tanınmasına ‘tefrık’ denilmekte olup, İslam’ın kadınlara sağladığı en önemli haklardan biridir¹²⁹. Bu sebepler; hastalık¹³⁰ ve fizyolojik kusurlar¹³¹, kocanın nafakayı temin etmemesi¹³², gaiplik¹³³ ve fena muamele ve geçimsizlik¹³⁴ olarak

¹²² Mehir konusu olabilen her türlü malın muhalaa bedeli olarak kararlaştırılabilmesi mümkündür. M. Akif Aydın, *Türk Hukuk Tarihi* (4th edn, Beta Yayınları 2001) 300; Ekşi, Tanıma (n 27) 43.

¹²³ Cin and Akgündüz (n 119) 364; Aydın, Aile (n 109) 42; Üçok, Mumcu and Bozkurt (n 104) 100; Özdemir (n 11) 11.

¹²⁴ Yalçınkaya and Kaleli (n 8) 81; Cin, Boşanma (n 11) 70; Aydın, Aile (n 109) 43

¹²⁵ Cin, Boşanma (n 11) 77.

¹²⁶ ibid 69-70.

¹²⁷ Aydın, Aile (n 109) 114-115; Özdemir (n 11) 12.

¹²⁸ Üçok, Mumcu and Bozkurt (n 104) 100; 121, Özdemir (n 11) 12; Vatansever (n 109) 62.

¹²⁹ Özdemir (n 11) 10; Aydın, Aile (n 109) 43; Acar (n 108) 147.

¹³⁰ Hastalıktan anlaşılması gereken akıl hastalığı, bel soğukluğu, frengi gibi hastalıkların varlığıdır. Karaman (n 119) 369.

¹³¹ Erkeğin cinsel ilişkiye girmesine engel kusuru ve hastalığının bulunması fizyolojik kusur olarak nitelendirilmektedir. Cin, Boşanma (n 11) 89; Acar (n 108) 156.

¹³² Kocanın ekonomik gücünün yeterli olmaması ya da ekonomik gücü olsa dahi nafakayı karşılamak istememesi şeklinde yorumlanmaktadır. Karaman (n 119) 372; Acar (n 108) 172.

¹³³ Kocanın ortadan kaybolması ve kendisinden haber alınmaması olarak değerlendirilmektedir. Karaman (n 119) 370.

¹³⁴ Karı-koca arasında ortaya çıkan geçimsizlik olarak değerlendirilmektedir. (Karaman (n 119) 373; Acar (n 108) 180.

sıralanabilir. Hâkim, tefrik sebeplerinden birinin varlığı halinde evlilik birliğinin sonlanmasına karar verecektir¹³⁵. Bu usulde kadın mehrinden vazgeçmeye gerek kalmaksızın, kocanın rızasını almaksızın hâkim kararıyla boşanabilmektedir.

2.3.2.2 Musevi hukukuna göre boşanma

Musevi hukukuna göre evlenme ve boşanmaya dini mahkemeler karar verebiliyorken nafaka, velayet, mal rejimleri gibi konular hakkında hem dini hem adli mahkemeler karar verebilmektedir¹³⁶. Boşanma hakkında hangi mahkemede dava açılmışsa o mahkeme kararı vermektedir¹³⁷. İsrail hukukunda Museviler için yasal olarak haham mahkemeleri, Müslümanlar için ise şer'i mahkemeler görev yapmaktadır¹³⁸. İsrail vatandaşlığına haiz olan ve İsrail'de ikamet eden Musevilerin boşanmaya ilişkin davalarına münhasır yetkili olarak haham mahkemeleri bakmaktadır¹³⁹. Bu hukuk sisteminde boşanabilmek için haham mahkemesine/şer'i mahkemeye başvurmak gerekse de başvurunun ilama bağlanmasına gerek yoktur¹⁴⁰.

XI. yüzyıla kadar kocanın karısının rızasını almaksızın sadece kendi iradesiyle boşanmaya karar vermesi mümkün kılınmışken XI. yüzyıldan sonra kadının boşanmaya rıza göstermesi gerekliliği düzenlenmiştir¹⁴¹. Ancak her ne kadar kadının boşanmaya rıza göstermesi zorunluluğu getirilmişse de uygulamada kocanın rızası, kadının rızasına göre daha çok önem arz etmektedir¹⁴². Musevi hukukunda koca herhangi bir sebep ileri sürmeksizin karısını boşama hakkına sahiptir¹⁴³ ve koca karısına 'get' olarak adlandırılan bir boşanma mektubu vererek evliliğini sona erdirebilmektedir¹⁴⁴. Musevi dinine göre

¹³⁵ Acar (n 108) 147.

¹³⁶ Anat Scolnicov, 'Religious Law, Religious Courts and Human Rights within Israeli Constitutional Structure' (2006) 4 (4) International Journal of Constitutional Law, 737.

¹³⁷ Daphna Hacker, 'A Legal Field in Action: the Case of Divorce Arrangements in Israel' (2008) 4 (1) International Journal of Communication, 6.

¹³⁸ Scolnicov (n 136) 736-737; Hacker (n 137) 6; Ekşi, Tanıma (n 27) 46-47.

¹³⁹ 1953 Haham Mahkemelerinin Evlilik ve Boşanma Davalarında Yetkisi Kanunu (Rabbinical Courts Jurisdiction Marriage and Divorce Law 1953) m. 1; Ekşi, Tanıma (n 27) 46-47; Jonathan Hill and, Máire Ní Shúilleabháin, *Clarkson & Hill's Conflict of Laws* (5th edn, Oxford University Press 2016) 440.

¹⁴⁰ *Eg Har-Shefi v Har-Shefi* (No 2) [1953] P 220; Hill and Shúilleabháin (n 139) 440.

¹⁴¹ Ekşi, Tanıma (n 27) 48.

¹⁴² Ayelet Blecher-Prigat and Benjamin Shmueli, 'The Interplay between Tort Law and Religious Family Law: The Israeli Case', (2009) 26 (2) Arizona Journal of International & Comparative Law) 281.

¹⁴³ Yalçınkaya and Kaleli (n 8) 47.

¹⁴⁴ Uyanık Çavuşoğlu, Boşanma (n 12) 27; David McClean and Ruiz Veronica Abou-Nigm, *The Conflict of Laws* (9th edn, Sweet&Maxwell, 2016) 333.

boşanmanın gerçekleşebilmesi için dini boşanma belgesi olan ‘get’i kadına mutlaka vermesi ve kadının da bu belgeyi kabul etmesi gerekmektedir¹⁴⁵. Bu belge verilmezse eşlerin boşanması mümkün olmayacak ve eşler yeniden evlenemeyeceklerdir¹⁴⁶. ‘Get’, haham mahkemeleri/şer’i mahkemeler tarafından düzenlenen bir belge olup, iki şahit huzurunda düzenlenebilmekte, bir kopyası mahkeme tarafından dosyada muhafaza edilmekte ve boşanma gerçekleştiğinde taraflara boşanmanın gerçekleştiğine ilişkin bir belge verilmektedir¹⁴⁷. Musevi kadının dini boşanma gerçekleşmeden başka bir erkekle evlenmesi durumunda zina yapmış sayıldığına karar verilir ve bu evlilikten çocuğu olursa Musevi cemaatine alınmaz¹⁴⁸. Kadının boşanmayı kabul etmemesi halinde ise haham mahkemesi/şer’i mahkeme kocanın yeniden evlenmesine karar verebilecektir¹⁴⁹. Haham mahkemeleri/Şer’i mahkemeler kadını ya da kocayı get’i kabul etmeye zorlayabilmektedir¹⁵⁰. 1995 yılına kadar kocanın kadına boşanma belgesi olan get’i vermemesi veya kadının get’i kabul etmemesi durumunda haham mahkemesinin vermiş olduğu bu karara istinaden yerel mahkemenin savcının talebi doğrultusunda kararın uygulanması için hapis cezası öngörme yetkisi bulunmaktadır¹⁵¹. 1995 yılında yapılan değişiklikle haham mahkemelerinin/şer’i mahkemelerin vermiş olduğu kararlara uymayan eşler için yeni tedbirler getirilmiş olup, bu tedbirler uyarınca mahkeme kararına uymayan eşe ülkeyi terk etme yasağı gibi seyahat özgürlüklerini kısıtlayıcı, resmi görevlerde bulunamama, sürücü belgesi alamama, kanunla düzenlenen bir meslekte çalışamama, pasaport temin edememe, banka hesabı açamama gibi yasaklar getirilmiştir¹⁵². 2000 yılında bu tedbirlere yenileri eklenmiş ve kocanın hapisanede geçirdiği süre içerisinde çeşitli ziyaretçilerin ziyaretlerine yasaklama, kantinden yapılacak alışverişlere ve mektuplara kısıtlama getirilmiştir¹⁵³. 2004 yılından itibaren İsrail mahkemeleri get’i kabul etmeyen kocaya haksız fiil hükümlerini esas alarak

¹⁴⁵ Blecher-Prigat and Shmueli (n 142) 281.

¹⁴⁶ Ekşi, Tanıma (n 27) 48.

¹⁴⁷ Matthijs de Blois, ‘Religious Law Versus Secular Law: The Example of the Get Refusal in Dutch, English and Israeli Law’ (2010) 6 (2) Utrecht Law Review, 96; Ekşi, Tanıma (n 27) 48-49.

¹⁴⁸ Alan Reed, ‘Transnational Non-Judicial Divorces: A Comparative Analysis of Recognition under English and US Jurisprudence’ (1996) 18 (2) Loyola of Los Angeles International & Comparative. Law Journal, 316; Rutten (n 111) 87; Ekşi, Tanıma (n 27) 49.

¹⁴⁹ Reed (n 148) 315-316.

¹⁵⁰ De Blois (n 147) 96.

¹⁵¹ Yehiel S. Kaplan, ‘Enforcement of Divorce Judgements by Imprisonment: Principles of Jewish Law’ (2012) 4 (1) Middle East Law and Governance, 107, 122.

¹⁵² Esther Tager, ‘The Chained Wife’ (1999) 17 (4) Netherlands Quarterly of Human Rights, 452; Kaplan (n 151) 123, Ekşi, Tanıma (n 27) 50-51.

¹⁵³ Kaplan (n 151) 125-127.

kocanın tazminat ödemesine karar vermişlerdir¹⁵⁴. Kadının boşanabilmesi için de mutlaka kocanın get'i kabul etmesi zorunludur¹⁵⁵. Kocanın kadından sırf para almak, nafaka, velayet ve mal paylaşımı konularına ilişkin kendi lehlerine sonuç doğurmasını sağlamak amacıyla get'i kabul etmediği durumlar da bu dönemde ortaya çıkmıştır¹⁵⁶. Fransa, Amerika, Kanada ve İngiltere'de yaşayan Musevi kadınların da kocalarının get vermemelerinden ötürü mahkemelere başvurdukları görülmüştür ve mahkemeler kocanın get'i kabul etmemesinden dolayı kadına tazminat davası açma hakkı tanımışlardır¹⁵⁷. Örneğin Amerikan mahkemeleri get'in sonuçlarına ilişkin olarak birçok dava konusunu çözümlenmiş ve get'in dini sonuçlarının yanı sıra medeni hukuka ilişkin sonuçlarının da varlığından bahsetmişlerdir¹⁵⁸.

2.3.2.3 Yabancı ülkelerde dini makamlar tarafından verilen boşanma kararlarının Türkiye'de hüküm doğurması

Yabancı bir ülkede dini makam tarafından verilen boşanma kararının taraflarından biri Türk vatandaşı ise bu kişinin verilen kararın Türkiye'de hüküm doğurması için bir talepte bulunup bulunamayacağı çalışmamızın kapsamı açısından önemli olan konulardan biridir. Bu konuyu dini makam kararlarının Türk kamu düzenine aykırı olup olmadığı hususunda inceleme yaparak değerlendirmek gerekmektedir. Türk Hukukunda, erkeğe tek taraflı irade beyanıyla boşanma imkânı veren yabancı ülkelere alınan boşanma kararlarının Türkiye'de tanınmasının mümkün olmadığı, zira bu kararların kadının iradesini yok sayması nedeniyle kamu düzenine aykırılık teşkil ettiği kabul edilmektedir¹⁵⁹. Türkiye'de yabancılar arasında tek taraflı irade beyanıyla gerçekleşen boşanmalara kamu düzeninin müdahale edebilmesi için bu boşanmanın Türkiye'de hüküm doğurabilmesi amacıyla Türk mahkemelerine başvuruda bulunulmuş olması

¹⁵⁴ Blecher-Prigat and Shmueli (n 142) 282-285; De Blois (n 147) 104-105.

¹⁵⁵ Reed (n 148) 316; Tager (n 152) 426.

¹⁵⁶ Kaplan (n 151) 116-118.

¹⁵⁷ Reed (n 148) 316.

¹⁵⁸ Avitzur v. Avitzur davası bu tip davaların en önemli örneklerindedir. Bu davada New York Temyiz Mahkemesi tarafların evlilik sözleşmelerine evliliği sona erdirmek istemeleri durumunda get almak için Haham mahkemelerine başvurabilmeleri hususunu düzenleyebileceklerini ve bunu yaptıkları takdirde bu anlaşmanın geçerli olacağını açıkça hükme bağlamıştır (*Avitzur v. Avitzur* [1983] NYS 572). Ekşi, Tanıma (n 27) 53.

¹⁵⁹ Ruhi (n 6) 80; Çelikel and Erdem (n 2) 765-766; Sakmar, Boşanma (n 89) 137; Nihal Uluocak, *Milletlerarası Özel Hukuk Dersleri* (1st edn, Filiz Kitabevi 1989) 82; Osman Fazıl Berki and Hilmi Ergüney, *Yabancılar Hukuku ve Kanunlar İhtilafı ile İlgili Kararların Tahlil ve İzahları* (1st edn, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 1963) 77.

gerekmektedir¹⁶⁰. Aksi takdirde kamu düzeninin müdahalesinden bahsetmek mümkün olmayacaktır¹⁶¹. Nitekim benzer bir duruma ilişkin olarak Yargıtay 2. HD, 25.12.2018 tarih ve 2018/3127 E. 2018/15305 K. sayılı kararında, erkeğe notere başvuru yaparak tek taraflı irade beyanıyla boşanma olanağı tanıyan yabancı bir mahkeme kararının tanınması talebini reddetmiştir. Kararın gerekçesinde, “Dosyaya sunulan belgelere göre, mahkeme kararı uyarınca erkek tarafından notere başvurulması üzerine noter tarafından boşanma belgesi düzenlendiği anlaşılmaktadır. Yabancı mahkemece tarafların boşanmalarına karar verilmemiş, erkeğe üç ay süreyle geçerli olmak üzere notere başvurmak için boşanma yetkisi verilmiştir. Davacı erkek notere başvurmuş ve noter tarafından boşanma belgesi düzenlenmiştir. Bu durumda ortada yabancı mahkemece verilmiş bir boşanma kararı bulunmamaktadır. Tarafların boşanmalarına, yabancı mahkemece karar verilmeyip üç ay süreyle geçerli olmak üzere, erkeğe notere başvurmak suretiyle tek taraflı irade beyanıyla boşanma yetkisinin verilerek kadının iradesinin yok sayılması niteliğindeki karar, Türk kamu düzenine açıkça aykırılık teşkil etmektedir. Bu itibarla yabancı mahkeme kararının tanınmasına karar verilmesi olanağı bulunmamaktadır” ifadelerine yer verilmiştir.¹⁶²

Kocanın tek taraflı iradesine karşı çıkan ve boşanmak istemeyen kadının beyanına rağmen talak yoluyla boşanma kararı verilmesi durumunda, bu kararın Türkiye’de tanınması kamu düzeni yönünden kabul edilemez sonuçlar doğurabilir. Zira Anayasada güvence altına alınan eşitlik ilkesi ve adil yargılanma hakkı Türk kamu düzeni açısından vazgeçilemez unsurlardan olup, kadının iradesinin tamamen göz ardı edildiği bir mahkeme kararının tanınması, bu değerlere ve dolayısıyla kamu düzenine açıkça aykırılık teşkil edecektir¹⁶³. Bununla birlikte, dini makamlar vasıtasıyla boşanmanın kabul edildiği ülkelerde, kadının erkeğin tek taraflı irade beyanına karşı çıkmaması ve kendisinin de boşanmayı istemesi hâlinde, taraflar hakkında yabancı mahkemece verilen boşanma kararına kamu düzeni müdahalesinde bulunulması yerinde olmayacaktır¹⁶⁴. Zira dava sırasında her ne kadar kendisinin beyanı alınmadan karar verilmiş olsa da kadının bu kararın Türkiye’de tanınması veya tenfizini talep etmesi, onun da boşanma yönündeki

¹⁶⁰ Uyanık Çavuşoğlu, Boşanma (n 12) 35.

¹⁶¹ ibid 35.

¹⁶² <<https://karararama.yargitay.gov.tr>> erişim tarihi 01.07.2022, Çelikel and Erdem (n 2) 764-765 dn. 333.

¹⁶³ Ruhi (n 6) 81, 144; Tiryakioğlu (n 4) 51; Çelikel and Erdem (n 2) 763-764.

¹⁶⁴ Ekşi, Tanıma (n 27) 83.

iradesini ortaya koyduğu şeklinde yorumlanmaktadır¹⁶⁵. Türk mahkemeleri önüne gelen somut bir uyuşmazlıkta, Suudi Arabistan vatandaşı erkek ile Türk vatandaşı kadın arasında evlilik birliği talak usulüyle sona ermiş, yabancı mahkeme tarafından bir talak senedi düzenlenmiş ve karar o yer hukukuna göre kesinleşmiştir. Bunun üzerine Türk vatandaşı kadın, kararın Türkiye’de tanınmasını talep etmiştir. İlk derece mahkemesi, uygulanan hukuk Türk kamu düzenine aykırı olmakla birlikte, kararın tanınmasının kadın yönünden kamu düzenine aykırı sonuçlar yaratmayacağı kanaatine vararak kadının tanıma talebini kabul etmiştir¹⁶⁶. Tek taraflı irade beyanıyla gerçekleştirilen boşanmaların Türk kamu düzenine aykırılığını kabul etmeyen bir görüş de bulunmaktadır. Bu görüşe göre, tek taraflı irade beyanıyla gerçekleştirilen boşanmalara Türk kamu düzeninin müdahalesi yalnızca bu boşanmanın Türkiye’de tespit davasına konu yapılması koşuluyla mümkün olabilecektir¹⁶⁷.

Yabancı bir ülkede dini makam tarafından verilen boşanma kararının taraflarından biri Türk vatandaşı ise bu kişinin verilen kararın Türkiye’de hüküm doğurması için bir talepte bulunup bulunamayacağı konusu önemli ve değerlendirilmesi gereken bir konu olup, NHK’nun 27/A maddesi ile yapılan değişiklik çerçevesinde çalışmamızda bu konu da değerlendirilecektir.

2.4 Türk Hukukunda Boşanma

Türk Medeni Kanunumuzda boşanmaya ilişkin düzenlemeler incelendiğinde Türk hukukunda boşanmanın yalnızca kanunda yer alan düzenlemeler doğrultusunda hâkim kararıyla mahkeme huzurunda gerçekleştirilebileceği ve mahkeme dışı boşanmaya ilişkin istisnai bir düzenlemeye yer verilmediği anlaşılmaktadır¹⁶⁸. TMK’nın 161-166.

¹⁶⁵ Ruhi (n 6) 81; Ayhan Dolunay, *Türk Hukukunda ve Kıbrıs Türk Hukukunda Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi* (1st edn, On İki Levha Yayıncılık 2015) 96; Çelikel and Erdem (n 2) 765-766; Ekşi, Tanıma (n 27) 83-84.

¹⁶⁶ Kadıköy 2 Asliye Hukuk Mahkemesi, 853/94, 07.02.1991 www.lexpera.com.tr erişim tarihi 17.03.2023; Ergin Nomer, ‘Suudi Arabistan Hukukuna göre Talak ve Türkiye’de Tanınması’ (1991) 165 (7-8-9) İstanbul Barosu Dergisi, 501 vd.; Çelikel and Erdem (n 2) 765-766; Ekşi, Tanıma (n 27) 83-84. Uygulamada en çok karşılaşılan durum, Arap ülkelerinden birinin vatandaşı olduğu bir erkek ile Türk vatandaşı bir kadının evliliklerinin talak yoluyla sonlanması durumudur. Arap ülkelerinde talak yoluyla gerçekleştirilen boşanmaların mahkemede tescil edilmeleri mümkün olduğundan Türk mahkemesinde açılan ve mahkeme tarafından tescil edilmiş olan boşanma kararı tanıma davasına konu olabilecektir. Ruhi (n 6) 177.

¹⁶⁷ Ergin Nomer and Cemal Şanlı, *Devletler Hususi Hukuku* (17th edn, Beta Yayıncılık 2009) 503-505.

¹⁶⁸ Dural, Öğüz and Gümüş (n 6) 104; Akıntürk and Ateş (n 6) 243.

Maddelerinde boşanma sebepleri sınırlı olarak sayılmıştır ve bu sebeplerin dışında herhangi bir başka sebeple boşanmaya karar verilemez. Bu sebepler farklı şekillerde sınıflandırılabilirler. Bunlardan biri, özel boşanma sebepleri ve genel boşanma sebepleri şeklinde yapılan sınıflandırmadır¹⁶⁹. Özel boşanma sebepleri TMK'nın 161-165 maddelerinde zina; hayata kast, pek kötü muamele ya da onur kırıcı davranış; küçük düşürücü suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme; terk ve akıl hastalığı şeklinde kapsamaları birbirinden farklı ve belli olgulara dayanarak düzenlenmiştir¹⁷⁰. Genel boşanma sebepleri ise “evlilik birliğinin sarsılması” başlığı altında evlilik birliğinin temelinden sarsılması¹⁷¹ ile aynı maddede düzenlenmiş olan eşlerin anlaşması ve eylemli ayrılık olarak sıralanmıştır¹⁷².

Bir diğer sınıflandırma da mutlak boşanma sebepleri ve nisbi boşanma sebepleri şeklinde yapılmaktadır¹⁷³. Bu sınıflandırma hâkimin takdir hakkını kullanması bakımından önemlidir¹⁷⁴. Mutlak boşanma sebeplerinde hâkim, kanunda boşanmaya sebep olarak belirlenmiş olan olgunun ispat edilmiş olması durumunda, evliliğin diğer eş açısından çekilmez hale gelip gelmediğine ilişkin başka herhangi bir araştırmaya ihtiyaç duymaksızın tarafların boşanmalarına karar verebilecektir¹⁷⁵. “Zina”, “hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış”, “terk”, “eşlerin anlaşması” ve “eylemli ayrılık” gibi TMK'da düzenlenmiş olan boşanma sebepleri mutlak boşanma sebebidir¹⁷⁶. Nisbi boşanma sebeplerinde ise hâkim, kanunda boşanmaya sebep olarak belirlenmiş olan olgu ispat edilmiş dahi olsa ortaya çıkan durumun evliliği diğer eş açısından çekilmez hale

¹⁶⁹ Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 105; Akıntürk and Ateş (n 6) 243; Schwarz (n 10) 140; Serap Helvacı, ‘İsviçre ve Türk Hukuklarında Boşanma Sebepleri’in Abuzer Kendigelen (ed), Ömer Teoman’a 55. Yaş Günü Armağanı Cilt 2 (Beta Yayınevi 2002) 1156; Öztan, Aile (n 9) 373; Yalçinkaya and Kaleli (n 8) 589-601; Tekinay (n 11) 171; Gençcan (n 6) 104-106.

¹⁷⁰ Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 105-117; Akıntürk and Ateş (n 6) 243-260.

¹⁷¹ Evlilik birliğinin temelinden sarsılması belli bir olguya dayanmayan, çeşitli olgularla ortaya çıkabilen, genel bir kavram olması sebebiyle genel boşanma sebebi olarak sınıflandırılmaktadır. Akıntürk and Ateş (n 6) 243.

¹⁷² Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 117-128; Akıntürk and Ateş (n 6) 260-274.

¹⁷³ Erden Kuntalp ‘Mutlak Boşanma Nedenleri’ (1977) 2 (1) Ankara Hukuk Fakültesi Ellinci Yıl Armağanı Boşanma Hukuku Haftası 1, 113-125; Aydın Zevkliler, Ayşe Havutçu and Damla Gürpınar, *Medeni Hukuk Temel Bilgiler* (6th edn, Turhan Kitabevi 2008) 335; Bülent Köprülü and Selim Kaneti, *Aile Hukuku* (2nd edn, Filiz Kitabevi 1989) 147.

¹⁷⁴ Akıntürk and Ateş (n 6) 243-244.

¹⁷⁵ Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 105; Akıntürk and Ateş (n 6) 243-244; Vatansever (n 109) 98; Mehmet Tezgel, *Türk Hukukunda Yabancı Boşanma Kararlarının Tanınması ve Tenfizi* (1st edn, Adalet Yayınevi 2012) 12; Diren Yeğin, ‘Türk Hukukunda Boşanma Sebeplerinin İncelenmesi’ (2022) 161 (35) Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 227.

¹⁷⁶ Akıntürk and Ateş (n 6) 244; Tezgel (n 175) 12.

getirip getirmediğine ilişkin olarak araştırma yapması gerekecek ve bu şartın varlığına kanaat getirirse tarafların boşanmalarına karar verecektir¹⁷⁷. “Suç işleme ve (veya) haysiyetsiz hayat sürme”, “akıl hastalığı” ve “evlilik birliğinin sarsılması” gibi TMK’da düzenlenmiş olan boşanma sebepleri nisbi boşanma sebepleridir¹⁷⁸. Çalışmamızda boşanma sebepleri özel boşanma sebepleri ve genel boşanma sebepleri ayrımı esas alınarak incelenecektir.

2.4.1 Özel boşanma sebepleri

Zina, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış, suç işleme ve (veya) haysiyetsiz hayat sürme, terk ve akıl hastalığı TMK’da düzenlenmiş olan özel boşanma sebepleridir¹⁷⁹. Zina, evliliği devam eden kadının kocasından başka bir erkekle ve erkeğin karısından başka bir kadınla isteyerek cinsel ilişkide bulunması demektir¹⁸⁰. TMK m. 161/1 uyarınca eşlerden birinin zina etmesi durumunda diğer eşin boşanma davası açabileceği düzenlenmiştir. Zina sebebiyle boşanma davası açabilmek için ilk şart taraflar arasında evlilik ilişkisinin bulunmasıdır¹⁸¹. Evliliği hukuken son bulmamış karı veya kocanın sadakat yükümlülükleri de devam etmektedir¹⁸². Eşler bir arada yaşasın veya yaşamasınlar hukuken geçerli bir evlilikleri varsa birbirlerine karşı var olan sadakat yükümlülüklerini de çiğneme hakları bulunmamaktadır¹⁸³. Zinanın boşanma sebebi olabilmesi için ikinci şart kadın veya kocanın başka bir kişiyle¹⁸⁴ evlilik dışı cinsel ilişkiye fiilen girmiş olmasıdır¹⁸⁵. Zina sebebiyle boşanma davası açabilmek için son şart

¹⁷⁷ Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 105; Akıntürk and Ateş (n 6) 244; Vatansver (n 109) 98; Tezgel (n 175) 12; Yeğin (n 175) 227.

¹⁷⁸ Akıntürk and Ateş (n 6) 244; Tezgel (n 175) 12.

¹⁷⁹ TMK m. 161, m. 162, m. 163, m. 164 ve m. 165.

¹⁸⁰ Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 106; Akıntürk and Ateş (n 6) 244; Berki and Ergüney (n 159) 138; Öztan, Aile (n 9) 374.

¹⁸¹ Akıntürk and Ateş (n 6) 244-245; Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 106.

¹⁸² TMK m. 185/3.

¹⁸³ Öztan, Aile (n 9) 217; Tekinay (n 11) 198; Oğuzman and Dural (n 7) 115; Akıntürk and Ateş (n 6) 245; Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 106.

¹⁸⁴ Aynı cinsten bir kişiyle cinsel ilişkiye girmek zina sayılmamaktadır. Akıntürk and Ateş (n 6) 246.

¹⁸⁵ Öpme, sevişme, sarılma, flört etme gibi eylemler cinsel ilişki sayılmazlar. Velidedeoğlu (n 9) 193; Tekinay (n 11) 199; Köprülü and Kaneti (n 173) 151; Akıntürk and Ateş (n 6) 245. Cinsel ilişkiye girmeksizin başkasıyla yakın ilişkide olma veya flört etme gibi eylemler her ne kadar zina sayılmasa da bu davranışların zinanın varlığına fiili bir karine oluşturabileceği, zina da çoğu zaman suçüstü oluşturmanın mümkün olmadığı, bu nedenle ispat edilen çeşitli olayların zina eyleminin gerçekleşmiş olduğu konusunda hâkime kanaat verirse hakim zina sebebiyle boşanmaya karar verebileceğine ilişkin görüş için bkz. Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 107.

ise eşin bilerek ve isteyerek cinsel ilişkide bulunması, yani kusurlu olmasıdır¹⁸⁶. Uyuşturucu madde verilerek, zorla, bayıltılarak gerçekleştirilmiş olan cinsel ilişki zina sayılmamaktadır ve kadının/erkeğin bu eylemde herhangi bir kusuru bulunmamaktadır¹⁸⁷. Dolayısıyla kişinin vücut bütünlüğüne veya yaşamına yönelik olarak gerçekleştirilmiş olan cinsel ilişki zina kabul edilmemekte, mala karşı yapılan tehdit altında girilen cinsel ilişki ise zina kabul edilmektedir¹⁸⁸.

Zina sebebiyle boşanma davası açma hakkı dava hakkı olan eşin zina yapan eşini affetmiş olması ve hak düşürücü sürenin geçmiş olması hallerinde düşecektir¹⁸⁹. Zina eyleminin gerçekleşmiş olmasından sonra dava hakkı olan eşin zina yapan eşini affetmesi durumunda TMK m. 161/3'te düzenlendiği üzere dava açma hakkı bulunmamaktadır¹⁹⁰. Af eylemini kişi serbest iradesiyle gerçekleştirmiş olmalıdır¹⁹¹. Zina eylemine önceden izin vererek eşini teşvik eden diğer eşin boşanma davası açma hakkına ilişkin olarak TMK'da açık bir düzenleme bulunmamakla beraber doktrinde eşinin zinasına razı olan diğer eşin artık boşanma davası açma hakkının olmadığı savunulmaktadır¹⁹². TMK m. 161/2 uyarınca zina sebebiyle boşanma davası açmaya hakkı olan eşin dava açma hakkı boşanma sebebini öğrendiği tarihten itibaren altı ay ve her halde zina eyleminin üzerinden beş yıl geçmekle düşecektir. Bu süreler hak düşürücü sürelerdir ve hâkim tarafından re'sen dikkate alınır¹⁹³.

Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış TMK m. 162'de düzenlenmiştir ve bu düzenlemeye göre eşlerden her biri diğeri tarafından hayatına kastedilmesi veya kendisine pek kötü davranılması ya da ağır derecede onur kırıcı bir davranışta bulunulması sebebiyle boşanma davası açabilecektir. Hayata kast, bir eşin, diğerrinin hayatına son vermek amacıyla bulunduğu fiillerdir¹⁹⁴. Eşini öldürme girişiminde

¹⁸⁶ Akıntürk and Ateş (n 6) 246; Vatansever (n 109) 101,

¹⁸⁷ Öztan, Aile (n 9) 377; Velidedeoğlu (n 9) 194; Akıntürk and Ateş (n 6) 246.

¹⁸⁸ Tekinay (n 11) 199-200.

¹⁸⁹ TMK m. 161/2,3

¹⁹⁰ Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 109; Akıntürk and Ateş (n 6) 247; Ruhi (n 6) 21.

¹⁹¹ Tandoğan (n 9) 76.

¹⁹² Öztan, Aile (n 9) 219; Akıntürk and Ateş (n 6) 248; Velidedeoğlu (n 9) 198; Tekinay (n 11) 203; Schwarz (n 10) 145; Köprülü and Kaneti (n 173) 152; Oğuzman and Dural (n 7) 116.

¹⁹³ Gençcan (n 6) 148; Velidedeoğlu (n 9) 196; Öztan, Aile (n 9) 219; Tekinay (n 11) 203; Oğuzman and Dural (n 7) 116; Köprülü and Kaneti (n 173) 152; Akıntürk and Ateş (n 6) 248; Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 108.

¹⁹⁴ Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 109-110; Akıntürk and Ateş (n 6) 249.

bulunmak veya girişimde bulunulmasa bile intihara teşvik etmek veya zorlamak, eşin ölmemesi için önleyici bir hareket de bulunmak yerine bundan kaçınmak da hayata kast olarak değerlendirilir¹⁹⁵. İhmal suretiyle işlenen fiiller ise hayata kast sayılmazlar¹⁹⁶. Eşinin hayatına kasteden tarafın ayırt etme gücüne sahip olması gereklidir, aksi takdirde hayata kast sebebiyle değil akıl hastalığı sebebiyle boşanma davası açılabilecektir¹⁹⁷. Pek kötü davranış diğer eşin vücut bütünlüğünü ve sağlığını tehlikeye düşüren ancak öldürme kastı bulunmayan her türlü davranıştır¹⁹⁸. Bu sebeple boşanma davası açmak için bu davranışlarda bulunan eşin ayırt etme gücüne sahip yani kusurlu olması gerekmektedir ve pek kötü davranışların varsayılabilmesi için tek bir davranış yeterlidir, bu davranışın sürekli olması gerekmemektedir¹⁹⁹. Eşlerden birinin diğerine sözlü veya yazılı olarak hakaret ederek, küçük düşürmeye çalışarak gerçekleştirdiği saldırı onur kırıcı davranış olarak tanımlanmaktadır²⁰⁰.

Zina da olduğu gibi TMK m. 162/2 uyarınca hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış sebebiyle boşanma davası açmaya hakkı olan eşin dava açma hakkı boşanma sebebini öğrendiği tarihten itibaren altı ay ve her halde bu sebebini doğumunun üzerinden beş yıl geçmekle düşecektir. Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış eyleminin gerçekleşmiş olmasından sonra dava hakkı olan eşin bu davranışı gerçekleştiren eşini affetmesi durumunda TMK m. 162/3'te düzenlendiği üzere dava açma hakkı bulunmamaktadır.

Suç işleme ve (veya) haysiyetsiz hayat sürme TMK m. 163'te düzenlenmiştir ve bu düzenlemeye göre eşlerden biri küçük düşürücü bir suç işler veya haysiyetsiz bir hayat sürer ve bu sebeplerden ötürü onunla birlikte yaşaması diğer eşten beklenemezse, bu eş

¹⁹⁵ Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 110; Akıntürk and Ateş (n 6) 249.

¹⁹⁶ Velidedeolu (n 9) 199; Berki and Ergüney (n 159) 174; Tekinay (n 11) 207.

¹⁹⁷ Tekinay (n 11) 208; Öztan, Aile (n 9) 223; Velidedeolu (n 9) 199; Köprülü and Kaneti (n 173) 154.

¹⁹⁸ Bu davranışlara işkence yapmak, cinsel ilişkiye zorlamak, dövmek gibi örnekler verilebilir. Akıntürk and Ateş (n 6) 250-251; Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 110.

¹⁹⁹ Öztan, Aile (n 9) 384; Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 110-111; Aydın Zevkliler, M. Beşir Acabey and K. Emre Gökyayla, *Zevkliler Medeni Hukuk*, (6th edn, Seçkin Yayıncılık 2000) 892; Vatansever (n 109) 105.

²⁰⁰ Bu saldırılara kadının evden atılması, kocasının eve geç gelmesine sinirlenen kadının kocasının işyerine giderek hakarete bulunması, karısı bakire olmasına rağmen kocanın aksini yayması gibi örnekler verilebilir. Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 111; Zevkliler, Acabey and Gökyayla (n 199) 893; Vatansever (n 109) 105.

her zaman boşanma davası açabilir. Bir suçun küçük düşürücü niteliğe sahip olup olmadığı verilen cezaya göre değil, hâkim tarafından toplumdaki anlayışa göre takdir edilecektir²⁰¹. Küçük düşürücü suçlar doktrinde ahlak düzeninin daha yüksek bir şekilde reddettiği, meydana çıktığı zaman normal olarak insanın yüzünü kızartan suçlar olarak ifade edilmiştir²⁰². Küçük düşürücü suçun boşanma nedeni olabilmesi için eşler evlendikten sonra işlenmiş olması gerekmektedir²⁰³. Haysiyetsiz hayat sürme, namus, şeref ve haysiyet kavramlarıyla bağdaşmayan bir hayat tarzını sürekli olarak benimsemiş olmaktır²⁰⁴. Haysiyetsiz hayat sürme sebebiyle boşanma davası açabilmek için bu hayat tarzının evlendikten sonra başlamış, sürekli olarak devam ediyor olması ve bu durumun diğer eş için ortak hayatı çekilmez hale sokmuş olması gerekmektedir²⁰⁵.

TMK m. 163'te gerek suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme sebebiyle açılacak boşanma davaları için hak düşürücü süre öngörülmemiştir. Dolayısıyla bu sebeplerden biriyle her zaman boşanma davası açmak mümkün olabilecektir²⁰⁶. Doktrinde haysiyetsiz hayat sürme sona erdikten sonra araya uzun bir zaman girdiği takdirde dava açılmayacağını savunanlar da bulunmaktadır²⁰⁷. TMK m. 163'te ayrıca boşanma davası açma hakkının diğer eşin affetmesi sebebiyle ortadan kalkacağına ilişkin bir düzenlemeye de yer verilmemiştir. Doktrinde kusurlu olan eşin affedilmiş olması durumunda dava açma hakkının ortadan kalkacağı görüşü benimsenmiştir²⁰⁸.

Terk sebebiyle boşanma davası açma hakkı TMK m. 164'te düzenlenmiştir ve bu düzenlemeye göre eşlerden biri, evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerini yerine getirmemek amacıyla diğerini terk ettiği veya haklı bir sebep olmadan ortak konuta

²⁰¹ Dural, Öğüz and Gümüş (n 6) 111-112; Vatansever (n 109) 107.

²⁰² Hilmi Yazıcı and Hasan Atasoy, *Şahıs Aile ve Miras Hukuku ile İlgili Yargıtay Tatbikatı 1952 1970* (1st edn, Kardeş Matbaası 1970) 204; Tekinay (n 11) 211; Senai Olgaç, *Kazai ve ilmi içtihatlarla göre Türk Medeni Kanunu Şerhi* (1st edn, İsmail Akgün Matbaası 1967) 136. Küçük düşürücü suçlara dolandırıcılık, güveni kötüye kullanma, sahtecilik, hırsızlık, kaçakçılık, zimmet gibi örnekler verilebilir (Akıntürk and Ateş (n 6) 252; Dural, Öğüz and Gümüş (n 6) 112).

²⁰³ Öztan, Aile (n 9) 390; Ruhi (n 6) 29; Dural, Öğüz and Gümüş (n 6) 112.

²⁰⁴ Haysiyetsiz hayat sürmeye ayyaşlık, kumarbazlık, hayat kadını olarak çalışma, uyuşturucu madde ticareti yapma, randevu evi işletme gibi örnekler verilebilir (Dural, Öğüz and Gümüş (n 6) 112; Akıntürk and Ateş (n 6) 253; Vatansever (n 109) 108).

²⁰⁵ Velidedeoğlu (n 9) 206; Oğuzman and Dural (n 7) 119; Dural, Öğüz and Gümüş (n 6) 112.

²⁰⁶ Akıntürk and Ateş (n 6) 253-254.

²⁰⁷ Velidedeoğlu (n 9) 206; Schwarz (n 10) 148; Tekinay (n 11) 214; Dural, Öğüz and Gümüş (n 6) 113; Köprülü and Kaneti (n 173) 156.

²⁰⁸ Oğuzman and Dural (n 7) 119; Berki and Ergüney (n 159) 175.

dönmediği takdirde ayrılık, en az altı ay sürmüş ve bu durum devam etmekte ve istem üzerine hâkim veya noter tarafından yapılan ihtar sonuçsuz kalmış ise; terk edilen eş, boşanma davası açabilir. Diğerini ortak konutu terk etmeye zorlayan veya haklı bir sebep olmaksızın ortak konuta dönmesini engelleyen eş de terk etmiş sayılır. Terk kavramından bahsedebilmek için öncelikle eşlerden birinin ortak hayata son vermiş olması, başka bir deyişle aile konutundan ayrılmış, bir daha geri dönmemiş veya diğer eş tarafından aile konutuna alınmamış olması gereklidir²⁰⁹. Eşlerden birinin ortak hayata son vermiş olmasının yanı sıra evlilik birliğinden doğan yükümlülükleri yerine getirmemek maksadının da bulunması gerekmektedir²¹⁰. Aile konutu dışında ayrı yaşama eyleminin en az altı ay sürmüş olması şarttır. Altı aylık süre sona ermeden aile konutuna terk eden eşin dönmüş olması durumunda terk sebebiyle boşanma davası açılmayacaktır.²¹¹ Dava açmak için bir üst süre de bulunmamaktadır, altı ayın dolmasından sonra diğer şartlar yerine getirilmişse her zaman dava açılacaktır²¹². TMK m. 164/2 uyarınca davaya hakkı olan eşin istemi üzerine hâkim veya noter, esasını incelemeyen yapacağı ihtar da terk eden eşe iki ay içinde ortak konuta dönmesi gerektiği ve dönmemesi hâlinde doğacak sonuçlar hakkında uyarıda bulunacaktır²¹³. Bu ihtar gerektiğinde ilân yoluyla yapılır. Ancak, boşanma davası açmak için belirli sürenin dördüncü ayı bitmedikçe ihtar isteminde bulunulamayacak ve ihtardan sonra iki ay geçmedikçe dava açılmayacaktır. Akıl hastalığı sebebiyle boşanma davası açma hakkı TMK m. 165'te düzenlenmiştir ve bu düzenlemeye göre eşlerden biri akıl hastası olup da bu yüzden ortak hayat diğer eş için çekilmez hâle gelirse, hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla tespit edilmek koşuluyla bu eş boşanma davası açabilir. Bu sebeple boşanma davası açabilmek için akıl hastalığının evlilik sırasında var olması gereklidir. Hastalığın ne zaman başladığının önemi bulunmamakla beraber boşanma davası açıldığı zaman var olması şarttır²¹⁴. Ayrıca akıl hastalığının iyileşmeyeceğinin resmi sağlık raporuyla tespit

²⁰⁹ Velidedeoğlu (n 9) 217; Öztan, Aile (n 9) 252; Oğuzman and Dural (n 7) 119; Tandoğan (n 9) 78.

²¹⁰ Bir yere eğitim için gitme, askerlik, mahkûm edilmiş olma, eşlerin karşılıklı anlaşmasıyla ayrı yaşama terk sayılmazlar ve bu haller haklı sebeplerdir. Velidedeoğlu (n 9) 207-208; Schwarz (n 10) 149; Köprülü and Kaneti (n 173) 158; Tekinay (n 11) 216; Oğuzman and Dural (n 7) 120; Tandoğan (n 9) 78.

²¹¹ Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 114; Akıntürk and Ateş (n 6) 256.

²¹² Öztan, Aile (n 9) 395; Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 115; Vatansever (n 109) 111.

²¹³ Kural olarak, iki aylık sürenin başlangıcı ihtarın terk eden eşin tebliğ tarihidir. Öztan, Aile (n 9) 395-396; Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 116.

²¹⁴ Evlenmeden önce akıl hastalığı olan eşin evlendikten sonra da bu hastalığı devam ediyorsa TMK m. 145/3 uyarınca mutlak butlan sebebinin oluşturur ve iptal ettirilebilir. Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 117; Akıntürk and Ateş (n 6) 259; Zevkliler, Acabey and Gökyayla (n 199) 901.

edilmiş olması ve akıl hastalığı sebebiyle diğer eş için ortak hayatın çekilmez hale gelmiş olması gerekmektedir²¹⁵. Tüm bu şartların varlığının dava açıldığı anda devam etmesi durumunda diğer eş her zaman boşanma davası açabilecektir, TMK bu konuda bir hak düşürücü süre öngörmemiştir²¹⁶.

2.4.2 Genel boşanma sebepleri

2.4.2.1 Genel olarak

“Evlilik birliğinin sarsılması” başlıklı TMK m. 166’da özel boşanma sebeplerinden farklı olarak belli bir olguya veya olaya dayanmayan, önceden saptanması mümkün olmayan genel boşanma sebepleri düzenlenmiş bulunmaktadır²¹⁷. Genel boşanma sebepleri evlilik birliğinin sarsılması, eşlerin boşanma konusunda anlaşmaları ve ortak hayatın yeniden kurulamaması olarak üç farklı grup altında toplanmıştır. Evlilik birliğinin sarsılması sebebiyle boşanma davası açan davacının buna sebep olan olayı ispat etmesi zorunda olmakla beraber, temelinden sarsılma eyleminin gerçekleşip gerçekleşmediğini hâkim takdir edecektir²¹⁸. Diğer sebeplerle açılan evlilik birliğinin sarsılması sebepli boşanma davalarında şartların gerçekleşmiş olduğunun ispatı yeterli olacaktır ve şartların gerçekleşmiş olması durumunda hâkim takdir hakkı olmaksızın boşanmaya karar verecektir²¹⁹.

TMK m. 166/1 uyarınca evlilik birliği, ortak hayatı sürdürmeleri kendilerinden beklenmeyecek derecede temelinden sarsılmış olursa, eşlerden her biri boşanma davası açabilecektir. Eşler arasında ortaya çıkan anlaşmazlık ve şiddetli geçimsizlik sebepleri birbirinden çok farklı olabilir, burada önemli olan ortaya çıkan bu geçimsizliğin evlilik birliğini temelinden sarsacak derecede olmasıdır²²⁰. Bu bağlamda evlilik birliğini

²¹⁵ Ortak hayatın diğer eş için çekilmez hale geldiğini hâkim takdir edecektir. Öztan, Aile (n 9) 401. Diğer eşin hayatını tehlikeye düşürecek saldırıların gerçekleşmesi, sürekli olarak bir sağlık kurumunda tedavinin gerekli olması, ayırt etme gücünden yoksunluk gibi durumların ortak hayatın diğer eş için çekilmez hale getirdiği kabul edilmektedir. Velidedeoğlu (n 9) 213; Akıntürk and Ateş (n 6) 260.

²¹⁶ Dural, Öğüz and Gümüş (n 6) 117; Akıntürk and Ateş (n 6) 260.

²¹⁷ Akıntürk and Ateş (n 6) 260-261; Dural, Öğüz and Gümüş (n 6) 117; Köprülü and Kaneti (n 173) 144; Yalçınkaya and Kaleli (n 8) 589-590; Özdemir (n 11) 100.

²¹⁸ Dural, Öğüz and Gümüş (n 6) 118.

²¹⁹ ibid 118.

²²⁰ Öztan, Aile (n 9) 407; Schwarz (n 10) 154; Akıntürk and Ateş (n 6) 263-264; Dural, Öğüz and Gümüş (n 6) 120; Zevkliler, Acabey and Gökyayla (n 199) 905-906.

temelinden sarsabilecek nitelikte görülen olaylara Yargıtay kararlarından örnek gösterilebilir. Eşine hakaret etmek ve kötü muamelede bulunmak²²¹, evin ve çocukların bakımını ihmal edecek bir işte çalışmak²²², iktidarsızlık²²³, cinsel uyuşmazlık²²⁴, eşlerden birinin cebinden izinsiz para alması²²⁵ bu örneklerden bazılarıdır²²⁶. Eşler arasında ortaya çıkan geçimsizliğin aynı zamanda ortak hayatı çekilmez hale getirmiş olması şartı da aranmaktadır. Hâkim bu konuda geniş bir takdir yetkisine sahiptir²²⁷. Eşler arasındaki ortak hayat sağlıklı bir şekilde devam etmiyorsa, eşler birbirleriyle konuşmadan, ayrı odalarda, cinsel ilişkiyi sürdürmeden yaşıyorsa ortak hayatın çekilmez hale geldiği kabul edilmektedir²²⁸.

Evlilik birliğinin sarsılması kusura dayanan bir boşanma sebebi değildir ve eşlerden her ikisi de kusurlu olsunlar ya da olmasınlar boşanma davası açabileceklerdir²²⁹. Ancak TMK. 166/2 uyarınca davacının kusuru evlilik birliğini temelinden sarsarak ortak hayatı çekilmez hale getirmesi hususunda davalıdan fazlaysa, davalının açılmış olan davaya itiraz hakkı bulunmaktadır²³⁰. Davalıya tanınan bu hakkın kötüye kullanılmasını engellemek için TMK m. 166/2’de aynı zamanda bu itirazın, hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olması ve evlilik birliğinin devamında davalı ve çocuklar bakımından korunmaya değer bir yarar kalmamış olması durumunda²³¹ boşanmaya karar verilebileceğine ilişkin bir düzenleme yapılmıştır. Bu düzenlemeye göre davacının kusur

²²¹ Yargıtay 2 HD, 3686/3764, 26.04.1983 <www.kazanci.com> erişim tarihi 22.03.2023.

²²² Yargıtay 2 HD, 2408/2896, 29.03.1992 <www.kazanci.com> erişim tarihi 22.03.2023.

²²³ Yargıtay 2 HD, 8935/405, 25.01.1990 <www.kazanci.com> erişim tarihi: 22.03.2023.

²²⁴ Yargıtay 2 HD, 2909/3132, 10.04.1980 <www.kazanci.com> erişim tarihi: 22.03.2023.

²²⁵ Yargıtay 2 HD, 3033/3197, 12.04.1976 <www.kazanci.com> erişim tarihi: 22.03.2023.

²²⁶ Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 120; Akıntürk and Ateş (n 6) 264.

²²⁷ Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 120; Akıntürk and Ateş (n 6) 265.

²²⁸ Köprülü and Kaneti (n 173) 170; Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 120; Akıntürk and Ateş (n 6) 265.

²²⁹ Öztan, Aile (n 9) 249; Köprülü and Kaneti (n 173) 170; Velidedeoğlu (n 9) 222; Oğuzman and Dural (n 7) 125; Schwarz (n 10) 155; Tekinay (n 11) 182; Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 121; Akıntürk and Ateş (n 6) 266.

²³⁰ TMK m. 166/2’de ‘itiraz’ terimi kullanılmış olmasına rağmen hâkime davacının kusurlu olduğunu tespit ettiğinde bu durumu re’sen dikkate alarak davayı reddetmesi imkânı tanınmamış olduğundan ve ilgili düzenlemeyle davalıya itiraz hakkı tanınmış olduğundan bu itirazın defi olduğu kendiliğinden anlaşılmaktadır. Velidedeoğlu (n 9) 22; Schwarz (n 10) 156; Öztan, Aile (n 9) 414; Köprülü and Kaneti (n 173) 173; Oğuzman and Dural (n 7) 126; Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 121; Akıntürk and Ateş (n 6) 266.

²³¹ Doktrinde bu ifadeyi isabetsiz bulan ve evlilik birliğinin devamında davalı ve çocuklar bakımından korunmaya değer bir yarar kalmamasına rağmen davalı tarafından gerçekleştirilecek itirazın, itiraz hakkının kötüye kullanılmasının en çarpıcı hali olduğunu savunan görüşler bulunmaktadır (Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 122; Akıntürk and Ateş (n 6) 268; Öztan, Aile (n 9) 415; Oğuzman and Dural (n 7) 126-127).

oranı fazla olsa bile hâkim davalının itiraz hakkını hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirdiği durumlarda eşlerin boşanmasına karar verebilecektir²³².

TMK m. 166/4 uyarınca boşanma sebeplerinden herhangi biriyle açılmış bulunan davanın reddine karar verilmesi ve bu kararın kesinleştiği tarihten başlayarak üç yıl geçmesi hâlinde, her ne sebeple olursa olsun ortak hayat yeniden kurulamamışsa evlilik birliği temelden sarsılmış sayılır ve eşlerden birinin istemi üzerine boşanmaya karar verilecektir. Bu madde hükmü doğrultusunda ortak hayatın yeniden kurulamamış olması boşanma için yeterli görülmemiş, boşanmaya karar verilebilmesi belirli şartlara bağlanmıştır. Bu şartlardan ilki, eşlerden birinin boşanma sebeplerinden herhangi birine dayanarak boşanma davası açmış ve bu davanın reddedilmiş olmasıdır. Reddedilmiş olan boşanma davasının kim tarafından açıldığının veya hangi boşanma sebebine dayanarak açıldığının bir önemi bulunmamaktadır²³³. İkinci şart, reddedilmiş boşanma davasına ilişkin mahkeme kararının kesinleşme tarihinden itibaren üç yıl geçmiş olmasıdır. Bu üç yıllık süre içinde eşlerin kısa süreli bile olsa aynı evde karı koca olarak birlikte yaşamamış olmaları gerekmektedir²³⁴. Aksi takdirde hâkim re'sen tarafların boşanmalarına karar verecektir²³⁵. Doktrinde, eşlerin üç yıllık süre içerisinde sık sık olmasa da belirli aralıklara bir araya gelmelerinin, ortak çocuklarıyla ilgili görüşmelerinin ortak hayatın yeniden kurulmuş olduğunu göstermeyeceğini savunan görüşler de bulunmaktadır²³⁶. TMK m. 166/4'te belirtilen şartların varlığı halinde eşlerden her biri boşanma davası açarak boşanma talebinde bulunabilecektir²³⁷.

Genel boşanma sebeplerinden biri olan ve Türk hukukunda eşlerin boşanma konusundaki irade serbestisine dayanan anlaşmalı boşanma konusu aşağıda incelenecektir.

²³² Öztan, Aile (n 9) 414-415; Zevkliler, Acabey and Gökyayla (n 199) 909; Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 122; Akıntürk and Ateş (n 6) 266.

²³³ Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 126; Akıntürk and Ateş (n 6) 273.

²³⁴ Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 127; Akıntürk and Ateş (n 6) 273; Yargıtay 2 HD, 11365/11324, 22.11.1990 <www.kazanci.com> erişim tarihi 24.03.2023.

²³⁵ Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 127.

²³⁶ Köprülü and Kaneti (n 173) 177; Oğuzman and Dural (n 7) 130; Tekinay (n 11) 235.

²³⁷ Akıntürk and Ateş (n 6) 274; Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 127-128; Öztan, Aile (n 9) 426

2.4.2.2 Anlaşmalı boşanma

1971 yılında Adalet Bakanlığı tarafından hazırlattırılarak yayımlanan Türk Medeni Kanunu Öntasarısı ve Gerekçesinde²³⁸ boşanma eyleminin kamu düzenine ilişkin olduğu, evlilik birliğinin kurulması aşamasında müdahalede bulunan ailelerin anlaşmalı boşanmanın TMK’da kabul edilmesi durumunda boşanma aşamasında da kadın üzerinde baskı kurmalarının söz konusu olacağı gerekçeleriyle anlaşmalı boşanmaya ilişkin düzenlemelerin reddedildiği belirtilmiştir²³⁹. Bu konuya ilişkin olarak ortaya çıkan tartışmalar sonrasında kadının toplum huzurundaki yerinin farklılaşması ve dünya düzeninin yeniliklere daha açık hale gelmesiyle 1988 yılında o dönemin 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi’ne getirilen düzenlemeyle tarafların anlaşmalı boşanmalarına imkân tanınmış ve şu anda yürürlükte bulunan TMK’da da bu kurum yerini almış bulunmaktadır²⁴⁰.

Anlaşmalı boşanma, eşlerin boşanma konusunda ve boşanmanın sonuçlarına ilişkin olarak serbest iradeleriyle anlaşarak evliliklerini sonlandırmasıdır²⁴¹. Türk hukukunda her ne kadar eşlerin anlaşmalı boşanmaları düzenlenmiş olsa da ve bu kurum eşlere zaman kaybetmeden evlilik birliğini sona erdirmeye imkânı tanısa da eşlerin bu konudaki irade serbestisinin sınırlı olduğu düzenlemelerden açıkça anlaşılmalıdır²⁴². Kanun koyucu anlaşmalı boşanma sebebini evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olduğuna dair bir karine saymış ve ‘‘evlilik birliğinin sarsılması’’ başlıklı maddede bu düzenlemeye yer vermiştir²⁴³.

TMK m. 166/3 uyarınca eşlerin anlaşmalı olarak boşanabilmeleri için öncelikle evlilik tarihinden itibaren bir yıl geçmiş olması, eşlerin birlikte bu başvuruyu yapmış olmaları ya da bir eşin açmış olduğu boşanma davasını diğerinin kabul etmiş olması şartlarının

²³⁸ Nuşin Ayiter, ‘Türk Medeni Kanunu Öntasarısı ve Gerekçesinin Nesebe İlişkin Hükümleri Hakkında Görüşler’, (1973) 30 (1) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 145-147.

²³⁹ Şener (n 38) 234-235.

²⁴⁰ Ürem Çetinel and Güneş (n 27) 328.

²⁴¹ Özdemir (n 11) 107; Öztan, Aile (n 9) 692; Öz Seçer, ‘İsviçre ve Türk Hukuklarında Anlaşmalı Boşanma ve Fiili Ayrılık Sebebiyle Boşanma’ (2009) 63-64 Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, 40.

²⁴² Köprülü and Kaneti (n 173) 152-153; Velidedeoğlu (n 9) 167; Zevkliler, Acabey and Gökyayla (n 199) 974, Özdemir (n 11) 107, Esra Pınar Yılmaz Bilgin, *Türk Hukukunda Anlaşmalı Boşanma*, (1st edn, On İki Levha Yayıncılık 2016) 42.

²⁴³ Akıntürk and Ateş (n 6) 269; Dural, Öğüz and Gümüş (n 6) 123; Öztan, Aile (n 9) 693; Zevkliler, Acabey and Gökyayla (n 199) 879; Özdemir (n 11) 111-112.

gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Anlaşmalı boşanma davası açabilmek için ilk şart, eşlerin evliliklerinin en az bir yıl sürmüş olmasıdır²⁴⁴. Bir yıllık süre hak düşürücü süredir ve bir yılını doldurmamış olan evlilikler hâkim tarafından incelemeye konu olmaksızın reddedilecektir²⁴⁵.

Anlaşmalı boşanma davası açabilmek için ikinci şart, eşlerin mahkemeye birlikte başvurmuş olmaları veya bir eşin açtığı davayı diğer eşin kabul etmiş olmasıdır. Doktrinde anlaşmalı boşanma davasını açmak için eşlerin mahkemeye birlikte başvurmaları gerektiğine ilişkin düzenlemenin çekişmeli bir yargı faaliyeti mi yoksa çekişmesiz bir yargı faaliyeti mi olduğu konusunda tartışmalar bulunmaktadır. Anlaşmalı boşanma davasını açmak için eşlerin birlikte başvurmalarını çekişmeli yargı faaliyeti olarak değerlendirenlere göre, bu davanın açılabilmesi için eşlerden birinin davacı diğerinin ise davalı konumunda bulunması gerekmektedir ve her iki tarafın hem davacı hem de davalı olması söz konusu değildir²⁴⁶. Dolayısıyla boşanma davası anlaşmalı dahi olsa çekişmesiz yargı faaliyetinden bahsetmek mümkün olmayacaktır. Bir diğer görüşe göre ise boşanma ve ferileri konusunda anlaşmış eşlerin, birlikte başvurmaları veya birinin açtığı davanın diğeri tarafından kabulü halinde, anlaşmış eşlere, kanunda belirtilen usulün izlenerek boşanma olanağının tanınmış olması karşısında mahkemece yürütülecek bu faaliyetin çekişmeli yargı faaliyeti olduğu söylenemez²⁴⁷. Doktrinde bir eşin diğeri eşin açmış olduğu boşanma davasını kabul etmesiyle bu hususun evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olduğu konusunda kanuni karine teşkil edeceği ve şartların oluşması durumunda anlaşmalı boşanmaya karar verilecek davanın yalnızca TMK m. 166/1'e göre mi açılmasının gerekli olduğu, diğeri boşanma sebeplerine dayanılarak açılan davalarda da TMK m. 166/3'ün uygulanıp uygulanamayacağı konularında bir görüş birliği bulunmamaktadır²⁴⁸. Baskın görüş uyarınca bir eşin diğeri eşin açmış olduğu boşanma davasını kabul etmesi yalnızca TMK m. 166/1 ve TMK m. 166/2'ye dayanan evlilik

²⁴⁴ Bu düzenleme eşlerin birlikte yaşayarak belirli bir süre birbirlerini tanımalarına imkân vermek için getirilmiştir. Aksi takdirde çok kısa süren evlilikler boşanma ile sonlanabilecektir (Akıntürk and Ateş (n 6) 270). Bu düzenlemeye eşlerin *bir yıl süre ile birlikte yaşamaları* şartının eklenmesi gerektiğini, aksi takdirde bir yıl boyunca bir araya gelmeyen eşlerin bir yıl sonra anlaşmalı boşanma davası açmalarıyla evlilik birliğinin sarsılmasından bahsetmenin mümkün olmayacağına ilişkin görüş için bkz. Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 123.

²⁴⁵ Özdemir (n 11) 124-125; Öztan, Aile (n 9) 417.

²⁴⁶ Akıntürk and Ateş (n 6) 270; Yalçınkaya and Kaleli (n 8) 2061.

²⁴⁷ Özdemir (n 11) 117-118, 127-129; Öztan, Aile (n 9) 464.

²⁴⁸ Özdemir (n 11) 138.

birliğinin temelinden sarsılması nedenine dayanılarak açılan davalar için söz konusu olacaktır²⁴⁹. Aksi görüşte olanlara göre ise bir eşin diğer eşin açmış olduğu boşanma davasını kabul etmesi TMK m. 166/1'e göre evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına dayanarak açılan davalarda değil yalnızca diğer boşanma sebeplerine dayanılarak açılan boşanma davalarında söz konusu olabilecektir²⁵⁰.

Anlaşmalı boşanma usulünde ayrıca hâkimin anlaşmalı boşanmaya karar vermeden önce tarafları mutlaka dinlemesi, eşlerin aralarında anlaşarak hazırlamış oldukları anlaşmalı boşanma anlaşmasını incelemesi ve uygun bulması, eşlerin anlaşmalı boşanma anlaşmasını hazırlarken kendi serbest iradeleriyle bu anlaşmayı hazırlayıp hazırlamadıklarının tespitini yapması, eşlerin ve varsa çocukların menfaatlerini gözeterek bir karar vermesi gerekmektedir²⁵¹. Hâkimin denetimi ile tarafların ve varsa çocukların menfaatlerinin korunmasının sağlanması amaçlanmaktadır²⁵². Tüm bunların yanı sıra hâkimin, eşlerin arasında kurulmuş olan evlilik birliğinin sarsılıp sarsılmadığının tespitini yapma yükümlülüğü bulunmamakta olup eşlerin kendi serbest iradeleriyle anlaşmalı olarak boşandıklarına kanaat getiren hâkim tarafların boşanmasına karar verecektir²⁵³. TMK m. 166'da sıralanmış olan şartların²⁵⁴ varlığı halinde hâkimin boşanmaya karar vermesi zorunludur. Eşlerin anlaşmalı olarak boşanmaları konusunda olumsuz kanaate varan hâkimin gerekçelerini açıkça belirtmesi gerekmektedir ve anlaşmalı boşanma anlaşmasının yeniden düzenlenmesi konusunda eşleri bilgilendirme yükümlülüğü bulunmaktadır²⁵⁵.

Türk hukukunda anlaşmalı boşanmanın da mahkeme huzurunda gerçekleştiriliyor olması hususunun temel sebeplerinden en önemlisi çocuğun menfaatinin korunması

²⁴⁹ Yalçınkaya and Kaleli (n 8) 2060; Hatemi and Serozan (n 87) 260; Bilge Öztan, *3444 Sayılı Kanunla Getirilen Değişiklikten Sonra Medeni Kanunu'nun 134'üncü Maddesi*, Prof. Dr. Haluk Tandoğan'ın *Hatırasına Armağan* (1st edn, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 1990) 128; Özdemir (n 11) 139. Yargıtay da bu görüştedir. Yargıtay 2 HD, 12775/114, 26.01.1999; Yargıtay 2 HD, 6237/7154, 08.06.1998 (Özdemir (n 11) 139).

²⁵⁰ Dural, Öğüz and Gümüş (n 6) 123.

²⁵¹ Özdemir (n 11) 171; Öztan, Aile (n 9) 692-694; Akıntürk and Ateş (n 6) 270-271; Zevkililer, Acabey and Gökyayla (n 199) 904; Oğuzman and Dural (n 7) 127-129.

²⁵² Tekinay (n 11) 293, 297.

²⁵³ Öztan, Aile (n 9) 696; Özdemir (n 11) 171.

²⁵⁴ TMK m. 166'da sıralanmış olan şartlar kamu düzeninden sayılmaktadır. Oğuzman and Dural (n 7) 129; Gençcan (n 6) 693.

²⁵⁵ Dural, Öğüz and Gümüş (n 6) 124; Akıntürk and Ateş (n 6) 271-272; Özdemir (n 11) 170-171.

gerekliliğidir²⁵⁶. Boşanma sürecinde ve boşanma sonrasında bu durumdan en çok etkilenenler çocuklar olduğundan dolayı onların menfaatleri gözetilerek, ebeveynleri ile kişisel ilişkilerinin düzenlenmesi, velayetin kimde olacağı konusu mahkeme tarafından düzenlenmektedir ve hâkim anlaşmalı boşanma davası açan eşlerin yapmış oldukları anlaşma da çocukların menfaatlerine ilişkin olarak yapılan düzenlemeyi uygun bulmazsa çocukların menfaatini göz önünde bulundurarak gerekli değişiklikleri yapacaktır²⁵⁷. Hâkimin gerekli gördüğü hallerde çocuğun mahkeme huzurunda dinlenmesi ve görüşlerinin alınması da mümkün olabilmektedir²⁵⁸.

2.5 Türk Hukukunda Boşanma Sistemine İlişkin Revizyon Önerileri

Cumhuriyet döneminde İsviçre Medeni Kanun'u Türk hukuku için kaynak olmuş ve bu kanun örnek alınarak 1926 tarihinde 743 sayılı TMK yürürlüğe girmiştir²⁵⁹. 1926 tarihinde getirilen düzenlemelere 1988 tarihinde 3444 sayılı Kanunla getirilen değişiklikler eklenerek hukuk sistemimizde anlaşmalı boşanma da yerini almış bulunmaktadır²⁶⁰. 01.01.2002 tarihinde yürürlüğe giren 4721 sayılı TMK'da da anlaşmalı boşanma düzenlemesi aynen korunmuş olup, Türkiye böylece çağdaş bir yasaya o dönemde kavuşmuş ve Atatürk'ün hukuk reformu ile kadınlara erkeklerle eşit haklara sahip olarak yaşama hakkı tanınmıştır²⁶¹. 4721 sayılı TMK ayrıca kural olarak kusur esasına dayanan boşanma sistemini benimsemiş bulunmaktadır²⁶².

Türk hukuku için kaynak olan İsviçre Medeni Kanunu'nda 01.01.2000 tarihinde yapılan değişikliklerle boşanmayı düzenleyen yeni hükümlerde tarafların boşanması için aranan kusur şartı tamamen ortadan kaldırılmış²⁶³, boşanma davalarının yalnızca evlilik birliğinin sarsılması nedenine dayandırılarak veya eşlerin boşanma ve boşanmanın sonuçları konusunda anlaşmaları durumlarda açılması anlayışı benimsenmiştir²⁶⁴. TMK

²⁵⁶ Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 125.

²⁵⁷ Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 125; Akıntürk and Ateş (n 6) 271-272; Özdemir (n 11) 162-163.

²⁵⁸ Yargıtay 2 HD, 18010/2708, 25.2.2015 <www.kazanci.com> erişim tarihi 26.03.2023.

²⁵⁹ Özdemir (n 11) 17; Saibe Oktay Özdemir, 'Türk Hukukunda Boşanma Sisteminde Revizyon İhtiyacı' (2015) 35 (1) Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, 30.

²⁶⁰ Özdemir (n 259) 30; Özdemir (n 11) 22.

²⁶¹ Gülnihal Bozkurt, *Batı Hukukunun Türkiye'de Benimsenmesi-Osmanlı Devletinden Türkiye Cumhuriyeti'ne Resepsiyon Süreci* (1st edn, Türk Tarih Kurumu Yayını 1996) 6; Özdemir (n 11) 22; Yalçınkaya and Kaleli (n 8) 430; Özdemir (n 259) 31.

²⁶² Özdemir (n 11) 104-105; Özdemir (n 259) 30-31.

²⁶³ Helvacı (n 169) 1168.

²⁶⁴ Özdemir (n 11) 33; 38-40; Özdemir (n 259) 31.

her ne kadar İsviçre Medeni Kanunu'nu esas alınarak Türk hukuku için kaynak oluşturmuş ve 2001 tarihinde yapılan değişikliklerle yürürlüğe giren 4721 sayılı TMK'da Türk toplumunun değişmesi ve gelişmesi esas alınarak geleneklerine bağlı aile anlayışı terk edilmiş ve kadının aile içerisinde eşit haklara sahip olarak yaşaması anlayışı egemen olmuş olsa da İsviçre Medeni Kanunu'nda yapılan son değişiklikler gündeme alınmamıştır²⁶⁵.

Boşanma hukukumuzda boşanmanın sonuçlarının yeni bir anlayışla daha etkin bir biçimde düzenlenmesi için bazı ilkelerden vazgeçilmesi ve bazı ilkelerin de kabul edilmesi yerinde olacaktır²⁶⁶. Bu yeni anlayışta en önemli düzenleme kusur ilkesinden vazgeçilerek özel boşanma sebeplerinin kaldırılması, anlaşmalı boşanmanın teşvik edilmesi ve evlilik birliğinin sarsılmasının tek bir boşanma sebebi sayılması olacaktır²⁶⁷. TMK'da bir kısmı kusura bağlı bir kısmı da kusura bağlı olmayan özel boşanma sebebi olarak sayılan tüm hallerde TMK m. 166/1 uyarınca evlilik birliğinin temelinden sarsıldığından bahsetmek mümkündür²⁶⁸. Eşlerin yaşam şekilleri veya beyanları esas alındığında evlilik birliğini sürdüremeyecekleri açıkça anlaşılıyorsa, evlilik birliğinin devamında davalı veya çocuklar açısından korunmaya değer bir yararın kalmamış olması durumunda TMK m. 166/2 uyarınca davalı tarafından yapılacak itiraz hakkının kötüye kullanılması olarak değerlendirileceğinden ve evlilik birliğinin devamı konusunda davalı ve çocuklar açısından bir yarar kalmayacağından dolayı bu takdirde kimin kusurlu olup olmadığının araştırılmasına gerek kalmaksızın evlilik birliği sona erdirilebilecektir²⁶⁹. TMK m. 166/3 hükmü ile evliliğin en az bir yıl sürmüş olması, eşlerin birlikte başvurmaları veya bir eşin açtığı davanın diğer eş tarafından kabul edildiği durumlarda eşlerin anlaşmalı boşanma olanağına başvurmaları mümkün kılınmış olmakla birlikte eşlerin anlaşmalı olarak boşanabilmeleri için bir yıl boyunca evli kalma şartı yerine sınırlayıcı bir süreye yer vermeksizin hakimin eşleri birlikte veya ayrı ayrı bir veya birden

²⁶⁵ Ebru Ceylan, 'İsviçre, Fransa, Belçika, İspanya ve İtalya Hukukundaki Boşanma Sebeplerinin Türk Hukukuyla Mukayesesi ve Değerlendirilmesi' (2018) 6 (12) Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, 316, 320; Özdemir (n 259) 31; Özdemir (n 11) 102.

²⁶⁶ Özdemir (n 11) 111; Özdemir (n 259) 36.

²⁶⁷ Özdemir (n 259) 35; Özdemir (n 11) 106.

²⁶⁸ Özdemir (n 11) 102-103; Özdemir (n 259) 37; Haluk Burcuoğlu, 'Türk Medeni Kanunu Ön Tasarısının İncelenip Değerlendirilmesi' (Mukayeseli Hukuk Araştırma ve Uygulama Merkezi VIII. Sempozyum, İstanbul 1988) 119; Hatemi and Serozan (n 87) 229.

²⁶⁹ Hatemi and Serozan (n 87) 229; Burcuoğlu (n 268) 119; Özdemir (n 11) 103, 106; Özdemir (n 259) 37; Öztan, Aile (n 9) 125-126.

çok seferde dinleyerek eşlerin anlaşmalı boşanma yoluyla boşanmalarının yerinde olduğuna kanaat getirmesi şeklinde bir düzenleme her iki tarafa da süre kısıtlamasına tabi olmaksızın fayda sağlayacaktır²⁷⁰. Ayrıca eşlerin boşanmanın sonuçlarına ilişkin olarak tam anlamıyla anlaşamadıkları durumlarda hâkimin bu davayı çekişmeli davaya döndürmesi yerine eşlerin anlaşma metninde yer vermeyi unuttukları veya anlaşamadıkları hususlarda onlara eksikleri tamamlama konusunda imkân tanınması da anlaşmalı boşanmanın teşvik edilmesinde önemli bir rol oynayacaktır²⁷¹.

TMK m. 166/4 hükmü ile ortak hayatın yeniden kurulamamış olması sebebiyle boşanma davası açmak için boşanma sebeplerinden herhangi biriyle açılmış bulunan davanın reddine karar verilmiş olması ve kararın kesinleşmesinden itibaren üç yıl geçmiş olmasına ilişkin şartların gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Öncesinde reddedilmiş bir davanın bulunmadığı ancak eşlerin fiilen üç yıl ayrı oldukları durumda ortak hayat yeniden kurulamamış olacağından dolayı evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebine dayanarak boşanma davası açılabilir²⁷². Dolayısıyla eşlerin fiili ayrılıkları sebebiyle boşanma davası açabilmeleri için getirilmiş olan öncesinde reddedilmiş bir boşanma davasının varlığını aramaktan vazgeçilmesi yerinde olacaktır.

Mahkeme dışı boşanma Türk hukukunda henüz düzenlenmemiş olan, ancak boşanma sistemimize sağlayacağı katkılar açısından değerlendirilmesi gereken ve revizyon önerileri arasında bulunması gereken önemli bir boşanma usulüdür. Mahkeme dışı boşanma, anlaşmalı olarak boşanmaya karar veren eşlerin mahkeme huzurunda değil de idari makamlar huzurunda boşanma işlemlerinin gerçekleştirilmesidir²⁷³. Anlaşmalı boşanma, mahkeme dışı boşanma kurumuna temel oluşturmakta ve TMK m. 166/3 maddesiyle düzenlenmiş bulunmaktadır. Ülkemizde açıklanan 2022 yılına ait istatistik sonuçlarına göre toplam boşanma sayısı 180.954 olup, bu davaların 90.477'si anlaşmalı

²⁷⁰ Özdemir (n 259) 38. Doktrinde TMK m. 166/3 hükmünün anlaşmalı boşanma değil kolaylaştırılmış boşanma yolunda yapılmış bir düzenleme olduğunu savunan görüş için bkz. Zevkliler, Acabey and Gökyayla (n 199) 974. İsviçre Medeni Kanun'unda son yapılan değişiklik ile kabul edilen anlaşmalı boşanmaya istinaden getirilen hususların TMK m. 166/3'te yer verildiği, eksik kalan hususların da içtihatlar ile tamamlanabileceğini savunan görüş için bkz. Özdemir (n 11) 107.

²⁷¹ Özdemir (n 259) 39.

²⁷² Özdemir (n 11) 110; Özdemir (n 259) 39; Burcuoğlu (n 268) 116. Aksi görüş için bkz. Şener (n 38) 229-230; Tekinay (n 11) 180-181.

²⁷³ Ürem Çetinel and Güneş (n 27) 334; Ekşi, Tanıma (n 27) 41.

boşanma davası olarak açılmıştır²⁷⁴. Anlaşmalı boşanma sayısını esas aldığımızda eşler arasındaki menfaat dengeleri gözetilerek mahkeme dışı boşanmalara ilişkin olarak Türk hukukunda yapılacak düzenlemeler mahkemelerde oluşan iş yükünün azaltılması²⁷⁵, hızlı bir yöntem oluşu²⁷⁶ ve taraflara daha az maliyet yükleyerek²⁷⁷ bu işlemlerin gerçekleştirilmesi açısından faydalı olacaktır²⁷⁸. Türk hukukunda boşanma sistemine ilişkin olan düzenlemelere bakıldığında anlaşmalı boşanma konularında dahi boşanmaya karar verecek kişi hâkimdir ve taraflar kendiliğinden yapmış oldukları anlaşmayı mahkeme dışında bir kuruma onaylatarak boşanamamaktadırlar. Dolayısıyla tarafların serbest iradelerine dayanarak anlaşmalı boşanma davası açmış olmalarının tam olarak bir taraf serbestisi sağlamadığı da göz önünde bulundurulmalıdır²⁷⁹. Boşanmanın kamu düzeninden sayıldığı ve toplumu ciddi ölçüde etkilediği hususları dikkate alındığında hiçbir şart öngörülmezsizin evlilik birliğinin sona ermesinin mümkün kılınamayacağı da açıktır²⁸⁰. Mahkeme dışı boşanmalara ilişkin olarak yapılacak düzenlemelerin toplumun genel aile yapısı, eşlerin eğitim ve kültür seviyeleri, maddi durumları gözetilerek, detaylı bir toplum araştırması yapılarak gerçekleştirilmesi gereklidir. Aksi takdirde aile içi şiddete kadar varabilecek birtakım problemlerle karşılaşmak kaçınılmaz olacaktır. Türkiye’de toplum ve aile yapıları incelendiğinde şiddete eğilimli bireylerin yanı sıra

²⁷⁴ <<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2022-49437>>; <<https://legalmatic.net/blog/anasmali-bosanma-istatistikleri/>> erişim tarihi 28.03.2023.

²⁷⁵ 2022 yılı boşanma istatistikleri dikkate alındığında anlaşmalı boşanma oranlarının yüksek olması eşlerin mahkeme dışı boşanma yöntemini kullanma yönünde eğilimleri olacağını göstermektedir ve bu yöntemle boşanma da mahkemeye başvurmaları gerekli olmayacağından dolayı mahkemelerin iş yükü de azalmış olacaktır.

²⁷⁶ Mahkeme dışı boşanma hukuk sistemimizde kabul edildiğinde eşlerin mahkemeye başvurmadan, anlaşmaları hususların bir anlaşma metniyle karşılıklı olarak kabul edilmesi ve örneğin kabul edilen anlaşmanın noter huzurunda sicile kaydedilmesiyle boşanma işlemi gerçekleştirilebileceğinden dolayı yaşanacak zaman kayıpları da önlenmiş olacaktır.

²⁷⁷ Mahkeme dışı boşanma yöntemiyle eşlerin mahkemeye başvurmaları gerekli olmayacağından ve mahkemeye gidip gelmelerine gerek kalmayacağından dolayı hem dava açmak için ödenmesi gereken harç ve masraflardan hem de yol masrafından tasarruf edebileceklerdir.

²⁷⁸ Şıpka (n 36) 170; Özbek (n 36) 284; Ürem Çetinel and Güneş (n 27) 332, 334. Boşanmanın kamu düzeninden sayıldığı ve eşlerin ve varsa çocukların menfaatlerinin korunması konusunda hâkimin daha hakkaniyetli karar vereceğini savunan görüş için bkz. Gençcan (n 6) 100-105; Öztan, Aile (n 9) 637. Öte yandan 19.10.2017 tarihinde Nüfus Hizmetleri Kanunu m. 22/II hükmü yeniden düzenlenmiş ve evlenecek olan eşlerin rızalarının bulunması koşuluyla müftülere ve müftülük personeline nikah memuru sıfatıyla nikah kıyma yetkisi verilmiştir. Bu düzenlemenin gerekçesinde de vatandaşların evlenme işlemlerini kolaylaştırmak ve daha kolay ve seri bir şekilde hizmet sağlamak amacıyla il ve ilçe müftülüklerine evlendirme yetkisinin verildiği belirtilmiştir. (7039 sayılı Kanun genel gerekçesi). Evlenecek olan eşlerin hızlı, seri ve az masrafla evlenmelerine olanak sağlayan bu düzenleme belirli şartlar altında mahkeme dışı boşanma hususunun düzenlenmesi konusunun da gündeme getirilmesine dayanak teşkil etmektedir.

²⁷⁹ Ürem Çetinel and Güneş (n 27) 332.

²⁸⁰ Gençcan (n 6) 100-105; Öztan, Aile (n 9) 637.

hakkını maddi ve manevi olarak savunamayacak düzeyde kişilerin var olduğu ve eşlerden kadın olanın boşanma davası aşamasında hâkim karşısına çıkıyor olmasının kendisinin baskı altında olması durumunda baskı altında olduğunu rahatça ifade edebilmesini sağladığı ve dolayısıyla menfaatinin de o yönde korunduğu da unutulmamalıdır²⁸¹. Bu kişilerin de evlendikleri, aile kurdukları ve hatta çocuk yaptıkları da göz önünde bulundurulduğunda kanımızca mahkeme dışında, hâkim huzuruna çıkmadan gerçekleşecek boşanmaların eşlerin velayet, nafaka ve tazminat gibi konularda anlaşmış olmaları durumunda her iki tarafın da avukatları huzurunda bir boşanma anlaşması hazırlamaları ve bu anlaşmayı kendileriyle beraber noter huzurunda avukatlarının da imzalaması sonucunda sicile kaydettirmeleri yöntemiyle mahkeme dışı boşanma işlemini gerçekleştirmeleri mümkün kılınabilecektir²⁸². Böylece hem taraflar hem de çocukların menfaatleri yine denetlenmiş olacak ve mahkemeye başvurmaksızın hızlı ve daha az masraflı olarak boşanma işlemleri gerçekleşmiş olacaktır ve avukatların boşanma sürecine müdahil edilmiş olmalarıyla, eşlerin ve varsa ortak çocuk veya çocukların menfaatlerinin üst düzeyde korunması da mümkün olacaktır. Aksi takdirde eşler arasında ortaya çıkabilecek çatışmaları engellemek mümkün olmayacak ve eşlerin, çocukların menfaatlerinin gözetilmediği, taraflardan birinin diğerinin üzerinde baskı kurma yöntemiyle gerçekleştirilecek anlaşmalı boşanmalarla karşı karşıya kalınacaktır.

²⁸¹ Ürem Çetinel and Güneş (n 27) 333-334.

²⁸² Çalışmamızda 'İdari boşanma' başlığı altında incelemiş olduğumuz ülkelerden Fransa'nın hukuk sistemine 2017 yılında mahkeme dışı boşanmalara ilişkin olarak getirilen düzenlemelerin Türk hukuk sisteminde mahkeme dışı boşanmalara ilişkin olarak getirilecek düzenlemeler için de uygulanabileceği kanaatindeyiz.

3. YABANCI ÜLKE ADLİ VE İDARİ MAKAMLARI HUZURUNDA GERÇEKLEŞEN BOŞANMALAR HUSUSUNA İLİŞKİN OLARAK TÜRK HUKUKUNA GETİRİLEN YENİLİKLER

3.1 Genel Olarak

Bir ülkenin adli makamları tarafından verilmiş olan boşanma kararları yalnızca kararın verildiği ülkede hüküm ve sonuç doğururlar. Bu kararın başka bir ülkede hüküm doğurabilmesi için tanınmasına karar verilmesi gerekmektedir²⁸³. Türk hukukunda yabancı ülke adli makamları tarafından verilen boşanma kararlarının tanınması kural olarak MÖHUK m. 50-58 hükümlerine göre yapılmaktadır. Yabancı ülke adli makamları tarafından verilen boşanma kararlarının kesin hüküm ve kesin delil yaratması tanıma yoluyla mümkündür ve tanıma yapılmaksızın Türkiye’de sonuç doğurması mümkün olmayacaktır²⁸⁴.

Tanıma, MÖHUK m. 58’de yer alan tenfiz hükümlerine gönderme yapılarak düzenlenmiştir. Buna göre “Yabancı mahkeme ilâmının kesin delil veya kesin hüküm olarak kabul edilebilmesi yabancı ilâmın tenfiz şartlarını taşıdığıının mahkemece tespitine bağlıdır. Tanımada 54 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi uygulanmaz”. Maddenin düzenlenmesinden de anlaşılacağı üzere karşılıklılık şartı hariç olmak üzere tenfiz için öngörülmüş tüm şartlar aksi düzenlenmemiş oldukça tanımada da geçerli olacaktır. Dolayısıyla yabancı ilamların tanınması MÖHUK m. 54’te belirtilmiş olan şartların varlığına bağlı olacaktır²⁸⁵.

²⁸³ Çelikel and Erdem (n 2) 711; Güngör (n 2) 282; Özel, Erkan, Pürselim and Karaca (n 2) 713; Doğan (n 2) 112; Akıncı (n 2) 185.

²⁸⁴ Çelikel and Erdem (n 2) 711-713; Akıncı (n 2) 187; Doğan (n 2) 114; Şanlı, Esen and Ataman Fıganmeşe (n 2) 639; Özel, Erkan, Pürselim and Karaca (n 2) 714; Nomer, Devletler (n 2) 508; Güngör (n 2) 300; Tarman, Milletlerarası (n 2) 148; Güven (n 2) 23-24; Şensöz Malkoç, Aile Hukuku (n 2) 15.

²⁸⁵ Bu şartlar; ilâmın, Türk mahkemelerinin münhasır yetkisine girmeyen bir konuda verilmiş olması veya davalının itiraz etmesi şartıyla ilâmın, dava konusu veya taraflarla gerçek bir ilişkisi bulunmadığı hâlde kendisine yetki tanıyan bir devlet mahkemesince verilmiş olmaması, hükmün kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması ve o yer kanunları uyarınca, kendisine karşı tenfiz istenen kişinin hükmü veren mahkemeye usulüne uygun bir şekilde çağrılmamış veya o mahkemede temsil edilmemiş yahut bu kanunlara aykırı bir şekilde gıyabında veya yokluğunda hüküm verilmiş ve bu kişinin yukarıdaki hususlardan birine dayanarak

Yabancı ülke adli ve idari makamları tarafından boşanmaya, evliliğin butlanına, iptaline veya mevcut olup olmadığına ilişkin olarak verilen kararların Türkiye’de sonuç doğurması konusunda Türk hukukuna 690 sayılı KHK ile 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununa eklenen ‘‘Yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen boşanma kararlarının nüfus kütüğüne tescili’’ başlıklı 27/A maddesi ile önemli bir yenilik getirilmiştir. Bu düzenleme ile hem yabancı ülke adli makamları tarafından verilen kararların tanınmaya ihtiyaç duyulmaksızın Türkiye’de sonuç doğurması hem de evlilik birliğinin sona ermesine ilişkin olarak verilen yabancı ülke idari makam kararlarının da Türkiye’de sonuç doğurması mümkün kılınmıştır²⁸⁶.

Çalışmamızın yazım süreci devam ederken yabancı nüfusunun yoğun olduğu bölgelerde bulunan Muğla İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü, Antalya İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü, Ankara İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü ve Alanya İlçe Nüfus Müdürlüğü’nden randevu alarak yetkililerin uygulamada yabancı ülke adli veya idari makamları tarafından verilen boşanma kararlarının NHK m. 27/A ve Tescil Yönetmeliği kapsamında tescil başvuruları ve sonuçlandırılması süreçlerinde karşılaştıkları sorunları ve bu sorunların giderilebilmesi için neler yapılabileceğini karşılıklı olarak ele almış bulunmaktayız. Dolayısıyla bu bölümde, yabancı ülke boşanma kararlarının MÖHUK hükümleri çerçevesinde tanınmasının çalışmamızın kapsamı ile bağlantılı olan istisnaları incelendikten sonra yabancı ülke boşanma kararlarının nüfus kütüğüne tescili konusu yetkili nüfus müdürlüklerinin getirilmiş olan bu yeni düzenleme karşısında uygulamada karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunların çözümlenebilmesi aşamasında aldıkları aksiyonlar çerçevesinde ele alınacaktır.

3.2 Yabancı Boşanma Kararlarının MÖHUK Çerçevesinde Tanınmasının İstisnaları

Yabancı boşanma kararlarının tanınması Türk hukukunda MÖHUK m. 58 çerçevesinde mümkün olmakla birlikte bu konuya iki istisna getirilmiş bulunmaktadır²⁸⁷. Bunlar;

tenfiz istemine karşı Türk mahkemesine itiraz etmemiş olmasıdır (MÖHUK m. 54). Tanınmanın şartlarına ilişkin detaylı bilgi için bkz. Çelikel and Erdem (n 2) 747-784, 793-802; Güngör (n 2) 292-298; Özel, Erkan, Pürselim and Karaca (n 2) 730-753; Akıncı (n 2) 203-214; Doğan (n 2) 119-142.

²⁸⁶ Çelikel and Erdem (n 2) 802-803; Özel, Erkan, Pürselim and Karaca (n 2) 754-755; Huysal, Tescil (n 4) 475.

²⁸⁷ Çelikel and Erdem (n 2) 712; Sezişli (n 19) 189.

milletlerarası sözleşmeler²⁸⁸ ve bir kanun hükmü ile yapılan düzenlemelerdir²⁸⁹. Her iki istisna da yabancı ülke adli ve idari makam kararlarının tanınmasına ilişkin özel bir durumdur ve bu kararların mahkemede tanıma davasına konu olmadan Türkiye’de sonuç doğurabilmesine imkân tanımaktadır²⁹⁰. Dolayısıyla iki veya çok taraflı bir milletlerarası sözleşmede veya kanun hükmünde yabancı ülke idari makamları tarafından verilen boşanma kararlarının tanınmasına istinaden yapılan bir düzenlemenin varlığı halinde de bu kararların doğrudan hüküm doğurması söz konusu olabilecektir²⁹¹.

3.2.1 Milletlerarası sözleşmeler

MÖHUK’da tanıma konusundaki düzenlemelere yabancı adli ve idari makamlardan verilen boşanma kararlarının tanınması bakımından getirilmiş olan ilk istisna milletlerarası sözleşmelerdir ve bu sözleşmeler iki taraflı veya çok taraflı olarak ülkeler arasında imzalanabilmektedir²⁹². Türkiye Cumhuriyeti’nin yabancı mahkeme kararlarının tanınması konusunda çok veya iki taraflı bir sözleşmeye taraf olması durumunda tanıma kural olarak MÖHUK m. 58 hükümleri uyarınca değil, bu sözleşme çerçevesinde yapılacaktır²⁹³. Bu durumda, sözleşmeye taraf olan devlet yetkili makamlarının hiçbir tanıma şartına ve adli tanıma usulüne tabi tutulmadan kendiliğinden hüküm ve sonuçlarını doğurmasının milletlerarası sözleşmelerde kabul edilmiş oldukları

²⁸⁸ MÖHUK m. 1/2 uyarınca, yabancı kararların tanınmasına ilişkin ikili veya çok taraflı sözleşme varsa, anlaşmada öngörülen usule göre bu kararların tanınması söz konusu olacaktır. Ebru Şensöz, ‘Türkiye’nin Taraf Olduğu Bazı Milletlerarası Sözleşmeler Çerçevesinde Doğrudan Tanıma Usulü’ (2012) 11 (22) “10. Yıl’a Armağan” İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 392; Ayhan İzmirli (n 4) 68.

²⁸⁹ Çelikel and Erdem (n 2) 712; Huysal, Tescil (n 4) 476.

²⁹⁰ Sezen Gürhan, *Türk Hukukunda Yabancı Boşanma Kararlarının Tanınması ve Tescili* (1st edn, Platon Plus Yayıncılık A.Ş. 2022) 117-118.

²⁹¹ Türkiye’nin taraf olduğu bazı milletlerarası sözleşmeler ve NHK ile getirilmiş olan istisnalarla birlikte bazı konularda yabancı ülke idari makamları tarafından verilen kararların tanınmaları mümkün hale getirilmiştir. Bu kararlara; yabancı idari makamlar tarafından 1996 tarihli Velayet Sorumluluğuna İlişkin Lahey Sözleşmesi kapsamında verilen velayet sorumluluğuna ilişkin koruma tedbirleri kararların, 2007 tarihli Uluslararası Nafaka Tahsili Sözleşmesi kapsamına giren nafaka kararların, NHK m. 27/A uyarınca boşanmaya, evliliğin butlanına, iptaline veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin kararların ve NHK m. 30/2 uyarınca evlat edinme kararlarının tanınması ve tenfizi konuları örnek gösterilebilir (Çelikel and Erdem (n 2) 712). Belirtmiş olduğumuz milletlerarası sözleşmeler konusunda detaylı bilgi için bkz. Şensöz; Milletlerarası Sözleşmeler, s. 223-234, 599-606; Ekşi, Tanıma-Tenfiz (n 2) 452-454, 394-401.

²⁹² Şensöz Malkoç, Aile Hukuku (n 2) 540; Şensöz, Milletlerarası Sözleşmeler (n 288) 392; Ayhan, İzmirli, s. 68, 74; Huysal, Tescil (n 4) 476; Hatice Özdemir Kocasakal, ‘Uluslararası Kişi Halleri Komisyonu Tarafından Hazırlanan Türkiye Cumhuriyeti’nin Taraf Olduğu Aile Hukukuna İlişkin Anlaşmalar’ (2011) 51 (1) Prof. Dr. Ata Sakmar’a Armağan Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 574-581.

²⁹³ MÖHUK m. 1/2, Uyanık Çavuşoğlu, Boşanma (n 12) 98. Kararın verildiği ülke ile Türkiye arasında yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin iki taraflı veya karar konusu ile ilgili çok taraflı bir milletlerarası sözleşmenin mevcut olup olmadığı hususu her tanıma ve tenfiz talebinde Türk mahkemeleri tarafından incelenmelidir (Şensöz Malkoç, Aile Hukuku (n 2) 63).

durumlarda²⁹⁴, yabancı ülke kararının Türkiye’de tanıma kararı verilmesi şartına tabi tutulmaksızın kendiliğinden sonuç doğurması söz konusu olabilecek ve Türk hukukunda ‘doğrudan tanıma’ usulü ile yabancı kararların tanınması söz konusu olacaktır²⁹⁵.

Bir yabancı ilamın hiçbir şart incelenmeksizin ve tanıma kararı almaya gerek olmaksızın kesin hüküm veya kesin delil etkisinin bir başka ülkede kabul edilmesine doğrudan tanıma usulü denilmekte, bu usulde kesin hüküm veya kesin delil etkisi kendiliğinden oluşmakta ve milletlerarası sözleşmelerde yapılan düzenlemelerle de uygulama alanı bulmaktadır²⁹⁶. Kesin hüküm veya kesin delil etkisine yabancı ülkede sahip olduğu andan itibaren Türkiye’de de bu etkilerin doğduğu kabul edilmektedir ve doğrudan etki doğuran bir karara ilişkin olarak Türkiye’de idari bir işlem yapılmak istendiği takdirde de tanıma kararına gerek duyulmaksızın bu işlem doğrudan gerçekleştirilebilecektir²⁹⁷.

Çalışmamız açısından dikkate alınması gereken milletlerarası sözleşme Türkiye’nin 1975 yılında tarafı olduğu Evlilik Bağına İlişkin Kararların Tanınması Hakkında Sözleşmedir²⁹⁸. Bu sözleşme uyarınca sözleşmede yer alan şartların gerçekleşmesi durumunda sözleşmeye taraf olan yabancı devletlerde verilen evlilik birliğinin sona ermesine, gevşetilmesine, varlığına veya yokluğuna, geçerliliğine veya butlanına ilişkin olarak²⁹⁹ adli veya idari makamlar tarafından verilmiş olan her kararın sözleşmeye taraf diğer devletlerde de tanınmasına olanak sağlanmaktadır³⁰⁰. Evlilik bağına ilişkin kararlar birlikte verilen velayet, tazminat, nafaka ve mal rejimi kararlarının tanınması veya tenfizi

²⁹⁴ Türkiye’nin yabancı mahkeme kararlarının tanınması hususunda taraf olduğu milletlerarası sözleşmelerin yalnızca birinde (Türkiye Cumhuriyeti ile Irak Cumhuriyeti Arasında Hukuki ve Adli İşbirliğine İlişkin Sözleşme) yabancı mahkeme kararlarının kendiliğinden hüküm ve sonuç doğurması kabul edilmektedir. Bu sözleşmeye ilişkin detaylı bilgi için bkz. Şensöz Malkoç, Aile Hukuku (n 2) 137, 141-143; Aysel Çelikel, Cemal Şanlı, Günseli Öztekin, Bahadır Erdem, İnci Ataman and F. Kerem Giray, *Milletlerarası Özel Hukuk Sözleşmeleri Cilt II*, Beta Yayınları 2005) 1589-1612; Sezişli (n 19) 191.

²⁹⁵ Sakmar, Ata, Yabancı İlamların Türkiye’deki Sonuçları (Doçentlik Tezi), İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1982, s. 151; Şensöz Malkoç, Aile Hukuku (n 2) 127-129; 137, Şensöz; Milletlerarası Sözleşmeler, s. 395-397.

²⁹⁶ Şensöz; Milletlerarası Sözleşmeler s. 395-397; Şensöz Malkoç, Aile Hukuku (n 2) 127-129.

²⁹⁷ Şensöz Malkoç, Aile Hukuku (n 2) 129.

²⁹⁸ RG. 14.09.1975-15356. Sözleşme metni için bkz. Aysel Çelikel, Cemal Şanlı, Günseli Öztekin, Bahadır Erdem, İnci Ataman and F. Kerem Giray, *Milletlerarası Özel Hukuk Sözleşmeleri Cilt I* (1st edn, Beta Yayınları 2005)169-176.

²⁹⁹ Evlilik Bağına İlişkin Kararların Tanınması Hakkında Sözleşme m. 1 ve m. 7.

³⁰⁰ Özdemir Kocasakal (n 292) 574-581; Akıncı and Demir Gökyayla (n 92) 68; Şensöz Malkoç, Aile Hukuku (n 2) 543; Ekşi, Tanıma-Tenfiz (n 2) 420.

bu sözleşmenin kapsamına dahil edilmemiştir³⁰¹. Bu sözleşmenin getirmiş olduğu düzenlemeyle hem evlilik bağına ilişkin olarak yabancı adli makamlar tarafından verilen kararların hem de yabancı idari makamlar tarafından verilen kararların tanınması mümkün kılınmıştır³⁰². Sözleşmenin 13. maddesi uyarınca yabancı kararların tanınması bakımından daha elverişli milletlerarası sözleşmelerin veya iç hukuk kurallarının uygulanmasına bu sözleşme engel teşkil etmeyecektir. Dolayısıyla diğer milletlerarası sözleşmeler veya iç hukuk düzenlemesi evlilik bağına ilişkin kararların tanınması hususunda daha elverişli düzenlemeler getirmişse bu durumda sözleşme yerine elverişli hükümü içeren düzenlemeler uygulanacaktır³⁰³.

Sözleşmede öngörülmüş olan tanıma şartlarının MÖHUK'ta yer alan tanıma şartlarına kıyasla daha ağır olması ve sözleşmenin MÖHUK'a gönderme yapmamış olması durumunda, tanıma talebinin daha kolay şartlar öngören MÖHUK'a göre istenip istenmeyeceği hususunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre; yetki konusunda sözleşmelerde yer alan kısıtlayıcı hüküm sözleşmelerin özelliği nedeniyle konulmuştur ve şartların ağır olup olmadığına bakılmaksızın sözleşmelerin uygulanması gerekmektedir³⁰⁴. Bir diğer görüşe göre; sözleşmede öngörülen tanıma şartları, MÖHUK'ta yer alan şartlara kıyasla daha ağır şartlar içeriyorsa tanıma talebi MÖHUK hükümlerine dayanarak istenecektir³⁰⁵. Benzer bir görüşe göre ise Türk mahkemelerinin sözleşmeyi uygularken yetki kurallarını dikkate almadan, MÖHUK'un öngördüğü yetki kuralları çerçevesinde bir incelemede bulunması ve bu inceleme sonucuna göre karar vermesi uygun olacaktır³⁰⁶. Kanaatimizce sözleşmede aksi belirtilmediği sürece lehe olan iç hukuk düzenlemesi veya sözleşmenin uygulanması, hangi hükümlerin daha lehe olduğu hususunun hâkim tarafından takdir edilmesi³⁰⁷ ve eğer sözleşmede aksi

³⁰¹ Akıncı and Demir Gökyayla (n 92) 70; Şensöz Malkoç, Aile Hukuku (n 2) 544.

³⁰² Aysel Çelikel, 'Evlilik Bağına İlişkin Kararların Tanınması Hakkında Sözleşme ve Türk Hukuku' (1979) 1 (1) Hıfzı Timur'un Anısına Armağan, 210; Şensöz Malkoç, Aile Hukuku (n 2) 545.

³⁰³ Şensöz Malkoç, Aile Hukuku (n 2) 553. MÖHUK'un tanıma bakımından elverişli hükümlerinin, sözleşmenin uygulanmasına engel olacağı, eski tarihli olan bu sözleşmenin pratik bir öneminin kalmadığına ilişkin görüş için bkz. Akıncı and Demir Gökyayla (n 92) 71.

³⁰⁴ Aysel Çelikel, 'Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınması ve Tenfizine İlişkin Sözleşme ve Türk Hukuku' (1983) 3 (1) Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, 6.

³⁰⁵ Cemal Şanlı, 'Türk Hukukunda Çocukların Velayetine ve Korunmasına İlişkin Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi' (1996) 16 (1-2) Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni Çocuk Hakları ve Çocukların Korunmasına İlişkin Ağırlıklı Sayı 1996, 74.

³⁰⁶ Burak Huysal, *Devletler Özel Hukukunda Velayet* (1st edn, Legal Yayınevi 2005) 199.

³⁰⁷ Her somut olaya göre MÖHUK hükümlerinin mi yoksa sözleşme hükümlerinin mi daha elverişli hükümler içerdiği konusunda hâkimin takdir yetkisi önemlidir. Tanıma şartları bakımından daha elverişli

belirtilmişse karar verilirken uygulanan sözleşmenin o kararın tanınması için de uygulanması sözleşmelerin düzenlenme amaçlarına daha uygun olacaktır. Önemli olan MÖHUK veya milletlerarası sözleşmelerden hangisi uygulanacaksa bir bütün halinde uygulanmasıdır³⁰⁸.

3.2.2 Kanun hükmü

MÖHUK'da tanıma konusundaki düzenlemelere yabancı adli ve idari makamlardan verilen boşanma kararlarının tanınması bakımından getirilmiş olan bir diğer istisna kanun hükmüdür³⁰⁹. Kanun koyucunun yabancı ülke boşanma kararlarının Türkiye'de sonuç doğurmasına ilişkin olarak tanıma şartlarına dair yeni bir düzenleme getirmesi mümkündür ve bu durumda MÖHUK m. 50-58 hükümleri yerine öncelikli olarak bu düzenleme uygulama alanı bulacaktır. Türk hukukunda bu duruma NHK m. 30'da düzenlenmiş olan evlat edinmeye ilişkin kararlar³¹⁰, Mavi Kartlılar Kütüğü ve Beyan Edilen Nüfus Olaylarının Tutulması Hakkında Yönerge³¹¹ m. 10/3 ve m. 17'de yer alan düzenlemeler ve NHK m. 27/A düzenlemesi örnek olarak gösterilebilir³¹².

Yabancı ülke idari makam kararlarının Türkiye'de tanınması bakımından getirilen ilk istisnai düzenleme NHK m. 30'da yer alan ve yabancı ülke idari makamları tarafından verilen evlat edinme kararlarının Türkiye'de mahkeme kararıyla tanınmasına olanak sağlayan düzenlemedir. Bu düzenlemeye göre; evlat edinme olaylarına ilişkin yabancı adli veya idari makamlarca verilen ve o ülkenin hukukuna göre kesinleşmiş olan veya kesin hüküm gibi sonuç doğuran karar ve belgelerin Türkiye'de icra olunabilmesi, yetkili Türk mahkemesi tarafından tenfiz veya tanıma kararı verilmesine bağlıdır³¹³. Yabancı

olan MÖHUK'un yerine Evlilik Bağına İlişkin Kararların Tanınması Hakkında Sözleşmenin yabancı ülke idari makam kararlarının tanınmasına imkân vermesi sebebiyle tercih edilmesi gerekebilecektir (Şensöz Malkoç, Aile Hukuku (n 2) 554).

³⁰⁸ Şensöz Malkoç, Aile Hukuku (n 2) 50, 64, 68; Şanlı, Velayet (n 305) 74.

³⁰⁹ Huysal, Tescil (n 4) 476; Ayhan İzmirli (n 4) 68; Gürhan (n 290) 119-120.

³¹⁰ Detaylı bilgi için bkz. Sibel Özel, 'Ülkelerarası Evlat Edinme' (2011) 51 (1) Prof. Dr. Ata Sakmar'a Armağan Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 609-618; Feriha Bilge Tanrıbilir and Banu Şit Köşgeroğlu, 'Uluslararası Özel Hukukta Evlat Edinme' in Prof. Dr. Tuğrul Arat'a Armağan (Yetkin Yayınları 2012) 1023-1061.

³¹¹ 30.04.2013 tarihinde Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır. <<https://www.nvi.gov.tr/kurumlar/nvi.gov.tr/mevzuat/nufusmevzuat/yonerge/MaviKartlilarKutuguveNufusOlaylarininTutulmasiYonergesi.pdf>>

³¹² Ayhan İzmirli (n 4) 68-69; Huysal, Tescil (n 4) 475, 499-500.

³¹³ NHK m. 30/2.

ülke idari makam kararlarının Türkiye’de tanınması bakımından getirilen ikinci istisnai düzenleme ise Mavi Kartlılar Kütüğü ve Beyan Edilen Nüfus Olaylarının Tutulması Hakkında Yönerge m. 10/3’te yer alan “Mavi Kartlılar Kütüğünde kayıtlı kişilerin uyruğu bulunduğu ülke makamlarından almış oldukları karar ve idari belgeler usulüne göre tasdik edilmiş ve onaylanmış ise, ayrıca 27/11/2007 tarihli ve 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun hükümleri uyarınca tanınması veya tenfizi istenemeyeceğine” ilişkin hüküm ve m. 17’de yer alan mavi kart sahiplerinin yabancı ülke makamlarından aldıkları boşanma kararlarının MÖHUK’a göre tanınmasına gerek bulunmaksızın kütüğe tescil edilebileceğini düzenleyen hükümdür³¹⁴. Kanun koyucunun yabancı ülke boşanma kararlarının Türkiye’de sonuç doğurmasına ilişkin olarak tanıma şartlarına dair getirmiş olduğu bir diğer düzenleme de NHK m. 27/A düzenlemesidir ve bu düzenlemeye göre belirli şartların varlığı halinde yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen boşanma kararlarının nüfus kütüğüne tescili MÖHUK’ta yer alan tanıma hükümlerine tabi olmaksızın gerçekleştirilebilecektir³¹⁵. NHK m. 27/A düzenlemesi çalışmamızın ana konusunu oluşturduğundan mavi kart sahiplerinin tarafı olduğu boşanma kararlarının tescili işlemine ilişkin konularla birlikte ilerleyen bölümlerde incelenecektir.

3.3 Yabancı Ülke Boşanma Kararlarının 5490 Sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu Kapsamında Nüfus Kütüğüne Tescili

3.3.1 Tescil kavramı ve tescil işleminin hukuki niteliği

NHK m. 27/A hükmüne istinaden bir tescil işleminin gerçekleştirilebilmesi için Türk mahkemelerinden kesinleşmiş tanıma kararı alınmasına gerek bulunmamaktadır³¹⁶. NHK’na yeni eklenen bu madde ile NHK m. 35/f. 1’de düzenlenmiş olan “*kesinleşmiş mahkeme hükmü olmadıkça nüfus kütüklerinin hiçbir kaydı düzeltilemez ve kayıtların*

³¹⁴ Ayhan İzmirli (n 4) 68-69; Huysal, Tescil (n 4) 475; Gürhan (n 290) 120.

³¹⁵ Huysal, Tescil (n 4) 475-476; Ayhan İzmirli (n 4) 69-70; Şanlı, Esen and Ataman Figanmeşe (n 2) 642-643; Uğur Tütüncübaşı, ‘Yabancı Kararların Türk Hukukunda Tanınması Konusunda 690 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Düzenlenen Yenilikler’ (2017) 19 (2) Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 115-116.

³¹⁶ Özel, Erkan, Pürselim and Karaca (n 2) 755; Akıncı (n 2) 189; Şensöz Malkoç, Aile Hukuku (n 2) 238.

anlamını ve taşıdığı bilgileri değiştirecek şerhler konulamaz'' hükmüne bir istisna getirilmiş bulunmaktadır.

Doktrinde NHK m. 27/A'da yapılan düzenlemeyle getirilmiş olan 'nüfus kütüğüne tescil' kavramı tartışmalı bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır³¹⁷. Bu kavrama ilişkin olarak doktrinde bir fikir birliği sağlanamamıştır. Doktrinde yer alan ilk görüş, NHK m. 27/A'da getirilen düzenlemede yer alan 'tescil' kavramının 'doğrudan tanıma' kapsamında değerlendirilmesi yönündedir³¹⁸. Doğrudan tanıma usulünde yabancı ülkelerde verilen boşanma kararlarının hüküm doğurmaları herhangi bir şarta bağlanmamış olup, yabancı ülkede verilmiş olan boşanma kararının tanıma kararına gerek kalmaksızın bir diğer ülke mahkemesince doğrudan kabul edilmesi mümkün kılınmaktadır³¹⁹. Bu usulü benimseyen görüşe göre, NHK m. 27/A'da yer alan düzenleme doğrultusunda nüfus kütüğüne işlenecek olan yabancı boşanma kararına ilişkin olarak başka herhangi bir işleme gerek olmaksızın kendiliğinden tanıma işlemi gerçekleşmiş olacaktır³²⁰.

Doktrindeki bir başka görüşe göre, NHK m. 27/A'da tescil işleminin gerçekleştirilebilmesi için tarafların veya vekillerinin birlikte başvurmaları, belirli koşulların oluşmuş olması ve söz konusu başvurunun komisyonlar tarafından değerlendirilmesi gerektiği açıkça düzenlenmiş olduğundan, 'doğrudan tanıma' işlemi gibi herhangi bir şarta tabi olmaksızın kendiliğinden sonuç doğuramayacak olan tescil işleminin 'doğrudan tanıma' olarak nitelendirilmesi de mümkün olmayacaktır³²¹. Ayrıca 'doğrudan tanıma' işleminde hakkında kesinleşme kararı bulunan tanıma kararlarına karşı yargı yolu açık değil iken NHK m. 27/A hükmü uyarınca hatalı olarak gerçekleştirilecek tescil işlemlerine karşı yargı yolu açık olduğundan bu hususta da tescil işleminin 'doğrudan tanıma' şeklinde değerlendirilmesi söz konusu olamayacaktır. Bu görüş uyarınca, NHK m. 27/A'da getirilmiş olan tescil hükmü 'özel bir doğrudan tescil' hükmüdür³²². Özellikle tanıma kararlarına karşı yargı yoluna başvurulamıyor olmasına

³¹⁷ Ayhan İzmirli (n 4) 84.

³¹⁸ Şensöz Malkoç, Aile Hukuku (n 2) 238.

³¹⁹ Şensöz Malkoç, Aile Hukuku (n 2) 240-242; Şensöz, Milletlerarası Sözleşmeler (n 288) 395-397; Ekşi, Tanıma-Tenfiz (n 2) 2-3.

³²⁰ Şensöz Malkoç, Aile Hukuku (n 2) 237-240.

³²¹ Doğan (n 2) 153-156; Huysal, Tescil (n 4) 481-482; Ayhan İzmirli (n 4) 84-85.

³²² Huysal, Tescil (n 4) 481-482; Güngör (n 2) 303-304.

rağmen tescil işlemine karşı yargı yoluna başvurulabiliyor olması, tescil işlemi reddedilmiş olsa bile yeniden MÖHUK hükümleri doğrultusunda tanıma talebinde bulunma hakkı verilmiş olması ve tescil işleminin tanıma kararlarında olduğu gibi kesin hüküm ve kesin delil etkisi doğurmayacağı hususları ele alındığında tescil işleminin ‘özel bir doğrudan tescil hükmü’ olduğu anlaşılmaktadır³²³.

Bir diğer görüş ise NHK m. 27/A maddesinde düzenlenmiş olan tescil işleminin bir ‘özel tanıma usulü’ olduğunu savunmaktadırlar. Bu görüşü savunanlara göre, tescil işlemi MÖHUK’da yer alan tanımaya ilişkin hükümlerin dışında yalnızca boşanma kararları için uygulanabilecek olup, MÖHUK’da yer alan tanımaya ilişkin düzenlemelere alternatif olarak bu tescil işlemi düzenlenmiştir³²⁴.

Yukarıda belirtilmiş olan görüşlerin dışında NHK m. 27/A’da yer alan tescil işleminin hukuki niteliğinin ‘idari yoldan tanıma’ olduğunu savunanlar da bulunmaktadır³²⁵. Bu görüşü savunanlara göre, NHK m. 27/A’da getirilen tescil işlemine ilişkin düzenlemenin yabancı mahkeme kararının tanınmasına ihtiyaç duyulmaksızın yalnızca idari makamlar tarafından bu tescil işlemlerinin gerçekleştirilebilmesi sebebiyle bu işlem ‘idari yoldan tanıma’ olarak adlandırılmakta ve tescil işlemiyle birlikte yabancı mahkemeler tarafından verilen boşanma kararları Türk hukukunda etki doğurmaktadır³²⁶.

NHK m. 27/A’da yer alan tescil düzenlemesine göre, yalnızca maddede açıkça belirtilmiş olan yabancı ülke adli ve idari makamlarınca verilen boşanma, evliliğin butlanı, iptali veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olarak verilen kararların nüfus kütüğüne tescil edilebilmesi için başvuru yapılabilecektir. Buradan da anlaşılacağı üzere tescil işleminin tanıma işlemi gibi değerlendirilmesine ilişkin bir bilgi verilmemiştir ve bu tescil işleminin tanıma olarak nitelendirilmesi de doğru olmayacaktır. MÖHUK m. 54’te sıralanmış olan tanımının ön koşullarına bakıldığında yabancı idari makamlar tarafından verilen boşanma kararlarının tanıma davasına konu olabileceğine ilişkin bir düzenleme

³²³ Huysal, Tescil (n 4) 481-482.

³²⁴ Rifat Erten, *Türklerin Kişi Hallerine İlişkin Davalarda Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi* (1st edn, Yetkin Yayınları 2017) 193-194; Tütüncübaşı, Yenilikler (n 315) s. 103-127; Çelikel and Erdem (n 2) 802.

³²⁵ Doğan (n 2) 153; Ayhan İzmirli (n 4) 85-87.

³²⁶ Doğan (n 2) 153; Ayhan İzmirli (n 4) 85-87.

içermediği görülmektedir ve bu boşluk NHK m. 27/A ile yapılan tescil düzenlemesi ile doldurulmuştur. MÖHUK m. 54/f. 1 (b) maddesi uyarınca ilâmın, Türk mahkemelerinin münhasır yetkisine girmeyen bir konuda verilmiş olması veya davalının itiraz etmesi şartıyla ilâmın, dava konusu veya taraflarla gerçek bir ilişkisi bulunmadığı hâlde kendisine yetki tanıyan bir devlet mahkemesince verilmiş olmaması durumlarında tanıma davası açılabilecekken NHK m. 27/A düzenlemesinde kararı veren mahkemenin münhasır yetki ve aşırı yetkili olması durumlarına ilişkin özel bir düzenleme bulunmadığından MÖHUK'un 54. maddesinde yer alan tanımanın gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan bu koşulların yeni düzenlemede tescil işlemi açısından dikkate alınmayacağı da anlaşılmaktadır³²⁷. MÖHUK'un 54. Maddesinde yer alan tanıma ve NHK m. 27/A'da yer alan tescil işlemlerinin gerçekleştirilebilmesi için benzer olan koşullar da düzenlemelerde yer almaktadır. Bunlar, MÖHUK m. 54/1 (c) ve (d) bentlerinde yer alan kamu düzenine aykırılık ve savunma hakkının ihlal edilmemesi konularıdır. MÖHUK'da tanımanın şartları olarak bu maddelerde belirtilmiş olan yabancı adli makamlar tarafından verilmiş kararların kamu düzenine aykırılık teşkil etmemesi ve verilen bu kararlarda savunma hakkının ihlal edilmemiş olmasına ilişkin koşullar NHK m. 27/A maddesinde yapılan tescil düzenlemesinin koşulları arasında da belirtilmiştir³²⁸. Her ne kadar MÖHUK'da düzenlenmiş olan tanımanın şartları ile NHK m. 27/A'da yapılan düzenlemelerin bağlandığı şartlar arasında benzerlik bulunsa da her iki düzenleme de şartları ve sonuçları bakımından yüksek oranda farklılıklar içerdiğinden dolayı hukuki nitelik olarak aynı kategorinin içerisinde yer almaları söz konusu değildir.³²⁹

NHK m. 27/A maddesinde düzenlenen tescil kavramının hukuki niteliğini tespit edebilmemiz açısından yeni getirilen düzenlemede tescil işlemi gerçekleştirecek olan kurumlardan nüfus müdürlükleri veya dış temsilciliklere tanıma yetkisinin tahsis edilip edilmediği konusu önem arz etmektedir. Tanıma kararını verme yetkisinin Türk mahkemelerinin görevi kapsamında olduğu MÖHUK m. 51/f. 1 hükmü uyarınca düzenlenmiştir ve NHK m. 27/A'da belirtilen idari makamlara tanıma yetkisi verildiğine veya verilmediğine ilişkin açık bir hüküm bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra NHK'nın

³²⁷ Ayhan İzmirli (n 4) 86; Huysal, Tescil (n 4) 482.

³²⁸ Ayhan İzmirli (n 4) 86; Şanlı, Esen and Ataman Figanmeşe (n 2) s. 778-779.

³²⁹ Şanlı, Esen and Ataman Figanmeşe (n 2) 779-780.

27/A maddesinin 3. fıkrasında tescil talebinin reddedildiği durumlarda reddedilen kararların Türkiye’de tanıma işlemlerinin MÖHUK çerçevesinde gerçekleştirileceği de düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu maddeden de anlaşılacağı üzere NHK m. 27/A düzenlemesi MÖHUK’da yer alan yabancı adli makamlar tarafından verilen boşanma kararlarının tanınmasına ilişkin düzenlemeleri ortadan kaldırmak amacıyla yapılmamış, yalnızca tanıma davalarının uzun yıllar sürmesi ve sürüncemede kalması sebebiyle, yabancı ülkelerde verilen boşanma kararlarının nüfus kütüğüne hızlı bir şekilde tescil edilmesi amacıyla getirilmiştir³³⁰. NHK m. 27/A uyarınca tarafların yabancı adli veya idari makamlar tarafından verilen kararları birlikte başvuru yaparak nüfus kütüğüne tescil edilmesini talep etme hakları olduğu gibi aynı zamanda MÖHUK uyarınca tanıma davası açma hakları da bulunmaktadır.

NHK m. 27/A’da yer alan düzenlemenin ‘idari yoldan tanıma’ olarak değerlendirilmesi gerektiğini benimseyenler tanıma işleminin idari yollar vasıtasıyla tescil işlemiyle birlikte yapıldığını savunmaktadırlar³³¹. Ancak bu sav, tanıma kararı vermenin Türk mahkemelerinin yetkisinde olduğu düşünüldüğünde, aynı zamanda NHK m.27/A kapsamında yapılan tescil işlemlerine karşı yargı yolunun açık olması ve tanıma kararlarına karşı yargı yoluna başvurulamıyor olması sebepleriyle tescil işleminin bir ‘idari tanıma’ işlemi olmadığı hususunda çürümüş olmaktadır³³². Tanıma yetkisinin Türk mahkemelerinde olduğu, tanıma işlemlerinin gerçekleştirilmesi için MÖHUK’da yer alan düzenlemelerin esas alınması gerektiği ve NHK m. 27/A’da kavramsal olarak da ‘tescil’ kavramının kullanılmış olması sebebiyle bu işlemin tanıma işlemi olarak değerlendirilmesi mümkün değildir.

Belirtmiş olduğumuz tüm sebepler dikkate alındığında görülecektir ki; NHK m. 27/A maddesinde düzenlenmiş olan, nüfus müdürlükleri veya dış temsilcilikler vasıtasıyla gerçekleştirilecek tescil işlemi tanıma işleminden bağımsız olarak yapılacak bir ‘özel bir doğrudan tescil’ hükmüdür.

³³⁰ Uğur Tütüncübaşı, *Yabancı Çekişmesiz Yargı Kararlarının Türk Hukukunda Tanınması* (1st edn, Adalet Yayınları 2014) 123; Huysal, Tescil (n 4) 385; Ayhan İzmirli (n 4) s. 82-83.

³³¹ Ayhan İzmirli (n 4) 86-87; Doğan (n 2) 153.

³³² Huysal, Tescil (n 4) 481-482.

3.3.2 Tescil işleminin mevzuattaki yeri

Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında 690 sayılı Kanun Hükmünde Kararname 29 Nisan 2017 tarihinde 30052 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiş olup, bu Kararnamenin 4. maddesiyle 25 Nisan 2006 tarih ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununa 27. maddesinden sonra gelmek üzere 27/A maddesi eklenmiş ve 690 sayılı KHK’da yürürlük tarihini düzenleyen 73. maddenin ç bendi uyarınca yayımlandığı gün yürürlüğe girmiştir³³³. 25/03/2020 tarih ve 7226 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 28. Maddesiyle 25/4/2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununun 27/A maddesinin birinci fıkrasına “birlikte” ibaresinden sonra gelmek üzere “veya taraflardan birinin ölmüş ya da yabancı olması halinde Türk vatandaşı olan diğer taraf veya vekilinin tek başına” ibaresi eklenmiştir ve böylelikle tarafların birlikte başvuru şartının getirdiği zorluklar ortadan kaldırılmıştır³³⁴.

NHK’nın ‘Yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen boşanma kararlarının nüfus kütüğüne tescili’ başlıklı 27/A maddesinin 1. fıkrası uyarınca yabancı ülke adli veya idari makamlarınca boşanmaya, evliliğin butlanına, iptaline veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olarak verilen kararların bizzat veya vekilleri aracılığıyla tarafların birlikte veya taraflardan birinin ölmüş ya da yabancı olması halinde Türk vatandaşı olan diğer taraf veya vekilinin tek başına başvurması, verildiği devlet kanunlarına göre konusunda yetkili adli veya idari makam tarafından verilmiş ve usulen kesinleşmiş olması ve Türk kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması şartlarıyla nüfus kütüğüne tescil edileceği düzenlemiştir. Aynı maddenin son fıkrasında da bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esasların Bakanlık tarafından yönetmelikle belirleneceği belirtilmiştir ve bu doğrultuda Tescil Yönetmeliği yayımlanmıştır. NHK 27/A maddesi ve Tescil Yönetmeliği, yabancı idari ve adli makamlar tarafından verilen boşanma kararlarının Türkiye’de etki ve sonuç doğurabilmesi için iki yeni kaynak oluşturmaktadır. Yabancı idari makamlar tarafından verilen boşanma kararlarının Türkiye’de etki ve sonuç doğurabilmesi bu iki yeni kaynak ile mümkün kılınmışken, yabancı adli makamlar tarafından verilen boşanma kararları bu iki yeni kaynağın yanı sıra MÖHUK m. 54-58 maddelerindeki düzenlemeler doğrultusunda Türkiye’de etki ve sonuç doğurmaya devam

³³³ Şensöz Malkoç, Aile Hukuku (n 2) 237-238; Doğan (n 2) 152-153; Çelikel and Erdem (n 2) 803.

³³⁴ Özel, Erkan, Pürselim and Karaca (n 2) 756.

edecektir. Bu iki yeni kaynak ile MÖHUK'da düzenlenmiş olan tanıma hükümleri doğrultusunda yabancı ülkelerde verilen adli boşanma kararlarının Türkiye'de etki doğurabilmesi açısından ortaya çıkan sorunlar büyük ölçüde aşılmış olacaktır. Tanıma davası açarak yabancı ülkede adli makamlar tarafından verilmiş olan boşanma kararının Türkiye'de tanıma işleminin yapılabilmesi uzun yıllar almakta ve uygulamada yurtdışında yaşayan eşe tebligatların uzun sürede yapılması veya hiç yapılamaması gibi zorluklarla karşılaşılmaktaydı. Ayrıca yabancı ülkede boşanmasına karar verilmiş olan Türk vatandaşı eşin Türkiye'de evli görünüyormaları sebebiyle buna maruz kalan eşlerin yeniden evlenebilmeleri mümkün olmamakla birlikte yurtdışında boşanmış olduğu eşi ile Türkiye'de evli gözüküyor olması sebebiyle Türkiye'de evli gözükene eşinin bu süreçte vefat etmesi halinde yurtdışındaki eşin miras hakkı doğmakta ve bu durum ciddi sorunlara yol açmaktaydı. Doktrinde de bu hususlara ilişkin olarak gerekli düzenlemelerin yapılması gerektiği dile getirilmekteydi³³⁵. 690 sayılı KHK'nın 4. Maddesinin gerekçesi de değinmiş olduğumuz konuları destekler niteliktedir. Madde gerekçesine göre de;

Yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızın yaşadıkları ülkelerde aldıkları boşanma kararlarının Türkiye'de tanınması sürecinde karşılaştıkları zorlukların çözümü amacıyla düzenleme yapılmaktadır. Uygulamada özellikle tebligat işlemlerinden dolayı tanıma davalarındaki süreç uzamaktadır. Düzenlemeyle boşanma kararlarının yargı yoluna başvurmaya gerek kalmadan basit bir usulle tanınmasına imkân sağlanmaktadır. Boşanma kararlarının yaşanan ülkedeki dış temsilcilikler veya yurtiçinde İçişleri Bakanlığınca belirlenen nüfus müdürlükleri tarafından kütüğe tescil edilmesi öngörülmektedir.³³⁶

Yabancı idari makamlar tarafından verilen boşanma kararlarının Türkiye'de tanınması yalnızca milletlerarası sözleşmelerde taraf devletlerin tanımaya ilişkin hüküm bulunmasıyla mümkünken yukarıda belirtilen iki yeni kaynak ile yapılan tescil düzenlemesiyle bu sorun da büyük ölçüde ortadan kalkmış olacaktır. NHK 27/A maddesi ile getirilen tescil işlemi var olan sorunların çözüme kavuşturulması için yapılmış bir düzenlemedir.

³³⁵ Çelikel and Erdem (n 2) 777-783; Ayhan İzmirli (n 4) 81; Şensöz Malkoç, Aile Hukuku (n 2) 239-240.

³³⁶ <<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss484.pdf>> erişim tarihi 08.08.2022.

3.3.3 Doğrudan tescil işleminin düzenlenmesinin amacı

MÖHUK'ta yer alan tanımaya ilişkin düzenlemelerle yabancı mahkemelerden verilen boşanma kararlarının tanınması ve sonrasında Türk mahkemesince verilecek tanıma kararının nüfus kütüğüne tescil edilmesiyle tanıma işlemi son bulmaktaydı. NHK m. 27/A hükmü ile tanıma işlemine gerek kalmaksızın nüfus kütüğüne doğrudan tescil mekanizmasıyla tescil işleminin gerçekleştirildiği bir düzenleme getirilmiş oldu. MÖHUK'un 50. maddesinde düzenlenen tanımaya ilişkin hükümlerle amaçlanan konularla, NHK m. 27/A'da getirilen tescil düzenlemesiyle amaçlanan konular birbirinden farklılık göstermektedir. NHK m. 27/A ile getirilen tescil düzenlemesi öncesinde Türk hukukunda buna ilişkin bir düzenlemenin yapılmamış olmasının Türk vatandaşlarını zora soktuğu, hak, zaman ve para kayıplarına sebep olduğu, MÖHUK'ta yer alan tanımaya ilişkin düzenlemelerin yetersiz kaldığı ve dolayısıyla yabancı ülkelerde idari makamlar tarafından verilen boşanma kararlarının da tanınması gerektiği savunulmaktaydı³³⁷. NHK m. 27/A ile getirilen tescil düzenlemesi MÖHUK'ta yer alan tanıma düzenlemesinden farklı olarak yabancı idari makamlar tarafından verilen kararların nüfus kütüğüne tescil edilebilmelerine olanak sağlamaktadır³³⁸. Bu düzenlemenin bir diğer amacı MÖHUK ile düzenlenmiş tanıma davalarına ilişkin olarak dava sürecinde yurtdışına gönderilen tebligatların ciddi bir zaman kaybı yaratmasının önüne geçmek ve aynı zamanda büyük zaman kayıplarına sebep olan yargılama süreçlerinin daha kısa zamanda çözümlenmesi olmuştur³³⁹. Bunların yanı sıra zaman zaman yargılama süreçlerinde tarafların yaşadığı sistemsel tıkanmalar ve uygulamada yaşanan mahkemeye erişebilme imkanının kısıtlanması durumlarına ilişkin sorunların çözümlenmesi de NHK m. 27/A'da yer alan tescil düzenlemesinin bir diğer amacı olarak sıralanmalıdır³⁴⁰.

³³⁷ Ayşe İpek Sarıöz Büyükalp, *AİHS ve AİHM Kararlarının da İncelenmesi Suretiyle Adil Yargılama Hakkının Türk Milletlerarası Usul Hukuku Üzerindeki Etkileri* (1st edn, On İki Levha Yayıncılık 2012) 461-464; Şensöz Malkoç, *Aile Hukuku* (n 2) 239-240.

³³⁸ Akıncı (n 2) 189; Güngör (n 2) 303-304; Ayhan İzmirli (n 4) 79; Şensöz Malkoç, *Aile Hukuku* (n 2) 238, Gürhan (n 290) 122-123; Sezişli (n 19) 202.

³³⁹ Şensöz Malkoç, *Aile Hukuku* (n 2) 239-240; Ayhan İzmirli (n 4) 82; Gürhan (n 290) 122. Aksi görüş için bkz. Çelikel and Erdem (n 2) 803-804; Doğan (n 2) 156.

³⁴⁰ Şensöz Malkoç, *Aile Hukuku* (n 2) 239-240; Ayhan İzmirli (n 4) 82-83; Huysal, *Tescil* (n 4) 501. Aksi görüş için bkz. Doğan (n 2) 156; Çelikel and Erdem (n 2) 803-804.

Yabancı idari makamlar tarafından verilen boşanma kararlarının tanıma davası açmaya gerek kalmaksızın doğrudan nüfus kütüğüne tescil yöntemiyle tescil edilmesinin sağlanması amacının yanı sıra NHK m. 27/A'da getirilen tescil düzenlemesiyle tanıma davalarında yurtdışına yapılan tebligatların zaman alması hatta çoğu tebligat işleminin gerçekleştirilememesi sebebiyle tebligatın geri dönmesi ve sonrasında yeniden adres araştırması talep edilerek sıfırdan tebligat işleminin yapılmaya çalışılmasına ilişkin sorunların çözülmesi amaçlanmıştır. Bir tanıma davasında taraflardan birinin yurtdışında ikamet ediyor olması sebebiyle yurtdışına gönderilen tebligatlar, çoğu zaman davalı tarafın tebligatları almaktan imtina etmesi ve tebligatın yurtdışı tebligat olması sebebiyle Türkiye'de açılmış olan dosyaya tebligatın yapılamayarak dönmesi ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Tebligatların yapılamaması ya da uzun sürede yapılması durumlarında taraflar mağdur olmakta ve hak kayıpları ortaya çıkmaktadır³⁴¹. Tanıma davası işlemlerinin uzaması ve davaların sürüncemede kaldığı durumlarda Türkiye'de tanıma davası açan kişinin yeniden evlenememesi ya da dava sürerken vefat etmesi halinde yurtdışında bulunan ve Türkiye'de vefat eden eşle evliliğinin devam ediyor gözükmesi sebebiyle miras hakkına sahip olması gibi sıkıntılı durumlar da oluşabilmektedir³⁴².

NHK m. 27/A'da getirilen tescil düzenlemesinden önce MÖHUK'un 50. maddesi doğrultusunda açılan tanıma davalarına yabancı idari makamlar tarafından verilen boşanma kararlarının konu edilemiyor olması sebebiyle tarafların mahkeme yoluyla bu işlemi gerçekleştirememesinden kaynaklı olarak mahkemelere erişimleri mümkün olamamaktayken NHK m. 27/A'da getirilen düzenleme ile tarafların artık nüfus kütüğüne doğrudan tescil yöntemiyle yabancı idari makamlar tarafından verilen boşanma kararlarını tescil ettirmeleri mümkün kılınmıştır. Bu düzenlemenin amaçlarından biri de tarafların mahkemeye erişim hakkı verilmeyen diğer düzenlemenin yanında yeni bir başvuru mekanizmasıyla bu sorunu da ortadan kaldıracak olmasıdır. Böylelikle tarafların

³⁴¹ Tebligatların taraflara zamanında ulaşması tarafların AİHS m. 6'da düzenlenmiş olan adil yargılanma haklarıyla doğrudan ilgili bir durum olup, zamanında yapılmayan ya da hiç yapılmayan tebligatlar tarafların adil yargılanma hakkını zedelemekte ve kişilerin adalete olan inançlarını köreltmektedir. Şensöz Malkoç, Aile Hukuku (n 2) 239-240; Ayhan İzmirli (n 4) 81.

³⁴² Sarıöz Büyükalp (n 337) 619-621; Ayhan İzmirli (n 4) 82; Şensöz Malkoç, Aile Hukuku (n 2) 239-240.

mahkemeye erişim hakkını³⁴³ kısıtlamasını ortadan kaldırarak adil yargılanma haklarına da sahip çıkmış olmaktadır³⁴⁴.

3.3.4 Tescil şartları

3.3.4.1 Genel olarak

MÖHUK'ta düzenlenmiş tanımaya ilişkin şartlarla NHK m. 27/A'da tescil işlemi için sıralanmış şartlar birbirinden oldukça farklıdır. Her iki düzenlemedeki şartlar incelendiğinde tescil işlemine istinaden getirilen düzenlemenin tanıma işlemi için yapılan düzenlemeden tamamen bağımsız bir düzenleme olduğu görülecektir. “Yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen boşanma kararlarının nüfus kütüğüne tescili” başlıklı NHK m. 27/A'da;

Yabancı ülke adli veya idari makamlarınca boşanmaya, evliliğin butlanına, iptaline veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olarak verilen kararların bizzat veya vekilleri aracılığıyla tarafların birlikte başvurusu, verildiği devlet kanunlarına göre konusunda yetkili adli veya idari makam tarafından verilmiş ve usulen kesinleşmiş olması ve Türk kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması şartlarıyla nüfus kütüğüne tescil edileceği, Nüfus kütüğüne yapılacak tescil işlemlerinin yurt dışında kararın verildiği ülkedeki dış temsilcilikler, yurt içinde ise Bakanlık tarafından belirlenen nüfus müdürlükleri tarafından yapılacağı, Bu maddede sayılan şartlar yerine getirilmediği gerekçesiyle tescil talebi reddedilen kararların Türkiye’de tanınmasının 27/11/2007 tarihli ve 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun uyarınca yapılacağı ve Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esasların Bakanlık tarafından yönetmelikle belirleneceği hüküm altına alınmış bulunmaktadır.

NHK m. 27/A düzenlemesinde tescil işleminin gerçekleştirilebilmesi için hüküm altına alınmış ve sıralanmış olan beş şart bulunmaktadır. Bunlar;

³⁴³ Adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirilen mahkemeye erişim hakkı AİHS m. 6 hükmü kapsamında güvence altına alınmış bulunmaktadır. AİHS m. 6 hükmü uyarınca “herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir”. Bu madde hükmünden de anlaşılacağı üzere herkesin davasını bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından görülmesini isteme hakkı bulunmaktadır.

³⁴⁴ Sarıöz Büyükalp (n 337) 619-621.

- Yalnızca yabancı ülke adlî veya idarî makamlarınca boşanmaya, evliliğin butlanına, iptaline veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olarak verilen kararların nüfus kütüğüne tescil edilmesi mümkündür.

- Nüfus kütüğüne tescil işleminin gerçekleştirilebilmesi için eşlerin bizzat veya vekilleri aracılığıyla birlikte veya taraflardan birinin ölmüş ya da yabancı olması halinde Türk vatandaşı olan diğer taraf veya vekilinin tek başına başvurması gerekmektedir.

- Yalnızca kararın verildiği yabancı devlet kanunlarına göre konusunda yetkili adlî veya idarî makam tarafından verilmiş kararlar nüfus kütüğüne tescil edilebilecektir.

- Verildiği devlet kanunlarına göre konusunda yetkili adlî veya idarî makam tarafından verilmiş kararların nüfus kütüğüne tescil edilebilmesi için usulen kesinleşmiş olması gerekmektedir.

- Nüfus kütüğüne tescil işleminin gerçekleştirilebilmesi için verildiği devlet kanunlarına göre konusunda yetkili adlî veya idarî makam tarafından verilmiş kararların Türk kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması gereklidir.

NHK m. 27/A ve Tescil Yönetmeliğinin yürürlüğe giriş tarihleri ve uygulamada başvuru sisteminin işletilmeye başlanması konusunda ortaya çıkabilecek belirsizlik veya aksaklıklar dikkate alındığında bu düzenlemenin uygulamasının değerlendirilmesi, hedeflediği amacı tutturma konusundaki başarısı yeni ortaya çıkmaktadır. Yürürlüğe giriş tarihi ve uygulanmaya başladığı tarih itibariyle Dünya’da ortaya çıkan Kovid-19 salgınının etkisiyle bu düzenlemenin uygulamada yer alan yansımalarında gecikmeler yaşanmıştır. Çalışmamızda yukarıda sayılan şartlara ilişkin düzenlemenin uygulamaya yansımaları, düzenleme sonrasında ortaya çıkan sistemsel aksaklıklar ve hedeflenen amaca ulaşıp ulaşılamadığına ilişkin yapılacak değerlendirmelere yer verilecektir. Bu bölümde sırasıyla nüfus kütüğüne tescil şartları incelenecektir.

3.3.4.2 Nüfus hizmetleri kanunu m. 27/A kapsamında düzenlenen tescil şartları

3.3.4.2.1 Yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararların boşanmaya, evliliğin butlanına, iptaline veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olması

NHK m. 27/A'da getirilmiş olan düzenlemeye göre, yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen bir kararın nüfus kütüğüne tescil edilebilmesi için ilk şart bu kararların boşanmaya, evliliğin butlanına, iptaline veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olmasıdır. Tescil Yönetmeliğinin “Kapsam” başlıklı 2. maddesinde de NHK m. 27/A düzenlemesinde belirtildiği gibi hangi kararların nüfus kütüğüne tescil edilebileceğine ilişkin bir düzenleme yer almaktadır³⁴⁵. Tescil Yönetmeliği m. 2 uyarınca “Bu Yönetmelik, yabancı ülke adli veya idari makamlarınca boşanmaya, evliliğin butlanına, iptaline veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin verilen kararların aile kütüğüne tescil edilmesine ilişkin usul ve esas hükümlerini kapsar” hükmüne yer verilerek yalnızca sıralanmış kararların tescil işleminin yapılabileceği belirtilmiştir. Her iki düzenlemede yer alan iki maddeye göre de konu bakımından kapsam sınırı bulunmakta ve bu kapsam sayma yoluyla belirlenmiş bulunmaktadır³⁴⁶. Dolayısıyla boşanmaya, evliliğin butlanına, iptaline veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin kararlar dışındaki kararların nüfus kütüğüne tescil işlemi için başvurulması mümkün olamayacaktır. NHK m. 27/A'da sıralanmış olan kararlar dışındaki kararlar için tescil talebinde bulunulsa dahi reddedileceği hususu açıkça ortaya konmuştur³⁴⁷.

NHK m. 27/A maddesinin başlığına bakıldığında “Yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen boşanma kararlarının nüfus kütüğüne tescili” başlığını taşıyor olsa da madde içeriğine bakıldığında “Yabancı ülke adli veya idari makamlarınca boşanmaya, evliliğin butlanına, iptaline veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olarak verilen kararlar...nüfus kütüğüne tescil edilir” şeklinde bir düzenlemenin yapıldığı

³⁴⁵ Sezişli (n 19) 208.

³⁴⁶ Özel, Erkan, Pürselim and Karaca (n 2) 755; Ayhan İzmirli (n 4) 89; Sezişli (n 19) 208.

³⁴⁷ Tescil Yönetmeliği m. 2.

görülmektedir³⁴⁸. Maddenin başlığına bakıldığında yalnızca yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen boşanma kararlarının nüfus kütüğüne tescil edilebileceği anlaşılıyorken içeriğine bakıldığında ve içerik incelendiğinde yalnızca yabancı adli veya idari makamlarınca verilen boşanma kararlarının değil yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen boşanma, evliliğin butlanı, iptali veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olarak verilen kararların nüfus kütüğüne tescil edilebileceği anlaşılmaktadır. NHK m. 27/A'nın madde başlığı ile içeriği arasında bir uyumsuzluk olduğu görülmektedir ve bu durum Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik³⁴⁹ m. 14/f. 1'e göre kanun yapma tekniğine aykırılık teşkil etmektedir³⁵⁰. 24.02.2022 tarihli 31760 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren bu Yönetmeliğin 14. maddesinin 1. fıkrası uyarınca “madde, ek madde ve geçici maddelere içeriğine uygun başlıklar konulması” gerekmektedir.

NHK m. 27/A düzenlemesinin uygulanabilmesi için ilk şart yalnızca yabancı ülke adli veya idari makamlarınca boşanmaya, evliliğin butlanına, iptaline veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olarak verilen kararların nüfus kütüğüne tescil edilebileceği olup, tartışılması gereken birçok konu da bu şartın konulmasıyla birlikte gündeme gelmiş bulunmaktadır. Bunlardan ilki boşanmanın ferî sonuçlarından olan velayet, nafaka, mal rejimi gibi konuların yabancı adli veya idari makamlar tarafından verilmiş kararlar olsa dahi NHK m. 27/A ve Tescil Yönetmeliği kapsamında tescil işlemine tabi tutulamayacak olmalarıdır³⁵¹. Tescil Yönetmeliği m. 9/f. 5'te de boşanmanın ferî sonuçlarına ilişkin olarak tescil işleminin uygulanıp uygulanamayacağı belirtilmiş bulunmaktadır. Bu madde uyarınca;

Yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararlarda; velayet, iştirak nafakası, çocuk ile kişisel ilişki kurulması, mal rejimi ve tazminat gibi tenfize konu olan hüküm bulunması halinde, karar komisyonca boşanma, evliliğin butlanı, iptali ve mevcut olup

³⁴⁸ Özel, Erkan, Pürselim and Karaca (n 2) 754-755; Hatice Selin Pürselim, ‘Son Gelişmeler Işığında Makedonya Mahkemeleri Tarafından Verilen Boşanma Kararlarının Türkiye’de Tanınması’ in Doğu Batı Konferansı-III. International Conference: The West of the East, The East of the West-Proceedings, Yayımlanmış Tam Metin Bildiri 2018, 233; Ayhan İzmirli (n 4) 88; Gürhan (n 290) 131; Sezişli (n 19) 209.

³⁴⁹ Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Kabul Tarihi: 23.02.2023, RG 24.02.2022/31760.

³⁵⁰ Erdin Bayram, ‘Kanun Sistematiğinde Madde’ (2008) 3 (8) Yasama Dergisi 102, 103-104; Ayhan İzmirli (n 4) 88.

³⁵¹ Huysal, Tescil (n 4) 484; Ayhan İzmirli (n 4) s. 88; Şanlı, Esen and Ataman Figanmeşe (n 2) 611; Sezişli (n 19) 780.

olmadığının tespiti yönünden kabul edilir, incelenir, karar verilir ve sonucu ilgili taraflara ve il müdürlüğüne bildirilir. Komisyon kararı, yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararlardaki velayet, iştirak nafakası, çocuk ile kişisel ilişki kurulması, mal rejimi ve tazminat gibi tenfize konu olan hükümler bakımından bir sonuç doğurmaz. Komisyon kararına esas yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararlardaki velayet, iştirak nafakası, çocuk ile kişisel ilişki kurulması, mal rejimi ve tazminat gibi tenfize konu olan hükümler için taraflarca, 27/11/2007 tarihli ve 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun uyarınca görevli ve yetkili mahkemelere kararın tanınması veya tenfizi için dava açılabilir.

Maddeden de anlaşılacağı üzere boşanmanın ferî sonuçları tenfize tabi hususlar olup, bu hususların icra kabiliyeti kazanabilmesi yalnızca MÖHUK m. 50/f. 1 hükmü uyarınca tenfiz davası açılarak mümkün olabilecektir³⁵². Aynı şekilde boşanmanın velayet, nafaka, mal rejimi, tazminat gibi ferî sonuçlar içermesi durumunda kararın tenfizinin talep edilmesi gerekmektedir³⁵³. Ancak ferî sonuçlar içeren boşanma kararının yabancı ülke idari makamı tarafından verilmiş olması durumunda MÖHUK çerçevesinde tanınması veya tenfizi söz konusu olmayacaktır³⁵⁴.

NHK m. 27/A düzenlemesinde yer alan nüfus kütüğüne tescil işleminin gerçekleştirilebilmesi için getirilen ilk şart ile tartışılması gereken bir diğer konu da evliliği sona erdiren kararların kapsamına neyin girip neyin girmeyeceği konusu olacaktır. Türk hukukunda evliliği sona erdiren kararlara ilişkin tüm hususlar TMK'da düzenlenmiştir³⁵⁵ ve her hukuk sisteminde bu kararlara uygulanacak hükümler değişiklik göstermektedir. Yetkili ve görevli Türk mahkemelerinde açılmış olan yabancı unsurlu boşanma davalarına uygulanacak hukuk boşanma statüsünün yardımıyla MÖHUK m. 14 kapsamında belirlenmektedir ancak yabancı ülkede açılan boşanma davasının sonucunda

³⁵² Tiryakioğlu (n 4) 31; Erten (n 324) 194; Ayhan İzmirli (n 4) 90; Huysal, Tescil (n 4) 484. Türk hukukunda NHK m. 30/2 düzenlemesi ile evlat edinmeye ilişkin yabancı idari makam kararlarının MÖHUK uygulanarak tanınması kabul edilmişken, bu istisnai hükmün, MÖHUK'ta yapılacak yasal bir düzenleme ile boşanma, velayet, nesep düzeltilmesi vb. kişiler hukukuna ve aile hukukuna ilişkin yabancı idari makam kararlarını da kapsayacak şekilde genel bir hükme dönüştürülmesinin mümkün olduğunu savunan görüş için bkz. Şensöz Malkoç, Aile Hukuku (n 2) 286-287.

³⁵³ Şensöz Malkoç, Aile Hukuku (n 2) 328-329; Akıncı and Demir Gökyayla (n 92) 45; Ayhan İzmirli (n 4) 90.

³⁵⁴ Huysal, Tescil (n 4) 499-500.

³⁵⁵ Türk hukuk sistemine göre ömür boyu hapis cezası alma, gaiplik veya din değiştirme gibi konular evliliği sona erdirmemekte olup, örneğin hakkında gaiplik kararı çıkan kişinin evli olması durumunda gaiplik kararı aldırın eşin mahkemeye başvurarak evliliğin feshini talep etmesi durumunda evliliğin sona ermesi söz konusu olacaktır. (Çelikel and Erdem (n 2) 258).

alınan kararın Türkiye'de sonuç doğurması için MÖHUK m. 58 kapsamında tanıma talebinde bulunulması gerekmektedir³⁵⁶. Hukuki işlem niteliğinde kabul edilen boşanmaların ise mahkeme kararı gibi Türkiye'de tanınması veya tenfizi mümkün olmasa da bu kararların tespit davasına konu yapılmış olmaları mümkündür³⁵⁷. Tespit davasının konusunu oluşturan hukuki işlemlerin geçerliliği milletlerarası özel hukuk kurallarına göre tespit edilmekte ve Türkiye'de tanınmaları da mümkün olmaktadır³⁵⁸. NHK m. 27/A düzenlemesi de evliliğin mevcut olup olmadığına ilişkin bu tespit kararlarını da kapsayacak şekilde yapılmıştır³⁵⁹. Dolayısıyla bu madde boşanma, evliliğin butlanı ve evliliğin iptali kararları gibi evliliği sona erdiren halleri kapsamakla birlikte, ölmüş sayılma, gaiplik gibi evliliğin sona ermesi sonucunu ortaya çıkaran tüm kararların NHK m. 27/A kapsamında nüfus kütüğüne tescil edilmesi mümkün olmayacak, bu kararların evliliğin sona erdiği yönünde bir tespit içeriyor olması durumunda tescil edilmeleri söz konusu olacaktır³⁶⁰. Hakkında gaiplik kararı verilmiş olan birinin hayatta kalan eşi evliliğinin sona erdiğine ilişkin olarak mahkemeden bir karar aldırılmış olsa da NHK m. 27/A'da yer alan eşlerin birlikte başvuru yapma şartı gerçekleşmeyecek olduğundan tescil imkanının da bulunmadığını savunan bir görüş de bulunmaktadır³⁶¹.

Yabancı ülke makamları tarafından verilmiş olan evliliği sona erdiren kararların evliliği sona erdirdiğini belgeleyecek nitelikte olup olmadığının tespitinin kararın verildiği ülke hukukuna göre yapılması gerekmektedir³⁶². Bazı hukuk sistemlerine göre din değiştirme

³⁵⁶ Uyanık Çavuşoğlu, Boşanma (n 12) 20

³⁵⁷ Uyanık Çavuşoğlu, Boşanma (n 12) 20. TMK m. 131 uyarınca gaipliğine karar verilen kişinin eşi, mahkeme evliliğin feshine karar vermedikçe evlenemeyecektir. Eş, gaiplik başvurusu ile birlikte veya açacağı bir dava ile evliliğin feshini isteyebilecektir. (Çelikel and Erdem (n 2) 258).

³⁵⁸ Uyanık Çavuşoğlu, Boşanma (n 12) 20.

³⁵⁹ Evliliğin kuruluşunu sakatlayan ehliyet ve şekil noksanlığı gibi konuların MÖHUK m. 14'ün uygulama alanı bakımından boşanma konusu dışında kaldığı, evliliğin geçerliliği bakımından MÖHUK m. 13 kapsamında değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin görüş için bkz. Çelikel and Erdem (n 2) 258; Akıncı and Demir Gökyayla (n 92) 29; Uyanık Çavuşoğlu, Boşanma (n 12) 20; Nomer, Devletler (n 2) 258-259.

³⁶⁰ Ayhan İzmirli (n 4) 88; Huysal, Tescil (n 4) 484.

³⁶¹ Huysal, Tescil (n 4) 485. 25.03.2020 tarihinde NHK'nın 27/A maddesinin birinci fıkrasına "birlikte" ibaresinden sonra gelmek üzere "veya taraflardan birinin ölmüş ya da yabancı olması halinde Türk vatandaşları olan diğer taraf veya vekilinin tek başına" ibaresi eklenmiş olduğundan yapılan bu değişikliklerle beraber eşlerden birinin ölmüş veya gaip olması durumunda tarafların nüfus kütüğüne tescil başvurusu birlikte başvurusu aranmayacağından dolayı bu görüşü yeni yapılan düzenleme çerçevesinde savunmak mümkün olmayacaktır.

³⁶² Nomer, Devletler (n 2) 260-261. Boşanma ve ayrılık kararı dışında, evliliği sona erdiren farklı sebepler de yetkili hukuka tabidir. Örneğin; ömür boyu hapis cezasının, ölüm ya da gaiplik kararının, din değiştirmenin evliliği sona erdirip erdirmeyeceği MÖHUK m. 14 kapsamında değerlendirilecektir (Çelikel and Erdem (n 2) 258).

veya taraflardan birinin ömür boyu hapis cezası almış olması evliliği sona erdiren kararlardan sayılmaktadır³⁶³. Bazı hukuk sistemlerinde de dini usullere dayandırılarak evliliğin sona ermesi söz konusu olabilmektedir³⁶⁴. Ömür boyu hapis cezası alan veya din değiştiren bir kişinin evliliğinin kendiliğinden sona erip ermeyeceği, dolayısıyla kararın yabancı adli veya idari makam kararı olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği ve evliliği sona erdiren bu durumun Türkiye’de nüfus kütüğüne tescil edilip edilemeyeceğinin mümkün olup olmadığı konuları da tartışmalıdır. Bir görüşe göre, ömür boyu hapis cezası alma ve din değiştirme gibi hallerde evliliğin kendiliğinden sona erdiği kabul edilmektedir³⁶⁵ ve NHK m. 27/A kapsamında nüfus kütüğüne tescil işleminin gerçekleşebilmesi için mutlaka evliliği sona erdiren yabancı bir adli veya idari makam kararının olması gerektiğinden dolayı kendiliğinden sona eren evliliğin herhangi bir makam tarafından kararı verilmiş bir sona erme sayılmayacağından tescil işlemi de gerçekleştirilemeyecektir³⁶⁶. Bir diğer görüşe göre ise tarafların Türkiye’de nüfus kütüğünde yer alan hukuki durumlarını değiştirme hakları bulunmakta olup, evlilik kendiliğinden sona ermiş dahi olsa yabancı adli veya idari makam kararı bulunması ve kamu düzenine aykırılık teşkil etmiyor olması durumlarında tescil işlemi gerçekleştirilebilecektir³⁶⁷. Hakkında ömür boyu hapis cezası verilen bir kişinin evliliği her ne kadar sona ermişse de ileride inceleyeceğimiz tescil şartlarından biri olan tarafların birlikte başvurma şartları kapsamında değerlendirildiğinde birlikte başvuru yapma şartı fiili imkânsızlık sebebiyle gerçekleşmeyeceğinden dolayı tescil işleminin gerçekleştirilmesi yalnızca tarafların vekilleri aracılığıyla mümkün olabilecektir. Sonuç olarak, NHK m. 27/A düzenlemesi kapsamında nüfus kütüğüne tescil işleminin gerçekleştirilebilmesi için yabancı ülke adli veya idari makamlarınca hangi usulle olursa olsun evliliği sona erdiren kararların mevcut olması, kamu düzenine aykırılık teşkil etmemesi ve maddede sayılmış olan diğer şartları da taşıyor olması yeterli olacaktır³⁶⁸.

³⁶³ Uyanık Çavuşoğlu, Boşanma (n 12) 19-20; Nomer, Devletler (n 2) 258-259; Ganiyeva, Tanıma (n 44) 32-40; Ayhan İzmirli (n 4) 76.

³⁶⁴ Ekşi, Tanıma (n 27) 41-44; Ayhan İzmirli (n 4) 77.

³⁶⁵ Ergin Nomer, ‘Rızai Boşanma ve Kamu Düzeni’ (1984) 4 (2) Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, 94-99; Uyanık Çavuşoğlu, Boşanma (n 12) 19-20.

³⁶⁶ Huysal, Tescil (n 4) 485; Ayhan İzmirli (n 4) 90-91.

³⁶⁷ Gürhan (n 290) 132; Duygu Kaynakçıoğlu, *Evliliğin Sona Ermesine İlişkin Yabancı Adli ve İdari Kararların Nüfus Kütüğüne Doğrudan Tescili* (1st edn, Seçkin Yayıncılık 2021) 106.

³⁶⁸ Huysal, Tescil (n 4) 484; Ekşi, Tanıma (n 27) 40.

NHK m. 27/A düzenlemesinde yer alan nüfus kütüğüne tescil işleminin gerçekleştirilebilmesi için getirilen ilk şart ile tartışılması gereken son konu da yabancı adli veya idari makamları tarafından verilen ayrılık kararlarının NHK m. 27/A kapsamına girip girmediği konusudur. Ayrılık kararları, evlilik birliğini sona erdirmeyen, yalnızca nafaka, velayet, mal rejimi gibi konularda farklı kuralların uygulanması sonucunu doğuran ve boşanma kararı gibi adli makamlar tarafından verilen kararlardır³⁶⁹. NHK m. 27/A kapsamında yabancı adli veya idari makam tarafından verilen kararın evliliği sona erdiren bir karara ilişkin olması gerekmektedir, dolayısıyla ayrılık kararları evlilik birliğini sona erdiren bir karar olmadığından nüfus kütüğüne tescili de söz konusu olamayacaktır³⁷⁰. Türk hukukunda ayrılık kararlarının tanınabilmesi yalnızca MÖHUK kapsamında tanıma davası açarak mümkün olabilmektedir ve MÖHUK kapsamında tanıma davası açabilmek için de yabancı ülke adli makamları tarafından verilmiş bir ayrılık kararının bulunması gerekmektedir³⁷¹. MÖHUK m. 50/f. 1 kapsamında tanıma davasının açılabilmesi için yabancı ülke adli makamları tarafından alınmış ve kesinleşmiş bir kararın bulunması zorunlu olduğundan yabancı ülke idari makamları tarafından verilen ayrılık kararlarının MÖHUK kapsamında tanıma davası açılarak tanınması ise mümkün değildir³⁷². NHK m. 27/A düzenlemesi gereğince yalnızca evliliği sona erdiren yabancı adli veya idari makamlar tarafından verilmiş kararların nüfus kütüğüne tescil edilebilmesi mümkün kılınmışken ayrılık kararlarının evliliği sona erdirmeyen kararlar niteliğinde olduğu göz önüne alındığında kanımızca bu görüş yerinde bir görüş olarak nitelendirilebilecektir. Tüm bunların yanı sıra NHK m. 27/A ile getirilmiş olan düzenleme aynı zamanda yabancı ülke adli veya idari makamlarınca evliliğini sona erdiren bir karar almış olan Türk vatandaşının Türkiye'deki nüfus kayıtlarında medeni halinin değiştirilmesi için hızlıca aksiyon alabilmesi amacıyla getirilmiş bir düzenlemedir. Ayrılık kararlarında kişinin medeni hali dahi değişmediğinden bu kararların nüfus kütüğüne tescil edilmesi mümkün olmayacaktır. Ayrıca Türk hukukunda verilen ayrılık kararlarının da nüfus kütüğüne tescil edilmiyor, tarafların evliliklerinin

³⁶⁹ Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 137-141; Akıntürk and Ateş (n 6) 274-276; Öztan, Aile (n 9) 707-709.

³⁷⁰ Huysal, Tescil (n 4) 484; Ayhan İzmirli (n 4) 88.

³⁷¹ Ayhan İzmirli (n 4) 88; Huysal, Tescil (n 4) 484-485; Gürhan (n 290) 132-133; Kaynakçıoğlu (n 367) 104, 105.

³⁷² “Yabancı Mahkeme ve Hakem Kararlarının Tenfizi ve Tanınması” başlıklı MÖHUK m. 50/f. 1 uyarınca “Yabancı mahkemelerden hukuk davalarına ilişkin olarak verilmiş ve o devlet kanunlarına göre kesinleşmiş bulunan ilâmların Türkiye’de icra olunabilmesi yetkili Türk mahkemesi tarafından tenfiz kararı verilmesine bağlıdır”. Huysal, Tescil (n 4) 485.

devam ediyor ve yine tarafların hukuki olarak evli sayılıyor oluşu da³⁷³ yabancı ülke adli veya idari makamları tarafından verilen ayrılık kararlarının nüfus kütüğüne tescil edilmesinin mümkün olmadığı görüşüne destek vermektedir.

3.3.4.2.2 Eşlerin bizzat veya vekilleri aracılığıyla birlikte veya taraflardan birinin ölmüş ya da yabancı olması halinde Türk vatandaşı olan diğer taraf veya vekilinin tek başına başvurması

NHK m. 27/A'da getirilmiş olan düzenlemeye göre, yabancı ülke adli veya idari makamlarınca boşanmaya, evliliğin butlanına, iptaline veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olarak verilen kararların nüfus kütüğüne tescil edilebilmesi için getirilmiş olan ikinci şart eşlerin bizzat veya vekilleri aracılığıyla birlikte veya taraflardan birinin ölmüş ya da yabancı olması halinde Türk vatandaşı olan diğer taraf veya vekilinin tek başına başvurması zorunluluğudur. NHK m. 27/A düzenlemesi 690 sayılı KHK ile 29.04.2017 tarihinde Resmi Gazetede ilk yayımlanıp yürürlüğe girdiğinde “*Yabancı ülke adli veya idarî makamlarınca boşanmaya, evliliğin butlanına, iptaline veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olarak verilen kararlar; bizzat veya vekilleri aracılığıyla tarafların birlikte başvurması*” şartını içeriyorken 25.03.2020 tarihli 7226 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun³⁷⁴ 28. maddesiyle NHK'nın 27/A maddesinin birinci fıkrasına “*birlikte*” ibaresinden sonra gelmek üzere “*veya taraflardan birinin ölmüş ya da yabancı olması halinde Türk vatandaşı olan diğer taraf veya vekilinin tek başına*” ibaresi eklenmiştir³⁷⁵. NHK m.27/A düzenlemesine getirilmiş olan bu yeni değişiklikle birlikte 30.08.2020 tarihli 31229 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Nüfus Kütüğüne Tescili Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelikle Tescil Yönetmeliğinde de değişiklik yapılmış bulunmaktadır³⁷⁶. Bu değişikliğe göre, 2018 tarihli Tescil Yönetmeliğinin 6'ncı maddesinin birinci fıkrasından sonra gelmek üzere “*Taraflardan birinin ölmüş ya da yabancı olması halinde Türk vatandaşı olan diğer taraf veya vekilinin tek başına başvurusu kabul edilir*” hükmü eklenmiştir.

³⁷³ Dural, Ögüz and Gümüş (n 6) 138; Akıntürk and Ateş (n 6) 275.

³⁷⁴ Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun Numarası: 7226, Kabul Tarihi: 25.03.2020, RG 26.03.2020/31080.

³⁷⁵ Özel, Erkan, Pürselim and Karaca (n 2) s. 756.

³⁷⁶ Çelikel and Erdem (n 2) 804-805 dn. 419; Ekşi, Tanıma-Tenfiz (n 2) 37.

Yapılan bu değişlikle beraber eşlerden birinin ölmüş olması ya da yabancı ülke vatandaşı olması durumunda nüfus kütüğüne tescil başvurusunun birlikte yapılması gerekmemektedir³⁷⁷.

NHK 27/A maddesinde tescil işleminin yapılabilmesi için gerekli olan şartların tamamı gerçekleşmişse bizzat veya vekilleri aracılığıyla birlikte başvurarak, taraflardan biri ölmüşse ya da yabancı ise Türk vatandaşı olan diğer taraf veya vekili tek başına tescil başvurusunu gerçekleştirebilecektir. Burada tartışılması gereken konu, tarafların birlikte başvuru yapmalarının gerekliliğine ilişkin olup, birlikte başvurudan fiziksel olarak eşlerin aynı anda nüfus müdürlüğüne gidip bu başvuruyu yapmalarının anlaşılması gerekmektedir. Yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararların aile kütüğüne tesciline ilişkin başvuruların taraflarca bizzat, kanuni temsilcileri veya vekilleri aracılığıyla yapılacağı, başvuru esnasında tarafların yetkili merci huzurunda birlikte hazır olmasının zorunlu olmadığı, tarafların başvurularını aynı anda birlikte veya ayrı zamanlarda yapabilecekleri, tarafların ayrı ayrı müracaat etmeleri durumunda her iki müracaat arasındaki sürenin doksan günü geçmeyeceği Tescil Yönetmeliği m. 6'da hükme bağlanmış bulunmaktadır³⁷⁸. Bu düzenlemede tarafların aynı anda nüfus müdürlüğüne başvurularının zorunlu olmadığı net bir şekilde ifade edilmiştir. Yönetmelikte yer alan düzenlemenin lafzından açıkça anlaşıldığı üzere eşlerin veya vekillerinin tescil başvurusunu birlikte veya ayrı zamanlarda yapmaları mümkündür, ayrı olarak yapılan müracaatlar arasındaki sürenin doksan günü geçmemesi gerekmektedir ve doksan günlük sürenin aşılması durumunda başvuru alınmayacak, alınsa dahi reddedilecektir³⁷⁹. Başvurusu reddedilenlerin yeniden başvuru yapmalarını kısıtlayan bir hüküm Yönetmelikte yer almadığından dolayı eşlerin veya vekillerinin yeniden başvuru yapma haklarının bulunduğu sonucuna ulaşmamız mümkündür.

25.03.2020 tarihinde NHK m. 27/A maddesine eklenen “taraflardan birinin ölmüş ya da yabancı olması halinde Türk vatandaşı olan diğer taraf veya vekilinin tek başına” tescil başvurusu yapabileceğine ilişkin hüküm, nüfus müdürlüklerinin 29.04.2017 ile 25.03.2020 tarihleri arasında birlikte başvuru yapmak zorunda bırakılan taraflarla

³⁷⁷ Akıncı (n 2) 193.

³⁷⁸ Ekşi, Tanıma-Tenfiz (n 2) 37.

³⁷⁹ Sezışli (n 19) 226; Kaynakçioğlu (n 367) 134.

problem yaşamasına sebep olmuştur. Nüfus müdürlükleri bu tarihler arasında yapılan tescil başvurularında birlikte başvuru şartı aranmış olduğundan tarafların ayrı ayrı başvuru yapmak için geldiklerinde onlara bu konuyu anlatabilmek için ciddi bir emek harcadıklarını ve çoğu zamanda tarafların bu konuyu anlamayıp kendileri hakkında işlem yapmadıkları gerekçesiyle şikâyetle bulduklarını dile getirmişlerdir. Görüşmüş olduğumuz tüm nüfus müdürlükleri bu durumla karşı karşıya kalmış ve konunun çözüme kavuşturulabilmesi için uzun mesailer harcamışlardır. Yıllar önce boşanmış olan tarafların birbirlerinden haberdar olmamaları sebebiyle o dönemde başvurular genelde taraflardan birinin tescil başvurusu için nüfus müdürlüğüne gelmesiyle başlamış ancak düzenlemede birlikte başvuru esas alındığından dolayı bu başvurular reddedilmek durumunda kalmıştır. Birçok insan da bu konuda zor durumda kalmışlardır. Yaşanan zorluklar nüfus müdürlükleri tarafından rapor edilerek İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü ile paylaşılmış ve sonrasında birlikte başvuru şartı düzenlemeye eklenmiştir. Kanaatimizce bu düzenlemenin hem taraf hem de yetkili makamların mağduriyetlerini önlemesi adına önceden getirilmiş olması gerekliydi. Ancak yine de yaşanan tecrübeler ışığında getirilen bu düzenleme birçok mağduriyetin yaşanmasının önüne geçmiş bulunmaktadır.

Vekil ile yapılacak başvurularda vekil sıfatına kimlerin haiz olabileceği de önem arz etmektedir. Bu durum da “vekil” kavramının kimleri kapsadığı Tescil Yönetmeliği’nde belirtilmiş bulunmaktadır. Tescil Yönetmeliği m. 4/f. 1 uyarınca “Türk yetkili makamlarınca usulüne uygun olarak düzenlenen veya yabancı yetkili makamlarca düzenlenip usulüne göre onaylanan vekâletnameye göre³⁸⁰ tescil konusunda kendisine yetki verilen Türk vatandaşını veya yabancı gerçek kişiyi” ifade etmektedir. Yönetmelik maddesinden de anlaşılacağı üzere “vekil” olarak yalnızca avukat veya hukuki temsilciler değil, kendisine yetki verilmiş olan herhangi bir Türk vatandaşı veya yabancı gerçek kişiler de tescil başvurusunda bulunabileceklerdir. Hem NHK m. 27/A’da hem de Tescil Yönetmeliğinde yer alan düzenlemelerde vekil aracılığıyla tescil başvurusunda bulunmak isteyen tarafların tek vekille mi yoksa kendilerini temsil edecek ayrı vekillerle mi başvurularını gerçekleştirebilecekleri konusunda herhangi bir sınırlandırma da

³⁸⁰ Tarafların ayrı ayrı veya birlikte kendilerini vekille temsil ettirmek istedikleri hallerde vekile verilecek vekaletnamenin fotoğraflı ve tanıma-tenfiz ve tescil yetkilerini içeren özel vekaletname şeklinde düzenlenmesi gerekmektedir (Akıncı (n 2) 193 dn. 358).

bulunmamaktadır. Vekil başvurularına istinaden detaylı bir düzenleme de getirilmiş olmadığından dolayı bu konuda tarafların irade serbestisi bulunmaktadır. Taraflar dilerlerse tek vekille dilerlerse de her biri ayrı ayrı yetkilendirecekleri vekillerle başvurularını gerçekleştirebileceklerdir. Nüfus Müdürlükleri ile yapmış olduğumuz görüşmeler doğrultusunda tescil başvurusu konusunda anlaşabilen tarafların çoğunlukla kendilerini tek bir vekille temsil ettirerek başvuru işlemlerini yaptıkları bilgisini de edinmiş bulunmaktayız. Tek vekille yapılan başvurular da nüfus müdürlüklerinde oluşturulan komisyonlarda çok tartışılmış ve komisyondaki avukatların görüşü alınarak tek vekille temsil edilmiş olmanın herhangi bir problem yaratmayacağı konusunda mutabık kalınarak başvurular işleme alınmıştır. Tescil başvurusunun vekil tayin edilerek yapılmış ve reddedilmiş olmasına ilişkin ilginç bir karar da Ankara İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü'ne yapılan bir tescil başvurusunda ortaya çıkmıştır. Edinilen bilgiye göre taraflardan biri diğer tarafı vekil olarak tayin etmiş ve yabancı ülke adli makamı tarafından verilen boşanma kararının tarafı olan bir kişi aynı zamanda diğer tarafın da vekili olarak hem kendi adına hem de eski eşi adına tescil başvurusunda bulunmuştur. Bu durum karşısında komisyon tescil başvurusunu taraflar arasında çıkar çatışması bulunması sebebiyle reddetmiştir. Benzer bir olayla karşılaşan Muğla İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü'nde ise komisyon bu tescil başvurusunu kabul etmiş ve tescil işlemini gerçekleştirmiştir. Her tescil başvurusu kendi içerisinde farklı dinamikler barındırdığından dolayı nüfus müdürlüklerince oluşturulan komisyonların olay bazında değerlendirme yapmaları herhangi bir aykırılık teşkil etmemektedir. Kanımızca her iki tarafında birlikte başvuru şartlarını sağlayarak yapacakları başvurularda yetkilendirecekleri tek bir vekille başvurularını gerçekleştirmeleri başvuru sürecine hız kazandıracaktır.

NHK m. 27/A düzenlemesinde ve Tescil Yönetmeliğinde yer almayan ancak Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün 07.05.2020 tarihinde yayımlanmış olduğu “Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama”nın³⁸¹ altıncı sayfasında yer alan önemli bir konu da eşlerin veya vekillerinin ayrı ayrı yapacakları tescil başvurularının farklı başvuru yerlerine yapılamayacağına ilişkin açıklamadır. Açıklamaya göre eşlerden veya vekillerinden biri İstanbul Nüfus

³⁸¹ Bundan böyle ‘2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama’ olarak anılacaktır.

Müdürlüğü'ne tescil başvurusunda bulunuyorsa doksan günü geçmeyecek şekilde başvuruda bulunan diğer eşin başvurusunu örneğin Antalya Nüfus Müdürlüğü'ne yapması mümkün değildir. Eşlerin veya vekillerinin tescil başvurularını aynı nüfus müdürlüğüne yapmaları gerekmektedir. Kanımızca böylesine önemli bir düzenlemenin yalnızca Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yapılan bir açıklamayla duyurulması, NHK m. 27/A ve Nüfus Kütüğüne Tescil Yönetmeliğinde bu düzenlemeye yer verilmemiş olması tartışmalı bir konudur. Taraflar açısından büyük önem taşıyan bu düzenlemenin yalnızca açıklama metniyle düzenlenmiş olması ve uygulamada bu açıklama metni esas alınarak farklı makamlara başvuruların kabul edilmiyor oluşu NHK m.27/A düzenlemesinin getiriliş amaçlarından olan taraflara hızlı bir şekilde tescil imkânı sağlaması ile çelişmektedir. NHK m. 27/A düzenlemesinin ve Tescil Yönetmeliğinin yürürlüğe girdikleri tarihlere bakıldığında farklı makamlara yapılacak başvuruların kabul edilmemesine ilişkin açıklamanın tarihinin iki sene sonra olduğu görülecektir. İki sene sonra böyle bir açıklamaya ihtiyaç duyulmasının en önemli sebeplerinden birinin uygulamada farklı makamlara tescil başvuruları geldikçe başvurularla ilgili olarak sistemlerde yaşanan entegrasyon probleminden dolayı çakışmalar yaşanması olduğu anlaşılmaktadır. İlerleyen zamanlarda farklı makamlara yapılacak tescil başvurularının da kabul edilmesine ilişkin çalışmaların ilgili kurumlar tarafından yapılacağı kanaatindeyiz.

MÖHUK m. 52/f. 1 uyarınca hukuki yararı bulunan herkesin kararların tanınması veya tenfizi hususunda istemde bulunabilmelerine imkân sağlanmışken, NHK m. 27/A düzenlemesinde taraflardan birinin ölmüş ya da yabancı olması halinde yalnızca Türk vatandaşı olan diğer tarafın veya vekilinin tek başına başvuru yapmasına hak tanınmış olması ve hukuki yararı bulunan herkese bu hakkın tanınmamış olması hususu da doktrinde eleştirilmiştir³⁸². Doktrindeki eleştiriler devam ederken yayımlanan Tescil Yönetmeliği m. 6/f. 2'de düzenlenmiş olan *“Tek taraflı irade beyanı ile gerçekleşmiş boşanmalar hariç, evliliği sona ermiş kişilerin tescil talebi öncesinde ölmüş olmaları durumunda, yabancı ülke adli veya idari makamlarınca boşanmaya, evliliğin butlanına, iptaline veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin verilen kararların aile kütüğüne tescil talebi hukuki yararı bulunanlar tarafından yapılabilir”* hükmüne yer verilerek bu

³⁸² Şensöz Malkoç, Aile Hukuku (n 2) 241-242; Huysal, Tescil (n 4) 497; Ayhan İzmirli (n 4) 100-101.

hususla ilişkin eleştiriler ortadan kaldırılmıştır³⁸³. Ancak NHK m. 27/A düzenlemesinde yer almayan bu düzenlemenin sonradan yayımlanan Tescil Yönetmeliği ile yürürlüğe girmiş olmasının NHK ile çeliştiğini ve normlar hiyerarşisine aykırılık teşkil ettiğini belirtmemiz yerinde olacaktır. Bir normun kendisinden daha üst konumda bulunan ve dayanağını oluşturan bir norma aykırı veya bunu değiştirici nitelikte bir hüküm getirmesinin mümkün olmadığı unutulmamalıdır³⁸⁴. Tescil Yönetmeliğinde tek taraflı irade beyanı ile gerçekleştirilmiş boşanmaların hariç tutulmuş olmasının sebebi olarak tek taraflı boşanmalarda taraflardan birinin boşanmaya ilişkin iradesinin bulunmaması durumunda birlikte başvuru şartının sağlanamayacak olması gösterilmektedir³⁸⁵. Bu düzenlemede dikkat edilmesi gereken en önemli husus tek taraflı irade beyanı ile gerçekleştirilmiş boşanmalar için evliliği sona ermiş kişilerin tescil talebi öncesinde ölmüş olmaları durumunda dahi hukuki yararı bulunan kişilerin tescil talebinde bulunamayacağıdır. Dolayısıyla yalnızca her iki tarafın da evliliği sona erdirme beyanının bulunduğu ve boşanmanın gerçekleşmiş olduğu durumlarda taraflardan biri ölürse hukuki yararı bulunan herkesin tescil talebinde bulunmalarına hak tanınmıştır. Boşanmanın tek taraflı olarak gerçekleşmiş olduğu durumlarda boşanma gerçekleşmişse ve boşanmanın gerçekleştiğine ilişkin adli veya idari makamlar tarafından kesinleşmiş bir karar mevcutsa taraflardan birinin ölmesi durumunda hukuki yararı bulunan kişilerin nüfus kütüğüne tescil talep ederek başvurularının engellenmesi birtakım problemlere yol açacaktır. Ortaya çıkan en önemli problem MÖHUK m. 50/f. 1 uyarınca yabancı idari makamlar tarafından verilen boşanma kararlarının tanınması talep edilemeyeceğinden ve NHK m. 27/A ve Tescil Yönetmeliği m. 6'da da bu husus kısıtlanmış olduğundan, yabancı idari makamlar tarafından verilmiş olan tek taraflı irade beyanıyla gerçekleşmiş boşanma

³⁸³ Talepte bulunabilecek ve hukuki durumu etkileyecek tüm kişiler ile kurumların MÖHUK m. 52/1 kapsamında olduğu ve tanıma ve tenfiz talepleri bakımından hukuki yarar kavramının 'ilgili' şeklinde geniş yorumlanması gerektiğine ilişkin görüş için bkz. Fügen Sargın and Rifat Erten, 'MÖHUK Hükümleri Dairesinde Tanınmanın Hukukî Niteliği, Usûlü ve Karşılaşılan Bazı Sorunlar: Yeni Bir Düzenleme Yapma Gereği' (2014) 3 (2) Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi, 81-83; Şensöz Malkoç, Aile Hukuku (n 2) 241-242; Yargıtay 2 HD, 11856/15801, 16.09.2009; Yargıtay 2 HD, 4025/8133, 03.04.2012 <www.kazanci.com> erişim tarihi 09.04.2023; Nuray Ekşi, 'Yabancı Boşanma Kararının Türkiye'de Tanınması Davasının Mirasçılar Tarafından Açılabilmesine İlişkin Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin 3.4.2012 Tarihli Kararının Değerlendirilmesi' (2012) 32 (1) Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni 33, 47-49. NHK m. 27/A'ya bir hüküm eklenerek tek taraflı irade beyanıyla gerçekleşmiş olan boşanmalar hariç tescil talebinin tüm ilgililer tarafından yapılabileceğini savunan görüş için bkz. Huysal, Tescil (n 4) 498.

³⁸⁴ Erdal Kuluçlu, 'Türk Hukuk Sisteminde Normlar Hiyerarşisi ve Sayıştay Denetimine Etkileri' (2008) 19 (71) Sayıştay Dergisi 3, 21.

³⁸⁵ Kaynakçioğlu (n 367) 138.

davalarının Türk hukukunda herhangi bir yöntemle tanınması ya da nüfus kütüğüne tescil edilme imkânı bulunmaması olacaktır³⁸⁶.

Tek taraflı irade beyanıyla gerçekleşmiş boşanma kavramı gündeme geldiğinde aklımıza ilk gelen konu yabancı ülkelerde yapılan talak ile Türkiye’de yapılan talakın uygulamada tanıma ve tescil hususunda ne şekilde yer bulacağı konusudur. Kocanın tek taraflı iradesine karşı çıkan ve boşanmak istemeyen kadının beyanına rağmen talak yoluyla boşanma kararı verilmesi durumunda, bu kararın Türkiye’de tanınması kamu düzeni yönünden kabul edilemez sonuçlar doğurabilecek olup, Anayasa’da güvence altına alınan eşitlik ilkesi ve adil yargılanma hakkı Türk kamu düzeni açısından vazgeçilemez unsurları olarak nitelendiğinden, kadının iradesinin tamamen göz ardı edildiği bir mahkeme kararının tanınması, bu değerlere ve dolayısıyla kamu düzenine açıkça aykırılık teşkil edecektir³⁸⁷. Ancak yabancı ülkelerde yapılan talakın kamu düzenine aykırılık teşkil edip etmeyeceği konusu doktrinde kadının tanıma konusunda rıza gösterip göstermediğine bağlı bir durum olarak değerlendirilmektedir³⁸⁸. Kadının tanıma konusunda rıza göstermesi durumunda kamu düzenine aykırılık teşkil edecek bir durum sayılmayacakken rıza göstermemesi durumunda kamu düzenine aykırılık teşkil edeceği ve tanıma işleminin gerçekleştirilemeyeceği sonucuna varılacaktır³⁸⁹. Bu değerlendirmeler ışığında, Tescil Yönetmeliği m. 6/f. 1 doğrultusunda, talak gibi tek taraflı irade beyanıyla gerçekleşen boşanmaların nüfus kütüğüne tescil edilebilmesi için taraflardan boşanmaya rıza gösterenin ölmesi durumunda, boşanmaya rıza göstermeyen eş ölümle beraber fikrini değiştirip tescil talebinde bulunabilecektir. Bu durumda her iki tarafın da boşanma iradelerinin varlığından bahsedilebilecektir. Ancak boşanmaya rıza göstermeyen eşin ölmesi durumunda boşanmaya dahi yanaşmayan eşin tescil başvurusunda bulunma iradesi oluşmayacağından ve Tescil Yönetmeliği m. 6/f. 1 uyarınca tek taraflı irade beyanıyla gerçekleşen boşanmalar hususunda tescil talebinde bulunmada hukuki yararı olanların tescil başvurusunda bulunmaları yasaklanmış

³⁸⁶ Huysal, Tescil (n 4) 498.

³⁸⁷ Ruhi (n 6) 81, 144; Tiryakioğlu (n 4) 51.

³⁸⁸ Ekşi, Tanıma-Tenfiz (n 2) 574-579; Çelikel and Erdem (n 2) 719, 765; Şensöz Malkoç, Aile Hukuku (n 2) 292-295.

³⁸⁹ Ekşi, Tanıma-Tenfiz (n 2) 574-579; Gülören Tekinalp and Ayfer Uyanık Çavuşoğlu, *Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları* (12th edn, Vedat Yayıncılık 2016) 171-173.

olduğundan ölen eşin mirasçılarının tescil başvurusunda bulunması da mümkün olmayacaktır.

3.3.4.2.3 Kararın, yabancı devlet kanunlarına göre konusunda yetkili adli veya idari makam tarafından verilmiş olması

NHK m. 27/A'da getirilmiş olan düzenlemeye göre, boşanmaya, evliliğin butlanına, iptaline veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olarak verilen kararların nüfus kütüğüne tescil edilebilmesine ilişkin üçüncü şart bu kararın verildiği yabancı devlet kanununa göre konusunda yetkili adli veya idari makam tarafından verilmiş olmasıdır. NHK m. 27/A'da getirilmiş olan bu düzenleme MÖHUK m. 50 ile paralellik göstermektedir. MÖHUK m. 50 uyarınca *‘yabancı mahkemelerden hukuk davalarına ilişkin olarak verilmiş ve o devlet kanunlarına göre kesinleşmiş bulunan ilâmların Türkiye’de icra olunabilmesi yetkili Türk mahkemesi tarafından tenfiz kararı verilmesine bağlıdır’*. Bu madde hükmü doğrultusunda da yabancı yetkili adli makamlar tarafından verilmiş olan boşanma kararlarının tanınması mümkün olabilecektir³⁹⁰. İki düzenleme arasında ortaya çıkan fark ise NHK m. 27/A düzenlemesi doğrultusunda yalnızca yabancı ülke yetkili adli makamlarından verilen kararların değil aynı zamanda yabancı yetkili idari makamlar tarafından verilen evliliği sona erdiren kararların da nüfus kütüğüne tescil edilebilecek olmasıdır³⁹¹.

NHK m. 27/A'da yer alan düzenlemede *‘verildiği devlet kanunlarına göre konusunda yetkili adli veya idari makam tarafından verilmiş olan kararlar’* ifadesine yer verilmiş olup, bir makamın yetkili bir adli veya idari makam mı olduğunun tespitinin ne şekilde yapılacağı önem arz etmektedir. Bu hususa ilişkin tespit ne şekilde yapılacağı konusuna NHK m. 27/A'da ve Tescil Yönetmeliğinde değinilmemiştir. Görüşmüş olduğumuz Nüfus Müdürlükleri, İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün 08.03.2018 tarihinde yayımlanmış olduğu *‘Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca*

³⁹⁰ Adli olmayan boşanmalar da evliliğin sona erdiği adli bir makam tarafından tescil edilmiş veya onanmışsa mahkeme kararının varlığı kabul edilerek MÖHUK uyarınca tanımaya konu olabilecektir (Ekşi, Tanıma (n 27) 81, Tekinalp and Uyanık Çavuşoğlu (n 389) 216-217; Doğan (n 2) 119).

³⁹¹ Özel, Erkan, Pürselim and Karaca (n 2) 754; Çelikel and Erdem (n 2) 803; Şensöz Malkoç, Aile Hukuku (n 2) 238; Akıncı (n 2) 191.

Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama’’³⁹² metninin ekinde yer alan (EK-9)³⁹³ yabancı ülkelerde boşanmaya, evliliğin butlanına/iptaline veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin karar veren adli ve idari makamların listesinin yayımlandığını ve yetkililere tescil başvurusu için gelen vatandaşların hangi vatandaşlığa mensup olduğunun tespiti sonrasında bu liste doğrultusunda başvuru sırasında getirilmiş olan evliliği sona erdiren kararların hangi yetkili adli veya idari makam tarafından verilmiş olması gerektiğini tespit etmekte olduklarını bildirmişlerdir. Ancak bu listede yer alan bilgilerin zaman zaman yetersiz kaldığını, her ülkenin boşanmalara ilişkin olarak verilen kararlarının farklı uygulamalar ve makamlar vasıtasıyla verilmiş olduğunu, dolayısıyla listede yer almayan bir ülke veya detaylandırılmamış bir makam ile oldukça fazla karşılaştıklarını belirtmektedirler. Listede yer verilmeyen bir ülke veya makam ile karşılaşıldığında ise İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü’ne tescil başvurusuna ilişkin gerekli bilgilendirmeleri yaparak bilgi edinme ve listenin güncellenmesi talebinde bulduklarını ifade etmektedirler. Örneğin, Antalya İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü’ne yapılan bir tescil başvurusunda 2018 tarihinde yayımlanmış olan açıklama metninde hiç yer almayan Eritre Devleti’nde verilmiş olan bir boşanma kararı ile karşılaşılmış ve tescil başvurusuna ilişkin bilgilendirme Türkiye Cumhuriyeti Asmara Büyükelçiliği ile yapılan görüşmeler sonucunda edinilerek başvuru işleme alınmıştır. Sonrasında 2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama³⁹⁴ metninde yer alan listeye uygulamada karşılaşılan birkaç devlet daha eklenmiş bulunmaktadır³⁹⁵. Aynı şekilde 2018 tarihli Tescile Yönelik Açıklama metninde Hindistan, İran, İspanya, Romanya ve Ukrayna için belirtilen yetkili adli ve idari makamlar 2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama metninde güncellenerek açıklanmış ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır³⁹⁶. Hırvatistan adli makamları da detaylandırılarak yalnızca il, ilçe

³⁹² Bundan böyle ‘2018 tarihli Tescile Yönelik Açıklama’ olarak anılacaktır.

³⁹³ Bu açıklama metni İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü’nün 07.05.2020 tarihinde yayımlanmış olduğu ‘‘Yabancı Ülke Adli veya İdari Makamlarınca Verilen Kararların Tesciline Yönelik Açıklama’’ metni ile güncellenmiş bulunmaktadır.

³⁹⁴ <https://www.nvi.gov.tr/kurumlar/nvi.gov.tr/mevzuat/nufusmevzuat/talimat/nufusislemleri/07052020-Yabancı_ülke_Adli_veya_idari_Makamlarınca_verilen_Kararların_Tescili2020_2.pdf> erişim tarihi 30.08.2022.

³⁹⁵ 2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama metninde yer alan yabancı ülkelerde boşanmaya, evliliğin butlanına/iptaline veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin karar veren adli ve idari makamların listesine Eritre, Karadağ, Katar ve Laos Devletleri de eklenmiştir.

³⁹⁶ 2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama Metni Ek-11.

mahkemelerinden verilen boşanma kararlarına ilişkin tescil başvurularının alınabileceği belirtilmiştir.

NHK m. 27/A düzenlemesi ile boşanmaya, evliliğin butlanına, iptaline veya mevcut olup olmadığına ilişkin kararın yabancı devlet ülkesi tarafından verilmiş olması gerektiği açıkça hüküm altına alınmıştır. Yabancı devlet ülkesinden anlaşılması gereken Türkiye dışındaki yabancı adli veya idari tüm makamlar olarak nitelendirilebilecektir. Yabancı adli makamların Türkiye dışındaki yabancı mahkemeler olduğu her ülke için geçerliyen, yetkili idari makamın tespiti adli makam tespiti kadar kolay olmayacaktır³⁹⁷. Nüfus kütüğüne yapılacak tescil işlemlerinin, yurt dışında kararın verildiği ülkedeki dış temsilcilikler tarafından, yurt içinde ise Bakanlık tarafından belirlenen nüfus müdürlükleri tarafından yapılacağı NHK m. 27/A'nın 2. fıkrasında hükme bağlanmış bulunmaktadır. Tescil Yönetmeliği m. 5 uyarınca da başvuruların, kararın verildiği ülkedeki dış temsilciliklere, yurt içinde ise taraflardan birinin yerleşim yeri il müdürlüğüne; Türkiye'de yerleşim yeri yoksa Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Erzurum, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Kayseri, Konya, Kahramanmaraş, Samsun, Siirt, Sivas, Trabzon, Şanlıurfa ve Van il müdürlüklerinden birine yapılacağı düzenlenmiştir. Her iki düzenlemeden de anlaşılacağı üzere yabancı adli veya idari makamların boşanma, evliliğin butlanı, iptali veya evliliğin mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin kararları verme yetkisinin olup olmadığının tespitini Türkiye'de idari makam olan dış temsilcilikler veya nüfus müdürlükleri yapacaktır. Nüfus kütüğüne tescil işleminin idari bir işlem olduğu ve tescil işlemini yapacak makamların idari makamlar olduğu göz önüne alındığında yabancı adli makamların yetkili olup olmadığını denetleyecek olan makamın idari makam oluşu uygulamada problemlerle karşılaşılmasına sebebiyet verecektir. “Tenfiz şartları” başlıklı MÖHUK m. 54/f. 1 (b) uyarınca *“ilâmın, Türk mahkemelerinin münhasır yetkisine girmeyen bir konuda verilmiş olması veya davalının itiraz etmesi şartıyla ilâmın, dava konusu veya taraflarla gerçek bir ilişkisi bulunmadığı hâlde kendisine yetki tanıyan bir devlet mahkemesince verilmiş olmaması”* tenfiz şartlarından biri olarak sayılmıştır. Bu maddeden de anlaşılacağı üzere hâkimin kararı veren mahkemenin yetkisini inceleyebilmesi için dahi kararı veren

³⁹⁷ Huysal, Tescil (n 4) 486.

mahkemenin yetkisiz olduğunu davalının itiraz ederek ileri sürmesi gerekmektedir³⁹⁸. Aksi takdirde hâkim re'sen mahkemenin yetkisinin bulunmadığına ilişkin bir karar veremeyecektir³⁹⁹. Dolayısıyla MÖHUK uyarınca dahi mahkemelere yabancı ülke adli makamlarının yetkili olup olmadığı konusunda karar verme yetkisi verilmemişken NHK m. 27/A ve Tescil Yönetmeliği uyarınca idari makam olan dış temsilcilikler ve nüfus müdürlüklerine hem yabancı adli makam hem de yabancı idari makamların yetkili olup olmadığının tespitine ilişkin karar verme yetkisi verilmiş olması yerinde bir düzenleme olmamıştır⁴⁰⁰.

Yabancı adli veya idari makamların yetkilerini araştırma ve inceleme yetkisinin Türkiye'de idari kurumlar olan dış temsilcilikler veya nüfus müdürlüklerine verilmiş olması hem milletlerarası usul hukuku hem de genel hukuk ilkelerine aykırılık teşkil edecektir. Milletlerarası usul hukuku çerçevesinde bir adli makamın yetkisini yalnızca bir başka ülkenin adli makamı denetleyebilecek olup, yabancı bir adli makamın yetkisini bir başka ülkenin idari makamı olan dış temsilcilik veya nüfus müdürlüklerinin denetlemesi mümkün değildir⁴⁰¹. NHK m. 27/A düzenlemesinde nüfus kütüğüne tescil başvurusunu tarafların birlikte başvuru yöntemiyle yapmaları şart koşulmuş olduğundan yetki bakımından bir sorun bulunması durumunda bundan etkilenen tarafın başvuru yapmama hakkı bulunmaktadır ve bu durumda, Türkiye'de tescile yetkili idari makam, yabancı ülke adli veya idari makamını yetki konusunda taraf menfaatlerini esas olarak değil kamu menfaatini göz önünde bulundurarak inceleyecektir⁴⁰². Ancak unutulmamalıdır ki kamu menfaatini esas olarak yabancı adli veya idari makamın yetkisini inceleme yetkisi yalnızca mahkemelere verilmiştir⁴⁰³.

Yukarıda belirtmiş olduğumuz hususların dışında bir de adli makamlara tanınmış olan olanaklarla idari makamlara tanınmış olan olanakların birbirinden çok farklı oldukları da göz ardı edilmemelidir. Bir adli makamın yabancı bir adli veya idari makamın yetkisini

³⁹⁸ Doğan (n 2) 154; Çelikel and Erdem (n 2) 748,

³⁹⁹ Nuray Ekşi, 'Yabancı Mahkemenin Aşırı Yetkisinin Tenfiz Mahkemesi Tarafından Denetlenmesi' (2010) 9 (2) Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 25, 248; Huysal, Tescil (n 4) 489.

⁴⁰⁰ Ayhan İzmirli (n 4) 92-93; Huysal, Tescil (n 4) 490.

⁴⁰¹ Gürhan (n 290) 137; Huysal, Tescil (n 4) 490-491.

⁴⁰² Sezişli (n 19) 215-216; Huysal, Tescil (n 4) 491.

⁴⁰³ Sezişli (n 19) 215-216; Huysal, Tescil (n 4) 491.

tespit etme konusunda yapabileceği olanaklar oldukça geniştir ve adli makamların yabancı ülke adli veya idari makamının yetkisi konusundaki araştırmasında yabancı ülkenin maddi ve usul hukukunu araştırmasına dahi imkân bulunmaktadır⁴⁰⁴. Yabancı bir makamın yetkisine ilişkin olarak yapılacak araştırmada adli bir makam tarafından talep edilmiş olması ve görülmekte olan bir davayla ilgili olması koşuluyla Yabancı Hukuk Hakkında Bilgi Edinilmesine Dair Avrupa Sözleşmesi⁴⁰⁵ m. 3 uyarınca bilgi talep edilebilecektir⁴⁰⁶. NHK m. 27/A düzenlemesine bakıldığında ise tescil işleminin bir dava niteliği taşıması sebebiyle bu sözleşmeye başvurma olanağının bulunmadığı açıkça görülecektir. Bir adli makamın aynı zamanda bilirkişi veya uzman görüşüne dayanarak rapor talep etme hakkı bulunmakta olup, idari makamın böyle bir imkana da sahip olmadığı aşikardır⁴⁰⁷. Bu hususlar da dikkate alındığında idari makam olan dış temsilcilik veya nüfus müdürlüklerine yabancı ülke makamlarının yetkili olup olmadığı konusunda yetki tanınması yerinde bir düzenleme olmamıştır⁴⁰⁸. Kanaatimizce maddede yer alan ifadeden idari makamların, yabancı ülke makamlarının kararı verme konusunda yetkilerinin olup olmadığını re'sen araştırma zorunluluğu bulunduğu anlaşılmamalıdır⁴⁰⁹. Nüfus ve Vatandaşlık İşleri tarafından ilgili tüm idari makamlara gönderilen 2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama EK-11'de yer alan yabancı ülkelerde boşanmaya, evliliğin butlanına, iptaline veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin karar veren makamların listesi de kanaatimizi destekler nitelikte olup, idari makamlar bu liste vasıtasıyla kararı veren makamın tespitini gerçekleştirebileceklerdir. Aksi takdirde idari makam kendi yetkisini aşmış olacaktır.

⁴⁰⁴ Tuğçe Nimet Yaşar, 'Türk Mahkemelerinde Yabancı Hukukun Uygulanması' (2013) 33 (2) Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, 95-98; Ergin Nomer, *Davada Yabancı Kanun* (1st edn, Fakülteler Matbaası 1972) 25 vd.

⁴⁰⁵Yabancı Hukuk Hakkında Bilgi Edinilmesine Dair Avrupa Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna İlişkin Kanun: 15249, Kabul Tarihi: 20.05.1975, RG 29.05.1975/15249.

⁴⁰⁶ Sezişli (n 19) 217; Huysal, Tescil (n 4) 491

⁴⁰⁷ Çelikel and Erdem (n 2) 172-173; Huysal, Tescil (n 4) 491.

⁴⁰⁸ Doğan (n 2) 156.

⁴⁰⁹ Ayhan İzmirli (n 4) 92; Yabancı adli ya da idari makamın yetkisinin re'sen inceleneceğini belirterek, bu şartı ağır bir şart olarak savunan görüş için bkz. Huysal, Tescil (n 4) 489-491.

3.3.4.2.4 Yetkili adli veya idari makam kararlarının verildiği devlet kanunlarına göre usulen kesinleşmiş olması

NHK m. 27/A'da getirilmiş olan düzenlemeye göre, boşanmaya, evliliğin butlanına, iptaline veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olarak verilen kararların nüfus kütüğüne tescil edilebilmesine ilişkin dördüncü şart verildiği devlet kanunlarına göre bu kararın usulen kesinleşmiş olmasıdır. Bir kararın usulen kesinleşmiş olmasının neyi ifade ettiği önemli bir konudur. Dolayısıyla öncelikle kavram olarak “usulen kesinleşme” kavramından ne anlaşılması gerektiğinin tespit edilmesi gerekmektedir. Burada önemli olan husus mahkemeden verilen ilamın şekli mi yoksa maddi anlamda mı kesinlik kazanması gerektiğinin tespitidir. Kısaca belirtmek gerekirse, kararın içeriği maddi anlamda kesinleşmede bağlayıcılık teşkil etmekte olup, tarafları, konusu ve gerekçesi aynı olan bir davanın yeniden açılmasını önleme özelliği taşımaktadır⁴¹⁰. Şekli anlamda kesinleşmede ise taraflar arasında ortaya çıkan uyuşmazlığın çözülüp çözülmemiş olmasının bir önemi bulunmamakta, açılmış olan dava uyuşmazlığın çözülüp çözülmemiş olmasına bakılmaksızın sona ermiş olmakta ve mahkeme tarafından verilmiş olan karara karşı başvurulacak herhangi bir kanun yolu da bulunmamaktadır⁴¹¹. MÖHUK m. 50/f. 1'de yer alan tanıma ve tenfiz hükmünde NHK m. 27/A'dan farklı ve net olarak “...o devlet kanunlarına göre kesinleşmiş bulunan ilâmların Türkiye'de icra olunabilmesi...” ifadesi kullanılmıştır ve bu ifadenin şekli kesinlik mi yoksa maddi kesinlik olarak mı yorumlanması gerektiği konusunda doktrinde farklı görüşler yer almaktadır. Yabancı mahkeme ilamının hem şekli hem maddi anlamda kesinleşmiş olması gerektiğini savunanların⁴¹² yanı sıra, yabancı mahkeme ilamının yalnızca şekli anlamda kesin hüküm niteliği taşımasını yeterli görenler de bulunmaktadır⁴¹³.

⁴¹⁰ Nomer, Devletler (n 2) 508; Çelikel and Erdem (n 2) 712-713; Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay and Muhammet Özekes, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Medeni Usûl Hukuku* (13th edn, Yetkin Yayıncılık, 2012) 712, 714; Şanlı, Esen and Ataman Figanmeşe (n 2) 768; Doğan (n 2) 123; Ceyda Süral, *Avrupa Birliği'nde Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi* (1st edn, Güncel Yayınevi 2007) 8.

⁴¹¹ Çelikel and Erdem (n 2) 712-713; Doğan (n 2) 123; Uyanık Çavuşoğlu, Boşanma (n 12) 65; Tütüncübaşı, Tanıma (n 330) 71; Sakmar, Boşanma (n 89) 235; Ruhi (n 6) 56-58; Süral (n 410) 8.

⁴¹² Çelikel and Erdem (n 2) 713; Nomer, Devletler (n 2) 508; Şanlı, Esen and Ataman Figanmeşe (n 2) 767-770; Şensöz Malkoç, Aile Hukuku (n 2) 258-259; Güven (n 2) 51; Ruhi (n 6) 150-151.

⁴¹³ Tiryakioğlu (n 4) 38; Doğan (n 2) 123; Tütüncübaşı, Tanıma (n 330) 139; Tezgel (n 175) 67. Yargıtay uygulamasında da şekli kesinlik yeterli görülmektedir (Yargıtay İBGK, 2012/1, 10.02.2021; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 2014/973, 26.11.2014 <www.kazanci.com> erişim tarihi 11.04.2023.

NHK m. 27/A düzenlemesi “usulen kesinleşme” kavramının kullanıldığı ilk düzenlemedir. Dolayısıyla hukuki niteliğinin tespiti konusunda tartışmalara sebebiyet vermektedir. Doktrinde bu ifadenin şekli kesinlik olarak anlaşılması gerektiği belirtilmektedir⁴¹⁴ ancak şekli kesinlik kavramının yargı kararlarına özgü bir kavram olması sebebiyle⁴¹⁵ bu görüş yalnızca yabancı ülke adli makamları tarafından verilen kararlar açısından savunulabilecektir⁴¹⁶. NHK m. 27/A düzenlemesi uyarınca yalnızca yabancı ülke adli makamları tarafından verilen kararların değil aynı zamanda yabancı ülke idari makamları tarafından verilen kararların da nüfus kütüğüne tescil edilebilme imkânı doğmuş olduğundan usulen kesinleşmenin hem yabancı ülke adli makamları tarafından verilen kararlar için hem de yabancı ülke idari makamları tarafından verilen kararlar için aranacağı konusu gündeme gelmiş bulunmaktadır⁴¹⁷. Getirilen düzenleme ile yabancı ülke idari makamları tarafından verilen kararların da usulen kesinleşmiş olması gerekmektedir. İdari bir işlemin kesinleşmiş olması, idari karar alma sürecinin tamamlanmasını ve idari işleme karşı denetim yollarının kapatılmasını ifade ettiğinden⁴¹⁸ idari makamlar tarafından verilen kararların kesinleşmesi için idari işleme karşı idari başvuru imkanının kalmamış, idari yargılama sonucunda bir yargı kararı verilmiş ve bu kararın kesinleşmiş veya idari yargıya başvuru sürelerinin sona ermiş olması gerekmektedir⁴¹⁹. Dolayısıyla tanıma talebine konu mahkeme kararıysa kesinleşmenin şekli kesinlik olarak değerlendirilmesi, idari makam kararıysa idari işleme karşı idari yargıya başvuru imkanının ortadan kaldırılması ve idari başvuru imkanının bulunmaması olarak değerlendirilmesi yerinde olacaktır⁴²⁰.

Kesinleşmenin nasıl tespit edilmesi gerektiğine ilişkin olarak Tescil Yönetmeliği'nin yürürlüğe girdiği tarihten önce doktrindeki bir görüşe göre, NHK m. 27/A düzenlemesinde yer alan usulen kesinleşme şartının gerçekleşmesi için MÖHUK m. 53

⁴¹⁴ Tütüncübaşı, Tanıma (n 330) 118-119; Huysal, Tescil (n 4) 494.

⁴¹⁵ Ejder Yılmaz, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi* (3rd edn, Yetkin Yayıncılık 2017) 2934 vd.

⁴¹⁶ Ayhan İzmirli (n 4) 95-96.

⁴¹⁷ Huysal, Tescil (n 4) 494; Tütüncübaşı, Tanıma (n 330) 175.

⁴¹⁸ Dilşat Yılmaz, *İdari İşlemin İcrailik Özelliği* (1st edn, Astana Yayınları 2014) 80-82. Danıştay 5. Daire, 17.5.1996, E.1995/4415, K.1996/1911 sayılı kararında idari makamlar açısından kesinlik kavramını idari işlemin oluşması için öngörülen sürecin tüm aşamalarıyla tamamlanıp, yetkili idari makam veya organlarca imzalanarak uygulanabilir duruma gelmiş olması şeklinde tanımlamıştır <www.kazanci.com> erişim tarihi 13.04.2023.

⁴¹⁹ Ayhan İzmirli, s. 96.

⁴²⁰ ibid 96.

esas alınmalı ve bu maddede düzenlenmiş olan yöntem uygulanmalıdır⁴²¹. MÖHUK m. 53 düzenlemesi uyarınca ‘*yabancı mahkeme ilâmının o ülke makamlarınca usulen onanmış aslı veya ilâmu veren yargı organı tarafından onanmış örneği ve onanmış tercümesi ve ilâmın kesinleştiğini gösteren ve o ülke makamlarınca usulen onanmış yazı veya belge ile onanmış tercümesi*’nin tanıma veya tenfiz dilekçesine eklenmesi gerekmektedir. Bu görüşü destekler nitelikteki düzenlemeye Tescil Yönetmeliği’nin ‘‘Başvuruda gerekli belgeler’’ başlıklı m. 7/f. 1 (c) hükmünde yer verilmiştir. Bu düzenlemede ‘‘*Adli veya idari makam kararında kesinleşme şerhi yok ise kararın verildiği ülke kanunlarına göre kesinleştiğine dair onaylanmış belge veya yazının aslı ile noter veya dış temsilcilik tarafından onaylanmış veya ilgili ülkenin yetkili makamı tarafından Apostil şerhi*’’⁴²² tatbik edilerek onaylanmış Türkçe tercümesi’’nin başvuru için zorunlu olduğu ve başvuru belgesine eklenmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu maddeden de anlaşılacağı üzere yabancı ülke adli veya idari makamları tarafından verilen kararların nüfus kütüğüne tescil edilebilmesi amacıyla nüfus müdürlüğüne yapılan tüm başvurularda verilmiş olan tüm kararlar açısından kesinleşme şerhinin bulunması zorunludur. Bu noktada tarafların tescil talep ettikleri anda kararın henüz kesinleşmemiş olması durumunda yetkililerin bu başvuruyu doğrudan reddedip etmeyecekleri hususunda bir çekince ortaya konulmuştur. Bir görüşe göre Tescil Yönetmeliği m. 7/f. 4 uyarınca başvuruda alınan belgelerde eksiklik tespit edilenlere, belgedeki bu eksikliklerin tamamlanması için doksan günlük süre verileceği düzenlenmiş olduğundan tescil talebi başvurusu anında kesinleşmenin bulunması zorunlu olmayıp, bu eksiklik doksan gün içinde tamamlanabilecektir⁴²³.

⁴²¹ Huysal, Tescil (n 4) 492-493.

⁴²² Apostil uygulaması ‘‘Yabancı Resmî Belgelerin Tasdiki Mecburiyetinin Kaldırılması Hakkındaki Sözleşme’’ ile düzenlenmekte olup, Türkiye bu sözleşmeye 1984 yılında taraf olmuştur. Bu sözleşme 1961 yılında kabul edilmiş ve 2016 yılı itibarıyla sözleşmeye taraf 112 devlet bulunmaktadır. Sözleşme ile yabancı resmî belgelerin konsolosluklar tarafından onaylanması zorunluluğu ortadan kaldırılmış ve daha pratik olan belgeyi düzenleyecek olan resmi kurum tarafından verilecek olan Apostil sistemi kabul edilmiştir. Apostil, bir belgenin gerçekliğinin tasdik edilerek başka bir ülkede yasal olarak kullanılmasını sağlayan bir belge onay sistemidir. Çelikel and Erdem (n 2) 524-525; Şanlı, Esen and Ataman Fıganmeşe (n 2) 761-762.

⁴²³ Ayhan İzmirli (n 4) 97. Mahkemeden tanıma talebinde bulunulması durumunda kesinleşme şartının dava şartı olup olmadığı değerlendirilmektedir. Kesinleşmenin dava şartı olarak değerlendirildiği durumlarda bu eksikliğin makul sürede tamamlanması halinde davaya devam edilebileceğine, buna karşılık dava şartı olarak değerlendirilmediği durumlarda davanın görüldüğü esnada yabancı mahkeme kararının kesinleşmesinin davanın reddine engel olamayacağına ilişkin bilgi için bkz. Banu Şit, ‘Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kesinleşme Şartı’ (2011) 15 (1) Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 61-74. MÖHUK’un ilgili hükmü bağlamında Yargıtay’ın kesinleşmenin dava şartı olup olmadığı konusunda iki farklı görüşü bulunmaktadır. Kesinleşmenin dava şartı olarak değerlendirildiği karar için

Boşanma, evliliğin butlanına, iptaline veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olarak verilen kararlar inşai etki doğuran kararlardır. Bu kararlar tarafların hukuki durumlarının mahkeme kararıyla değişmesine yol açmakta ve şekli anlamda kesinleştikten sonra yeni bir hukuki durum ortaya çıkarmaktadır⁴²⁴. Dolayısıyla yapmış olduğumuz değerlendirmeler doğrultusunda ve Tescil Yönetmeliği m.7/f.1 (c) hükmünde de yabancı ülke adli veya idari makam kararlarında kesinleşme şerhinin bulunmasının yeterli olacağına ilişkin düzenlemeye yer verildiğinden NHK m. 27/A'da yer alan “usulen kesinleşme” kavramından şekli anlamda kesinleşmenin anlaşılması gerektiği kanaatindeyiz.

Nüfus Müdürlükleri ile yapmış olduğumuz görüşmeler doğrultusunda da uygulamada ortaya çıkan ve karşılaştıkları en büyük sorunlardan birinin yabancı ülke makamları tarafından verilen boşanma kararlarının verildiği devlet kanunlarına göre usulen kesinleşmiş olmasının tespitine ilişkin hususlar olduğunu belirtmek isteriz. Örneğin; Muğla İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü'ne Norveç'te Bölge Valisi tarafından verilmiş bir boşanma kararına ilişkin olarak Türkiye'de tescil başvurusunda bulunmaya gelen bir Türk vatandaşının eşinin boşanma kararına itiraz etmiş olduğu tespit edildiğinden nüfus müdürlüğünde oluşturulan komisyonda, sunulan boşanma kararının kesinleşmiş boşanma kararı olup olmadığı konusunda tartışmalar yaşanmıştır. Yaşanan tartışmalar neticesinde İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü ve Norveç'te yer alan Başkonsolosluk ile yapılan görüşmeler doğrultusunda itiraz sürecinin sonuçlanmasının beklenmesi gerektiği sonucuna varılmış ve sonrasında son güncelleme listesinde Norveç'te adli veya idari makamlar tarafından verilen boşanma kararlarına ilişkin olarak bir açıklama getirilmiştir. Ayrıca 2018 tarihli Tescile Yönelik Açıklama Metni'nde ABD'de boşanma kararlarının adli makamlar tarafından verileceği belirtilmişken 2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama Metni'nde getirilen açıklamada karara karşı itiraz edilmiş olması durumunda boşanma kararının kesinleşmesine ilişkin bilginin ABD'de yer alan Başkonsolosluklar tarafından teyit edilmesi gerektiği açıkça belirtilmiştir.

bkz. Yargıtay 8 HD, 2017/11303, 21.9.2017 ve kesinleşmenin dava şartı değil dinlenebilirlik şartı olarak değerlendirildiği karar için bkz. Yargıtay 2 HD, 2003/1706, 06.2.2003 <www.kazanci.com> erişim tarihi 13.04.2023.

⁴²⁴ Şanlı, Esen and Ataman Figanmeşe (n 2) 719-720, 772; Nomer, Devletler (n 2) 512; Huysal, Tescil (n 4) 493-494.

Ankara İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü'nden edinilen bilgiye göre de boşanma kararlarının kesinleşmiş olduğunun tespitine ilişkin olarak problemler ortaya çıkabilmekte olup, örneğin ABD'de Florida Eyaleti'nden alınan boşanma kararının kesinleştiğini gösteren bir belge bulunmadığından bu ve buna benzer durumlar karşısında kanunda yer alan düzenleme doğrultusunda tescil başvurusuna ilişkin olarak karar vermek zorlaşabilmektedir. Bu durum karşısında inisiyatif alarak işlem yapan yetkili, tarafların idari dava yoluna giderek itiraz etmesi durumunda zor durumda kalacak, inisiyatif almayan ve tescil başvurusunu kabul etmemeyi tercih eden yetkili de yapılan itiraz karşısında şikayetlerle karşı karşıya kalabilecektir. Muğla İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü yabancı ülke yetkili makamı tarafından verilmiş olan kararların kesinleşmiş olduğunun tespitini Yabancı Resmî Belgelerin Tasdiki Mecburiyetinin Kaldırılmasına Dair 5 Ekim 1961 tarihli Lahey Sözleşmesi kapsamında gerçekleştirdiklerini, kararın kesinleştiğine dair noter onaylı bir belgenin veya apostilli belgenin temin edilememiş olması durumunda bu kararlarla yapılan tescil başvurularını reddettiklerini dile getirmişlerdir. Kanaatimizce bu hususları bir kişinin inisiyatifine bırakmaktansa gerekli araştırmaları yaparak, ilgili tüm konsolosluklarla yapılan görüşmeler neticesinde ortaya çıkan bilgiler doğrultusunda düzenleme yapmak hem yetkilileri hem de başvuru taraflarını rahatlatacaktır.

3.3.4.2.5 Verildiği devlet kanunlarına göre konusunda yetkili adli veya idari makam tarafından verilmiş kararların Türk kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması

NHK m. 27/A'da getirilmiş olan düzenlemeye göre, boşanmaya, evliliğin butlanına, iptaline veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olarak verilen kararların nüfus kütüğüne tescil edilebilmesine ilişkin beşinci ve son şart verildiği devlet kanunlarına göre bu kararın Türk kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması gerekliliğidir. NHK m. 27/A düzenlemesinde “...Türk kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması şartlarıyla nüfus kütüğüne tescil edilir” hükmüne ve Tescil Yönetmeliği'nin “Komisyonun Çalışma Usul ve Esasları” başlıklı 9. maddesinin 7. fıkrasında da “Türk kamu düzenine açıkça aykırı olan kararlar gerekçesi belirtilmek suretiyle reddedilir” hükmüne yer verilmek suretiyle nüfus kütüğüne tescile ilişkin son şart düzenlenmiş bulunmaktadır. Yabancı ülke adli veya idari makamı tarafından verilen kararın başka bir ülkede tanınması için, kararın

kamu düzenine aykırı olmaması yalnızca Türk hukukunda değil birçok ülke hukukunda şart koşulmuştur. Örneğin İngiliz hukukunda kamu düzeni yabancı hukukun uygulanmasına engel olan kural olarak kabul edilmektedir ve kamu düzenine açıkça aykırılık teşkil eden konularda yabancı ülke kararının tanıma talebi reddedilmektedir⁴²⁵. Alman hukukunda da kamu düzeninin istisnai bir niteliğe sahip olduğu kabul edilmektedir ve yabancı bir devlet hukukunun uygulanması Alman hukukunun temel ilkeleri ile açıkça bağdaşmayacak sonuçlara götürüyorsa ve özellikle temel haklarla bağdaşmıyorsa uygulanmayacağına ilişkin düzenleme istisnai niteliği ortaya koymaktadır⁴²⁶. Japonya ve Yunanistan'da da yabancı ülke boşanma kararlarının tanınması için kamu düzenine aykırı olmamaları koşulu bulunmaktadır⁴²⁷.

Yabancı adli ya da idari makamlar tarafından verilen boşanma kararlarının NHK m. 27/A kapsamında nüfus kütüğüne tescili için gerekli kamu düzeni şartı değerlendirmesi, MÖHUK'ta tanıma-tenfiz şartı olarak öngörülen kamu düzenine açıkça aykırılık⁴²⁸ şartının değerlendirildiği şekilde yapılacaktır⁴²⁹. Tenfiz şartlarının sıralanmış olduğu MÖHUK m. 54/f. 1 (c) uyarınca yetkili mahkemenin tanıma veya tenfiz kararı verebilmesi için yabancı ülke adli makamları tarafından verilmiş olan kararların kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması gerekmektedir⁴³⁰. Tüm bu düzenlemelere ilişkin olarak yapılacak inceleme öncesinde kamu düzeni kavramına, bu kavramın neyi kapsayıp neyi kapsamadığına ve kamu düzenini denetleyecek olan yetkili makamın kim olduğuna değinilmesi yerinde olacaktır. Bu bölümde kamu düzeni kavramı yalnızca NHK m. 27/A düzenlemesi kapsamında incelenecektir.

⁴²⁵ Cheshire, Fawcett and Carruthers (n108) 139, 149-15; 1986 tarihli Aile Hukuku Kanunu m. 51/3.

⁴²⁶ Çelikel and Erdem (n 2) 143, Alman Medeni Kanununa Giriş Kanunu (EGBGB) m. 6.

⁴²⁷ Jun'ichi Akiba, and Minoru Ishikawa: 'Marriage and Divorce Regulation and Recognition in Japan' (1995 29 (3) Family Law Quarterly, 589-601; Alexandra E. Douga, 'On the Recognition of Foreign Administrative Acts in Greece' in Jaime Rodriguez and Arana Munoz (Eds), Recognition of Foreign Administrative Acts (Springer 2016) 171-191, 181.

⁴²⁸ "Açıkça" ifadesinden her sistem farklılığının ya da aykırılığın kamu düzeni müdahalesi getirmeyeceği, aykırılığın Türk hukuk sistemi ve Türk toplumu tarafından kabul edilmeyecek düzeyde olması şeklinde yorumlanmaktadır (Özel, Erkan, Pürselim and Karaca (n 2)735).

⁴²⁹ Sezişli (n 19) 219.

⁴³⁰ Güngör (n 2) 295; Özel, Erkan, Pürselim and Karaca (n 2) 741-742; Cemile Demir Gökyayla, *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kamu Düzeni* (1st edn, Seçkin Yayıncılık 2001) 125 vd.

Her ülkenin ve her ülkede yaşayan bireylerin sosyolojik, ahlaki ve kültürel yapıları farklı olduğundan kamu düzeni evrensel olarak tek bir tanımla ifade edilmesi mümkün olmayan bir kavram olmakla beraber doktrinde kamu düzeni genel olarak toplum düzenini korumak amacıyla ekonomik, sosyal, hukuki ve siyasal anlamda bireylerin birbirleriyle uyum içinde yaşamalarını sağlayan, devletin iç ve dış ilişkilerindeki düzen ve huzurunu sağlayan kurallar bütünü şeklinde tanımlanmaktadır⁴³¹. Kısacası belirli bir ülkede ve belirli bir zamanda kamu yararını, kamu vicdanını ve genel ahlâkı çok yakından ilgilendiren kurallar bütününe kamu düzeni denilmektedir⁴³². Yabancı bir ülkeden verilen mahkeme kararı belirli prensip, hak ve düzenlere aykırılık teşkil ederse o ülkenin kamu düzeni devreye girecektir⁴³³. Kamu düzeni kavramı oldukça değişken bir kavram olup, doktrinde de bu kavramın yer, zaman ve konu dahilinde değişkenlik gösterdiği belirtilmektedir⁴³⁴. Her toplum kendi kamu düzenini kendisi oluşturmaktadır ve kamu düzeninin ihlal edilme sebepleri toplumlara göre farklılıklar göstermektedir. Ayrıca kamu düzeninin ihlal sebepleri her toplumda zaman zaman yenilenmektedir çünkü toplumların düzenleri de değişebilmektedir⁴³⁵. Ülkelerde zaman zaman değişen koşullarla beraber, bu koşullara ayak uydurabilmek ve toplum düzenini sağlayarak sürdürülebilir hale getirmek için getirilen kanuni düzenlemeler dahi değişmekte ve yenilenmektedir. Kamu düzeninin her topluma göre değişkenlik göstermesi sebebiyle kamu düzenini ihlal eden durumların bir liste halinde düzenlenmesi imkânı bulunmamaktadır. Kamu düzeninin ihlal edildiğinin tespiti ancak her olay bazında o günkü koşullar çerçevesinde değerlendirmede bulunularak yapılabilecektir⁴³⁶. Bireysel olarak bakıldığında da herkesin değerleri ve bu

⁴³¹ Çelikel and Erdem (n 2) 141; Ekşi, Tanıma-Tenfiz (n 2) 294-295; Demir Gökyayla (n 430) 26; Süral (n 410) 101.

⁴³² Yılmaz Altuğ, 'Amme İntizamı ve Tesirleri (Bir Özet)' (1972) 27 (3) Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi 371, 385. Yargıtay'a göre ise toplumun huzurlu ve uyumlu bir yaşam sürebilmesi için uyulması zorunlu hukuki ve vicdani temel kurallara açıkça aykırılık halini oluşturacak bir eda emri taşıyan yabancı mahkeme kararları Türk kamu düzenine aykırılık teşkil edecektir (Yargıtay 2 HD, 1997/1633, 17.02.1997 <www.kazanci.com> erişim tarihi 14.04.2023; (Uyanık Çavuşoğlu, Boşanma (n 12) 81).

⁴³³ Doğan (n 2) 257-259; Tezgel (n 175) 87.

⁴³⁴ Nomer, Devletler (n 2) 161, 164; Ekşi, Tanıma-Tenfiz (n 2) 295; Şanlı, Esen and Ataman Figanmeşe (n 2) 695; Doğan (n 2) 258; Demir Gökyayla (n 430) 28-32; Özel, Erkan, Pürselim and Karaca (n 2) 121; Güngör (n 2) 110; Aydanur Gürzümar, 'Türk Devletler Özel Hukuku Açısından Boşanma Davalarında Kamu Düzeninin Etkisi' (1994) 14 (1-2) Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, 24-26; A. Gündüz Ökçün, *Devletler Hususi Hukuku'nun Kaynakları ve Kamu Düzeni* (1st edn, Ankara Üniversitesi Siyaal Bilgiler Fakültesi Yayını 1967) 152-158.

⁴³⁵ Doğan (n 2) 258.

⁴³⁶ Akıncı (n 2) 206-212; Özel, Erkan, Pürselim and Karaca (n 2) 735-739; Tezgel (n 175) 94.

değerleri hangi kapsamda değerlendirdiği de birbirinden oldukça farklıdır⁴³⁷. Dünya üzerinde toplumsal değerleri birbirinden farklı olan yüzlerce toplum yapısı bulunmaktadır. Bugün bu toplumlar için geçerli olan kamu düzeni ve kamu düzeninin ihlali kavramları yarın toplumsal değerleri değişen her toplum için farklılık gösterecektir. Toplumların içinde yaşayan bireylerin fikirleri, olaylara göre davranış tutumları zaman geçtikçe değişecek ve kavramlar da buna göre şekil alacaktır.

Milletlerarası hukukta kabul edilen temel prensiplere, adil yargılanma ve savunma hakkına Anayasa ile düzenlenen temel hak ve özgürlüklere, toplumun siyasal, sosyal ve ekonomik düzenine, genel ahlak anlayışına aykırı verilen bir yabancı mahkeme kararı kamu düzenine de aykırılık teşkil etmektedir⁴³⁸. “Tenfiz şartları” başlıklı MÖHUK m. 54/f. 1 (ç) hükmüne göre “*O yer kanunları uyarınca, kendisine karşı tenfiz istenen kişinin hükmü veren mahkemeye usulüne uygun bir şekilde çağrılmamış veya o mahkemede temsil edilmemiş yahut bu kanunlara aykırı bir şekilde gıyabında veya yokluğunda hüküm verilmiş ve bu kişinin yukarıdaki hususlardan birine dayanarak tenfiz istemine karşı Türk mahkemesine itiraz etmemiş olması*” tanıma ve tenfiz şartı olarak aranmaktadır. MÖHUK m. 54/f. 1 (ç)’de yer alan düzenlemede kişilerin savunma hakkının ihlal edilmemiş olmalarını tanıma veya tenfiz şartı olarak aranmaktadır ve Yargıtay da savunma hakkının ihlal edilmiş olmasını kamu düzenine aykırılık olarak değerlendirmektedir⁴³⁹. NHK m. 27/A düzenlemesinde nüfus kütüğüne tescil işleminin gerçekleştirilebilmesi için savunma hakkının ihlal edilmemiş olması şartına açık bir şekilde yer verilmemiş olsa da savunma hakkının ihlal edilmiş olması kamu düzenine aykırılık teşkil edeceğinden dolayı tescil işlemi için zımni olarak bu şartın da arandığı ifade edilebilir.

NHK m. 27/A düzenlemesi doğrultusunda kamu düzenine aykırılık denetimini yapmaya yetkili makamların nüfus kütüğüne tescil işlemini gerçekleştirecek olan idari makamların dış temsilcilikler veya nüfus müdürlükleri olduğu belirtilmiş bulunmaktadır. Her iki idari makamda da kurulacak olan komisyonlar tarafından bu denetim gerçekleştirilecektir. MÖHUK uyarınca yapılacak olan yabancı ülke adli makamları tarafından verilen

⁴³⁷ Tezgel (n 175) 91.

⁴³⁸ Çelikel and Erdem (n 2) 778; Şanlı, Esen and Ataman Figanmeşe (n 2) 688-690; Demir Gökyayla (n 430) 27-28; Ökçün (n 434) 91.

⁴³⁹ Yargıtay İBKG., 2012/1, 10.02.2012; Yargıtay 11 HD, 2019/385, 16.01.2019 <www.kazanci.com> erişim tarihi 04.11.2022.

kararların tanınması işlemlerinde ise kamu düzenine aykırılığı tespit edecek olanlar bu konuda takdir yetkisi bulunan hakimlerdir ve hakimler kamu düzenine aykırılığı her olay bazında ayrı ayrı değerlendireceklerdir⁴⁴⁰.

NHK m. 27/A düzenlemesi ile yabancı ülke adli veya idari makam kararının kamu düzenine aykırılık bakımından değerlendirilmesi hususunun idari makamlara verilmiş olması bu yetkinin uygunluğu ve idari makamın bu değerlendirmeyi yapabilecek yeterliliğinin olup olmadığı konusunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Doktrinde yer alan ilk görüşe göre NHK m. 27/A ile getirilmiş olan tescil düzenlemesinde kamu düzenine aykırılığı tespit edecek kurumların idari makamlar olan dış temsilcilikler ve nüfus müdürlüklerinde tescil işlemini yapmaya yetkili olan kişiler olması sebebiyle, idari görevli olan kişilerin bu aykırılığı tespit etmeleri ve denetimle görevlendirilen kişilerin hukukçu olmaması ulaşılan vakıaların yorumunda isabetli sonuçlara varılamayacaktır⁴⁴¹. Her ne kadar Tescil Yönetmeliği m. 8 uyarınca “*Bakanlıkça belirlenen il müdürlüklerinde komisyon; valinin onayı ile ilgili vali yardımcısı başkanlığında, il nüfus müdürü, iki ilçe nüfus müdürü ve hukuk formasyonuna sahip kamu görevlisinden oluşur*” düzenlemesine yer verilmiş ve idari makamlarda oluşturulan komisyonlarda hukuk formasyonuna sahip bir kamu görevlisinin⁴⁴² olması zorunluluğu getirilmişse de doktrindeki bir görüş uyarınca bu durumun hukuk formasyonuna sahip bir kamu görevlisinin komisyonda yer almış olmasının kamu düzenine aykırılığı tespit etmek için yeterli olmayacağı şeklinde değerlendirilmektedir⁴⁴³. Ayrıca Tescil Yönetmeliğinde il müdürlüklerindeki komisyonlarda hukuk formasyonuna sahip kamu görevlisi bulunması gerektiği belirtilmiş olmasına rağmen dış temsilciliklerdeki komisyonlarda kimlerin bulunacağı, kişi sayısı, komisyonlarda bulunacak kişilerin unvanları gibi konuların misyon şefinin takdirinde olduğu düzenlenmemiş olduğundan dış

⁴⁴⁰ Feriha Bilge Tanrıbilir, ‘Türk Hukukunda Yabancı Makamlarca Verilen Boşanma Kararlarının Tanınmasına İlişkin Gelişmeler’ in Vahit Doğan, Alper Çağrı Yılmaz and Lale Ayhan İzmirli (Eds) Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Meseleler Sempozyumu (Savaş Yayınevi 2019) 381; Tütüncübaşı, Tanıma (n 330) 120.

⁴⁴¹ Huysal, Tescil (n 4) 495; Tanrıbilir (n 440) 381.

⁴⁴² İlgili nüfus müdürlükleri ile yapılan görüşmeler doğrultusunda kamu düzenine aykırılığın tespiti konusunda oluşturdukları komisyonlarda bünyelerinde çalışan Adalet Meslek Yüksekokulu’ndan mezun olmuş bir kamu görevlisi bulundurduklarını, onun vasıtasıyla bu tespiti gerçekleştirmeye çalıştıkları bilgisini edinmiş bulunmaktayız.

⁴⁴³ Ayhan İzmirli (n 4) 108.

temsilciliklerdeki komisyonlarda hukukçu bulunması dahi zorunlu kılınmamıştır⁴⁴⁴. Ayrıca aynı görüşe göre MÖHUK uyarınca gerçekleştirilecek tanıma ve tenfiz işlemlerinde hakimlerin takdir yetkileriyle yabancı ülke adli makamları tarafından verilmiş olan kararlarda yer alan kamu düzenine aykırılığı tespit etme konusunda zorluklar yaşadıkları düşünüldüğünde idari makamlara bu yetkiyi vermiş olmanın doğru olmadığı da savunulmaktadır. Bu hususu eleştirenler hukuk formasyonuna sahip bir kamu görevlisine bu yetkiyi vermek yerine başvuru inceleme komisyonlarında kamu düzenine aykırılığı tespit edebilecek alanında uzman olan örneğin milletlerarası özel hukuk alanında çalışan hukukçuların bulunması gerektiğini ifade etmişlerdir⁴⁴⁵. Doktrinde yer alan bir diğer görüş de idari makam tarafından yapılacak değerlendirmede en çok zorlanılacak ve üzerinde tartışılacak hususun Türk kamu düzenine açıkça aykırı adli veya idari makam kararlarının tespiti olduğunu, kamu düzeni kavramının muğlak, zamana ve mekana göre değişen bir kavram olması sebebiyle iyi bir hukuk bilgisi ve yargılama gerektirdiğini, idari makam tarafından oluşturulan komisyonun bunu tespit etmesinin kolay olmayacağını ve kamu düzeni müdahalesini gerektirme ihtimali olan her türlü karara ilişkin tescil talebinin reddedilerek konunun mahkemeye intikal etmesinin sağlanması gerektiğini savunmaktadır⁴⁴⁶. Bu görüşe benzer bir başka görüşe göre, idari devlet memuru olan Nüfus Müdürlüğündeki yetkililerin ve dış temsilciliklerdeki idari personelin hiçbir hukuki bilgiye sahip olmaksızın, mahkemelerin dahi hukuken doğru olarak karar veremediği, bütün hukuk sistemlerinin en karmaşık alanlarından biri olan kamu düzenini hukuken doğru olarak irdelemeleri ve bu hususta karar vermeleri imkansızdır⁴⁴⁷. Başka bir görüş uyarınca idari makamların, kamu düzenine aykırılık noktasında inceleme yapması ve kamu düzenine aykırılığın idari makamlarca takdir edilmesi uygun görünmese de idari makamın tescili reddetmesi halinde, tanıma davası açma imkânı bulunduğundan, nihai olarak, kamu düzenine aykırılığın mahkeme tarafından incelenecek ve karara bağlanacak olması bu sakıncayı bertaraf etmektedir⁴⁴⁸. Kanaatimizce yabancı ülke adli veya idari makamları tarafından verilen evliliği sona erdiren kararların nüfus kütüğüne tescil edilebilmesi için gerçekleştirilecek olan kamu

⁴⁴⁴ ibid 108.

⁴⁴⁵ Pürselim (n 348) 235; Ayhan İzmirli (n 4) 108.

⁴⁴⁶ Özel, Erkan, Pürselim and Karaca (n 2) 756-757.

⁴⁴⁷ Çelikel and Erdem (n 2) 804.

⁴⁴⁸ Şensöz Malkoç, Aile Hukuku (n 2) 244.

düzenine aykırılık denetiminin idari makam olan nüfus müdürlüğüne dolayısıyla da nüfus müdürlüğü bünyesinde oluşturulacak komisyonlarda yer alacak olan kişilere bırakılmış olması kamu düzenine aykırılık teşkil eden kararların kişi ve kurumların kanaatlerine bırakılarak tescil edilmesine sebep olacak ve hukuka aykırılık teşkil eden durumlarla karşı karşıya kalınacaktır. Yalnızca hukuk formasyonuna sahip bir kamu görevlisinin başvuru komisyonunda görevlendirilmiş olması kamu düzenine aykırılık teşkil edebilecek olan yabancı adli veya idari makamlar tarafından verilen kararların nüfus kütüğüne hatalı olarak tescil edilmesi sonucunu doğurabilecektir. MÖHUK uyarınca tanıma davası açılmış olan bir boşanma kararında yılların tecrübesine sahip bir hâkimin bile tanımanın şartlarından olan kamu düzenine uygunluk denetimi yaparken tereddütte kaldığı durumlar ortaya çıkıyorken NHK m. 27/A düzenlemesinde kamu düzenine uygunluk denetiminin idari makam yetkililerine bırakılmış olması yerinde bir düzenleme olmamıştır. Kamu düzenine aykırılık teşkil eden bir tanıma kararının MÖHUK uyarınca verilmiş olması durumunda bu karara karşı kanun yoluna başvurmak serbest olup, itiraz etme imkânı tanınmıştır. Hatalı bir karar verilmiş olsa dahi bu hatadan itiraz etmek suretiyle dönülebilmesi mümkün kılınmıştır. Bu düzenlemenin aksine NHK m. 27/A uyarınca nüfus kütüğüne tescil edilmiş olan bir yabancı adli veya idari makam kararına karşı denetimin kimler tarafından yapılacağı konusu belirsizlik arz etmektedir.

Tüm bu hususların dışında nüfus müdürlüklerinde oluşturulacak olan birden fazla komisyondan birbirinden farklı kararlar çıkması da mümkün olduğundan dolayı kamu düzenine uygunluk denetimi konusu keyfi tescil işlemlerinin ortaya çıkmasına sebep olabilecektir. Kamu düzenine uygunluk denetimini yapma yetkisinin bu konuda uzman hukukçuların bulunduğu ayrı bir komisyon oluşturularak onlara verilmesi ve kamu düzenine uygunluk denetimi konusunda onların görüşüne başvurulması şartının getirilmesi de kamu düzenine aykırılık teşkil eden durumların daha doğru ve adil bir şekilde tespit edilmesine yardımcı olabilecektir. Ayrı bir komisyon oluşturulana kadar en azından başvuru komisyonlarında görevlendirilmek üzere alanında uzman hukukçuların mutlaka bulunması gerektiğini savunan görüşe bizde katılmaktayız.

Kamu düzenine aykırılığın tespiti konusunda yukarıda incelemiş olduğumuz görüşlerin ve düzenlemeye getirilebilecek yeniliklerin yanı sıra uygulamada da ortaya çıkan ve

karşılaşılan en önemli sorunlardan biri kamu düzeninin nüfus müdürlüklerinde tescil başvurularının değerlendirilmesi için oluşturulan komisyon tarafından ne şekilde değerlendirileceği konusudur. İlgili nüfus müdürlükleri ile yapılan görüşmeler doğrultusunda kamu düzenine aykırılığın tespiti konusunda zorlandıklarını, oluşturulan komisyonda bir avukat bulduklarını, onun vasıtasıyla bu tespiti gerçekleştirmeye çalıştıkları bilgisini edinmiş bulunmaktayız. Nüfus müdürlüklerinde tescil işlemi için yetkilendirilmiş olan kişiler ile yaptığımız görüşmelerde komisyonda yer alan bir avukatın kamu düzenine aykırılığı tespit etmek için yeterli olmadığını, kamu düzenine uygunluk denetimi konusunda ortaya çıkacak olan keyfi tescil işlemlerinin önüne geçebilmek için kamu düzenine aykırılık teşkil eden konularla ilgili uygulama açısından örnek teşkil edebilecek bir liste yapılmasının komisyonun daha doğru kararlar almasını sağlayacağı ve kamu düzenine uygunluk denetimini yapmak için nüfus müdürlükleri bünyesinde yeterli sayıda hukukçu memur bulunmadığından dolayı dışarıdan yalnızca hukukçuların görevlendirildiği ayrı bir komisyon oluşturularak ortaya çıkacak olan keyfi tescil işlemlerinin önüne geçilebileceği yönünde görüşlerini iletmişlerdir. Kamu düzeni kavramının muğlak, zamana ve mekâna göre değişen bir kavram olması ve yabancı ülke adli veya idari makam kararlarına Türkiye’de etki tanıma konusunda, kamu düzeni ihlallerinin çok farklı şekillerde ortaya çıkabilecek olması sebebiyle söz konusu yaklaşımın NHK m. 27/A düzenlemesi için uygulanması mümkün olamayacaktır.

NHK m. 27/A düzenlemesinde ve Tescil Yönetmeliğinde kamu düzeni kavramına ve hangi konuların kamu düzenine aykırılık kapsamında değerlendirileceğine ilişkin bir açıklama bulunmamakla birlikte 2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama metninin on birinci sayfasında ‘‘Hükmün kamu düzenine açıkça aykırı olmaması’’ başlığı altında kamu düzeni kavramının kapsamına nelerin girdiği, kamu düzenine aykırılığın ne şekilde tespit edileceği ve kamu düzenine uygunluğu kimin denetleyeceği konularına ilişkin bir açıklama yer almaktadır. Bu açıklamada;

Kamu düzeni bakımından yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararda incelenecek husus; kararda yer alan hükmün uygulanmasının Türkiye’de ağır ve kamu vicdanında kabul edilemez sonuçlar doğurup doğurmayacağıdır. Kamu düzenine açıkça aykırılıktan kamu düzeninin ağır ihlali anlaşılmalıdır. Bu açıklamalar doğrultusunda, karar Anayasa ile düzenlenen temel hak ve hürriyetlere, iyi niyet kurallarına, adil yargılama ve savunma hakkına genel ahlak ve adap anlayışına aykırı olup olmadığı, ayrıca hukuk

sistemine yabancı olan bir konu hakkında karar verilir verilmediği hususları bakımından değerlendirilir hükmüne yer verilmiştir.

Yapılmış olan açıklamada kamu düzenine aykırılık teşkil edebilecek hususların neler olabileceği konusunda bir kapsam belirlenmiş bulunmaktadır. Ayrıca hukuk sistemine yabancı olan bir konu hakkında karar verilir verilmediği hususlarının da kamu düzenine uygunluğunun denetleneceği ifade edilmiştir. Burada hukuk sisteminden anlaşılması gereken Türk hukuk sistemi olup, Türk hukuk sistemine yabancı olan konular kavramından ne kastedilmek istendiği de belli değildir. Eğer buradan anlaşılması gereken, Türk hukuk sisteminde düzenlenmemiş olan, dolayısıyla da tescil edilmesi mümkün olmayacak olan konular ise bu durumda yabancı idari makamlar tarafından verilen boşanma, evliliğin butlanı, iptali veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin kararların Türk hukuk sisteminde öngörülen boşanma usullerine aykırılık teşkil edeceğinden nüfus kütüğüne tescil edilmeleri mümkün olmayacaktır. Kanaatimizce kanunda ya da yönetmelikte düzenlenmemiş olan, yalnızca bağlayıcılığı olmayan bir açıklama metni ile ifade edilmeye çalışılan kavramların, yapılan açıklamaların ve açıklama metninde yer alan şartlar yalnızca idari makama yön gösterici niteliktedir. NHK m. 27/A düzenlemesinde yabancı adli veya idari makamlar tarafından boşanma, evliliğin butlanı, iptali veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin kararların nüfus kütüğüne tescil edileceği açıkça hükme bağlanmış olduğundan, yalnızca bir açıklamayla bu kanun maddesiyle getirilen düzenlemenin ortadan kalkması mümkün olmayacaktır.

3.3.4.3 Yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararların tescil yönetmeliğinde düzenlenen tescil şartları

NHK m. 27/A düzenlemesinde nüfus kütüğüne tescil şartı olarak sayılmamış olan ancak Tescil Yönetmeliği'nde nüfus kütüğüne tescil şartı olarak getirilen üç ayrı şart bulunmaktadır. Bu şartlar, tarafların dış temsilcilik veya nüfus müdürlüklerine yapacakları müracaatların arasındaki sürenin doksan gün olması, tescil başvurusunda bulunacak taraflardan birinin Türk vatandaşı olması ve tescili talep edilen kararla ilgili Türk Mahkemelerinde görülmeye devam eden veya reddedilmiş bir davanın bulunmaması zorunluluğudur. Aşağıda bu şartlar ele alınacaktır.

3.3.4.3.1 Tarafların dış temsilcilik veya nüfus müdürlüklerine yapacakları müracaatların arasındaki sürenin doksan gün olması

Tescil Yönetmeliğinde düzenlenmiş olan tescil şartlarından ilki tescil başvurusunda bulunan tarafların dış temsilcilik veya nüfus müdürlüklerine yapacakları müracaatlarının arasındaki sürenin doksan gün olması zorunluluğudur. Yönetmelik m. 6/f. 1 ile getirilmiş olan düzenlemede ‘‘Yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararların aile kütüğüne tesciline ilişkin başvurular; taraflarca bizzat, kanuni temsilcileri veya vekilleri aracılığıyla yapılır. Başvuru esnasında tarafların yetkili merci huzurunda birlikte hazır olması zorunlu olmayıp, taraflar başvurularını aynı anda birlikte veya ayrı zamanlarda yapabilir. Ayrı ayrı müracaat edilmesi halinde her iki müracaat arasındaki süre doksan günü geçemez’’ hükmüne yer verilmek suretiyle eşlerin tek başlarına, vekilleri aracılığıyla veya birlikte tescil başvurusunda bulunup bulunmadıklarına bakılmaksızın doksan günlük süreye riayet edilmek zorundadır⁴⁴⁹. Düzenlemeden de anlaşılacağı üzere eşlerden birinin tescil başvurusunu yaptıktan sonra diğer eşin veya vekilinin başvurusunu yapması için doksan günlük süreye uyması şartı getirilmiştir. Aksi takdirde nüfus kütüğüne tescil başvurusu reddedilecektir. Burada önemli tartışma konularından biri NHK m. 27/A düzenlemesinde yer verilmemiş olan doksan günlük sürenin Tescil Yönetmeliğinde düzenlenmiş olması ve bu durumun Anayasaya aykırılık teşkil edip etmeyeceği konusudur. NHK m. 27/A düzenlemesinde yer almayan bu düzenlemenin sonradan yayımlanan Tescil Yönetmeliği ile yürürlüğe girmiş olmasının NHK ile çeliştiğini ve normlar hiyerarşisine aykırılık teşkil ettiğini belirtmemiz yerinde olacaktır. Bir normun kendisinden daha üst konumda bulunan ve dayanağını oluşturan bir norma aykırı veya bunu değiştirici nitelikte bir hüküm getirmesi mümkün değildir⁴⁵⁰. Dolayısıyla Tescil Yönetmeliği ile getirilen bu düzenlemeye NHK m. 27/A’da yer verilmesi gerekmektedir.

İlgili düzenlemeye göre, eşler kendileri veya vekilleri aracılığıyla nüfus kütüğüne tescil başvurusunu birlikte yapıyorlarsa başvuruların tamamlanma süresi toplam doksan günü geçemeyecektir. Ayrı ayrı yapılan tescil başvurularında da ilk başvuruyu yapan eşin başvurusundan sonra diğer eşin en fazla doksan gün içerisinde, doksan günlük süreyi

⁴⁴⁹ Ekşi, Tanıma-Tenfiz (n 2) 37; Doğan (n 2) 156; Güngör (n 2) 304; Ayhan İzmirli (n 4) 98.

⁴⁵⁰ Kuluçlu (n 384) 21.

geçmeyecek şekilde başvurusunu yapması gerekmektedir⁴⁵¹. Tescil Yönetmeliği m. 7/f. 4 uyarınca ‘*Başvuruda alınan belgelerde eksiklik tespit edilenlere, belgedeki bu eksikliklerin tamamlanması için doksan günlük süre verilir. Bu süre içinde eksik belgelerin tamamlanmaması halinde başvuru reddedilir*’ düzenlemesine yer verilmek suretiyle bir başka doksan günlük süre sınırı daha konulmuş bulunmaktadır. Bu düzenlemeye göre, başvuruları alınmış olan her iki tarafın belgelerinde eksiklik tespit edilmiş olması durumunda eksik olan belgelerini tamamlama sürelerinin de doksan gün olduğu hükme bağlanmıştır.

3.3.4.3.2 Tescil başvurusunda bulunacak taraflardan birinin Türk vatandaşı olması

Tescil Yönetmeliğinde düzenlenmiş olan tescil şartlarından ikincisi tescil başvurusunda bulunacak taraflardan birinin Türk vatandaşı olmasıdır. Yönetmelik m. 7/f. 1 (ç) bendinde ‘*Yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararların aile kütüğüne tesciline ilişkin başvurularda tarafların kimlik veya pasaport fotokopilerinin, taraflardan biri yabancı ise kimlik veya pasaportların noter tasdikli Türkçe tercümelerinin ibraz edilmesinin*’ zorunlu olduğu hükme bağlanmıştır. Düzenleme de her ne kadar açık bir şekilde tescil başvurusunda bulunacak taraflardan birinin Türk vatandaşı olma zorunluluğuna ilişkin bir hükme yer verilmemişse de *taraflardan birinin yabancı olması durumunda* o kişilerden noter tasdikli kimlik tercümelerinin talep edileceğine ilişkin düzenlemeye yer verilerek nüfus kütüğüne tescil başvurusunda bulunabilmek için zımni olarak taraflardan birinin Türk vatandaşı olması zorunluğunun altı çizilmiş bulunmaktadır. Dolayısıyla eşlerden birinin Türk vatandaşı olmadığı durumlarda Türkiye’de değiştirilecek bir nüfus kaydı da bulunmayacağından nüfus kütüğüne tescil işlemi gerçekleştirilemeyecektir.

3.3.4.3.3 Tescili talep edilen kararlar ilgili Türk mahkemelerinde görülmeye devam eden veya reddedilmiş bir davanın bulunmaması

Tescil Yönetmeliğinde düzenlenmiş olan tescil şartlarından üçüncüsü ise nüfus kütüğüne tescili talep edilen kararlar ilgili Türk mahkemelerinde görülmeye devam eden veya

⁴⁵¹ Özel, Erkan, Pürselim and Karaca (n 2) 756.

reddedilmiş bir davanın bulunmamasıdır. Üçüncü şarta ilişkin düzenleme Yönetmelik m. 7/f. 2’de getirilmiş olup, bu maddede;

Yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararlarla ilgili daha önce Türk mahkemelerinde açılmış ve halen görülmekte olan dava dosyası bilgileri ile varsa kararların daha önce Türk mahkemelerince kesin hükme bağlanmış olduğuna ilişkin mahkeme kararının aslı veya fotokopisi ya da Türk mahkemelerinde halen devam eden bir dava yahut tanınmanın Türk mahkemelerince evvelce reddedildiğine dair karar bulunmadığı yönünde adli makamlardan alınan belge başvuru formuna eklenir

hükmüne yer verilmek suretiyle tescili talep edilen kararlarla ilgili Türk mahkemelerinde görülmeye devam eden veya reddedilmiş bir davanın bulunmaması şartı açıkça ifade edilmiş bulunmaktadır⁴⁵². Yönetmelik m. 7/f. 2’deki düzenlemeyle beraber “Komisyonun çalışma usul ve esasları” başlıklı Yönetmelik m. 9/f. 6’da da “*Yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararlarla ilgili Türkiye’de açılmış ve halen devam eden veya reddedilmiş dava bulunuyorsa başvuru reddedilir*” düzenlemesiyle de Türkiye’de açılmış ve halen devam eden veya reddedilmiş bir davanın varlığı halinde nüfus kütüğüne tescil talebinin reddedileceği hüküm altına alınmış bulunmaktadır.

Bu düzenlemede doktrinde tartışmalı olan konu Türkiye’de açılmış ve halen devam eden veya reddedilmiş davadan ne anlaşılması gerektiği konusudur. Doktrinde bu davanın “tanıma davası” olarak anlaşılması gerektiğini savunan bir görüşün⁴⁵³ dışında bir de dava kavramından “boşanma, evliliğin butlanı, iptali veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin” bir davanın açılmış olup olmadığının veya reddedilmiş olduğunun anlaşılması gerektiğini ifade eden bir görüş de⁴⁵⁴ bulunmaktadır. Hatta bu konuya ilişkin olarak Yönetmelik m. 9/f. 6’da yer alan “verilen kararlarla ilgili” ifadesinin yerine “karara konu olayla ilgili” ifadesinin kullanılmasının daha doğru olacağını savunanlar aynı zamanda bu maddeye “boşanma, evliliğin butlanı, iptali veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin Türk mahkemelerinde görülmekte olan veya reddedilmiş bir dava bulunmaması” cümlesinin eklenmesi gerektiğini belirtmiştir⁴⁵⁵. Bu davanın “tanıma davası” olarak anlaşılması gerektiğini savunan görüşe göre, NHK m. 27/A düzenlemesi

⁴⁵² Ekşi, Tanıma-Tenfiz (n 2) 38; Doğan (n 2) 154.

⁴⁵³ Ayhan İzmirli (n 4) 109, 110.

⁴⁵⁴ Tanrıbilir (n 440) 110.

⁴⁵⁵ Ayhan İzmirli (n 4) 109, 110.

hukuki nitelik olarak yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilmiş olan evliliği sona erdiren bir kararın nüfus kütüğüne tescil işleminin gerçekleştirilmesi için getirilmiş olan bir düzenlemedir ve bu hukuki niteliğe sahip olan bir düzenlemede yer alan madde metninden yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararlarla ilgili yani yabancı ülke yetkili makamları tarafından verilmiş olan evliliği sona erdiren kararların Türkiye’de tanınmasına ilişkin bir davanın açılmış olup olmadığı veya reddedilmiş olduğunun tespit edildiği durumlarda nüfus kütüğüne tescil işleminin gerçekleştirilmeyeceğinin anlaşılması yerinde olacaktır. Evliliğin NHK m. 27/A’da sayılan sebeplerle sona ermesi hakkında Türk mahkemelerince daha önce verilmiş olan bir kararın varlığı durumunda bu durum kamu düzeni kapsamında incelenebilecektir. MÖHUK uyarınca tanıma talebinde bulunulduğu takdirde tarafların tanıma talebinde bulunduğu karar hakkında aynı sebebe ve aynı vakıalara dayanarak Türk mahkemelerince önceden verilmiş bir kararın varlığı halinde tanıma talebi kamu düzeni gerekçesiyle reddedilecektir⁴⁵⁶. Aynı şekilde yabancı idari makam kararı, Türk mahkemesi kararı ile çelişiyorsa bu durumda da kamu düzenine aykırılık ortaya çıkmış olacaktır ve dolayısıyla tescil talebi kamu düzenine aykırılıktan reddedilecektir. Aksi takdirde Türkiye’de aynı taraflarla açılmış olan boşanma davası devam ederken yabancı ülke yetkili makamı tarafından verilen boşanma kararının nüfus kütüğüne tescil edilmesi halinde taraflar Türk hukuku uyarınca da boşanmış sayılacaklarından Türk mahkemelerinde devam etmekte olan boşanma davasının konusuz kalmasına sebep olacaktır⁴⁵⁷. Nüfus kütüğüne tescil işlemi bu durumda gerçekleşmiş olduğundan Türk mahkemesinin esas hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermesi gerekli olacaktır⁴⁵⁸.

Burada vurgulanması gereken önemli konulardan biri de yabancı ülke idari makamları tarafından verilmiş olan boşanma, evliliğin butlanı, iptali veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin bir kararın Türkiye’de yetkili mahkemede açılacak olan bir tanıma

⁴⁵⁶ Çelikel and Erdem (n 2) 767; Nomer, Devletler (n 2) 538; Demir Gökyayla (n 430) 262. Yabancı boşanma kararının farklı bir sebebe dayanması halinde kamu düzenine aykırılığın söz konusu olmayacağına ilişkin görüş için bkz. Sakmar, Boşanma (n 89) 239-240; Tiryakioğlu (n 4) 49. Konu, taraflar ve hukuki sebep bakımından bir Türk mahkeme kararıyla özdeş mahiyet taşıyan ancak içerdiği maddi ve hukuki tespitler açısından bu Türk mahkeme kararıyla bağdaşmayan yabancı mahkeme kararlarının Türkiye’de tenfizinin dava şartı yokluğu sebebiyle HMK m. 114 uyarınca reddedilmesi gerektiğine ilişkin görüş için bkz. Şanlı, Esen and Ataman Fıganmeşe (n 2) 700.

⁴⁵⁷ Ayhan İzmirli (n 4) 110-111.

⁴⁵⁸ Şensöz Malkoç, Aile Hukuku (n 2) 242-243.

davasına konu edilemeyecek olmasıdır. Bu durumda Tescil Yönetmeliği'nin yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararlarla ilgili Türkiye'de açılmış ve halen devam eden veya reddedilmiş dava bulunması durumunda başvurunun reddedileceğini düzenleyen maddelerinde yabancı ülke idari makam kararları tarafından verilmiş olan evliliği sona erdiren kararlarla ilgili olarak tarafların nüfus kütüğüne tescil başvurusunda bulunmadan önceki bir tarihte MÖHUK'un tanıma hükümleri kapsamında yetkili mahkemede tanıma davası açmaları mümkün olamayacağından dolayı yabancı idari makam kararları açısından bu tescil şartının bir hükmü bulunmamaktadır. Yönetmelikte bu konuya ilişkin olarak gerekli güncellenin yapılarak maddenin yeniden düzenlenmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Tescili talep edilen kararlar ilgili Türk mahkemelerinde görülmeye devam eden veya reddedilmiş bir davanın bulunmaması koşuluna NHK m. 27/A düzenlemesinde yer verilmemiş olmasına rağmen bu şart yeni bir tescil şartı olarak Tescil Yönetmeliği m. 7/f. 2'de getirilmiştir. Böylesine önemli bir tescil şartının NHK m.27/A düzenlemesinde yer almadan direkt olarak Tescil Yönetmeliği ile düzenlenmiş olması hukuk ve normlar hiyerarşisine aykırılık teşkil etmektedir. Kanun maddesinde hiçbir şekilde yer almayan hükümlerin yönetmelik maddesiyle sonradan getirilmiş olması bu düzenlemenin hukuki bağlamda bağlayıcı olup olmadığına ilişkin tartışmalara yol açmaktadır. Tescil Yönetmeliğinde yer alıp NHK'da yer almayan bu tescil şartının güncelleme yapılarak NHK'da düzenlenmesi kanımızca yerinde olacaktır.

Nüfus Müdürlükleri ile yapmış olduğumuz görüşmelerde de bu tescil şartına ilişkin olarak uygulamada tescil başvuruları esnasında tarafların tescil başvurusunu gerçekleştirebilmek için haklarında Türk mahkemelerinde görülmekte olan veya önceden açılmış ve reddedilmiş bir davanın var olduğunu gizlemeye çalışarak tescil başvurularını kabul ettirmeye çalışan taraflarla karşılaşıldığı bilgisini edinmiş bulunmaktayız. Yetkili makamın önüne gelen tescil talepli başvuruda yer alan karara ilişkin olarak Türk mahkemelerinde görülmekte olan veya önceden açılmış ve reddedilmiş bir davanın olup olmadığını MERNİS üzerinden tespit etmesi oldukça kolay, pratik ve hızlı bir yöntem olup, taraflardan bu bilgi ve belgeleri talep etmek yerine sistem üzerinden gerekli kontrollerin sağlanarak sonuca varmanın tescil işlemlerini hızlandıracağını

düşünmekteyiz. İçişleri Bakanlığı da bu düşüncemizi destekler nitelikte 16.07.2018 tarihinde MERNİS üzerinden gerekli kontrollerin sağlanması konulu talimatını⁴⁵⁹ nüfus müdürlüklerine iletmış ve tarafların beyanlarının mutlaka MERNİS üzerinden kontrol edilmesi gerektiğine ve haklarında Türkiye’de devam eden veya reddedilen bir davanın var olup olmadığının tespit edilmeden tescil işlemlerinin yapılmamasına ilişkin bildirimde bulunmuştur.

⁴⁵⁹ <16072018-Yabancı_ulke_adli_idari_makamlarinca_verilen_kararlarin_tescili2018.pdf> (nvi.gov.tr) erişim tarihi 12.06.2019.

4. NÜFUS KÜTÜĞÜNE TESCİL BAŞVURUSU USULÜ

4.1 Tescil Başvurusu Yapılacak Yetkili Merciler

Nüfus kütüğüne tescil başvurusunun yapılacağı yetkili merciye ilişkin düzenleme NHK m. 27/A'nın ikinci fıkrasında yer almaktadır. Nüfus kütüğüne yapılacak tescil işlemlerinin yurt dışında kararın verildiği ülkedeki dış temsilcilikler, yurt içinde ise Bakanlık tarafından belirlenen nüfus müdürlükleri tarafından yapılacağı bu madde ile hüküm altına alınmıştır. Düzenleme uyarınca yurtdışında ve yurtiçinde yetkilendirilen mercilerin farklı merciler olduğu görülmektedir. Nüfus kütüğüne tescil işlemlerinin hem yurtiçinden hem de yurtdışından yapılabilmesine imkân tanınmış bulunmaktadır. Tescil Yönetmeliği m. 5'te yer alan düzenlemede de *“Başvurular, kararın verildiği ülkedeki dış temsilciliklere, yurt içinde ise taraflardan birinin yerleşim yeri il müdürlüğüne; Türkiye’de yerleşim yeri yoksa Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Erzurum, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Kayseri, Konya, Kahramanmaraş, Samsun, Siirt, Sivas, Trabzon, Şanlıurfa ve Van il müdürlüklerinden birine yapılır”* hükmüne yer verilmek suretiyle NHK m. 27/A'nın ikinci fıkrasında yer alan düzenleme pekiştirilmiştir⁴⁶⁰.

2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama metni EK-1’de yer alan Yabancı Ülke Adli veya İdarî Makamlarınca Verilen Kararların Boşanmaya, Evliliğin Butlanına, İptaline veya Mevcut Olup Olmadığının Tespitine İlişkin Olarak Verilen Kararların Nüfus Kütüğüne Tesciline İlişkin Form’da başvuru yapılacak yetkili merci İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü ve T.C. Büyükelçiliği/Başkonsoloslugu olarak düzenlenmiştir. Açıklama metninde yer alan hazır tescil başvurusundan da anlaşılacağı üzere yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararların boşanmaya, evliliğin butlanına, iptaline veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olarak verilen kararların nüfus kütüğüne tescil başvurusu yurt içinde ise taraflardan birinin yerleşim yeri il müdürlüğüne; Türkiye’de yerleşim yeri yoksa Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Erzurum, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Kayseri, Konya, Kahramanmaraş, Samsun, Siirt, Sivas, Trabzon,

⁴⁶⁰ Doğan (n 2) 155 dn. 171; Ekşi, Tanıma-Tenfiz (n 2) 37; Pürselim (n 348) 235; Akıncı (n 2) 192 dn. 351; Ayhan İzmirli (n 4) 113.

Şanlıurfa ve Van il müdürlüklerinden birine, yurtdışındaysa kararın verildiği ülkedeki Büyükelçilik veya Başkonsolosluğa yapılacaktır. Tescil başvurusu yapılacak merciler Tescil Yönetmeliği m. 5 hükmünde tek tek sıralanmış olduğundan dolayı maddede sayılan yetkili merciler dışında bir merciye başvuru yapmak mümkün olmayacaktır ve sayılan yetkili merciler dışında bir merciye başvuru yapılması durumunda başvuru reddedilecektir.

4.2 Tescil Başvurusu Usulü

Tescil Yönetmeliği m. 6/f. 1 uyarınca *“Yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararların aile kütüğüne tesciline ilişkin başvurular; taraflarca bizzat, kanuni temsilcileri veya vekilleri aracılığıyla yapılır”* hükmüne yer verilerek tescil başvurusunu tarafların bizzat kendilerinin, kanuni temsilcilerinin veya vekillerinin yapabilecekleri belirtilmiştir. 2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama metninde *“Başvuru Usulü”* başlığı altında tescil başvurusu usulüne ilişkin açıklamalar yer almaktadır. Açıklama metninin altıncı sayfasında taraflardan birinin veya vekillerinin yabancı uyruklu olması ve Türkçe bilmediği takdirde, Türk devletince tanınmış devletlerin birinci resmi dili olması kaydıyla bu dili bilen tercüman kullanılabilmesi ve tercümanın taraflarca başvuru esnasında hazır bulundurulması gerektiği belirtilmiştir.

Tescil Yönetmeliği m. 6/f. 2’de yer alan düzenlemeye göre *“Tek taraflı irade beyanı ile gerçekleşmiş boşanmalar hariç, evliliği sona ermiş kişilerin tescil talebi öncesinde ölmüş olmaları durumunda, yabancı ülke adli veya idari makamlarınca boşanmaya, evliliğin butlanına, iptaline veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin verilen kararların aile kütüğüne tescil talebi hukuki yararı bulunanlar tarafından yapılabilecektir”*. Yönetmeliğin bu maddesinde yer alan hukuki yararı bulunanların tescil talebinde bulunabilmesine ilişkin açıklamalar 2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama metninde yer almaktadır. Açıklama metninin altıncı sayfasında, ölü olan tarafın kanuni yararı bulunan mirasçılarında biri ile sağ olan diğer tarafın veya her iki tarafın da ölü olması halinde kanuni yararı bulunan mirasçılardan birer kişinin taraf olarak başvuru esnasında yetkili merci huzurunda birlikte hazır olmasının zorunlu olmadığı, tarafların başvurularını aynı

anda birlikte veya ayrı zamanlarda yapabilecekleri ifade edilmiştir⁴⁶¹. Yine aynı açıklamada taraflardan birinin ölmüş ya da yabancı olması halinde; ölü tarafın kanuni yararı bulunan mirasçılarının tespit edilememesi, yabancı uyruklu tarafın ikamet adresinin tespit edilememesi ve herhangi bir nedenle ulaşılamaması, yabancı uyruklu tarafın başvuruyu kabul etmemesi veya kasıtlı olarak kaçınması durumunda, Türk vatandaşı olan diğer tarafın veya vekilinin tek taraflı başvurusunun kabul edileceği belirtilmiştir.

4.3 Tescil Başvurusu İçin Gerekli Belgeler

Yabancı ülke adli veya idari makamlarınca boşanmaya, evliliğin butlanına, iptaline veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olarak verilen kararların aile kütüğüne tesciline ilişkin başvurularda ibraz edilmesi zorunlu belgeler Tescil Yönetmeliği m. 7’de liste halinde düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu madde uyarınca tescil başvurusu için gerekli olan belgeler; başvuru formu, aile kütüğüne tescili talep edilen usulüne göre onaylanmış kararın aslı ile noter veya dış temsilcilik tarafından onaylanmış veya ilgili ülkenin yetkili makamı tarafından Apostil şerhi tatbik edilerek onaylanmış Türkçe tercümesi, adli veya idari makam kararında kesinleşme şerhi yok ise kararın verildiği ülke kanunlarına göre kesinleştiğine dair onaylanmış belge veya yazının aslı ile noter veya dış temsilcilik tarafından onaylanmış veya ilgili ülkenin yetkili makamı tarafından Apostil şerhi tatbik edilerek onaylanmış Türkçe tercümesi, her iki tarafın kimlik veya pasaport fotokopileri, taraflardan biri yabancı ise kimlik veya pasaportların noter tasdikli Türkçe tercümeleri, vekil aracılığı ile yapılacak müracaatlarda noter tarafından düzenlenen fotoğraflı özel vekâletnamenin aslı veya onaylanmış aslına uygun örneği şeklinde sıralanmıştır⁴⁶².

Anılan madde hükmü uyarınca tescil başvurusunun ilk aşaması olan başvuru formunun öncelikle doldurulması gerekmektedir. 2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama metninde “Başvuru formunun doldurulması” başlığı altında yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararların tescili için yapılan başvurularda EK-1’de yer alan yabancı ülke adli veya idari makamlarınca boşanmaya, evliliğin butlanına, iptaline veya

⁴⁶¹ <https://www.nvi.gov.tr/kurumlar/nvi.gov.tr/mevzuat/nufusmevzuat/talimat/nufusislemleri/07052020-Yabancı_ülke_Adli_veya_idari_Makamlarınca_verilen_Kararların_Tescili2020_2.pdf> erişim tarihi 30.08.2022.

⁴⁶² Ayhan İzmirli (n 4) 113; Gürhan (n 290) 155-156; Kaynakçioğlu (n 367) 143.

mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olarak verilen kararların aile kütüğüne tesciline ilişkin başvuru formunun kullanılacağı belirtilmiş bulunmaktadır. Matbu olarak hazırlanıp, açıklama metnine eklenmiş olan bu başvuru formunda başvuru sahiplerinin isim-soyisim, uyruk, kimlik numaraları, doğum yeri ve tarihi, anne-baba adı, kadının önceki soyadı, Türk vatandaşının aile kütüğünde kayıtlı olduğu yer, yerleşim yeri adresleri, tebligat yapılacak adres, başvurunun tek taraflı olarak yapılıp yapılmadığı bilgilerine ihtiyaç duyulmaktadır. Nüfus kütüğüne tescil işleminin gerçekleştirileceği adli veya idari kararın verildiği ülke, kararın adli veya idari karar mı olduğu bilgisi, kararı veren makamın adı, karar tarihi ve dosya numarası, kesinleşme tarihi gibi bilgiler de başvuruyu yapan taraflardan talep edilecektir. Tescil Yönetmeliği m. 7/f. 2 uyarınca *“Yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararlarla ilgili daha önce Türk mahkemelerinde açılmış ve halen görülmekte olan dava dosyası bilgileri ile varsa kararların daha önce Türk mahkemelerince kesin hükme bağlanmış olduğuna ilişkin mahkeme kararının aslı veya fotokopisi ya da Türk mahkemelerinde halen devam eden bir dava yahut tanımanın Türk mahkemelerince evvelce reddedildiğine dair karar bulunmadığı yönünde adli makamlardan alınan belge başvuru formuna eklenir”* hükmüne yer verilmek suretiyle tescili talep edilen karara ilişkin olarak Türk mahkemelerinde halen devam eden bir dava varsa veya tanıma davası açılmış ve reddedilmişse bu hususlar tespit edilmek istenmiştir. Ayrıca belirtilen davalara ilişkin bir karar mevcut değilse bile adli makamlardan kararın olmadığını içeren bir belgenin temin edilmesi gerekli olacaktır⁴⁶³. Taraflara yükletilmiş bu şartın farklı uygulama prosedürleri ile hızlı bir şekilde tespitinin mümkün olması sebebiyle güncellenmesi gerektiği kanaatindeyiz. Nüfus kütüğüne tescil işlemini gerçekleştirecek olan yetkili mercinin MERNİS üzerinden önüne gelen tescil talepli başvuruda yer alan karara ilişkin olarak Türk mahkemelerinde görülmekte olan veya önceden açılmış ve reddedilmiş bir davanın olup olmadığını tespit etmesi oldukça kolay, pratik ve hızlı bir yöntemdir. Taraflardan bu hususlara ilişkin belge talep etmek yerine MERNİS üzerinden kontrol sağlamak işlemleri hızlandıracaktır.

⁴⁶³ 2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama metni, s. 14-15; Ayhan İzmirli (n 4) 114; Kaynakçıoğlu (n 367) 144.

Açıklama metninin “Başvuru formunun doldurulması” başlıklı bölümünde ayrıca başvuru formunun taraflarca veya vekillerince mutlaka yetkili memur önünde imzalanması gerektiği belirtilmiş ve başvurunun vekil aracılığıyla yapılmış olması durumunda fotoğraflı özel vekaletnamenin, kanuni temsilci tarafından yapılmışsa vesayet kararının eklenmesinin zorunlu olduğu matbu başvuru formunun (Açıklama metni EK-1) ekler bölümünde ifade edilmiş bulunmaktadır. Kanımızca evrakta sahtecilik işlemlerinin önüne geçebilmek için böyle bir düzenleme getirilmiştir. Açıklama metninde aynı bölümde başvuru formuna tenfiz hükümlerine ilişkin bilgilendirme formunun ekleneceği belirtilmiş olup, eğer nüfus kütüğüne tescili talep edilen kararda boşanma, evliliğin butlanı, iptali veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olarak verilen kararların dışında nafaka, velayet, tazminat gibi tenfize ilişkin konular yer alıyorsa MÖHUK uyarınca bu hususlara ilişkin tenfiz davasının açılması gerektiğini içeren belgenin ekleneceği ifade edilmiştir. Başvuru formunun üzerinde silinti veya kazıntı yapılmaması gerektiği, silinti veya kazıntı yapılan formlar varsa bu formların işleme alınmayacağı ve formun yeniden doldurulmasının zorunlu olduğu hususlarına ilişkin düzenlemeye de yer verilmiş bulunmaktadır⁴⁶⁴.

Tescil Yönetmeliğinin 7. maddesinin üçüncü fıkrasında ise “*Yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararların aile kütüğüne tescil edilmesi başvurusunda bulunanlara, başvurunun alındığına dair tarih ve sayı içeren bir belge verilir*” hükmü düzenlenmiştir ve yine 2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama metninin EK-2 bölümünde “Adli veya İdari Makam Kararı Teslim Fişi” yer almaktadır. EK-2’de yer alan teslim fişinde teslim alan birimin hangi birim olduğunun, evrak numarası ve tarihinin, konunun ne olduğunun, teslim alınan belgenin içeriğinin, adedinin, teslim eden veya vekilinin isim-soyisim bilgisinin, T.C. kimlik numara bilgilerinin, teslim alanın isim-soyisim bilgisinin, unvanının, teslim tarihinin, teslim eden ve teslim alan kişilerin imzalarının bulunmasının zorunlu olduğu belirtilmiştir.

Açıklama metninin “Çok uyruklu kişilere ait işlemler” başlıklı bölümünde birden fazla uyruğa sahip olan kişilerin haklarında verilmiş yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen evliliği sona erdiren kararların bulunması ve bu kararları nüfus kütüğüne tescil

⁴⁶⁴ 2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama metni, s. 7.

ettirmek amacıyla başvuruda bulunmaları durumunda tescil talebinin ne şekilde değerlendirileceği hususu ele alınmıştır. Açıklama metninde yer alan bu düzenlemeyi incelemeye geçmeden önce 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun⁴⁶⁵ 44. maddesine değinilmesi gerekmektedir. Bu madde uyarınca *“Herhangi bir nedenle yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanan kişilerin, bu durumlarına ilişkin belgeleri ibraz etmeleri ve yapılacak inceleme sonucunda kayden aynı kişiler olduklarının tespiti halinde, nüfus aile kütüklerindeki kayıtlarına çok vatandaşlığa sahip olduklarına dair açıklama yapılır”* hükmünden yola çıkıldığında örneğin iki uyruğu bulunan bir vatandaşın yabancı ülke adli veya idari makamları tarafından boşanma, evliliğin butlanı, iptali veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olarak almış olduğu kararı nüfus kütüğüne sonradan kazanmış olduğu uyruk ile nüfus kütüğüne tescil ettirmek istemesi halinde bu vatandaşın birden fazla uyruğunun bulunduğu nüfus kayıtlarında mutlaka yer alması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Açıklama metninin on üçüncü sayfasında yer alan düzenlemeyle çok uyruklu vatandaşlarımızın uyruğu bulunduğu diğer ülke kimliği ile alınmış olan yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararlarda, tarafların nüfus kayıtlarında çok vatandaşlığa sahip olduklarına dair açıklama bulunması ve aynı kişi olduğunun tespit edilmesi halinde işlemlerin sonuçlandırılacağı, tarafların nüfus kayıtlarında çok vatandaşlığa sahip olduklarına dair açıklama bulunmaması, aynı kişi olduğunun tespit edilememesi ve çok uyrukluğun aile kütüklerine tescil edilememesi halinde ise başvurunun reddedileceği belirtilmiş bulunmaktadır.

4.4 Tescil Başvurusunun Kayda Alınması

Nüfus kütüğüne tescil talepli yabancı ülke adli veya idari makamları tarafından verilmiş olan boşanma, evliliğin butlanı, iptali veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin kararların başvuru kayıtlarının alınabilmesi için başvuru formu ve formun ekinde yer alan belgeler incelendikten sonra başvuru formundaki imzaların ve ilgili diğer belgelerin eksiksiz olduğunun anlaşılması durumunda tescile ilişkin müracaat kabul edildikten sonra sisteme kaydı yapılacaktır⁴⁶⁶. Tescil başvurusunun sisteme kayıt işlemi; il nüfus ve vatandaşlık müdürlüklerince e-İçişleri, dış temsilciliklerce ise e-Konsolosluk.Net

⁴⁶⁵ Türk Vatandaşlığı Kanunu, Kanun Numarası: 5901, Kabul Tarihi: 29.05.2009, RG 12.06.2009/27256.

⁴⁶⁶ 2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama metni “Başvurunun Kayda Alınması” başlıklı bölüm, s. 9.

üzerinden gerçekleştirilecektir. Nüfus müdürlükleri veya dış temsilciliklerde daha önceden yapılmış bir başvuru kaydının bulunup bulunmadığının tespiti de MERNİS/e-Konsolosluk.Net sisteminde başvuru formu üzerinden sorgulanacaktır⁴⁶⁷. Yapılan sorgulama sonucunda daha önceden gerçekleştirilmiş bir başvurunun sistemde bulunması durumunda yapılan tescil başvurusu talebi reddedilecektir. Sorgulama sonucunda herhangi başka bir tescil başvurusuna rastlanmaması halinde başvuru işleme alınarak sistem kaydı yapıldıktan sonra başvuru belgesinin tarih ve sayısını içeren teslim fişi başvuruyu yapan kişiye teslim edilecektir. Tescil başvurusu tarihi de il nüfus ve vatandaşlık müdürlüklerinde e-İçişlerine, dış temsilciliklerde ise e-Konsolosluk.Net sistemine kaydedildiği tarih olacaktır⁴⁶⁸.

Başvuru tarihinin hangi tarih olacağı oldukça önemlidir. Tescil Yönetmeliği'nin 7. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca başvuruda alınan belgelerde eksiklik tespit edilenlere, belgedeki bu eksikliklerin tamamlanması için doksan günlük süre verilecektir⁴⁶⁹. Burada yer alan doksan günlük sürenin tarafların ayrı ayrı tarihlerde başvuruda bulunmaları durumunda taraflardan ilk başvuruyu yapan tarafın başvuruda bulunduğu tarihten itibaren işlemesi gerektiği kanaatindeyiz.

4.5 Tescil Başvurusuna İlişkin Belgelerin Ön inceleme

İl nüfus ve vatandaşlık müdürlükleri veya dış temsilciliklerce kayıt altına alınan başvuru belgeleri kayıt işleminin gerçekleştirildiği tarihten itibaren en geç beş gün içinde incelenecektir⁴⁷⁰. Tescil başvurusuna ilişkin belgelerin ön inceleme aşamasında tarafların bizzat veya vekilleri aracılığıyla ya da tek taraflı başvuruda bulunup bulunmadıkları, başvuru formunu usulüne uygun bir şekilde eksiksiz ve hatasız doldurup doldurmadıkları, başvuru formunun üzerinde silinti, kazıntı ve benzeri tahrifatın yapıp yapılmadığı, başvuru formuna eklenmesi zorunlu olan belgelerin olup olmadığı ve bu belgelerin usulüne uygun olup olmadığı tespit edilecektir. Yapılan ön inceleme sonrasında ortaya çıkan tespit sonucunda tescil başvurusuna ilişkin belgelerin usulüne uygun olduğunun

⁴⁶⁷ Kaynakçıoğlu (n 367) 148.

⁴⁶⁸ 2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama metni "Başvurunun Kayda Alınması" başlıklı bölüm, s. 9.

⁴⁶⁹ Ayhan İzmirli (n 4) 114.

⁴⁷⁰ 2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama metni "Başvuru Belgelerinin Ön İncelemesi" başlıklı bölüm, s. 9.

anlaşılması halinde başvuruya ilgili bir karar verilebilmesi için komisyona havale edilecek, başvuru belgelerinin usulüne uygun olmadığı tespit edilmiş olması durumunda başvuru belgelerinde yer alan eksiklik ve hataların düzeltilebilmesi için taraflara doksan günlük süre verilecek olup, bu süre içerisinde tarafların bu eksiklik/hataları tamamlamaması/düzeltilmemesi halinde yapılan tescil başvurusu reddedilecektir⁴⁷¹.

Başvuru belgelerinin ön incelemesi sonucunda tescil başvurusunun kabul edilmiş olması durumunda sonradan ortaya bir eksiklik veya hatanın çıkması halinde bu durum taraflara tebliğ edilmek suretiyle bildirilecek ve bu eksiklik veya hataların telafi edilebilmesi için doksan günlük ek süre verilecektir⁴⁷². Doksan günlük ek süre içerisinde tarafların eksiklikleri veya hataları tamamlamamaları durumunda ise tescil başvurusu reddedilecektir. Ayrıca taraflardan Türk vatandaşı olan kişinin ölmüş olması ve tek taraflı başvuruda bulunmuş olması halinde; yabancı ülke adli veya idari makam kararının kesinleşme tarihinin ölüm tarihinden sonra olması durumunda da tescil başvurusu reddedilecek olup, NHK'nın ilgili maddeleri uyarınca ölüme ilişkin olayın aile kütüğüne tescil işleminin yapılması sağlanmalıdır. Tescil başvurularının reddedilmiş olmaları durumunda tarafların tescil başvurusunda bulunurken sunmuş oldukları belgelerin asılları kendilerine iade edilecektir⁴⁷³.

Yabancı ülke adli veya idari makamları tarafından verilen evliliği sona erdiren kararların tescil işlemlerine ilişkin olarak nüfus müdürlüklerinde yaşanan önemli sorunlardan birinin de başvuru belgelerinin tescil işlemini kabul veya reddetme yetkisi bulunan komisyonlara iletilmesinden önce yapılan ön inceleme aşaması olduğu Muğla ve Ankara İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlükleri tarafından belirtilmiştir. Tescil Yönetmeliği m. 8 uyarınca yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararların aile kütüğüne tescil işlemlerini yapmak üzere, dış temsilciliklerde ve Bakanlıkça belirlenen il müdürlüklerinde komisyonlar oluşturulacağı hükmüne yer verilmiş olduğundan

⁴⁷¹ 2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama metni “Başvuru Belgelerinin Ön İncelemesi” başlıklı bölüm, s. 9.

⁴⁷² 2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama metni “Başvuru Belgelerinin Ön İncelemesi” başlıklı bölüm, s. 9.

⁴⁷³ 2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama metni “Başvuru Belgelerinin Ön İncelemesi” başlıklı bölüm, s. 9.

Yönetmeliğin yürürlüğe girmesiyle birlikte yetkili makamlar tarafından hızlı bir şekilde komisyonlar oluşturulmuştur. 2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama metni de oluşturulan komisyonlara yön gösterme amacıyla yayımlanmıştır. Ancak yayımlanan bu açıklama metni NHK m. 27/A ve Tescil Yönetmeliği'nde yer almayan bazı konuları da içerdiğinden zaman zaman yanlış kararların verilmesi sonucuyla da karşılaşılabilir⁴⁷⁴. Yukarıda belirtmiş olduğumuz nüfus müdürlükleri ile yapmış olduğumuz görüşmeler doğrultusunda tescil başvuru belgelerinin incelenmeleri için komisyon incelemesine sunulmadan önce ön incelemenin yapılabilmesi amacıyla komisyon üyelerine ayrı ayrı gönderildiğini ve sonrasında tüm komisyon üyelerinin belirlediği tarihte toplanılarak ön incelemeden geçen başvuruların tescil taleplerinin incelendiği bilgisini edinmiş bulunmaktayız⁴⁷⁵. Ön inceleme aşamasında yapılan inceleme NHK m.27/A, Tescil Yönetmeliği ve aynı zamanda 2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama Metninde yer alan düzenlemeler doğrultusunda gerçekleştirilmektedir. Kanaatimizce Tescil Yönetmeliği ve Açıklama Metninde yer alıp NHK'da yer almayan tescil şartlarının güncelleme yapılarak NHK'da düzenlenmesi ortaya çıkacak olan yanlış tescil işlemlerinin önüne geçecek ve tartışmaları ortadan kaldıracaktır. Kanunda ya da Yönetmelikte düzenlenmemiş, yalnızca idare bakımından yön gösterici bir niteliğe haiz olan açıklama metni ile ifade edilmeye çalışılan kavramların, yapılan açıklamaların ve açıklama metninde yer alan birbirleriyle çelişen şartların komisyonlar tarafından dikkate alınmaması gerektiği kanaatindeyiz.

4.6 Başvuru İnceleme Komisyonu

Başvuru inceleme komisyonunun kimlerden oluşacağı ve komisyonun görevleri Tescil Yönetmeliği m. 8'de açıkça düzenlenmiş bulunmaktadır. Yönetmelik m. 8/f. 1'de

⁴⁷⁴ Tescil Yönetmeliği m. 6 uyarınca evliliği sona ermiş kişilerin tescil talebi öncesinde ölmüş olmaları durumunda tescil talebinin hukuki yararı bulunanlar tarafından yapılabileceği belirtilmiştir ancak hukuki yararı bulunan kişilerin ne şekilde tespit edileceği açıkça belirtilmemiştir. Yönetmelikte yer alan hukuki yarar kavramının değerlendirilmesi nüfus müdürlüklerinde oluşturulmuş olan komisyonların kararına bırakılmıştır. 2020 yılında nüfus müdürlüklerine dağıtılan açıklama metniyle tarafların ölmüş olmaları halinde hukuki yararı bulunan kişiler olarak mirasçılarının tescil başvurusunda bulunabileceği sıralanmıştır. NHK veya Tescil Yönetmeliğinde yer almayan ancak 2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama Metninde yer alan bu düzenleme her ne kadar yol gösterici bir düzenleme gibi görünse de normlar hiyerarşisi bakımından dikkate alınmaması gereken bir düzenlemedir.

⁴⁷⁵ Bu bilgi 12.06.2019 tarihinde Muğla İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğüne ve 26.02.2020 tarihinde Ankara İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü'ne yapmış olduğumuz randevulu görüşmeler neticesinde edinilmiştir.

“Yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararların aile kütüğüne tescil işlemlerini yapmak üzere, dış temsilciliklerde ve Bakanlıkça belirlenen il müdürlüklerinde komisyonlar oluşturulur” hükmüne yer verilmiştir. Tescil başvuruları başvuru inceleme komisyonları tarafından incelendikten sonra yabancı ülke adli veya idari makamları tarafından verilmiş olan evliliğin sona ermesine ilişkin kararların tescil işlemine uygunluğunu denetleyerek kararını verecektir⁴⁷⁶. Tescil Yönetmeliği m. 8/f. 2 düzenlemesi doğrultusunda “Bakanlıkça belirlenen il müdürlüklerinde komisyon; valinin onayı ile ilgili vali yardımcısı başkanlığında, il nüfus müdürü, iki ilçe nüfus müdürü ve hukuk formasyonuna sahip kamu görevlisinden oluşur” hükmüne yer verilmiş ve başvuru inceleme komisyonunun beş kişiden oluşması gerektiği belirtilmiştir.

İl Nüfus Müdürlüklerinde yer alan başvuru inceleme komisyonlarının kimlerden oluşacağı konusu Tescil Yönetmeliğinde düzenlenmemiştir. Yönetmelik m. 8/f. 3’te “Dış temsilciliklerde komisyon ilgili büyükelçilik veya başkonsolosluk tarafından oluşturulur. Dış temsilciliklerce oluşturulacak komisyonun başında misyon şefi bulunmak kaydıyla komisyonu oluşturacak kişi sayısı ve unvanları misyon şefinin takdirindedir. Dış temsilciliklerde misyon şefi komisyona başkanlık etme yetkisini bir kariyer memuruna devredebilir” düzenlemesine yer verilmiş ve başvuru inceleme komisyonunun büyükelçilik veya başkonsolosluk tarafından oluşturulacağı hüküm altına alınmış bulunmaktadır⁴⁷⁷.

2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama metninin “Komisyon üyeleri” başlıklı bölümünde yer alan başvuru inceleme komisyonunun kimlerden oluşacağını içeren düzenlemeleri de Tescil Yönetmeliğinde yer alan düzenlemelerle paralellik göstermektedir.

4.7 Komisyonun Çalışma Usul ve Esasları

Tescil Yönetmeliği m. 9/f. 1, f.2, f. 3 uyarınca “Komisyonun sekretarya hizmetleri dış temsilcilikler ve il müdürlükleri tarafından yürütülür. Kararlar toplantıya katılanların oy çokluğu ile alınır. Oylamada eşitlik olması halinde başkanın taraf olduğu görüş kabul

⁴⁷⁶ Güngör (n 2) 304; Doğan (n 2) 154

⁴⁷⁷ Doğan (n 2) 154; Pürselim (n 348) 235.

edilir. Karara katılmayan komisyon üyesi gerekçesini yazılı olarak belirtir. Komisyon, gündem olması halinde en geç on beş gün içinde toplanır. Komisyonun toplanacağı tarihler, komisyon başkanınca iş yoğunluğuna göre belirlenir'' hükmüne yer verilmesi suretiyle komisyonun çalışma usul ve esasları belirtilmiştir⁴⁷⁸. Bu madde hükmünde değinilmesi gerekli olan en önemli nokta *“Oylamada eşitlik olması halinde başkanın taraf olduğu görüş kabul edilir”* cümlesidir. Tescil Yönetmeliği m. 8/f. 2 düzenlemesine göre başvuru inceleme komisyonu beş kişiden oluşmaktadır ve beş kişiden oluşan bir komisyonda eşit oy çıkması olasılığı bulunmadığından dolayı Yönetmelik m. 9/f. 2 hükmünün uygulamada yer bulması yalnızca komisyon şefinin üye sayısını belirleyeceği dış temsilciliklerde üye sayısının çift sayı olarak kurulduğu komisyonların vereceği kararlar açısından söz konusu olabilecektir⁴⁷⁹.

Başvuru inceleme komisyonunun çalışma usul ve esaslarının belirlendiği Tescil Yönetmeliği m. 9 toplantı gündemi, komisyon başkanının görevleri, görüşmelerin ne şekilde yapılacağına ilişkin detaylı bir düzenlemeye yer vermemiş olduğundan bu hususları içeren düzenlemelere 2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama metninde yer verilmiştir. Açıklama metninin “Komisyonun çalışma usul ve esasları” başlıklı bölümü Tescil Yönetmeliği m. 9’daki düzenlemelerle aynı doğrultuda açıklamalar içermekte olup, Yönetmelikte yer almayan ancak yalnızca açıklama metninde yer alan bazı düzenlemeler de bulunmaktadır. Buna göre, komisyonun sekreteryaya hizmetlerinin il nüfus ve vatandaşlık müdürlükleri tarafından yürütüleceği, komisyonun, gündem olması halinde en geç on beş gün içinde toplanacağı, komisyonun toplanacağı tarihlerin, komisyon başkanınca iş yoğunluğuna göre belirleneceği hususlarına Tescil Yönetmeliğinde yer alan düzenlemelerle aynı doğrultuda yer verilmiştir. Bunların dışında açıklama metninde toplantı gündeminin düzenlenip komisyon üyelerine dağıtılması, toplantının belirlenen gün, saat ve yerde yapılması, komisyon çalışmalarının gereği gibi yürütülüp başvuruların sonuçlanması işlemlerinin komisyon başkanı tarafından gerçekleştirileceği belirtilmiş bulunmaktadır.

⁴⁷⁸ Doğan (n 2) 155; Gürhan (n 290) 158; Kaynakçıoğlu (n 367) 153-154.

⁴⁷⁹ Kaynakçıoğlu (n 367) 154.

Tescil Yönetmeliğinin 9 uncu maddesinin 4. fıkrasında yer alan düzenlemeye göre; *‘‘Komisyon, yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararların aile kütüğüne tescilinin yapılıp yapılamayacağını mevzuat doğrultusunda inceler, karar verir ve sonucu ilgili taraflara ve il müdürlüğüne bildirir. Bu işlemler için, Genel Müdürlük tarafından aynı karara dayalı mükerrer başvuruları önlemek amacıyla elektronik ortamda bir kayıt sistemi oluşturulur’’*. Elektronik ortamda tutulan bu kayıtlar komisyonun o güne kadar kabul veya reddetmiş oldukları tüm kararların listelenmesi ve arşivlenmesi açısından önem arz etmektedir. Bu kayıt sistemi daha önceden gerçekleştirilmiş olan başvuruları ve kararları hızlı bir şekilde listeleyeceği için aynı konuya ilişkin olarak aynı taraflarca başka bir başvurunun yapılıp yapılmadığı ve kararın verilip verilmediği konusunda pratik bir şekilde sistem taraması yapılabilmesini sağlayacaktır⁴⁸⁰. 2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama metninde de aynı şekilde *‘‘komisyon, yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararların aile kütüğüne tescilinin yapılıp yapılamayacağını inceler ve alınan kararları il nüfus ve vatandaşlık müdürlüğüne bildirir’’* şeklinde açıklama bulunmaktadır. Komisyonca nüfus kütüğüne tescil başvurusu olumlu olarak değerlendirilen kararlar dış temsilcilikler veya il nüfus ve vatandaşlık müdürlüğüne aile kütüklerine tescil edildikten sonra taraflara bu hususa ilişkin tebligat işlemi gerçekleştirilecek, tescil başvurusu komisyon tarafından olumsuz olarak değerlendirilen kararların reddedildiklerine ilişkin karar da yine taraflara tebliğ edilecektir⁴⁸¹.

Tescil başvuruları, başvuru inceleme komisyonunda gündemde yer alan sıralamalarına göre görüşülecektir. Komisyon başkanı, komisyonda yer alan üyelere sırayla söz hakkı tanıyacak, tüm görüşmelerin tamamlanmasından sonra gündemdeki maddeler oylamaya sunulacak, oylamalar açık oy usulüyle yapılacak ve kararlar toplantıya katılanların oy çokluğuyla alınacaktır⁴⁸². Tescil Yönetmeliği m. 9/f. 2’de de belirtildiği üzere 2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama metninin *‘‘Görüşme ve oylama’’* başlıklı bölümünde de yapılan oylamada eşitlik olması durumunda başvuru inceleme komisyon başkanının taraf olduğu görüş ne ise o yönde karar verileceği tekrar edilmek suretiyle belirtilmiştir. Ayrıca aynı maddede toplantıya katılanların çekimser oy kullanamayacakları ve kararlarda ret

⁴⁸⁰ Kaynakçioğlu (n 367) 155.

⁴⁸¹ 2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama metni *‘‘Komisyonun çalışma usul ve esasları’’* başlıklı bölüm, s. 10.

⁴⁸² 2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama metni *‘‘Görüşme ve oylama’’* başlıklı bölüm, s. 10.

oyu kullananların hangi gerekçelerle kararı reddettiklerinin kararda yazılı olarak belirtilmesi gerektiği de ifade edilmiştir.

Komisyon tarafından verilen karara istinaden bir karar tutanağı⁴⁸³ düzenlenir ve bu tutanak elektronik ortamda saklanır. Karar tutanağının düzenlenme tarihini, karar tutanak numarasını, kararın konusunu, kararın metnini⁴⁸⁴, toplantıya katılan tüm komisyon üyelerinin isim-soyisim, unvan ve imzalarını içermesi gerekmektedir. Tüm bu hususlar dikkate alınarak düzenlenen karar tutanağından üç adet çıktı alınarak imzalama işlemi tamamlanacak ve her yılın başında karar numaraları 1'den başlamak suretiyle yenilenecektir⁴⁸⁵. Komisyon tarafından verilen kararların komisyon üyeleri tarafından imzalanmış bir örneği, başvuru formu ve formun ekleri elektronik ortamda alınan tescil formu ile birleştirilerek boşanma özel kütüğüne, evliliğin butlanına, iptaline veya mevcut olup olmadığına ilişkin verilen kararların birer örneği de tescil formu ile birlikte evliliğin iptali özel kütüğüne, diğer örnekleri de yıl sonunda Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğüne gönderilecek olan boşanma özel kütüğüne takılarak arşivlenecektir. Komisyon kararlarına ilişkin ıslak imzalı bir örnek kararların bulunduğu dosyada, diğer iki örnek de tescil evrakları ile birlikte süresiz olarak saklanmak üzere özel kütüğüne gönderilir⁴⁸⁶. Komisyon tarafından tescil başvurusunun reddedilmiş olması halinde taraflara MÖHUK uyarınca Türk mahkemelerinde tanıma veya tenfiz davası açma haklarının olduğuna ilişkin yazılı bildirimde bulunulacağı da ayrıca belirtilmiştir⁴⁸⁷.

4.7.1 Tescil başvurusunun aile kütüğüne işlenmesi ve tescil kararının kesinleşmesi

Yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararların başvuru inceleme komisyonu tarafından nüfus kütüğüne tescil edilmesi yönünde karar verilmiş olması halinde, tescile yönelik olarak verilen kararların komisyonun bulunduğu dış temsilcilikler veya il nüfus ve vatandaşlık müdürlükleri tarafından yedi gün içinde aile kütüklerine tescil edileceği hususu Tescil Yönetmeliği m. 10/f. 1 hükmünde yer almaktadır⁴⁸⁸. Nüfus

⁴⁸³ 2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama metni EK-3.

⁴⁸⁴ 2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama metni EK-4 ve EK-5'te karar tutanağına yazılabilecek karar örnekleri liste halinde sıralanmıştır.

⁴⁸⁵ 2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama metni "Karar tutanağının düzenlenmesi" başlıklı bölüm, s. 10.

⁴⁸⁶ 2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama metni "Komisyon kararlarının saklanması" başlıklı bölüm, s. 10.

⁴⁸⁷ 2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama metni "Komisyon kararına karşı başvuru" başlıklı bölüm, s. 11.

⁴⁸⁸ Güngör (n 2) 304; Kaynakçıoğlu, s. 157.

kütüğüne tescili için tarafların birlikte başvuruda bulunup, başvuru tarihinden sonra taraflardan birinin ölmesi durumunda da yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararların komisyon tarafından değerlendirilip tescil işleminin gerçekleştirileceği de yine açıklama metninde düzenlenmiş bulunmaktadır⁴⁸⁹.

Yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararlarda; velayet, iştirak nafakası, çocuk ile kişisel ilişki kurulması, mal rejimi ve tazminat gibi tenfize konu olan hüküm bulunması halinde, komisyon kararının yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararlardaki velayet, iştirak nafakası, çocuk ile kişisel ilişki kurulması, mal rejimi ve tazminat gibi tenfize konu olan hükümler bakımından bir sonuç doğurmayacağı ve kararın yalnızca boşanma, evliliğin butlanı, iptali ve mevcut olup olmadığının tespiti yönünden tescil edileceği⁴⁹⁰ hem Tescil Yönetmeliğinin 9 uncu maddesinin 5. fıkrasında hem de 2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama metni “Adli veya idari makamlarca verilen kararların tescili” başlıklı bölümde düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu durumda boşanmaya, evliliğin butlanına, iptaline ve mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin kararlarda tenfiz edilmesi gerekli olan konuların bulunması halinde bu konulara istinaden MÖHUK uyarınca tenfiz davası açılması gerekli olacaktır⁴⁹¹.

Yabancı adli veya idari makamlarca evliliği sona erdiren kararların komisyon tarafından nüfus kütüğüne tescil edilmiş olmaları halinde bu kararların verildiği tarihin kesinleşme tarihi olarak kabul edileceği hususu, Tescil Yönetmeliği m. 10/f. 2 hükmünde “Komisyonca, yabancı ülke yetkili adli veya idari makamlarınca verilen kararların tesciline karar verilmesi halinde; boşanma, evliliğin butlanı, iptali veya mevcut olup olmadığı kararlarının tarihi, kesinleşme tarihi olarak kabul edilir” düzenlemesine yer verilmek suretiyle düzenlenmiştir⁴⁹². Bu düzenlemeye göre yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen evliliği sona erdiren kararın tesciline karar verildiğinde karar yabancı ülkede sonuçlarını doğurduğu andan itibaren Türk hukukunda da etkisini doğurmuş olacaktır⁴⁹³.

⁴⁸⁹ 2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama metni “Adli veya idari makamlarca verilen kararların tescili” başlıklı bölüm, s. 11.

⁴⁹⁰ Güngör (n 2) 304.

⁴⁹¹ Doğan (n 2) 155-156; Güngör (n 2) 304; Gürhan (n 290) 159.

⁴⁹² Pürselim (n 348) 236; Kaynakçıoğlu (n 367) 157.

⁴⁹³ Ayhan İzmirli (n 4) 114; Kaynakçıoğlu (n 367) 158.

Tescil Yönetmeliğinde yer alan düzenlemeye benzer bir hüküm, MÖHUK'un ilgili maddeleri uyarınca açılmış ve sonuçlanmış olan tanıma davaları için de geçerli olup, bu hüküm MÖHUK m. 59'da "*Yabancı ilâmın kesin hüküm veya kesin delil etkisi yabancı mahkeme kararının kesinleştiği andan itibaren hüküm ifade eder*" düzenlemesiyle yer bulmaktadır. Hem Tescil Yönetmeliği hem de MÖHUK m. 59'da yer alan bu düzenleme boşanmanın ferî sonuçlarına ilişkin olarak bir yıllık süre içinde açılması gereken davalar bakımından sorun teşkil etmektedir. MÖHUK m. 59 hükmünün evlilik birliğinin boşanma ile sona ermesinden doğan boşanmanın ferî sonuçlarına ilişkin dava haklarının boşanma hükmünün kesinleşme tarihinden itibaren bir yıl geçtikten sonra zamanaşımına uğrayacağını düzenleyen MK m. 178 çerçevesinde uygulanmayacağını destekleyen Yargıtay kararları bulunmaktadır. Yargıtay 8. Hukuk Dairesi'nin 08.06.2009 tarihli kararına konu olan olayda yabancı mahkemede 1991 yılında boşanan eşlerden biri 2003 yılında boşanma kararının Türkiye'de tanınması için dava açmış ve hemen sonrasında boşanmadan kaynaklı mal ve alacak davası açmıştır. Yargıtay bu konuya ilişkin olarak; yabancı ilâmın kesin hüküm ve kesin delil etkisinin, yabancı mahkeme kararının kesinleşme tarihinden itibaren hüküm ifade edeceğini belirtmiş ve Türk mahkemelerinin yabancı mahkemelerden verilen boşanma kararının tanıma ve tenfizine karar verdiği durumlarda yabancı ülkelerden verilen boşanma kararlarının sonuç doğuracağına karar vermiştir⁴⁹⁴. Yabancı ilama ilişkin olarak tanıma veya tenfiz kararı verilmediği takdirde de o ilâmın Türkiye'de hukuki sonuç doğurmayacağını, tarafların boşanmış sayılmayacaklarını ifade etmiş ve zamanaşımı süresinin de tanıma ve tenfiz kararının kesinleşme tarihinden itibaren hesaplanması gerektiğine ve yerel mahkemenin verdiği kararda yer alan hesaplama süresinin yabancı mahkeme kararının kesinleşme tarihinden itibaren başlayacağına ilişkin kararının yerinde olmadığına kanaat getirmiş bulunmaktadır⁴⁹⁵. Yargıtay 8. Hukuk Dairesi aynı şekilde 16.04.2015 tarihli kararında da Türk mahkemelerinin yabancı boşanma kararı hakkında tanıma-tenfiz kararı vermedikleri takdirde boşanmanın ferî sonuçlarına ilişkin olarak dava açma imkânı verilmeyeceğinden zamanaşımının da işlemeye başlamayacağını karara bağlamıştır⁴⁹⁶.

⁴⁹⁴ Çelikel and Erdem (n 2) 810-811.

⁴⁹⁵ Yargıtay 8 HD, 2009/2937, 08.06.2009 <www.kazanci.com> erişim tarihi 02.12.2022.

⁴⁹⁶ Yargıtay 8 HD, 2015/8509, 16.04.2015 <www.kazanci.com> erişim tarihi 02.12.2022.

Kanaatimizce Tescil Yönetmeliği m. 10/f. 2 ve MÖHUK m. 59 hükmü boşanmanın ferî sonuçlarına ilişkin olarak açılacak davaların zamanaşımı süresi bakımından uygulanmamalıdır. Zamanaşımı süresinin yabancı boşanma ilamının yabancı ülkede kesinleştiği tarihten itibaren değil, yabancı mahkeme tarafından verilen boşanma kararının Türk mahkemelerince tanıma kararının kesinleştiği tarihten itibaren başlaması hak sahibinin hak arama özgürlüğünün kısıtlanmaması adına daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

4.7.2 Komisyonca alınabilecek düzeltme kararı

Komisyon tarafından verilen kararlarda veya nüfus kütüğüne tescil işlemlerinde maddî bir hata bulunduğu sonradan anlaşılması halinde tescil başvurusunda bulunan tarafların talebi üzerine veya tescil talebine karar veren komisyon tarafından düzeltme kararı alınacağına ilişkin düzenlemeye Tescil Yönetmeliği m. 13/f. 1’de yer verilmiştir. Düzeltme ve değiştirme kararının alınmış olması durumunda düzeltme kararlarının tarafların başvuru formunda yer alan adreslerine yazılı olarak bildirim yapılacağı da Tescil Yönetmeliği m. 13/f. 2’de düzenlenmiştir. Tarafların başvuru formunda yer alan adreslerine bildirim yapılamaması halinde Adres Kayıt Sisteminde kayıtlı olan adreslerine yazılı bildirim yapılacağı da belirtilmiştir⁴⁹⁷.

Yukarıdaki hususların yanı sıra NHK m. 27/A düzenlemesinde hüküm altına alınan yabancı ülke adli veya idari makamlarınca boşanmaya, evliliğin butlanına, iptaline veya mevcut olup olmadığının tespiti konularında verilen kararların aile kütüğüne tescil edilmesine ilişkin başvuruların usul veya esaslarında tereddüt veya hataya mahal verebilecek bir konuyla karşılaşılması durumunda bu husus Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğüne iletilecek ve Genel Müdürlük tarafından inceleme sağlanarak tereddütler giderilecektir. Bu konu Tescil Yönetmeliği m. 16’da “*Bu Yönetmeliğin uygulanması sırasında ortaya çıkan tereddütlerin giderilmesinde Genel Müdürlük yetkilidir*” hükmüne yer verilmek suretiyle açıkça ifade edilmiş bulunmaktadır. Bu düzenlemeyle paralel olarak açıklama metninde de benzer bir açıklamaya yer verilmiştir⁴⁹⁸.

⁴⁹⁷ 2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama metni “Düzeltilme kararı” başlıklı bölüm, s. 12.

⁴⁹⁸ 2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama metni “Tereddütlerin giderilmesi” başlıklı bölüm, s. 13.

4.8 Nüfus Kütüğüne Tescil Başvurusu Sonucunda Verilecek Kararlar

4.8.1 Tescil talebinin kabulünün hukuki sonuçları

4.8.1.1 Genel olarak

Tarafların yabancı ülke adli veya idari makamlarınca boşanmaya, evliliğin butlanına, iptaline veya mevcut olup olmadığının tespiti konularında nüfus kütüğüne tescil talebine ilişkin olarak nüfus müdürlüklerinde ve dış temsilciliklerde oluşturulan başvuru inceleme komisyonları yapacakları sınırlı inceleme sonucunda yabancı adli veya idari makam tarafından verilen kararın NHK’da ve Tescil Yönetmeliği’nde düzenlenmiş olan şartları taşıyıp taşımadığını tespit edecektir. Nüfus kütüğüne tescil işlemini gerçekleştirebilmek için ilgili mevzuatlarda yer alan tüm şartların sağlanmış olması sonucunda tescil talebi oluşturulan komisyon tarafından kabul edilecek ve kararın nüfus kütüğüne tescil edilmesine karar verilecektir. Nüfus kütüğüne tescil işlemini yurtiçinde Bakanlık tarafından belirlenen nüfus müdürlükleri ve yurtdışında ise kararın verildiği ülkedeki dış temsilcilik gerçekleştirecektir.

NHK m. 27/A düzenlemesinde yer alan nüfus kütüğüne tescil şartlarının tamamının sağlanmış olması ve Tescil Yönetmeliğinde tescil başvurusuna ilişkin usullerin yerine getirilmiş olması durumunda yurtiçinde nüfus müdürlüklerine ve yurtdışında dış temsilciliklere yapılmış olan yabancı ülke adli veya idari makamları tarafından evliliğin sona ermesine ilişkin kararların nüfus kütüğüne tescil edilmesi sonucunda başvuruda bulunan tarafların evlilikleri Türk hukuku uyarınca sona ermiş olacaktır. Yetkili bir mahkemeden verilmiş bir tanıma kararı olmadan NHK m. 27/A düzenlemesi doğrultusunda gerçekleştirilen tescil işleminin ortaya birtakım sorunlar çıkaracağı konusu doktrinde tartışmalara sebebiyet vermektedir⁴⁹⁹. Özellikle yetkili bir mahkeme kararı olmadan tescil edilen yabancı ülke idari makamları tarafından verilen boşanma kararlarının tanıma davasına konu olup olamayacağı, gerçekleştirilen tescil işleminin MÖHUK uyarınca gerçekleştirilen tanıma işlemi gibi nitelendirilip nitelendirilemeyeceği ve nüfus kütüğüne tescil talebi reddedilmiş olan yabancı ülke idari makam kararlarına

⁴⁹⁹ Huysal, Tescil (n 4) 498-499; Ayhan İzmirli (n 4) 114-115; Tütüncübaşı, Yenilikler (n 315) 121.

karşı hangi kanun yollarına başvurulabileceği konuları tartışmalı olan konular arasında yer almakta olup, çalışmamızda bu hususlara ilişkin olarak bir inceleme yapılacaktır.

4.8.1.2 Nüfus kütüğüne tescil işleminin tanıma işlemi niteliği taşıyıp taşımadığı

Bu bölümde öncelikle NHK m. 27/A düzenlemesi doğrultusunda gerçekleştirilen tescil işleminin MÖHUK uyarınca düzenlenmiş olan tanıma işlemi gibi nitelendirilip nitelendirilemeyeceği konusu ele alınacaktır. Doktrinde NHK m. 27/A ile düzenlenmiş olan tescil işleminin MÖHUK'da yer alan tanımaya ilişkin hükümlerin dışında yalnızca boşanma, evliliğin butlanı, iptali veya mevcut olup olmadığının tespiti kararları için uygulanabileceğini ve sonuç doğurabileceğini savunanlar aynı zamanda tanıma yetkisinin Türk mahkemelerinde olduğunu, tanıma işlemlerinin gerçekleştirilmesi için MÖHUK'da yer alan düzenlemelerin esas alınması gerektiğini ve NHK m. 27/A'da kavramsal olarak da 'tescil' kavramının kullanılmış olması sebebiyle bu işlemin tanıma işlemi ile aynı nitelikte olmadığını da savunmaktadırlar⁵⁰⁰. Ayrıca NHK m. 27/A kapsamında yabancı idari makam tarafından verilen evliliği sona erdiren bir kararın nüfus kütüğüne tescil edilmesiyle kesin hüküm etkisi doğuracağı kabul edilirse bu durum idari makam kararının adli makam kararı niteliğine haiz olmasına sebebiyet verecektir. İdari makam kararına adli makam kararı vasfı yüklemek de Türk hukuk sisteminde yer alan tanıma kavramı ile çelişkiler ortaya çıkaracaktır⁵⁰¹. Dolayısıyla tanıma kararları MÖHUK hükümleri doğrultusunda⁵⁰² yetkili mahkemeler tarafından verilen ve kesin hüküm etkisi doğuran kararlar olmakla birlikte NHK m. 27/A maddesi ile getirilmiş ve nüfus müdürlükleri veya dış temsilcilikler vasıtasıyla gerçekleştirilecek olan nüfus kütüğüne tescil işleminin tanıma işleminden bağımsız olarak yapılacak özel bir hüküm olduğunu savunmak kanaatimizce doğru bir yaklaşım olacaktır.

4.8.1.3 Yabancı ülke idari makamları tarafından verilen boşanma kararlarının tescil edilebilirliği

Her ne kadar yabancı ülke idari makamları tarafından verilmiş olan kararlar MÖHUK m. 50/f. 1 hükmü uyarınca tanıma ve tenfiz işlemlerine konu olması söz konusu olamasa da

⁵⁰⁰ Ayhan İzmirli (n 4) 114-115; Huysal, Tescil (n 4) 498-499.

⁵⁰¹ Ayhan İzmirli (n 4) 115.

⁵⁰² MÖHUK m. 50 vd.

NHK m. 27/A ile getirilen nüfus kütüğüne tescil işlemiyle evliliği sona erdiren kararları içeren yabancı ülke idari makam kararlarının tescil edilmesi yolu açılmış bulunmaktadır. NHK m. 27/A'nın 3. fıkrası ile nüfus kütüğüne tescil talebi reddedilmiş olan kararların MÖHUK hükümleri doğrultusunda tanınabilmesine imkân tanınmış olması, ancak yabancı ülke idari makam kararlarının tanıma işlemine konu olamaması sebebiyle, NHK m. 27/A'nın 3. fıkrası ile getirilen tescil düzenlemesinin idari makam kararları açısından tanıma yolunu açıp açmayacağına ilişkin husus tartışmalara sebebiyet vermiş bulunmaktadır⁵⁰³. NHK m. 27/A'nın 3. fıkrası uyarınca *“Bu maddede sayılan şartlar yerine getirilmediği gerekçesiyle tescil talebi reddedilen kararların Türkiye’de tanınması, 27/11/2007 tarihli ve 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun uyarınca yapılır”*. Bu düzenlemede yer verilmiş olan hüküm uygulamada karışıklığa sebep olabilecektir. Madde düzenlemesinden tek bir anlam çıkarmak mümkün olmayıp, çıkan ilk anlam uyarınca NHK m. 27/A’da belirtilen şartlar doğrultusunda nüfus kütüğüne tescili reddedilen evliliği sona erdiren yabancı ülke kararlarının MÖHUK m. 50 ve devamı hükümlerine uygun olarak tanıma davasına konu olmaları mümkün kılınmıştır. NHK m. 27/A f. 3 düzenlemesinden çıkarılabilecek ikinci anlam ise MÖHUK’da yer alan düzenlemelerle getirilmiş şartların taşıyor olması durumunda nüfus kütüğüne tescili reddedilen kararların tanıma davasına konu olması mümkün olabilecektir. Bu iki anlam farkı yabancı ülke adli makamları tarafından verilen evliliği sona erdiren kararların nüfus kütüğüne tescilinin reddedilmesi halinde MÖHUK m. 50 ve devamı hükümleri uyarınca tanıma davasına konu olması açısından herhangi bir fark yaratmamakta, ancak yabancı ülke idari makamları tarafından verilen evliliği sona erdiren kararların nüfus kütüğüne tescilinin reddedilmesi halinde tanıma davasına konu olup olamaması açısından büyük önem taşımaktadır⁵⁰⁴. MÖHUK m. 50 hükmü oldukça açık ifadelerle yer verilmek suretiyle düzenlenmiş bir hüküm olup, yalnızca yabancı mahkeme kararlarının yetkili Türk mahkemeleri tarafından tanınmasının ve tenfizinin gerçekleştirilebileceği düzenlenmiş bulunmaktadır. MÖHUK m. 50’nin yanı sıra NHK m. 27A f. 3 hükmü yabancı ülke idari makamları tarafından verilen evliliği sona erdiren kararların nüfus kütüğüne tescilinin reddedilmesi durumunda tanıma davasına konu

⁵⁰³ Tescil düzenlemesinin idari makam kararları açısından tanıma yolunu açacağını savunan görüş için bkz. Huysal, Tescil (n 4) 499-500; Ayhan İzmirli (n 4) 117-118; Aksi görüş için bkz. Şensöz Malkoç, Aile Hukuku (n 2) 243-245; Tanrıbilir (n 440) 383.

⁵⁰⁴ Huysal, Tescil (n 4) 499.

olabileceğine ilişkin açık bir hüküm içermemektedir⁵⁰⁵. Tüm bu hususların dışında Tescil Yönetmeliği'nin 11. maddesinde “*Yabancı ülke yetkili adli veya idari makamlarınca verilen kararların tesciline ilişkin başvurunun komisyonca reddedilmesi halinde; 5718 sayılı Kanun uyarınca yetkili aile mahkemelerine kararın tanınması veya tenfizi için dava açılabilir*” düzenlemesine yer verilmiş olup, bu madde hükmünden hem yabancı ülke adli makamları hem de yabancı ülke idari makamları tarafından boşanma, evliliğin butlanı, iptali veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olarak verilen kararların tescilinin komisyon tarafından reddedilmesi durumunda MÖHUK uyarınca tanıma davası açılabileceği belirtilmiş bulunmaktadır⁵⁰⁶.

Kanaatimizce MÖHUK’da ve NHK m. 27/A f. 3’te bu hususa istinaden bir hüküm getirilmemiş olması, NHK ile getirilen düzenlemenin amacının MÖHUK hükümleri uyarınca yabancı idari makam kararlarının tanıma davasına konu edilebilir olmasını sağlamak olmaması, bu düzenlemenin yalnızca tarafların mahkeme sürecinde yaşadıkları zaman kayıplarını önlemek ve mahkemelerin iş yüklerini olabildiğince azaltmak olması sebebiyle yabancı ülke idari makam kararlarının nüfus kütüğüne tescil edilememesi durumunda bu kararlar için MÖHUK m. 50 uyarınca tanıma davası açmak mümkün olmayacaktır⁵⁰⁷.

4.8.1.4 Yabancı ülke adli veya idari makam kararlarında boşanma dışında tenfize ait konuların varlığı

Yukarıda yer alan hususlarla birlikte yabancı ülke adli veya idari makamları tarafından verilen evliliği sona erdiren kararların boşanma hükmü dışında velayet, iştirak nafakası, çocuk ile kişisel ilişki kurulması, mal rejimi ve tazminat gibi tenfize konu olan hükümler içermesi durumunda başvuru inceleme komisyonunun yabancı adli veya idari makam kararlarının nüfus kütüğüne tescil işleminin hangi yönden inceleme yapılarak gerçekleştirileceği konusu gündeme gelmektedir. Bu konuya nüfus kütüğüne tescil başvurusunun kabulü halinde ortaya çıkan hukuki sonuçlardan biri olması sebebiyle

⁵⁰⁵ Huysal, Tescil (n 4) 499-501; Ayhan İzmirli (n 4) 117-118.

⁵⁰⁶ Şensöz Malkoç, Aile Hukuku (n 2) 243-245; Tanrıbilir (n 440) 383.

⁵⁰⁷ Yabancı ülke idari makamı tarafından verilen evliliği sona erdiren bir kararın nüfus kütüğüne tescilinin reddi halinde MÖHUK m. 50/ f. 1 uyarınca bu karara istinaden tanıma davası istemli bir dava açılması halinde yetkili mahkeme tanınmanın ön şartlarından olan ‘kararın yabancı mahkeme tarafından verilmiş olması’ şartını arayacağından dolayı tanıma davası talebini reddedecektir.

kısaca değinilecektir. Yabancı adli veya idari makamlar tarafından verilmiş boşanmanın ferî sonuçlarından olan velayet, nafaka, mal rejimi gibi konularında NHK m. 27/A ve Tescil Yönetmeliği kapsamında tescil işleminin gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceği Tescil Yönetmeliği m. 9/f. 5'te düzenlenmiş olup, bu madde hükmünde;

Komasyon kararı, yabancı ülke adli veya idarî makamlarınca verilen kararlardaki velayet, iştirak nafakası, çocuk ile kişisel ilişki kurulması, mal rejimi ve tazminat gibi tenfize konu olan hükümler bakımından bir sonuç doğurmaz. Komasyon kararına esas yabancı ülke adli veya idarî makamlarınca verilen kararlardaki velayet, iştirak nafakası, çocuk ile kişisel ilişki kurulması, mal rejimi ve tazminat gibi tenfize konu olan hükümler için taraflarca, 27/11/2007 tarihli ve 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun uyarınca görevli ve yetkili mahkemelere kararın tanınması veya tenfizi için dava açılabilir

düzenlemesine yer verilmiştir. Maddeden de anlaşılacağı üzere boşanmanın ferî sonuçları tenfize tabi hususlar olup, bu hususların icra kabiliyeti kazanabilmesi yalnızca MÖHUK m. 50/f. 1 hükmü uyarınca tenfiz davası açılarak mümkün olabilecektir⁵⁰⁸. Boşanmanın ferî sonuçlarından olan velayet, iştirak nafakası, çocuk ile kişisel ilişki kurulması, mal rejimi ve tazminat gibi tenfize konu olan kararların nüfus kütüğüne tescil yoluyla icra edilebilmesi tanıma ve tenfiz işlemlerinin idari bir işlem niteliği kazanmasına sebep olacaktır. Dolayısıyla yabancı ülke adli makam kararları açısından Tescil Yönetmeliği m. 9/f. 5 düzenlemesinin yerinde bir düzenleme olduğu kanaatindeyiz⁵⁰⁹.

MÖHUK m. 50/f. 1 hükmüne göre yabancı ülke idari makam kararlarının yabancı ülke adli makamları gibi tenfiz edilebilmesi mümkün bulunmamaktadır. Bu bölümde yabancı ülke idari makam kararlarında yer alan tenfize konu olan hükümlerin MÖHUK kapsamında tenfiz edilmesinin mümkün olup olmadığı konusuna da değinmek yerinde olacaktır. Tescil Yönetmeliği m. 9/f. 5 düzenlemesinde yabancı ülke idari makam kararlarında yer alan tenfize konu olan hükümlerin MÖHUK kapsamında tenfiz edilebilmesinin mümkün kılındığı belirtilmiş olsa da MÖHUK'un ilgili maddeleri incelendiğinde yabancı ülke idari makam kararlarının tenfizi hususunu içeren bir düzenlemenin yer almadığı görülmektedir. Bu hususlar dikkate alındığında yabancı ülke idari makam kararlarında tenfize konu olan hükümlerin MÖHUK kapsamında tenfiz

⁵⁰⁸ Güngör (n 2) 304-305; Tanrıbilir (n 440) 384; Ayhan İzmirli (n 4) 120; Kaynakçıoğlu (n 367) 163.

⁵⁰⁹ Aksi görüş için bkz. Tanrıbilir (n 440) 384.

edilmesi talebiyle dava açılması durumunda yetkili mahkeme bu dava talebini reddedecektir.

4.8.1.5 Tescil talebinde bulunmadan doğrudan tanıma davası açılması

Bu bölümde yalnızca nüfus kütüğüne tescil talebinde bulunmadan doğrudan tanıma davası açılıp açılmayacağı konusu ele alınacaktır. Nüfus kütüğüne tescil talebi reddedilen kararların Türkiye’de tanınması işlemlerinin MÖHUK hükümleri uyarınca tanıma davası açarak yapılabileceği Tescil Yönetmeliği m. 27/A’nın 3. fıkrasında belirtilmiş bulunmaktadır. Bunun yanı sıra bu düzenlemede nüfus kütüğüne tescil talebinde bulunmadan doğrudan tanıma davası açma hususuna ilişkin bir hükme de yer verilmemiştir. Tescil Yönetmeliği ile bu madde düzenlemesi getirilmeden önce doktrinde NHK m. 27/A uyarınca tescil talebinde bulunmadan tanıma davası açılmasının mümkün olmadığını ve tescil talebinde bulunmanın MÖHUK uyarınca tanıma davası açabilmek için ön şart olduğunu savunan bir görüş bulunmaktaydı⁵¹⁰. Bir başka görüş de NHK m. 27/A düzenlemesi kapsamında nüfus kütüğüne tescil talebinde bulunulmasının MÖHUK uyarınca tanıma davası açabilmek için bir ön şart olmadığını savunmaktaydı. Bu görüşü savunanlar, her iki tarafın da hem NHK m. 27/A kapsamında tescil talebinde bulunabilmelerinin hem de MÖHUK hükümleri kapsamında tanıma davası açabilmelerinin mümkün olduğunu ifade etmişlerdir.⁵¹¹

Kanaatimizce NHK m. 27/A’nın 3. fıkrasında yer alan düzenleme nüfus kütüğüne tescil talebi reddedilen kararların sonrasında MÖHUK kapsamında tanıma davasına konu olup olamayacaklarına ilişkin bir düzenleme olup, bu düzenleme doğrudan tanıma davası açılmasını engelleyen bir hüküm içermemektedir. Ayrıca yabancı ülke adli makamları tarafından verilen kararları için nüfus kütüğüne tescil talebinde bulunmadan doğrudan tanıma davası açılabilmesinin kısıtlanmadığını gösteren iki düzenleme bulunmaktadır. Bunlardan ilki Tescil Yönetmeliği’nin 7. maddesinin 2. fıkrasıdır⁵¹². Bu düzenlemeye

⁵¹⁰ Huysal, Tescil (n 4) 501.

⁵¹¹ Ayhan İzmirli (n 4) 117.

⁵¹² “Yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararlarla ilgili daha önce Türk mahkemelerinde açılmış ve halen görülmekte olan dava dosyası bilgileri ile varsa kararların daha önce Türk mahkemelerince kesin hükme bağlanmış olduğuna ilişkin mahkeme kararının aslı veya fotokopisi ya da Türk mahkemelerinde halen devam eden bir dava yahut tanımanın Türk mahkemelerince evvelce reddedildiğine dair karar bulunmadığı yönünde adli makamlardan alınan belge başvuru formuna eklenir”

göre taraflar önceden Türk mahkemelerinde bir tanıma davası açmışsa ve halen görülmekte ise dava dosyası bilgilerini, önceden bir dava açılmamış veya reddedilmemişse de böyle bir davanın açılmamış veya reddedilmemiş olduğuna ilişkin yazıyı Türk adli makamlarından temin ederek tescil başvuru formuna eklemek zorundadır. Yabancı ülke adli makamları tarafından verilen kararları için nüfus kütüğüne tescil talebinde bulunmadan doğrudan tanıma davası açılabilmesinin kısıtlanmadığını gösteren ikinci düzenleme de Tescil Yönetmeliği'nin 9. maddesinin 6. fıkrasıdır. Bu düzenlemeye göre de yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararlarla ilgili Türkiye'de açılmış ve halen devam eden veya reddedilmiş dava bulunuyorsa başvuru reddedilecektir⁵¹³. Her iki Yönetmelik maddesinde de tarafların nüfus kütüğüne tescil talebinde bulunmadan önce doğrudan tanıma davası açmalarına olanak sağlandığını belirten ifadeler yer almaktadır. Dolayısıyla doktrinde tanıma davası açmanın ön şartının nüfus kütüğüne tescil başvurusunda bulunmak olduğunu savunanlara hak vermek mümkün olmayıp, adli makamlara başvurabilmek için bir ön şart koyarak tarafların mahkemelere erişim ve adil yargılanma hakkını⁵¹⁴ ellerinden almak söz konusu dahi olamayacaktır.

Nüfus kütüğüne tescil talebinde bulunmadan doğrudan tanıma davası açılabileceğini gösteren diğer hususlardan biri; taraflardan birinin tescil başvurusunda bulunmak istememesi ve bir diğeri de tescile konu olan evliliği sona erdiren kararların tenfize ilişkin hükümler içeriyor olmasıdır. Taraflardan birinin NHK m. 27/A düzenlemesi doğrultusunda nüfus kütüğüne tescil başvurusunda bulunmak istememesi durumunda, diğer tarafın yabancı ülke adli makamı tarafından verilen karara ilişkin olarak tescil başvurusunda bulunmak yerine zaman kaybetmeksizin ve hızlı sonuç alabilmek adına yetkili mahkemelere başvurarak tanıma davası açma hakkı bulunmaktadır. Ayrıca yabancı ülke adli veya idari makamları tarafından verilen kararlarının tenfiz hükümlerini içermesi durumunda da nüfus kütüğüne tescil talebinde bulunulduğunda tenfize ilişkin hükümler bakımından bir tescil işlemi gerçekleşemeyecek olması sebebiyle yetkili

⁵¹³ Ayhan İzmirli (n 4) 117.

⁵¹⁴ AİHS m. 6 hükmü uyarınca “*herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir*”. Sarıöz Büyükalp (n 337) 124-125.

mahkemeler aracılığıyla doğrudan tanıma ve tenfiz davası açılması tarafların hak ve zaman kaybı yaşamamaları adına doğru bir yöntem olacaktır. Tüm bu hususlar da ele alındığında MÖHUK uyarınca tanıma davası açmanın ön şartının nüfus kütüğüne tescil talebinde bulunmak olmadığı açıkça görülmüş olmaktadır.

4.8.2 Tescil talebinin reddinin hukuki sonuçları

4.8.2.1 Genel olarak

Nüfus kütüğüne tescil şartlarının yerine getirilmediği gerekçesiyle tescil talebi reddedilen kararların tanıma işlemlerinin MÖHUK uyarınca gerçekleştirileceği NHK m. 27/A'nın 3. fıkrasında belirtilmiş bulunmaktadır. Bu düzenlemeyle her ne kadar yabancı makamlar tarafından evliliği sona erdiren kararlara ilişkin verilen kararların tescil talebinin reddedilmiş olması durumunda yalnızca MÖHUK'un ilgili düzenlemeleri kapsamında tanıma davası açmak başvurulabilecek tek yol olarak görülse de tescil talebinde bulunmuş olan tarafların Türk hukukunda yer alan olağan kanun yollarına başvurma hakları da her zaman bulunmaktadır⁵¹⁵. NHK m. 27/A f. 3 düzenlemesiyle ifade edilmek istenen aslında yabancı ülke makamları tarafından verilmiş olan evliliği sona erdiren kararların reddedilmesi durumunda MÖHUK düzenlemeleri kapsamında tanıma davası açmanın bir kanun yolu olduğunu belirtmek değil, tarafların nüfus kütüğüne tescil taleplerinde bulunmuş olmalarının tanıma davası açma haklarının ellerinden alınmamış olduğunu belirtmektir⁵¹⁶.

NHK m. 27/A f. 3 düzenlemesinde yetkili ülke idari makamları tarafından verilmiş olan evliliği sona erdiren kararların nüfus kütüğüne tescil başvurusunun reddedilmiş olması veya tescil başvurusunun tescil şartlarını taşıyor olmasına rağmen tescil edilmiş olması durumunda başvurulabilecek kanun yoluna ilişkin açık bir hüküm bulunmamaktadır. Çalışmamızın bu bölümünde nüfus kütüğüne tescil kararlarına karşı başvurulabilecek kanun yolları; nüfus kütüğüne tescil talebinin reddedilmesine karşı başvurulabilecek kanun yolları ve yabancı adli veya idari makam kararlarının tescil şartlarını sağlamamış

⁵¹⁵ Ayhan İzmirli (n 4) 117; Huysal, Tescil (n 4) 501-502.

⁵¹⁶ Huysal, Tescil (n 4) 501-502; Ayhan İzmirli (n 4) 115.

olmalarına rağmen tescil edilmiş olmasına karşı başvurulabilecek kanun yolları başlıkları altında incelenecektir.

4.8.2.2 Nüfus kütüğüne tescil talebinin reddedilmesine karşı başvurulabilecek kanun yolları

Yurtdışında yetkili nüfus müdürlüklerinin ve yurtdışında dış temsilciliklerin nüfus kütüğüne tescil talebini reddetmiş olmaları durumunda tescil talebinde bulunan tarafların bu ret kararına karşı başvurabilecekleri kanun yollarının neler olduğu konusu önem taşımaktadır. Nüfus kütüğüne tescil talebinin reddedilmesi halinde başvurulabilecek kanun yolları öncelikle NHK 27/A kapsamında yer alan düzenlemeler çerçevesinde sonrasında idari yargı yolu ve NHK’da “Nüfus kaydının düzeltilmesine ilişkin esaslar” ve “Maddi hatalar ve Nüfus kaydının iptali” başlıkları altında 35., 36. ve 40. maddeleriyle getirilmiş olan hükümler çerçevesinde incelenecektir.

Öncelikle NHK m. 27/A’nın 3. fıkrasında yer alan düzenlemenin hangi amaçla getirilmiş olduğunun tespit edilmesi gerekecektir. NHK m. 27/A f. 3 düzenlemesinde nüfus kütüğüne tescil talebi reddedilen yabancı ülke adli veya idari makamları tarafından verilmiş evliliği sona erdiren kararlara ilişkin olarak Türkiye’de MÖHUK uyarınca tanıma davası açılabilirliği belirtilmiş, maddenin lafzı tescil talebi reddedilen yabancı ülke kararlarına karşı tek yolun MÖHUK hükümlerine göre tanıma talebinde bulunmak olduğu gibi bir izlenim yaratıyor olsa da bu husus doktrinde tartışmalara sebebiyet vermiş bulunmaktadır. Doktrinde yer alan bir görüşe göre nüfus kütüğüne tescil talebi reddedilen yabancı ülke adli veya idari makam kararlarına karşı başvurulabilecek tek yolun MÖHUK uyarınca tanıma davası açmak olmadığı, Türk hukukunda yer alan olağan kanun yollarına da başvurulabileceği savunulmaktadır⁵¹⁷. Doktrindeki bir başka görüş uyarınca da nüfus kütüğüne tescil talebinin yalnızca kamu düzenine aykırı olması sebebiyle reddedilmiş olması durumunda MÖHUK kapsamında tanıma davası açılabilir ve bu tanıma davası ile nüfus kütüğüne tescil işlemi gerçekleştirilebilecektir⁵¹⁸. Yine bu görüşe göre yabancı ülke adli ve idari makam

⁵¹⁷ Huysal, Tescil (n 4) 501-502; Ayhan İzmirli (n 4) 117.

⁵¹⁸ Şensöz Malkoç, Aile Hukuku (n 2) s. 243-244, Başvuru inceleme komisyonunun yabancı kararı kamu düzenine aykırı bularak reddetmesi halinde mahkemelerde açılan tanıma veya tenfiz davalarında mahkemenin önüne gelen uyuşmazlığı yasalarda gösterilen usulde incelemesi gerektiği, idarenin

kararının aile mahkemesi tarafından kamu düzenine aykırılık teşkil edip etmediği incelenecek ve kamu düzenine aykırılık teşkil etmiyorsa yabancı ülke kararı NHK m. 27/A kapsamında tescil edilecektir. NHK m. 27/A f. 3'te yer alan düzenlemede tescil talebinin reddedilmesi durumunda tarafların tanıma davası açma hakkının bulunması konusuna başvurulabilecek kanun yolu olarak değil, bir başka alternatif yol olması sebebiyle yer verilmiş olduğu, MÖHUK kapsamında tanıma davası açmanın tescil talebi reddedilen yabancı adli veya idari makam kararlarına karşı başvurulabilecek tek kanun yolu olmadığı ve NHK m. 27/A f. 3 düzenlemesinin taraflara tanıma davası açma haklarının da bulunduğu hatırlatılmak istenmesi amacıyla getirilmiş olduğu kanaatindeyiz.

Nüfus kütüğüne tescil talebi reddedilen yabancı ülke adli veya idari makam kararlarına karşı başvurulabilecek tek yolun MÖHUK uyarınca tanıma davası açmak olmadığını savunanlar aynı zamanda reddedilen bu kararlara karşı idari yargı yoluna başvurulabileceğini de savunmaktadırlar. Bu görüş uyarınca yetkili nüfus müdürlükleri veya dış temsilcilikler tarafından yabancı ülke adli veya idari makamları tarafından evliliği sona erdiren kararların nüfus kütüğüne tescil taleplerinin reddedilmiş olması durumunda tescil talebini inceleyen makamların idari makamlar olmasından dolayı başvurulabilecek kanun yolu da idari yargı yolu olacaktır⁵¹⁹. Dolayısıyla nüfus kütüğüne tescil talebinin reddedilmesi durumunda bu karara karşı başvurulabilecek ikinci yol idari yargı yolu olacaktır. İdari yargı yoluna ilişkin düzenlemelere 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununda⁵²⁰ yer verilmiştir. İYUK m. 12'de *“İlgililer haklarını ihlal eden bir idari işlem dolayısıyla Danıştaya ve idare ve vergi mahkemelerine doğrudan doğruya tam yargı davası veya iptal ve tam yargı davalarını birlikte açabilecekleri gibi...”* hükmüne yer verilmek suretiyle İdare Mahkemesi'nde bir idari işlemin hukuka aykırılık teşkil etmesi sebebiyle idari işlemin iptaline ilişkin dava açılabileceği düzenlenmiş

tespitlerinin mahkemeyi bağlamayacağı ve kamu düzenine aykırılığı esasen hâkimin takdir edeceğine ilişkin görüş için bkz. Tanrıbilir (n 440) 384.

⁵¹⁹ Huysal, Tescil (n 4) 502-503; Ayhan İzmirli (n 4) 115. Komisyonun verdiği kararın idari bir karar olduğu gerekçesiyle idari yargı yollarına başvurulabileceğini kabul edenlerin yanı sıra bu durumun boşanma, iptal veya butlan yahut evliliği tespit kararının idari yargıda iptal davası nedeniyle görülmesi gibi maksadı aşan bir sonuç ortaya çıkaracağını ve bu sebebin tescil konusunda idari değil adli organların yetkilendirilmesi için tek başına yeterli bir gerekçe olduğunu savunan görüş için bkz. Tanrıbilir (n 440) 384.

⁵²⁰ İdari Yargılama Usulü Kanunu, Kanun Numarası: 2577, Kabul Tarihi: 06.01.1982, RG 20.01.1982/17580.

bulunmaktadır. Bu hüküm doğrultusunda yabancı ülke adli veya idari makamları tarafından verilen evliliği sona erdiren kararların nüfus kütüğüne tescil talebinin reddedilmiş olması halinde bu ret işlemine karşı İdare Mahkemesi'nde iptal davası açılabilecektir⁵²¹. Tarafların idari işlemin iptaline karşı iptal davası açabilmesi için öncelikle idari makamın gerçekleştirmiş olduğu bir işlemin bulunması gerekmektedir. İdari işlemin varlığı halinde bu idari işleme karşı başka herhangi bir idari yola başvurulmamış olması ve yetkili idari makamın yapmış olduğu işlemin etkili bir işlem olması durumunda tescil işleminin reddedilmesine karşı iptal davası açılabilecektir⁵²². İptal davası açma konusunda usulen bir problem bulunmamakla beraber nüfus kütüğünün tescil işleminin reddedilmesi durumunda açılan iptal davasında İdare Mahkemesi hâkimi uzman olmadığı bir konuyla ilgili karar vermek durumunda kalacaktır. Bu husus doktrinde de tartışmaya sebebiyet vermekte olup, tescil talebinin reddedilmesine karşı açılacak iptal davalarının İdari Mahkemeler tarafından değerlendirilecek olması konusu eleştirilmektedir⁵²³. Özel hukuk alanına giren tescil işlemi konusunda işlemin reddedilmesi halinde idari yargı yoluna başvurulmasının doğru olmadığı savunulmaktadır⁵²⁴. Ancak kanaatimizce Anayasa m. 125/f. 1 uyarınca idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açık olup, yetkili idari makam tarafından verilen tescil kararının reddedilmesi durumunda da bu kararlara karşı idari yargı yolunun kapanması söz konusu olamayacaktır.

Yetkili nüfus müdürlükleri veya dış temsilcilikler tarafından yabancı ülke adli veya idari makamları tarafından evliliği sona erdiren kararların nüfus kütüğüne tescil taleplerinin reddedilmiş olması durumunda bu kararlara karşı NHK'nın 35., 36. ve 40. maddeleri kapsamında nüfus kayıtlarının düzeltilmesi davasının açılıp açılmayacağı konusuna da değinilmesi gerekmektedir. NHK'nın 35. maddesinin 1. fıkrasında "*Kesinleşmiş mahkeme hükmü olmadıkça nüfus kütüklerinin hiçbir kaydı düzeltilemez ve kayıtların anlamını ve taşıdığı bilgileri değiştirecek şerhler konulamaz. Ancak olayların aile kütüklerine tescili esnasında yapılan maddî hatalar nüfus müdürlüğüne dayanak belgesine uygun olarak düzeltilir*" hükmüne ve NHK'nın 36. maddesinin 1. fıkrasının a

⁵²¹ Gürhan (n 290) 169-170.

⁵²² ibid 169-170.

⁵²³ Tanrıbilir (n 440) 384.

⁵²⁴ ibid 384-385.

bendinde “Nüfus kayıtlarına ilişkin düzeltme davaları, düzeltmeyi isteyen şahıslar ile ilgili resmî dairenin göstereceği lüzum üzerine Cumhuriyet savcıları tarafından yerleşim yeri adresinin bulunduğu yerdeki görevli asliye hukuk mahkemesinde açılır. Kayıt düzeltme davaları (..) nüfus müdürü veya görevlendireceği nüfus memuru huzuru ile görülür ve karara bağlanır” hükmüne yer verilmiş olup, bu hükümlerin nüfus kayıtlarında yer alan hatalı bilgilerin düzeltilmesine ilişkin olduğu görülmektedir. Nüfus kütüğüne tescil işleminin reddedilmesi durumunda nüfus kaydının düzeltilmesini gerektirecek bir durum ortaya çıkmaması sebebiyle nüfus kaydının düzeltilmesi de talep edilemeyeceğinden NHK m. 35 ve NHK m. 36 kapsamında yabancı ülke adli veya idari makamları tarafından verilen evliliği sona erdiren kararların nüfus kütüğüne tescil taleplerinin reddedilmesi durumunda nüfus kayıtlarının düzeltilmesi talebinde bulunulamayacaktır⁵²⁵. Tüm bu açıklamalara istinaden biz de NHK m. 27/A ile getirilmiş olan düzenlemeye NHK’da yer alan nüfus kayıtlarının düzeltilmesine ilişkin esasların uygulanmayacağı kanaatindeyiz.

Nüfus kaydının iptaline ilişkin düzenleme de NHK’nın 40. maddesinde yer almaktadır. Bu düzenleme uyarınca “Usûlüne göre düzenlenmemiş bir belgeye dayanılarak tesis edilmiş nüfus kayıtları Genel Müdürlüğün ya da nüfus müdürlüklerinin göstereceği lüzum üzerine mahkemece verilecek kararla iptal edilir. Nüfus kütüğüne düşülmüş olan şerh ve açıklamaların iptal edilmesi de aynı usûle tâbidir” hükmüne yer verilmiştir. Bu madde düzenlemesinden anlaşılacağı üzere nüfus kütüğüne tescil talebi reddedilen tarafların nüfus kaydına işletebilecekleri bir tescil işlemi bulunmaması sebebiyle bu madde doğrultusunda nüfus kaydının iptaline ilişkin bir başvuruda bulunmaları da mümkün olmayacaktır⁵²⁶.

⁵²⁵ Kaynakçioğlu (n 367) 168; Gürhan (n 290) 171-172. Bir yabancı mahkeme ya da idari makam kararının, tesciline yönelik m. 27/A düzenlemesinin nüfus kaydının düzeltilmesi davası olmadığına ve bu nedenle idari bir işlem olan tescil talebinin reddinin de NHK m. 36 kapsamına girmeyeceğine ilişkin görüş için bkz. Huysal, Tescil (n 4) 502.

⁵²⁶ Kaynakçioğlu (n 367) 171. Yapılan tescilin hukuka aykırı olması durumunda bu işlem için NHK m. 40 kapsamında Asliye Hukuk Mahkemeleri’nde dava açılacağına ve tescile ilişkin konu her ne kadar NHK’da düzenlense de içerik olarak aile hukukunun ve milletlerarası özel hukuk ve usul hukukunun konusuna girdiğinden tescil talebinin reddine karşı açılacak nüfus kaydının iptali davasının Aile Mahkemesi’nde görülmesi gerektiğine ilişkin görüş için bkz. Huysal, Tescil (n 4) 502-503; Şensöz Malkoç, Aile Hukuku (n 2) 244-245; Gürhan (n 290) 172.

Kanaatimizce yabancı adli makamlar tarafından verilen evliliği sona erdiren kararların nüfus kütüğüne tescil işlemi reddedildiği takdirde tarafların MÖHUK'un ilgili maddeleri uyarınca tanıma davası açma hakları olduğu gibi aynı zamanda tescil işleminin idari bir işlem niteliği taşıması sebebiyle idari işlemin iptali davası açma hakları da bulunmaktadır. Ancak nüfus kütüğüne tescil talebi reddedilen kararın yabancı idari makam tarafından verilen evliliği sona erdiren bir karar olması durumunda idari makam kararlarına karşı MÖHUK m. 50 uyarınca tanıma davası açılrsa dahi tanımanın ön şartlarını karşılamıyor olması sebebiyle dava reddedileceğinden dolayı yalnızca idari işlemin iptal edilebilmesi için idari yargı yolu olan iptal davası açılabilir. Tarafların aynı zamanda hem MÖHUK uyarınca tanıma talebiyle aile mahkemesinde hem de idari işlemin iptali için idare mahkemesinde aynı anda dava açmalarında herhangi bir engel bulunmamakta olup, bu iki davanın birlikte açılmış olması durumunda davalardan hangisi önce sonuçlanırsa tarafların açılmış olan diğer davadan feragat etme hakları bulunmaktadır.

4.8.2.3 Yabancı adli veya idari makam kararlarının tescil şartlarını sağlamamış olmalarına rağmen tescil edilmiş olmasına karşı başvurulabilecek kanun yolları

Hem nüfus müdürlükleri hem de dış temsilcilikler idari makamlardır ve bu idari makamlara yabancı ülke adli ve idari makamları tarafından verilen evliliği sona erdiren kararları nüfus kütüğüne tescil etme yetkisi verilmiş bulunmaktadır. Tanıma davası açma şartlarının sağlanıp sağlanamadığına ilişkin tespitlerin zaman zaman yetkili mahkemeler tarafından dahi hatalı olarak yapılabilmesi söz konusuysen idari makamların nüfus kütüğüne tescil yetkisini kullanırken yanlış değerlendirmeler yapmaları ve bunun sonucunda tescil şartlarını sağlamayan kararların hatalı olarak tescil edilmelerine sebebiyet vermeleri de mümkün olabilecektir. NHK m. 27/A'nın 3. fıkrasında yer alan düzenlemede nüfus kütüğüne tescil şartlarının sağlanmamış olması sebebiyle tescil işlemi reddedilmiş olan kararlara yer verilmiş olmasına karşın nüfus kütüğüne tescil şartlarını sağlamıyor olsa da tescil işlemi kabul edilmiş olan kararlarla ilgili bir hükme yer verilmemiştir. Nüfus kütüğüne tescil işleminin kabul edilmesi idari nitelikte bir işlem olmasından dolayı doktrininde yer alan baskın görüşe göre nüfus kütüğüne tescil talebinin reddedilmesi durumunda tarafların nasıl idari yargı yoluna başvurma hakları var ise tescil

talebinin tescil şartlarını sağlamamış olmasına rağmen kabul edilmiş olması durumunda da yine aynı şekilde idari yargı yoluna başvurma hakları bulunmaktadır⁵²⁷.

Nüfus kütüğüne tescil talebinin hatalı olarak da olsa kabul edilmiş olması durumunda evlilik birliğinin sona ermesi hususu nüfus kütüğüne tescil edilmiş olacaktır. Hatalı olarak nüfus kütüğüne tescil edilen kaydın düzeltilebilmesi için bu nüfus kaydına karşı NHK m. 36 ve NHK m. 40 düzenlemeleri kapsamında nüfus kayıtlarına ilişkin düzeltme davası açma yoluna gidilebilecektir⁵²⁸. NHK m. 36/f. 1'in a ve b bentlerinde hatalı olarak nüfus kütüğüne tescil edilen kaydın düzeltilebilmesi için nüfus kayıtlarına ilişkin düzeltme davası açılabilceği hüküm altına alınmıştır. Nüfus kayıtlarına ilişkin düzeltme davalarını nüfus kaydını düzeltmek isteyen kişilerin ve Cumhuriyet savcılarının açabilecekleri de madde hükmünde ifade edilmiş bulunmaktadır⁵²⁹. NHK m. 40 düzenlemesinde de nüfus kayıtlarında yer alan tescil işleminin iptal edilerek düzeltilmesine imkân tanınmış bulunmaktadır.

NHK'nın 40. maddesinde yer alan nüfus kaydının düzeltilmesine ilişkin olarak tarafların tescil talebine karşı idari yollara başvurma hakkı, Tescil Yönetmeliğinin 13. maddesinde de yer alan düzenleme tarafından desteklenir niteliktedir. Bu maddede yer alan düzenlemeye göre *“Komisyonca verilen kararlarda veya tescil işlemlerinde maddi bir hata bulunduğu sonradan anlaşılması halinde talep üzerine veya resen kararı veren komisyonca düzeltme kararı alınır”*. Bu düzenleme uyarınca da nüfus kütüğüne tescil işlemleri gerçekleştirilirken ortaya bir maddi hatanın çıkmış olması durumunda bu hataların il nüfus müdürlüğü tarafından düzeltilmesi mümkün kılınmıştır. Nüfus kütüğüne tescil talebi tescil şartlarını taşıyor olmasına rağmen tescil işlemi gerçekleştirilmişse bu durumda usulen yapılmış bir hatanın varlığından bahsedilecek olup, NHK m. 36 ve NHK m. 40 hükümleri doğrultusunda nüfus kaydının düzeltilmesi hususunda başvuruda bulunma imkânı getirilmiş bulunmaktadır. NHK'nın 36. ve 40. maddelerindeki düzenlemeler usulen hatalı bir şekilde nüfus kaydının değişmesine sebep

⁵²⁷ Huysal, Tescil (n 4) 502; Ayhan İzmirli (n 4) 115.

⁵²⁸ Şensöz Malkoç, Aile Hukuku (n 2) 244-245; Huysal, Tescil (n 4) 502; Gürhan (n 290) 172.

⁵²⁹ NHK'da yapılacak bir değişiklikle nüfus kaydına ilişkin düzeltme davalarını açma yetkisinin İçişleri Bakanlığı, Nüfus İşleri Genel Müdürlüğü, Cumhuriyet savcılıkları ve nüfus kaydının düzeltilmesi hususunda yararı bulunan herkese tanınması yönündeki görüş için bkz. Şensöz Malkoç, Aile Hukuku (n 2) 244-245.

olan başvurular için nüfus kaydının düzeltilmesi amacıyla getirilmiş hükümler içermektedir⁵³⁰. Dolayısıyla tescil işleminde ortaya çıkan hataların düzeltilebilmesi açısından idari işlemin iptali yoluna gidilmesi yerine NHK m. 36 ve NHK m. 40 kapsamında nüfus kaydının düzeltilmesi için başvuruda bulunulması gerekmektedir. Kanaatimizce de nüfus kayıtlarının düzeltilmesi için başvurulacak adli makamların nereler olduğunu içeren özel hükümler NHK m. 36 ve NHK m. 40'ta düzenlenmiş olduğundan dolayı usulen yapılan hatanın düzeltilmesi için bu düzenlemeler doğrultusunda başvuruda bulunulması yerinde olacaktır.

4.9 Mavi Kart Sahiplerinin Yabancı Ülke Yetkili Makamlarından Aldıkları Boşanma Kararlarının Türkiye’de Nüfus Kütüğüne Tescili

4.9.1 Genel olarak

Her ne kadar Türk hukukunda çifte vatandaşlık kabul edilmiş olsa da bazı ülkelerin yasal düzenlemeleri uyarınca çifte vatandaşlık kabul görmediğinden⁵³¹ dolayı Türk vatandaşları buldukları ülkenin vatandaşlığına geçebilmek için zorunlu olarak Türk vatandaşlığından çıkma izni talebinde bulunmaktadırlar⁵³². Başka ülke vatandaşlığına geçen Türklerin Türkiye’deki haklarını muhafaza ederek Türk vatandaşlığından çıkma izni alabilmeleri de oldukça önemli bir konudur. 1995 yılında değişiklik yapılmadan önce 403 sayılı mülga TVK’nın⁵³³ 29. maddesi uyarınca yabancı ülke vatandaşlığını kazanabilmek maksadıyla zorunlu olarak Türk vatandaşlığından çıkma izni alan kişilerin nüfus kütüklerindeki kayıtlarının kapatılması gerektiği ve bu kişilerin Türkiye’de yabancı

⁵³⁰ Kaynakçioğlu (n 367) 168.

⁵³¹ Almanya, İsveç, Danimarka ve Avusturya gibi ülkeler çifte vatandaşlığı kabul etmemekte ve bu ülke vatandaşlıklarını kazanmak isteyen Türk vatandaşlarının Türk vatandaşlığından çıkmaları şartı aranmaktadır. Salimya Ganiyeva, ‘Mavi Kartlıların Türkiye’de Görülen Boşanma Davalarında Uygulanacak Hukuk’ (2017) 23 (2) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 365-366; Uğur Tütüncübaşı, ‘‘Türk Vatandaşlığından Çıkma ve 6304 Sayılı Kanun Kapsamında Türk Vatandaşlığından Çıkanların Hakları (Yeni ‘‘Mavi Kart’’ Uygulaması)’’ (2011) 13 (2) Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 172.

⁵³² Ergin Nomer, *Türk Vatandaşlık Hukuku* (30th edn, Filiz Kitabevi 2022) 133-134; Ekşi, Tanıma-Tenfiz (n 2) 75; Bahadır Erdem, *Türk Vatandaşlık Hukuku* (9th edn, Beta Yayınları 2022) 233; Vahit Doğan, Alper Çağrı Yılmaz and Lale Ayhan İzmirli, *Türk Vatandaşlık Hukuku* (18th edn, Baskı, Savaş Yayınevi 2022) 117; Turgut Turhan and Feriha Bilge Tanrıbilir, *Vatandaşlık Hukuku* (4th edn, Yetkin Yayınları 2017) 118-120.

⁵³³ Mülga Türk Vatandaşlık Kanunu, Kanun Numarası: 403, Kabul Tarihi: 11.02.1964, RG 22.02.1964/11638.

statüsünde bulunduğu, ikamet, gayrimenkul satın alma, çalışma ve miras gibi konularda ancak Türk Kanunlarının yabancı ülke vatandaşlarına tanıdığı haklardan faydalanabilecekleri düzenlenmiş bulunmaktaydı ve Türk vatandaşlığını kaybeden herkes kayıp tarihinden itibaren yabancı muamelesine tabi tutulmaktaydı⁵³⁴. Bu düzenlemeden dolayı Türk vatandaşları başka bir ülkenin vatandaşlığına geçmekten çekinmekte ve yabancı ülkede kazanmış olduğu hakları kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktaydı. Kanun koyucu bu katı uygulamayı doğumla Türk vatandaşı olup çıkma izni ile Türk vatandaşlığından çıkacak olanlar bakımından yumuşatarak 1995 yılında 4112 sayılı Kanun⁵³⁵ ile TVK'nın 29. maddesini yeniden düzenlemiştir⁵³⁶. Yapılan bu değişikliğe paralel olarak Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik⁵³⁷ m. 42'de TVK m. 29 aynen tekrar edilmiş ve doğumla Türk vatandaşı olup çıkma izni ile Türk vatandaşlığından çıkacak olanlara istekleri üzerine bu durumlarını gösteren bir belge olan pembe kartın (yeni adıyla mavi kart)⁵³⁸ verileceği belirtilmiş bulunmaktadır⁵³⁹. 2004 yılında TVK m. 29'dan yararlanacak olanlar ile bu kişilere sağlanacak olan hakların kapsamı yeniden düzenlenmiş olmakla beraber 2009 yılında 403 sayılı TVK 5901 sayılı TVK ile yürürlükten kaldırılmıştır⁵⁴⁰. 403 sayılı TVK'nın 29. maddesi 5901 sayılı TVK'nın 28. maddesinde aynen korunmuştur ve 6304

⁵³⁴ Tütüncübaşı, Vatandaşlık (n 531) 172.

⁵³⁵ Türk Vatandaşlığı Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, Kanun Numarası: 4112, Kabul Tarihi: 07.06.1995, RG. 12.06.1995/22311.

⁵³⁶ Tütüncübaşı, Vatandaşlık (n 531) 173; Turgut Turhan, 'Türk Vatandaşlığından Çıkanların Hakları' (1997) 46 (1-2) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 43-44; Bülent Çiçekli, 'Türk Vatandaşlığından İzin Alarak Çıkma' (2000) (4) Ankara Barosu Dergisi, 70; Rona Aybay, 'İzin Alarak Türk Vatandaşlığıyla İlişkisi Kesilenlerin Türkiye'deki Hakları' (2004) 17 (52) Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 107-108.

⁵³⁷ Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik, Kabul Tarihi: 11.02.2010, RG 06.04.2010/27544.

⁵³⁸ 1995 yılından beri doğumla Türk vatandaşı olup da izin almak suretiyle Türk vatandaşlığından ayrılanlara önceki adıyla 'Pembe kart' ve sonraki adıyla 'Mavi kart' verilmektedir (Ekşi, Tanıma-Tenfiz (n 2) 76).

⁵³⁹ Turhan (n 536) 48; Tütüncübaşı, Vatandaşlık (n 531) 173-174; Çiçekli (n 536) 72; Zeynep Derya Tarman, 'Türk Vatandaşlığından Ayrılan ve Yurtdışında Yaşayanların Özel Hukuki Statüsü' in *Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler Uluslararası Sempozyum Bildirileri*, Türkiye Barolar Birliği Yayınları 2009 206, 218. Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik yapan yönetmeliğin milli güvenlikle ilgisi olmamasına, gizlilik derecesi taşımamasına ve kamuyu ilgilendiriyor olmasına rağmen Resmi Gazete'de yayımlanmadığına ilişkin bilgi için bkz. Turhan (n 536) 47.

⁵⁴⁰ Ekşi, Tanıma-Tenfiz (n 2) 75; Tütüncübaşı, Vatandaşlık (n 531) 175-177.

sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun⁵⁴¹ ile yeniden düzenlenmiştir⁵⁴².

5901 sayılı TVK'nın 28. maddesiyle getirilmiş olan yeni düzenlemeyle Mavi kart sahiplerinin kapsamı genişletilerek, başka bir ülkenin vatandaşlığına geçmek için Türk vatandaşlığından çıkan kişilerin üçüncü dereceye kadar olan altsoyları da TVK'da öngörülen istisnai haklardan yararlanmaya hak kazanmış bulunmaktadır⁵⁴³ ve ayrıca mavi kart sahibi kişilerin tanımı yapılarak hukuki durumları da belirtilmiştir⁵⁴⁴. TVK m. 28/f. 1 uyarınca *“Doğumla Türk vatandaşı olup da çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler ve üçüncü dereceye kadar olan altsoyları, bu maddede belirtilen istisnalar dışında Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam ederler. Milli güvenliğe ve kamu düzenine ilişkin hükümler saklıdır”*. TVK m. 28/f. 6'da da *“Bu madde kapsamında bulunan kişilere, talepleri hâlinde bu maddede belirtilen haklardan faydalanabileceklerini gösteren Mavi Kart düzenleneceği”* belirtilmiştir. Bu maddede mavi kart sahibi yabancıların istisnai haller dışında Türk vatandaşı ile aynı hakka sahip olacakları düzenlenmiş bulunduğundan Türk hukukunda imtiyazlı yabancı statüsüne haiz olduklarını söylemek mümkündür⁵⁴⁵. TVK m. 28/f. 6'dan da anlaşılacağı üzere Türk vatandaşlığından çıkmış olan kişilerle bu kişilerin altsoyu olan yabancılara talepleri üzerine mavi kart düzenlenebilmektedir. Mavi kartta yer alan bilgilerin içeriği ve kartın düzenlenmesi sırasında uygulanacak esaslar ise Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğinin 53-55. maddelerinde düzenlenmiş bulunmaktadır⁵⁴⁶. 6304 sayılı Kanunla yapılan değişiklik sonrasında mavi karta ilişkin olarak TVK m. 28'e eklenen beş fıkranın yanı sıra NHK'da da⁵⁴⁷ buna bağlı olarak gerekli değişiklikler yapılmıştır⁵⁴⁸. Tüm bu açıklamalar doğrultusunda doğum

⁵⁴¹ Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun Numarası: 6304, Kabul Tarihi: 09.05.2012, RG. 18.05.2012/28296.

⁵⁴² Ekşi, Tanıma-Tenfiz (n 2) 75; Tütüncübaşı, Vatandaşlık (n 531) 177-179.

⁵⁴³ Ekşi, Tanıma-Tenfiz (n 2) 75-76; Erdem (n 532) 252-253; Turhan and Tanrıbilir (n 532) 129-130.

⁵⁴⁴ Turhan and Tanrıbilir (n 532) 129-132; Doğan, Yılmaz and Ayhan İzmirli (n 532) 125-126; Ekşi, Tanıma-Tenfiz (n 2) 75-77; Ganiyeva, Mavi Kart (n 531) 366-368.

⁵⁴⁵ Erdem (n 532) 251; Nomer, Vatandaşlık (n 532) 134; Turhan and Tanrıbilir (n 532) 130.

⁵⁴⁶ Turhan and Tanrıbilir (n 532) 131.

⁵⁴⁷ NHK m. 8/A uyarınca *“Doğumla Türk vatandaşı olup da çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenler ve bunların 5901 sayılı Kanunun 28 inci maddesinde belirtilen altsoyları, Genel Müdürlükçe elektronik ortamda tutulan Mavi Kartlılar Kütüğüne kaydedilir. Bu Kütüğe kaydedilenler, her türlü nüfus olaylarını yurt içinde nüfus müdürlüklerine, yurt dışında ise dış temsilciliklere beyan etmekle yükümlüdürler”*.

⁵⁴⁸ Ekşi, Tanıma-Tenfiz (n 2) 76.

yoluyla Türk vatandaşlığını kazanmış olup Türk vatandaşlığından çıkma kararı veren kişiler TVK m. 28'de yer alan istisnalar⁵⁴⁹ dışında kural olarak Türk vatandaşı gibi işlem görmeye devam edeceklerdir.

Mavi kart sahipleri Türk vatandaşlığını kaybetmiş ve gittikleri ülkelerin vatandaşlığını kazanmış olduklarından dolayı aile hukuku açısından değerlendirildiğinde o ülkede bir Türk vatandaşı ile evlenebilmektedir. Gerçekleştirilen evliliklerin de zaman zaman boşanma ile sonuçlandığı ele alındığında mavi kart sahiplerinin yabancı ülke vatandaşı olarak değerlendirilmesi sebebiyle yabancı ülke yetkili makamı tarafından verilmiş olan boşanma kararının Türkiye'de MÖHUK uyarınca tanınması ve NHK m. 27/A düzenlemesi kapsamında mavi kart sahiplerinin yurtdışında almış oldukları boşanma kararlarının Türkiye'de nüfus kütüğüne tescil edilip edilemeyeceği hususu karşımıza çıkmaktadır.

4.9.2 Mavi kartlılar kütüğü ve beyan edilen nüfus olaylarının tutulması hakkında yönerge

30 Nisan 2013 tarihli Mavi Kartlılar Kütüğü ve Beyan Edilen Nüfus Olaylarının Tutulması Hakkında Yönerge, NHK'nın 8/A maddesine⁵⁵⁰ dayanılarak hazırlanmış bulunmaktadır⁵⁵¹. Mavi kartlılar kütüğüne kayıtlı olan kişilerin yabancı ülke makamlarından almış oldukları kararların Yönerge hükümleri doğrultusunda nüfus kütüğüne tescil edilebilmesi mümkün kılınmıştır. Yönerge'nin 10 uncu ve 17 inci maddeleriyle mavi kart sahibi olan kişilerin tarafı olduğu yabancı ülke makamları tarafından verilen boşanma kararlarının Türk nüfus siciline tescil işleminin gerçekleştirilebileceği düzenlenmiş bulunmaktadır. Yönergenin 10. maddesinin 3. fıkrası uyarınca ‘*Mavi Kartlılar Kütüğünde kayıtlı kişilerin uyruğu bulunduğu ülke makamlarından almış oldukları karar ve idarî belgelerin usulüne göre tasdik edilmiş ve onaylanmış ise, ayrıca 27/11/2007 tarihli ve 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun hükümleri uyarınca tanınması veya tenfizinin istenemeyeceği*’ düzenlenmiş bulunmakla beraber uygulamada Türk vatandaşlığından

⁵⁴⁹ TVK m. 28/f. 1, 2 ve 3.

⁵⁵⁰ Bkz. dn. 546.

⁵⁵¹ Doğan (n 2) 157; Çelikel and Erdem (n 2) 805-806.

çıkma izni bulunan kişilerin hukuki menfaatlerinin bulunması şartıyla yabancı ülke boşanma kararının tanınmasını talep edebilecekleri kabul edilmiş bulunmaktadır⁵⁵². Mavi kart sahiplerinin tarafı olduğu boşanma kararlarının MÖHUK'da düzenlenmiş olan Türk mahkemelerinde tanıma usulüne ihtiyaç kalmaksızın mavi kartlılar kütüğüne tescil edilmesi bu madde ile mümkün kılınmıştır.

Yönerge'nin 17 inci maddesinde ise boşanma kararlarının nüfus müdürlüklerine intikal etmesi halinde tescil işleminin mavi kartlılar kütüğüne ne şekilde işleneceği düzenlenmiş bulunmaktadır. Madde uyarınca ‘‘a) Her iki kişi de Mavi Kartlılar Kütüğünde kayıtlı ise boşanmanın, kayıtlarına işleneceği, b) Eşlerden biri Mavi Kartlılar Kütüğünde, diğeri aile kütüklerinde kayıtlı ise, boşanmanın her iki kütüğe usulüne uygun olarak tescil edileceği c) Eşlerden biri Mavi Kartlılar Kütüğünde kayıtlı diğeri yabancılar kütüğünde kayıtlı ise boşanmanın her iki kütüğe de tescil edileceği⁵⁵³, ç) Eşlerden biri yabancı ise boşanma, Mavi Kartlılar Kütüğünde kayıtlı kişinin kaydına işleneceği’’ hüküm altına alınmıştır. Yönerge ile mavi kartlılar kütüğünde kayıtlı olan kişilerin doğum, ölüm, evlenme, boşanma, evliliğin iptali, evliliğin feshi, gaiplik, tanıma, mahkeme kararıyla babalığa hüküm ve evlat edinme gibi nüfus olaylarına ilişkin belgeler, usulüne göre düzenlenmiş ve onaylanmış olmaları halinde mavi kartlılar kütüğüne tescil edilen olayların işlenmesi için kullanılan bir form olan veri giriş formu kullanılarak tescil edileceğinden⁵⁵⁴ dolayı konsoloslukların daha pratik bir şekilde işlemlerini yürütmesi sağlanmış ve böylece iş yükleri de azalmış bulunmaktadır.

⁵⁵² Yargıtay 2 HD, 18810/6172, 02.04.2009 <www.kazanci.com> erişim tarihi 01.05.2023; Sezişli (n 19) 232.

⁵⁵³ Yönerge m. 17/f. 1 (b) uyarınca eşlerden biri Mavi Kartlılar Kütüğünde, diğeri aile kütüklerinde kayıtlı ise, boşanmanın her iki kütüğe usulüne uygun olarak tescil edileceği düzenlenmiş olmakla birlikte mavi kartlı bir yabancı ile Türk vatandaşının yabancı ülke yetkili makamı tarafından verilmiş olan evliliği sona erdiren bir kararı mevcutsa NHK m. 27/A düzenlemesi kapsamında bu boşanma kararının nüfus kütüğüne tescil işleminin gerçekleştirilebilmesi için maddede sıralanan tüm şartların varlığı aranacak olup, şartların tamamının karşılanmasının ardından tescil işlemi gerçekleştirilebilecektir. Şartların gerçekleştirilememesi durumunda ise MÖHUK uyarınca tanıma davası açma hakkına sahip olacaktır. Yabancı ülke yetkili idari makam tarafından verilen evliliği sona erdiren bir kararın varlığı halinde ise MÖHUK uyarınca tanıma davası açma imkânı da bulunmayacaktır.

⁵⁵⁴ Ekşi, Tanıma-Tenfiz (n 2) 74, 80.

4.9.3 Mavi kart sahiplerinin yabancı ülke yetkili makamları tarafından verilen boşanma kararlarının NHK m. 27/A kapsamında nüfus kütüğüne tescili

Yönerge ile mavi kartlılar kütüğüne kayıtlı olan kişilere Yönerge m. 10/f. 3 ve m. 17 uyarınca tanınmış olan imkânlar doktrinde eleştirilmekte olup, normlar hiyerarşisi uyarınca yönergelerin yönetmeliklerin altında yer aldığı ve yönetmeliklere aykırı düzenlemeler içerebileceği, dolayısıyla normlar hiyerarşisinde yönetmeliğin de üzerinde yer alan MÖHUK ve NHK'ya da aykırılık teşkil ettiği hususları da tartışılmaktadır⁵⁵⁵. Bir görüşe göre, mavi kartlıların yabancı statüsünde olmaları sebebiyle, vatandaşı oldukları ülke yetkili makamları tarafından verilen ve kesinleşmiş olan kararların tanıma kararına gerek olmadan tescil edilmelerinin makul olduğu ancak Yönergede m. 17/f. 1-b hükmüyle taraflardan birinin mavi kartlı diğerinin Türk vatandaşı olması durumunda NHK'da öngörülen kolaylaştırıcı usule dahi gerek görülmeden yabancı ülke yetkili makamları tarafından verilen boşanma kararlarının nüfusa tescil edileceği hususunun düzenlenmiş olmasının TMK m. 39⁵⁵⁶, NHK ve MÖHUK hükümlerine aykırılık teşkil ettiği savunulmaktadır⁵⁵⁷. Bir diğer görüş uyarınca mavi kartlılara kolaylık getiren Yönerge hükümlerinin Türk Milletlerarası Usul Hukuku'nun sistemini tamamıyla bozduğu ve kanunlarımızın Türk vatandaşlarına dahi tanımamış olduğu bir usulü düzenlediği belirtilmiştir⁵⁵⁸. NHK m. 27/A düzenlemesinde bile Türk vatandaşlarının yabancı ülkede boşanmaları halinde bu kararın nüfus müdürlüğünde tescil edilebilmesi için birtakım hukuki şartlar arandığı ancak Yönerge'de yer alan düzenlemede yabancı boşanma kararlarının Türkiye'de tanınması anlamına gelen mavi kartlılar kütüğüne tescil işlemi için hiçbir şart aranmaması hususu da bu görüş tarafından eleştirilmiş bulunmaktadır. Yönerge ile mavi kartlılara bütün kişisel durumları için tanınmış olan tescil kolaylığının Türk vatandaşları için NHK m. 27/A düzenlemesi ile yalnızca boşanma konusunda tanınmış olması da bir başka görüş tarafından eleştirilmektedir⁵⁵⁹. Mavi kartlılar kütüğüne kayıtlı olup, yabancı ülke vatandaşı olarak değerlendirilen kişilerin yabancı ülke yetkili makamları tarafından verilen evliliği sona

⁵⁵⁵ Çelikel and Erdem (n 2) 805-806; Doğan (n 2) 157; Özel, Erkan, Pürselim and Karaca (n 2) 757; Huysal, Tescil (n 4) 478; Ayhan İzmirli (n 4) 99-100.

⁵⁵⁶ TMK m. 39 uyarınca mahkeme kararı olmadıkça, kişisel durum sicilinin hiçbir kaydında düzeltme yapılamaz.

⁵⁵⁷ Doğan (n 2) 157.

⁵⁵⁸ Çelikel and Erdem (n 2) 805-806.

⁵⁵⁹ Özel, Erkan, Pürselim and Karaca (n 2) 757.

erdiren kararlarına ilişkin tanıma davası açılması hususunda bir şart öngörülmemiş olmasına rağmen NHK m. 27/A düzenlemesi kapsamında yabancı ülke yetkili makamları tarafından verilen evliliği sona erdiren kararların nüfus kütüğüne tescil edilebilmesi için tarafların birlikte başvuru yapmış olmaları şartının getirilmiş olması sebebiyle tescil kolaylığının mavi kartlılara ve Türk vatandaşlarına adil bir şekilde tanınmadığı konusu da eleştiriler arasında yer almış⁵⁶⁰ olmasına rağmen 25.03.2020 tarihinde NHK m. 27/A düzenlemesine taraflara belirli koşullarda tescil hakkı tanınmış olmasından dolayı bu eleştiriye katılmak mümkün değildir. Doktrinde yer alan son eleştiri ise Yönerge m. 10/3 ve m. 17 düzenlemelerinin mavi kart sahiplerinin boşanma kararlarının tescili için neredeyse hiçbir koşul aranmadan, yalnızca usulüne uygun olarak yetkili ülke makamları tarafından onaylanmış olmasını yeterli sayması konusunda getirilmiştir ve bu durumun MÖHUK m. 1 ve MÖHUK m. 58 hükümlerine aykırılık teşkil ettiği, meşru bir amaca dayalı olmaksızın ayrıcalıkla bir sınıf yarattığı savunulmaktadır⁵⁶¹. Bu eleştiriye getiren görüş mavi kart sahibi yabancıların Yönerge'nin ilgili hükümleri uyarınca NHK m. 27/A düzenlemesi ile bir Türk vatandaşının nüfus kütüğüne tescil başvurusunda bulunabilmesi için getirilmiş olan şartlara tabi tutulmaksızın tescil başvurusunda bulunabileceklerini, normlar hiyerarşisine aykırılık teşkil eden bu düzenlemenin ortadan kaldırılması gerektiğini ve böylesine önemli bir düzenlemenin ancak bir Kanunla getirilmiş olması durumunda uygulanabileceğini belirtmiştir⁵⁶².

Kanaatimizce de Yönerge m. 10/3 ile getirilmiş olan düzenlemede yer alan mavi kartlılar kütüğünde kayıtlı kişilerin uyruğunun bulunduğu ülke makamlarından almış oldukları kararın usulüne göre tasdik edilmiş ve onaylanmış olması durumunda ayrıca MÖHUK hükümleri uyarınca tanınması veya tenfizinin istenmeyeceğine ilişkin hüküm ile mavi kart sahiplerine Türk vatandaşlarından daha ayrıcalıklı bir hak tanınmış olduğundan adil bir düzenleme değildir zira NHK m. 27/A düzenlemesiyle Türk vatandaşlarının yabancı ülkede boşanmış olmaları durumunda bu kararın nüfus kütüğüne tesciline ilişkin olarak

⁵⁶⁰ Ayhan İzmirli (n 4) 99-100. Bu eleştiri yazar tarafından 2018 yılında getirilmiş olup, 25.03.2020 tarihinde NHK m. 27/A düzenlemesine tarafların birlikte başvuru yapma imkânı tanınmış olduğundan bu eleştirinin savunulması mümkün değildir.

⁵⁶¹ Huysal, Tescil (n 4) 478. Hukuk kurallarına ilişkin olarak yeniden bir düzenleme yapılacaksa bu değişikliğin kanunla yapılması gerektiği, aksi takdirde hukuk güvenliğinin ihlal edilmiş olacağına ilişkin çizilmesi gerektiğine ilişkin bilgi için bkz. Kuluçlu (n 384) 21.

⁵⁶² Huysal, Tescil (n 4) 478; Ayhan İzmirli (n 4) 100 dn. 121.

birçok hukuki şart getirilmiş olmasına rağmen mavi kart sahipleri yalnızca yabancı ülke makamları tarafından verilen boşanma kararlarının usulüne uygun olarak tasdik edilmiş olması şartıyla bu kararları mavi kartlılar kütüğüne tescil ettirebileceklerdir. Ayrıca mavi kartlılara ilişkin bu düzenleme Yönerge ile getirilmiş olduğundan dolayı da normlar hiyerarşisine aykırılık teşkil etmektedir.

Mavi kart sahiplerinin yabancı ülke makamları tarafından verilen boşanma kararlarının NHK m. 27/A kapsamında nüfus kütüğüne tesciline ilişkin olarak uygulamada karşılaştıkları sorunlara da değinmemiz yerinde olacaktır. Uygulamada karşılaşılan ilk sorun taraflar arasında anlaşma sağlanmış olması durumunda yabancı ülke yetkili makamı tarafından verilen boşanma kararının NHK m. 27/A kapsamında nüfus kütüğüne tescil başvurusunu yapabilmek için mavi kart sahibi olmayan tarafı Türkiye’de yetkili nüfus müdürlüğüne götürmek konusunda ortaya çıkacak olan sorundur. Nüfus müdürlüğüne tescil başvurusu yapmak için gelmeyen birinin sırf diğer tarafın avukatı olması sebebiyle o avukata vekalet vermesi de pek mümkün gözükmemektedir. Tescil Yönetmeliği’nin yürürlüğe girdiği 2018 yılında nüfus müdürlükleri yönetmelik gereğince tescil başvurularını değerlendirecek olan komisyonları hızlıca oluşturmuş olmalarına rağmen yurtdışında yetkili olan konsolosluklar tescil başvurularını henüz komisyonlarını oluşturmadan almaya ve dolayısıyla başvuruları reddetmeye başlayarak⁵⁶³ tarafları büyük ölçüde zarara uğratmışlardır. Tescil başvurularını yurtdışında konsolosluk vasıtasıyla gerçekleştirmek isteyen taraflar o dönemde maddi/manevi zarara uğrayarak tek çare olarak Türkiye’de tanıma davası açma yoluna gitmiş bulunmaktadır. Yine aynı şekilde konsolosluklardan bazıları her iki tarafında mavi kartlı olması şartıyla tescil başvurusunu kabul ederken⁵⁶⁴ bazı konsolosluklar taraflardan birinin mavi kartlı olmasını yeterli görerek tescil başvurusunu kabul etmiş olduğundan⁵⁶⁵ uygulamada eşitlik ilkesine aykırılık teşkil eden bir hususu daha ortaya çıkarmışlardır. Yurtdışında konsolosluklarda

⁵⁶³ Örneğin uygulamada Türkiye Cumhuriyeti Almanya Essen Başkonsolosluğu yapmış olduğumuz bir tescil başvurusunu şartların oluşmuş olması sebebiyle kabul edip tescil işlemini gerçekleştirmişken, Türkiye Cumhuriyeti Almanya Stuttgart Başkonsolosluğu ise tescil başvurumuzu kabul etmiş olmasına rağmen sırf komisyon oluşturulmamış olduğundan yapmış olduğumuz tescil başvurusunu gerçekleştirmemiş bulunmaktadır. Bu durumun da eşitlik ilkesine açık bir şekilde aykırılık teşkil etmektedir.

⁵⁶⁴ Yapmış olduğumuz bir tescil başvurusunda Türkiye Cumhuriyeti Almanya Stuttgart Başkonsolosluğu her iki tarafında mavi kartlı olması şartını aramıştır.

⁵⁶⁵ Yapmış olduğumuz bir tescil başvurusunda Türkiye Cumhuriyeti Almanya Essen Başkonsolosluğu taraflardan birinin mavi kartlı olmasını yeterli görmüştür.

yaşanan bu durum aynı zamanda Türkiye’de nüfus müdürlüklerinde de yaşanmış olduğundan nüfus kütüğüne tescil talebi yukarıda belirtmiş olduğumuz sebeplerle reddedilen tarafların Türkiye’de tanıma davası açma yoluna gitmesi durumunda davanın sonuçlanması ortalama üç seneyi bulacağından İdare Mahkemesi’nde idari işlemin iptaline karşı iptal davası açmaları sorunun kısa yoldan çözülmesi açısından daha faydalı olacaktır.

5. SONUÇ

29 Nisan 2017 tarihinde 30052 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiş olan Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında 690 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 4. maddesiyle 25 Nisan 2006 tarih ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununa 27. maddesinden sonra gelmek üzere 27/A maddesine “Yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen boşanma kararlarının nüfus kütüğüne tescili” başlığıyla eklenmiş olan düzenleme yabancı ülkelerde adli ve idari makamları tarafından verilen boşanma, evliliğin butlanı, iptali veya mevcut olup olmadığı gibi evlilik birliğini sona erdiren kararların doğrudan tescil edilmesine olanak sağlamıştır. Bu düzenleme ile milletlerarası özel hukuk sistemimizde büyük bir adım atılmış ve önemli bir değişiklik meydana getirilmiştir. Yapılan düzenleme sonrasında uygulamada ortaya çıkacak olan sorunlar da ileride yapılacak olan ek düzenlemelerle mutlaka yeniden ele alınacaktır.

NHK m. 27/A düzenlemesi ile iki önemli yenilik ortaya çıkmıştır. Bu yeniliklerden birincisi; tarafların yabancı ülke adli makamları tarafından verilen boşanmaya ilişkin kararlarının Türkiye’de adli makam vasıtasıyla tanınması için başvurmalarına gerek kalmaksızın, nüfus kütüğüne tescil işleminin idari makamlar aracılığıyla doğrudan yapılmasının sağlanmış olmasıdır. Bu düzenleme ile getirilen ikinci yenilik ise; yabancı ülke idari makamları tarafından verilen evliliğin sona ermesine ilişkin kararların da idari makamlar vasıtasıyla tescil edilebilecek olmasıdır.

Nüfus kütüğüne tescil işleminin MÖHUK kapsamında yer alan tanıma gibi kesin hüküm ve kesin delil etkisinin bulunmadığını ve tescil işleminin tanıma gibi sonuçlar doğuramayacağını yeniden önemle vurgulamamız gerekmektedir. NHK m. 27/A maddesiyle getirilmiş olan yabancı ülke adli veya idari makam kararlarının nüfus kütüğüne tescil edilmesi hususunda MÖHUK uyarınca verilen tanıma kararlarının yarattığı kesin hüküm ve kesin delil etkisinden bahsetmek mümkün değildir. Ayrıca NHK m. 27/A düzenlemesinin getiriliş amacı tanımayı ortadan kaldırmak olmayıp, getirilen nüfus kütüğüne tescil hükmüyle doğrudan tescil işlemini gerçekleştirmek suretiyle tanıma davası açma yönteminin taraflara hak ve zaman kayıpları yaratmasının önüne geçmektir. Nüfus kütüğüne tescil işlemi tanımaya alternatif olarak getirilmiş olan, tescil koşulların gerçekleşmiş olması durumunda taraflar için hızlı ve pratik bir yöntem olarak

nitelendirilebilecektir. Nüfus kütüğüne tescil işlemi tanımayla ilgili bir karar vermeksizin tanıma işlemine yer vermeden doğrudan gerçekleştirilen bir tescil işlemidir.

Tescil Yönetmeliği m. 9/f. 6 düzenlemesinde yer alan nüfus kütüğüne tescili talep edilen adli veya idari kararlarla ilgili Türk mahkemelerinde görülmeye devam eden veya reddedilmiş bir davanın bulunması durumunda bu kararın tescile konu edilemeyecek ve tescil başvurusunun reddedilecek olmasına ilişkin düzenleme NHK m. 27/A uygulaması bakımından tarafların adil yargılanmalarının sağlanamaması ve mahkemeye erişim haklarının kısıtlanmasına yol açabilecektir. Bu konu da yeni düzenlemeyle getirilmiş olan ve değerlendirilmesi gereken önemli bir konudur. Öncelikle yabancı ülke adli makamları tarafından verilen evliliği sona erdiren kararlarına ilişkin olarak nüfus kütüğüne tescil talebinde bulunulabilmesi için Türk mahkemelerinde daha önceden aynı kararlarla ilgili tanıma davası açılmamış olması veya dava açılmışsa da reddedilmiş olmaması şartlarının tarafların adil yargılanma ilkesine gölge düşüreceğinin belirtilmesi gerekmektedir. Daha önceden yetkili Türk mahkemeleri tarafından karara bağlanmış ve tanıma istemi reddedilmiş olan bir yabancı ülke adli makamının vermiş olduğu evliliği sona erdiren kararın NHK m. 27/A düzenlemesi kapsamında nüfus kütüğüne tescil işlemine konu olamaması, yine daha önceden yabancı ülke adli makam kararına istinaden tanıma davası açmamış olan tarafları tescil başvurusu konusunda ayrıcalıklı kılacak ve bu husus da tarafların adil yargılanma haklarını ellerinden almış olacaktır. Tüm bu hususların yanı sıra ayrıca vurgulanması gereken önemli konulardan biri de yabancı ülke idari makamları tarafından verilmiş olan evliliği sona erdiren bir kararın Türkiye’de yetkili mahkemede açılacak olan tanıma davasına konu edilemeyecek olmasıdır. Bu durumda Tescil Yönetmeliği’nin yabancı ülke idari makamlarınca verilen kararlarla ilgili Türkiye’de açılmış ve halen devam eden veya reddedilmiş dava bulunması durumunda başvurunun reddedileceğine ilişkin olarak düzenlenen maddesinde yabancı ülke idari makam kararları tarafından verilmiş olan evliliği sona erdiren kararlarla ilgili olarak nüfus kütüğüne tescil başvurusundan önce yetkili mahkemede tanıma davasına konu edilebilecek gibi yer verilmiş olmasının bir hükmü bulunmamaktadır. Dolayısıyla Tescil Yönetmeliğinde bu konulara ilişkin olarak gerekli güncellenmenin yapılarak maddenin yeniden düzenlenmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Değerlendirilmesi gerekli olan önemli konulardan bir diğeri de yabancı ülke idari makam kararlarının kapsamının ne şekilde belirleneceği konusudur. Yabancı ülke adli veya idari makamları veya dini makamlar tarafından değil de kendiliğinden sona eren evliliklerin nüfus kütüğüne tescil işleminin gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceği hususu da tartışılması gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Evliliğin sona ermesi ister yabancı ülke adli veya idari makamları tarafından gerçekleştirilmiş olsun, isterse de dini makamlar önünde veya kendiliğinden gerçekleşmiş olsun, önemli olan evliliğin hangi makam tarafından gerçekleştirilmiş olması değil, evliliğin sona erdiğini gösteren bir belgenin varlığıdır. Bu belgenin taraflarca temin edilmiş olması durumunda NHK m. 27/A düzenlemesi uyarınca yabancı ülke adli veya idari makamlar tarafından verilen evliliği sona erdiren kararın varlığı kabul edilmiş olacaktır. Her ne kadar yabancı ülke adli veya idari makamları tarafından verilen evliliği sona erdiren kararlar açısından NHK m. 27/A kapsamında problem ortaya çıkmayacak olsa da dini boşanma yöntemlerinden tek taraflı olarak talak gibi yöntemlerle gerçekleştirilen boşanma kararlarının nüfus kütüğüne tescili açısından problem ortaya çıkabilecektir. Bu konuyu tek taraflı olarak talak gibi yöntemlerle gerçekleştirilen boşanma kararlarının yetkili mahkemede tanıma davasına konu olabilmesine ilişkin olarak yapacağımız açıklamalarla değerlendirmemiz daha doğru olacaktır. Örneğin kocanın tek taraflı iradesine karşı çıkan ve boşanmak istemeyen kadının beyanına rağmen talak yoluyla boşanma kararı verilmesi durumunda, bu kararın Türkiye’de tanınması kamu düzeni yönünden kabul edilemez sonuçlar doğurabilecektir. Yabancı ülkelerde yapılan talakın kamu düzenine aykırılık teşkil edip etmeyeceği konusu kadının tanıma konusunda rıza gösterip göstermediğine bağlı bir durum olarak değerlendirilmektedir. Kadının tanıma konusunda rıza göstermesi durumunda kamu düzenine aykırılık teşkil edecek bir durum sayılmayacakken rıza göstermemesi durumunda kamu düzenine aykırılık teşkil edeceği ve tanıma işleminin gerçekleştirilemeyeceği sonucuna varılacaktır. Kanaatimizce tek taraflı olarak talak gibi bir yöntemle yabancı ülkede verilmiş olan bir boşanma kararı mevcutsa bu durumda bu kararın NHK m. 27/A kapsamında nüfus kütüğüne tescil edilebilmesi için boşanma konusunda herhangi bir beyanda bulunmamış olan tarafın tescil talebinde bulunması şartının getirilmesi yerinde olacaktır.

NHK m. 27/A kapsamında nüfus kütüğüne tescil talebinde bulunulabilmesi için gerekli olan şartların tamamı gerçekleşmişse taraflar bizzat veya vekilleri aracılığıyla birlikte başvurarak, taraflardan biri ölmüşse ya da yabancı ise Türk vatandaşı olan diğer taraf veya vekilinin tek başına tescil başvurusunu gerçekleştirebilecektir. Tarafların nüfus kütüğüne tescil işlemi için birlikte başvurma şartlarına 25.03.2020 tarihli 7226 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanununun 28. maddesiyle sonradan eklenmiş olan taraflardan birinin ölmüş olması veya yabancı olması durumunda Türk vatandaşı olan diğer tarafa veya vekiline tek başına başvuru yapma hakkı tanınmıştır. Tanınmış olan bu hak oldukça yerinde bir düzenleme olup, boşanma davalarını yıllar önce açmış ve haklarında boşanma kararı verilmiş olan taraflara yıllar önce almış oldukları boşanma kararlarının Türkiye’de nüfus kütüğüne tescil işlemini gerçekleştirebilmeleri için birlikte başvuru hakkı verilmiş olması NHK m. 27/A’nın getirilme amacı olan hızlı ve pratik olarak bu tescil işleminin gerçekleştirilmesi konusunu sekteye uğratmaktaydı. Ancak sonradan taraflara tek başına başvurma hakkı tanınmış olmasıyla bu sorun da ortadan kaldırılmış bulunmaktadır.

Çalışmamızda değerlendirilmesi gereken bir diğer önemli konu da NHK m. 27/A’da getirilmiş olan düzenlemede yer alan ve boşanmaya, evliliğin butlanına, iptaline veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olarak verilen kararların nüfus kütüğüne tescil edilebilmesi için verildiği devlet kanunlarına göre bu kararın usulen kesinleşmiş olması şartıdır. Bir kararın usulen kesinleşmiş olmasının neyi ifade ettiği oldukça önemli bir konudur ve NHK m. 27/A düzenlemesinde bu kavram ilk defa kullanılmış bulunmaktadır. Dolayısıyla bu kavramın hukuki niteliğinin tespiti konusu tartışmalara sebebiyet vermektedir. MÖHUK m. 50/f. 1’de yer alan “...o devlet kanunlarına göre kesinleşmiş bulunan ilâmların Türkiye’de icra olunabilmesi...” ifadesinden anlaşılacağı üzere “usulen kesinleşme” kavramı yerine açıkça “kararı veren devlet kanunu uyarınca kesinleşen ilamlar” ifadesi kullanılmış olduğundan, bu düzenlemenin net bir lafza sahip olduğunu söylememiz mümkündür. Kanımızca her ne kadar aynı şeyi NHK m. 27/A düzenlemesinde yer alan ifade için söylemek mümkün olmasa da, nüfus kütüğüne tescil işlemi gerçekleştirecek olan nüfus müdürlüklerinin başvuru esnasında sunulan yabancı ülke adli veya idari makamları tarafından verilmiş evliliği sona erdiren kararlara ilişkin olarak bu kararların kesinleştiklerini gösteren bir belge arıyor olmaları sebebiyle NHK

m. 27/A düzenlemesiyle getirilen “usulen kesinleşme” kavramından kararın verilmiş olduğu ülkenin kanunları uyarınca kesinleşmiş olmasının anlaşılması gerekmektedir.

Açıklanması gerekli olan önemli bir konu da NHK m. 27/A’da getirilmiş olan düzenlemede yer alan verildiği devlet kanunlarına göre konusunda yetkili adli veya idari makam tarafından verilmiş kararların nüfus kütüğüne tescil edilebilmesi için Türk kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması şartıdır. Kamu düzenine aykırılık denetimini yapmaya yetkili makamların nüfus kütüğüne tescil işlemini gerçekleştirecek olan idari makamların dış temsilcilikler veya nüfus müdürlükleri olduğu NHK m. 27/A düzenlemesinde belirtilmiş bulunmaktadır. Her iki idari makamda da kurulacak olan komisyonlar tarafından kamu düzenine aykırılık denetimi gerçekleştirilecektir. Yabancı ülke adli makamları tarafından verilen kararların MÖHUK uyarınca tanınması işlemlerinde ise kamu düzenine aykırılığı tespit edecek olanlar bu konuda takdir yetkisi bulunan hakimlerdir ve hakimler kamu düzenine aykırılığı her olay bazında ayrı ayrı değerlendireceklerdir. NHK m. 27/A düzenlemesi ile getirilmiş olan tescil düzenlemesinde kamu düzenine aykırılığı tespit edecek kurumların idari makamlar olan dış temsilcilikler ve nüfus müdürlüklerinde tescil işlemini yapmaya yetkili olan kişiler olması sebebiyle, idari görevli olan kişilerin bu aykırılığı tespit etmeleri ciddi sonuçlar doğuracaktır. Her ne kadar Tescil Yönetmeliği m. 8 uyarınca idari makamlarda oluşturulan komisyonlarda hukuk formasyonuna sahip bir kamu görevlisinin olması zorunluluğunu getirmişse de hukuk formasyonuna sahip bir kamu görevlisinin komisyonda yer almış olmasının kamu düzenine aykırılığı tespit etmek için yeterli olmayacağı kanaatindeyiz. MÖHUK uyarınca gerçekleştirilen tanıma ve tenfiz işlemlerinde hakimlerin bile takdir yetkileriyle yabancı ülke adli makamları tarafından verilmiş olan kararlarda yer alan kamu düzenine aykırılığı tespit etme konusunda zorluklar yaşadıkları göz önüne alındığında idari makamlara böylesine önemli ve geniş bir yetkiyi vermiş olmanın doğru olmadığını da belirtmek isteriz. Burada değinilmesi ve değerlendirilmesi gereken bir diğer konu da hukuk formasyonuna sahip bir kamu görevlisinin böylesine önemli bir yetkiyle bu kararı yanlış yorumlayabilme ihtimalidir. Hukuk formasyonuna sahip bir kamu görevlisine bu yetkiyi vermek yerine başvuru inceleme komisyonlarında kamu düzenini aykırılığı tespit edebilecek alanında uzman olan hukukçuların bulunması gerekmektedir. Aksi takdirde yalnızca hukuk nosyonuna

sahip bir kamu görevlisinin başvuru komisyonunda görevlendirilmiş olması kamu düzenine aykırılık teşkil edebilecek olan yabancı adli veya idari makamlar tarafından verilen kararların nüfus kütüğüne hatalı olarak tescil edilmesi sonucunu doğurabilecektir. Tüm bu hususların yanı sıra kamu düzenine uygunluk denetimini yapma yetkisinin bu konuda uzman hukukçuların bulunduğu ayrı bir komisyon oluşturularak onlara verilmesi ve kamu düzenine uygunluk denetimi konusunda onların görüşüne başvurulması şartının getirilmesi de kamu düzenine aykırılık teşkil eden durumların daha doğru ve adil bir şekilde tespit edilmesine yardımcı olabileceği konusu da göz ardı edilmemelidir.

Yukarıda belirtmiş olduğumuz hususlar dikkate alındığında NHK m. 27/A düzenlemesinin zaten oldukça yoğun iş yüküne sahip olan nüfus müdürlüklerine ekstra bir yük getirdiği anlaşılmaktadır. Her ne kadar komisyon oluşturulsa ve komisyonda hukuk formasyonuna sahip bir kişi de bulunuyor olsa zaman zaman hakimlerin dahi tetkik ve tespit etmekte zorlandığı hususların tespitinin ve özellikle de kişilerin nüfus kütüğündeki bilgilerini değiştirme ile sonuçlanacak olan tescil kararlarının nüfus müdürlüklerine verilmiş olması üzerlerinde ciddi bir baskı oluşturmakta ve çekincelerini dile getirmektedirler. Tescil başvurularının kabulü aşamasında muhatap oldukları kişilerle ve komisyon üyeleriyle uygulamada karşılaşılan, NHK m. 27/A'da ve Tescil Yönetmeliğinde yer verilmemiş olan konularla ilgili tartışmalar da hala devam etmektedir.

NHK m. 27/A düzenlemesinde yer almayan ancak buna rağmen 7 Şubat 2018 tarihinde 30325 sayılı Resmî Gazete'de İçişleri Bakanlığı tarafından yayımlanarak yürürlüğe girmiş olan Tescil Yönetmeliğinde yer verilen ve çalışmamızın farklı bölümlerinde incelemiş olduğumuz bazı tescil şartlarının NHK ile çeliştiğini ve normlar hiyerarşisine aykırılık teşkil ettiğini belirtmemiz yerinde olacaktır. Bir normun kendisinden daha üst konumda bulunan ve dayanağını oluşturan bir norma aykırı veya bunu değiştirici nitelikte bir hüküm getirmesi mümkün değildir. NHK m. 27/A düzenlemesinde yer verilmemiş olmasına rağmen Tescil Yönetmeliğinde getirilmiş olan tescil şartları nüfus kütüğüne tescil başvurusunun yapılabilmesi için önemli düzenlemeler içermektedir. Böylesine önemli tescil şartlarının NHK m.27/A düzenlemesinde yer almadan direkt olarak Yönetmelik ile düzenlenmiş olması hukuka ve normlar hiyerarşisine aykırılık teşkil

etmektedir. Kanun maddesinde hiçbir şekilde yer almayan hükümlerin Yönetmelik maddesiyle sonradan getirilmiş olması bu hükümlerin hukuki bağlamda bağlayıcı olup olmadığına ilişkin tartışmalara yol açmaktadır. Kanaatimizce Tescil Yönetmeliğinde yer alıp NHK’da yer almayan tescil şartlarının güncelleme yapılarak NHK’da düzenlenmesi bu tartışmaları ortadan kaldıracaktır. Diğer taraftan da getirilen bu düzenlemenin NHK’da yer alması ve aynı zamanda uygulamada ortaya çıkan sorunlar incelendikten sonra Tescil Yönetmeliğini yürürlüğe sokarak sorunların ortadan kaldırılmasına yönelik olarak gösterilen çabalar NHK düzenlemesinin hızlı bir şekilde ve uygulamada ortaya çıkabilecek sorunlar düşünülmeden getirildiğine ilişkin bir kanaat ortaya çıkarmaktadır. NHK ve Tescil Yönetmeliği düzenlemelerine ilişkin olarak tartışmaya konu olan normlar hiyerarşisi konusunun yanı sıra herhangi bir hukuki bağlayıcılığı olmamasına karşın 2020 tarihli Tescile Yönelik Açıklama metni de çeşitli tartışmalara sebebiyet vermiş bulunmaktadır. NHK m. 27/A düzenlemesinde ve Tescil Yönetmeliğinde yer almayan ancak açıklama metninde düzenlenmiş olan birçok konu bulunmaktadır. Kanımızca uygulama esnasında karışıklıklara sebep olabilecek ve oldukça önemli olan bazı düzenlemelere yalnızca Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yapılan bir açıklamayla yer verilmiş olması büyük problemlere yol açabilecektir. Kanunda ya da Yönetmelikte düzenlenmemiş olan, yalnızca bağlayıcılığı olmayan bir açıklama metni ile ifade edilmeye çalışılan kavramların, yapılan açıklamaların ve açıklama metninde yer alan şartların yalnızca yön gösterici niteliği esas alınarak dikkate alınması gerektiği kanaatindeyiz.

Değerlendirilmesi gereken önemli konulardan biri de NHK m. 27/A f. 3 düzenlemesinde tescile ilişkin olarak sıralanan şartların yerine getirilmemiş olması durumunda tescil talebi reddedilen kararların MÖHUK uyarınca Türkiye’de tanıma davasına konu olabileceğinin belirtilmiş olmasıdır. Bu düzenlemeyle her ne kadar yabancı makamlar tarafından evliliği sona erdiren kararlara ilişkin verilen kararların tescil talebinin reddedilmiş olması durumunda yalnızca MÖHUK’un ilgili düzenlemeleri kapsamında tanıma davası açmak başvurulabilecek tek yol olarak görülse de tescil talebinde bulunmuş olan tarafların Türk hukukunda yer alan olağan kanun yollarına başvurma hakları da her zaman bulunmaktadır. NHK m. 27/A f. 3 düzenlemesiyle ifade edilmek istenen aslında yabancı ülke makamları tarafından verilmiş olan evliliği sona erdiren kararların

reddedilmesi durumunda MÖHUK düzenlemeleri kapsamında tanıma davası açmanın bir kanun yolu olduğunu belirtmek değil, tarafların nüfus kütüğüne tescil taleplerinde bulunmuş olmalarının tanıma davası açma haklarının ellerinden alınmamış olduğunu belirtmektir. Bu madde düzenlemesinde özellikle değerlendirilmesi gerekli olan önemli bir konu yetkili ülke idari makamları tarafından verilmiş olan evliliği sona erdiren kararların nüfus kütüğüne tescil başvurusunun reddedilmiş olması veya tescil başvurusunun tescil şartlarını taşıyor olmasına rağmen tescil edilmiş olması durumunda başvurulabilecek kanun yoluna ilişkin açık bir hüküm bulunmuyor olmasıdır. Yabancı ülke adli makamları tarafından verilen kararların MÖHUK uyarınca tanıma davasına konu edilebilmesi yolu her zaman açık olmasına rağmen Türk hukukunda yabancı ülke idari makamları tarafından verilmiş olan boşanma, evliliğin butlanı, iptali veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olarak verilmiş olan kararların MÖHUK hükümleri kapsamında tanıma davasına konu olması söz konusu olmadığından NHK m. 27/A f. 3 düzenlemesiyle getirilmiş olan bu hüküm yabancı ülke idari makam kararları açısından uygulama alanı bulamayacaktır. Tüm bu hususlar dikkate alındığında NHK m. 27/A f. 3 düzenlemesinde güncelleme yapılarak yabancı ülke adli ve idari makam kararlarının nüfus müdürlükleri veya dış temsilcilikler tarafından nüfus kütüğüne tescil taleplerinin reddedilmesi durumunda başvurulabilecek kanun yollarının ayrı ayrı sıralanarak açık bir şekilde belirtilmesiyle tüm bu tartışmalar ortadan kaldırılmış olacaktır.

Tarafların hukuki durumlarında büyük değişiklikler ortaya çıkaran yabancı ülke adli makamları tarafından boşanma, evliliğin butlanı, iptali veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olarak verilen kararların Türkiye’de etki doğurabilmesi için yetkili mahkeme tarafından tanınması koşuluna bağlanmış olması sebebiyle tarafların zaman ve para kayıplarıyla karşı karşıya gelmelerine sebep olmakta ve yetkili mahkemede tanıma davası açılması, mahkemenin yapacağı incelemenin çok uzun sürmesi bu süreçte tarafların adil yargılanma hakkına hanel getirecek şekilde hak kayıpları yaşamalarına yol açmaktaydı. Bu kapsamda getirilmiş olan NHK m. 27/A düzenlemesinin güncel gelişmeleri de içinde barındıran yerinde bir düzenleme olduğunu söylemek mümkündür. Yetkili Türk mahkemelerinde tanıma davasına konu olan kararların en büyük bölümünü yabancı ülkelerde verilmiş olan boşanma, evliliğin butlanı, iptali veya mevcut olup

olmadığının tespitine ilişkin kararlar olduğu göz önüne alındığında, getirilen NHK m. 27/A düzenlemesinin mahkemelerin iş yükünü azaltmasının yanı sıra tanıma davası açıldığında bu hususa ilişkin olarak yapılacak yargılamanın çok uzun sürmesinden kaynaklanan taraf menfaatlerinin zarar görmesini engelleme yönünde de taraflara katkı sağlamış olmaktadır. Sıralamış olduğumuz olumlu değerlendirmelerin NHK m. 27/A'da yer alan nüfus kütüğüne tescil düzenlemesinin yalnızca yabancı ülke adli makamları tarafından verilmiş olan boşanma, evliliğin butlanı, iptali veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin kararlar açısından yapıldığını ifade etmek isteriz. Yabancı ülke idari makamları tarafından verilmiş olan boşanma, evliliğin butlanı, iptali veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin kararların NHK m. 27/A düzenlemesi kapsamında nüfus kütüğüne tescil işleminin konusu olması hususunu ayrıca değerlendirmemiz gerekmektedir. Türkiye'de yabancı ülke idari makamları tarafından boşanma, evliliğin butlanı, iptali veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin olarak verilen kararların tanınması imkanının bulunmaması da eleştirilmekte olan bir konudur. NHK m. 27/A düzenlemesinin getiriliş amaçlarından biri de yabancı ülkelerde de yürürlükte olan doğrudan tescil düzenlemesiyle aynı doğrultuda bir düzenlemeyle milletlerarası hukuki uyum sağlama çabasıdır. Ayrıca yabancı ülkelerde yaşamlarını sürdüren Türk vatandaşlarının hukuki durumlarını değiştiren kararlarını yaşadıkları ülke idari makamları vasıtasıyla alıyor olmaları ancak aldıkları bu idari makam kararlarını Türkiye'de tanıma davası açma yolu dışında herhangi bir yöntemle tanıtmıyor olmaları sebebiyle büyük oranda hak kayıplarına maruz kalmaktalarken NHK m. 27/A ile getirilen nüfus kütüğüne tescil düzenlemesi bu hak kayıplarını azaltma yönünde önemli bir adım olmuştur. Bu düzenleme ile her ne kadar yabancı ülke idari makamları tarafından verilen boşanma, evliliğin butlanı, iptali veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin kararların nüfus kütüğüne tescil edilebilmesi mümkün kılınmışsa da yetkili Türk mahkemeleri tarafından tanınmalarına olanak sağlanmamıştır. Yabancı ülke idari makamları tarafından verilen kararların Türkiye'de tanıma davasına konu olabilmeleri de en az nüfus kütüğüne tescil konusu kadar önem arz etmektedir. Dolayısıyla NHK ile getirilmiş olan tescile ilişkin düzenlemenin bu kanun yerine MÖHUK'da bir düzenleme yapılarak aynı zamanda taraflara yetkili mahkeme vasıtasıyla tanıma davası açma hakkını da veren bir düzenlemeyle her iki hususun da yürürlüğe sokulması yaşanan tüm hak kayıplarının önüne geçilmesini sağlayabilirdi. MÖHUK m. 50'de yer alan tanımaya ilişkin hükümler

içeren düzenlemeye hem yabancı ÷lke idari makamları tarafından boşanma, evliliğın butlanı, iptali veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin kararların da tanıma davasına konu olabileceğini içeren hem de NHK m. 27/A'da sayılan tescil şartlarının sağlanması koşuluyla nüfus kütüğüne tescil işleminin gerçekleştirilebileceğini içeren bir hüküm getirilerek ortak bir düzenleme yapılması tarafların tüm hak kayıplarını ve tartışmaları ortadan kaldırmış olurdu.

KAYNAKÇA

Acar İ, İslam Hukukunda Evliliğin Sona Ermesi (1st edn, Kültür Eğitim Vakfı Yayınevi 2000).

Agell A, 'Is There One System of Family Law in the Nordic Countries?' (2001) 3 (3) European Journal of Law Reform.

Ahmad N, 'A Critical Appraisal of 'Triple Divorce' in Islamic Law' (2009) 23 (1) International Journal of Law, Policy and the Family.

Akıba J and Ishikawa M: 'Marriage and Divorce Regulation and Recognition in Japan' (1995) 29 (3) Family Law Quarterly.

Akıncı Z and Demir Gökyayla C, Milletlerarası Aile Hukuku (1st edn, Vedat Kitapçılık 2010).

Akıncı Z, *Milletlerarası Özel Hukuk* (1st edn, Vedat Kitapçılık 2020).

Akıntürk T, *Türk Medeni Hukuku Yeni Medeni Kanun'a Uyarlanmış Aile Hukuku* (12th edn, Beta Yayıncılık 2011).

Akıntürk T and Ateş D, Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku İkinci Cilt (24th edn, Beta Yayıncılık 2022).

Allan P, 'Private International Law of Divorce in Denmark' (1972) 19 (3) Netherlands International Law Review.

Altuğ Y, 'Amme İntizamı ve Tesirleri (Bir Özet)' (1972) 27 (3) Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi.

Anitei, A. C. (2019). "A Comparative Look At The Divorce Systems In Egypt And Romania", European Journal Of Comparative Law And Governance, 2019, (372-404).

Antoloskaia M, 'Divorce Law in a European Perspective' in Jens Scherpe (ed), European Family Law Volume III – Family Law in a European Perspective (Edward Elgar Publishing 2016).

Aybay R, 'İzin Alarak Türk Vatandaşlığıyla İlişkisi Kesilenlerin Türkiye'deki Hakları' (2004) 17 (52) Türkiye Barolar Birliği Dergisi.

Aydın M A, *İslam-Osmanlı Aile Hukuku* (1st edn, Klasik Yayınları 1985).

Aydın M A, *Türk Hukuk Tarihi* (4th edn, Beta Yayınları 2001).

Ayhan İzmirli L, 'Nüfus Hizmetleri Kanunu Madde 27/A Çerçevesinde Yabancı Ülkelerde Verilen Boşanma Kararlarının İdari Yoldan Tanınması' (2018) 22 (4) Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi.

Ayiter N, 'Türk Medeni Kanunu Öntasarısı ve Gerekçesinin Nesebe İlişkin Hükümleri Hakkında Görüşler', (1973) 30 (1) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi.

Bastard B, 'Administrative Divorce in France: A Controversy Over a Reform that Never Reached the Statute Book' in Mavis Maclean (ed), *Making Law for Families* (Hart Publishing 2000).

Bayram E, 'Kanun Sistematığında Madde' (2008) 3 (8) Yasama Dergisi.

Berki O F and Ergüney H, *Yabancılar Hukuku ve Kanunlar İhtilafı ile İlgili Kararların Tahlil ve İzahları* (1st edn, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 1963).

Biland E and Steinmetz H, 'Are Judges Street-Level Bureaucrats? Evidence from French and Canadian Family Courts' (2017) 42 (2) *Law & Social Inquiry*.

Blecher-Prigat A and Shmueli B, 'The Interplay between Tort Law and Religious Family Law: The Israeli Case', (2009) 26 (2) *Arizona Journal of International & Comparative Law*.

Bozkurt G, *Batı Hukukunun Türkiye'de Benimsenmesi-Osmanlı Devletinden Türkiye Cumhuriyeti'ne Resepsiyon Süreci* (1st edn, Türk Tarih Kurumu Yayını 1996).

Burcuoğlu H, 'Türk Medeni Kanunu Ön Tasarısının İncelenip Değerlendirilmesi' (Mukayeseli Hukuk Araştırma ve Uygulama Merkezi VIII. Sempozyum, İstanbul 1988).

Ceylan E, 'İsviçre, Fransa, Belçika, İspanya ve İtalya Hukukundaki Boşanma Sebeplerinin Türk Hukukuyla Mukayesesi ve Değerlendirilmesi' (2018) 6 (12) *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*.

Cheshire N, Fawcett J and Carruthers J, *Private International Law* (14th edn, Oxford University Press 2008).

Cin H, *Eski Hukukumuzda Boşanma* (2nd edn, Selçuk Üniversitesi Yayınları 1988).

Cin H and Akgündüz A, *Türk Hukuk Tarihi Özel Hukuk Cilt 2* (1st edn, Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları 1996).

Çelikel A, 'Evlilik Bağına İlişkin Kararların Tanınması Hakkında Sözleşme ve Türk Hukuku' (1979) 1 (1) *Hıfzı Timur'un Anısına Armağan*.

Çelikel A, 'Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınması ve Tenfizine İlişkin Sözleşme ve Türk Hukuku' (1983) 3 (1) *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*.

Çelikel A, Şanlı C, Öztekin G, Erdem B, Ataman İ and Giray F K, *Milletlerarası Özel Hukuk Sözleşmeleri Cilt I* (1st edn, Beta Yayınları 2005).

Çelikel A, Şanlı C, Öztekin G, Erdem B, Ataman İ and Giray F K, *Milletlerarası Özel Hukuk Sözleşmeleri Cilt II* (1st edn, Beta Yayınları 2005).

Çelikel A and Erdem B, *Milletlerarası Özel Hukuk* (17th edn, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. 2021).

Çiçekli B, 'Türk Vatandaşlığından İzin Alarak Çıkma' (2000) (4) Ankara Barosu Dergisi.

Danielsen S, 'The Scandinavian Approach: Administrative and Judicial Resolutions of Family Conflicts' in Marie Thérèse Meulders-Klein (ed) (Bruylant 1997).

De Blois M, 'Religious Law Versus Secular Law: The Example of the Get Refusal in Dutch, English and Israeli Law' (2010) 6 (2) Utrecht Law Review.

Demir Gökyayla C, *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kamu Düzeni* (1st edn, Seçkin Yayıncılık 2001).

Doğan V, *Milletlerarası Özel Hukuk* (8th edn, Savaş Yayınevi 2022).

Doğan V, Yılmaz A Ç and Ayhan İzmirli L, *Türk Vatandaşlık Hukuku* (18th edn, Baskı, Savaş Yayınevi 2022).

Dolunay A, *Türk Hukukunda ve Kıbrıs Türk Hukukunda Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi* (1st edn, On İki Levha Yayıncılık 2015).

Douga A E, 'On the Recognition of Foreign Administrative Acts in Greece' in Jaime Rodriguez and Arana Munoz (Eds), *Recognition of Foreign Administrative Acts* (Springer 2016).

Dural M, Ögüz T and Gümüş M A, *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku* (16th edn, Filiz Kitabevi 2022).

Ekinci E B, *Osmanlı Hukuku* (5th edn, Arı Sanat Yayınevi 2008).

Ekşi N, *Milletlerarası Nitelikli Davalara İlişkin Mahkeme Kararları* (1st edn, Arıkan Basım Yayım Dağıtım A.Ş. 2007).

Ekşi N, 'Yabancı Mahkemenin Aşırı Yetkisinin Tenfiz Mahkemesi Tarafından Denetlenmesi' (2010) 9 (2) Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi.

Ekşi N, *Milletlerarası Özel Hukukta Medeni Olmayan Evliliklerin ve Adli Olmayan Boşanmaların Tanınması* (1st edn, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. 2012).

Ekşi N, 'Yabancı Boşanma Kararının Türkiye'de Tanınması Davasının Mirasçılar Tarafından Açılabileceğine İlişkin Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin 3.4.2012 Tarihli

Kararının Değerlendirilmesi' (2012) 32 (1) Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni.

Ekşi N, *Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi* (2nd edn, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. 2020).

Erdem B, *Türk Vatandaşlık Hukuku* (9th edn, Beta Yayınları 2022).

Erten R, *Türklerin Kişi Hallerine İlişkin Davalarda Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi* (1st edn, Yetkin Yayınları 2017).

Ferrer-Riba J, 'Marital Agreements and Private Autonomy in Spain' in Jens Scherpe (ed), *Marital Agreements and Private Autonomy in Comparative Perspective* (Hart Publishing 2012).

Ganiyeva S, 'Türk ve Rusya Federasyonu Milletlerarası Usul Hukukunda İdarî Boşanma Kararlarının Tanınması Sorunu' (2013) 33 (1) Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni.

Ganiyeva S, 'Mavi Kartlıların Türkiye'de Görülen Boşanma Davalarında Uygulanacak Hukuk' (2017) 23 (2) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi.

Gençcan Ö U, *Boşanma, Tazminat ve Nafaka Hukuku* (1st edn, Yetkin Yayınları 2008).

Glos G E, 'The Spanish Divorce Law of 1981' (1983) 32 (3) *International and Comparative Law Quarterly*.

Güneş Peschke S, 'Dijital Boşanmaya ilişkin Güncel Düzenlemeler: Farklı Ülke Uygulamaları' (2018) 4 (1) *Kadın Araştırmaları Dergisi*.

Güngör G, *Türk Milletlerarası Özel Hukuku* (2nd edn, Yetkin Yayınları 2021).

Gürhan S, *Türk Hukukunda Yabancı Boşanma Kararlarının Tanınması ve Tescili* (1st edn, Platon Plus Yayıncılık A.Ş. 2022).

Gürsoy K T, 'Boşanma Hukukunun Tarihi Gelişimine Genel Bir Bakış ve Boşanma Sebeplerinde En Yeni Eğilimler' (1977) 2 (1) *Ankara Hukuk Fakültesi Ellinci Yıl Armağanı Boşanma Hukuku Haftası* 1, 1.

Gürzümar A, 'Türk Devletler Özel Hukuku Açısından Boşanma Davalarında Kamu Düzeninin Etkisi' (1994) 14 (1-2) *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*.

Güven P, *Tanım-Tenfiz Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi* (1st edn, Yetkin Yayınları 2013).

Gordon D, 'Foreign Divorces: English Law and Practice' (1988) 30 (4) *Journal of the Indian Law Institute*.

Hacker D, 'A Legal Field in Action: the Case of Divorce Arrangements in Israel' (2008) 4 (1) International Journal of Communication.

Hatemi H and Serozan R, *Aile Hukuku* (1st edn, Filiz Kitabevi 1993).
Helvacı S, 'İsviçre ve Türk Hukuklarında Boşanma Sebepleri' in Abuzer Kendigelen (ed), Ömer Teoman'a 55. Yaş Günü Armağanı Cilt 2 (Beta Yayınevi 2002).

Hill J and Shúilleabháin M N, *Clarkson & Hill's Conflict of Laws* (5th edn, Oxford University Press 2016).

Huysal B, *Devletler Özel Hukukunda Velayet* (1st edn, Legal Yayınevi 2005).

Huysal B, 'Nüfus Hizmetleri Kanunu Kapsamında Yabancı Boşanma Kararlarının Doğrudan Tescili' (2017) 37 (2) Milletlerarası Hukuk Bülteni.

İslam Ansiklopedisi (11. Cilt, İslam Araştırmaları Merkezi 1997).

Kabátek J, 'Divorced In A Flash: The Effect Of The Administrative Divorce Option On Marital Stability In The Netherlands' (2019) IZA Institute Of Labor Economics, Discussion Paper Series.

Kaesling K, 'The Recognition Of Religious Private Divorces In Europe, From Conflict Of Laws To Conflict Of Cultures?' in Katharina Boele-Woelki and Dieter Martiny (eds), *Plurality And Diversity Of Family Relations In Europe* (Intersantia 2019).

Kaplan Y S, 'Enforcement of Divorce Judgements by Imprisonment: Principles of Jewish Law' (2012) 4 (1) Middle East Law and Governance.

Karaman H, *Mukayeseli İslam Hukuku Cilt 1* (1st edn, İz Yayıncılık 2009).

Kaynakçioğlu D, *Evliliğin Sona Ermesine İlişkin Yabancı Adli ve İdari Kararların Nüfus Kütüğüne Doğrudan Tescili* (1st edn, Seçkin Yayıncılık 2021).

Kıvrım İ, '17. yüzyılda Osmanlı Toplumunda Boşanma Hadiseleri' (2011) 10 (1) Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.

Kuntalp E, 'Mutlak Boşanma Nedenleri' (1977) 2 (1) Ankara Hukuk Fakültesi Ellinci Yıl Armağanı Boşanma Hukuku Haftası.

Köprülü B and Kaneti S, *Aile Hukuku* (2nd edn, Filiz Kitabevi 1989).

Kristiansen J E, 'Norway' in Robert Chester (ed), *Divorce in Europe*, Leiden, Martinus Nijhoff Social Sciences Division (1977).

Kuluçlu E, 'Türk Hukuk Sisteminde Normlar Hiyerarşisi ve Sayıştay Denetimine Etkileri' (2008) 19 (71) Sayıştay Dergisi.

Martin-Casals M and Ribot J, 'The Postmodern Family and the Agenda for Radical Legal Change in Spain' in Bill Atkin (ed), *The International Survey of Family Law 2008 Edition* (Jordan Publishing 2008).

Matthew J M, 'Divorce And The Welfare Of The Child In Japan' (2011) 20 (3) *Washington International Law Journal*.

McClellan D and Abou-Nigm R V, *The Conflict of Laws* (9th edn, Sweet&Maxwell, 2016).

Nazikoğlu I, 'Yabancı Memleket Mahkemelerinden Verilen Kararların Tanınması ve Tenfizi' (1950) 7 (3-4) *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*.

Nomer E, *Davada Yabancı Kanun* (1st edn, Fakülteler Matbaası 1972).

Nomer E, 'Rızai Boşanma ve Kamu Düzeni' (1984) 4 (2) *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*.

Nomer E, 'Suudi Arabistan Hukukuna göre Talak ve Türkiye'de Tanınması' (1991) 165 (7-8-9) *İstanbul Barosu Dergisi*.

Nomer E and Şanlı C, *Devletler Hususi Hukuku* (17th edn, Beta Yayıncılık 2009).

Nomer E, *Devletler Hususi Hukuku* (23th edn, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. 2021).

Nomer E, *Türk Vatandaşlık Hukuku* (30th edn, Filiz Kitabevi 2022)

Oana Voica N, 'The Marriage Dissolution on Administrative Way, Aspects of Comparative Law' (2014) 73 (1) *Revista Academiei Fortelor Terestre*.

O'Brien J, *Conflict of Laws* (2nd edn, Cavendish Publishing Limited 1999).

Oğuzman K and Dural M, *Aile Hukuku* (3rd edn, Filiz Kitabevi 2001).

Olgaç S, *Kazai ve ilmi içtihatlarla göre Türk Medeni Kanunu Şerhi* (1st edn, İsmail Akgün Matbaası 1967).

Ökçün A G, *Devletler Hususi Hukuku'nun Kaynakları ve Kamu Düzeni* (1st edn, Ankara Üniversitesi Siyaal Bilgiler Fakültesi Yayını 1967).

Özbek M S, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü* (4th edn, Yetkin Yayıncılık 2016).

Özcan C, 'Fransız Hukukunda Mahkeme Dışı Anlaşmalı Boşanma' (2019) 17 (194) *Legal Hukuk Dergisi*.

Özdemir, M. Şükrü, "Yurtdışında Alınan Boşanma Kararlarının Türkiye'deki Etkisi", *Yargıtay Dergisi*, Sayı 1-2, Cilt 12, Ankara 1986.

Özdemir Kocasakal H, ‘Uluslararası Kişi Halleri Komisyonu Tarafından Hazırlanan Türkiye Cumhuriyeti’nin Taraf Olduğu Aile Hukukuna İlişkin Anlaşmalar’(2011) 51 (1) Ata Sakmar’a Armağan Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi.

Özdemir N, *Türk-İsviçre Hukukunda Anlaşmalı Boşanma* (1st edn, Beta Yayıncılık 2003).

Özdemir S O, ‘Türk Hukukunda Boşanma Sisteminde Revizyon İhtiyacı’ (2015) 35 (1) Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni.

Özel S, ‘Ülkelerarası Evlat Edinme’ (2011) 51 (1) Prof. Dr. Ata Sakmar’a Armağan Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi.

Özel S, Erkan M, Pürselim H S and Karaca H A, *Milletlerarası Özel Hukuk* (1st edn, On İki Levha Yayıncılık 2022).

Öztan B, *3444 Sayılı Kanunla Getirilen Değişiklikten Sonra Medeni Kanunu’nun 134’üncü Maddesi, Prof. Dr. Haluk Tandoğan’ın Hatırasına Armağan* (1st edn, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 1990).

Öztan B, *Aile Hukuku* (6th edn, Turhan Kitabevi 2015).

Parkinson P, *Family Law and the Indissolubility of Parenthood*, (1st edn, Cambridge University Press 2011).

Payne S R, ‘A Comparative Study of the Divorce Laws of California and the Mexican Federal District’ (1998) 21 (4) Hastings International and Comparative Law Review.

Pekcanitez H, Atalay O and Özekes M, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Medeni Usûl Hukuku* (13th edn, Yetkin Yayıncılık, 2012).

Pürselim H S, ‘Son Gelişmeler Işığında Makedonya Mahkemeleri Tarafından Verilen Boşanma Kararlarının Türkiye’de Tanınması’ in Doğu Batı Konferansı-III. International Conference: The West of the East, The East of the West-Proceedings, Yayımlanmış Tam Metin Bildiri 2018.

Reed A, ‘Transnational Non-Judicial Divorces: A Comparative Analysis of Recognition under English and US Jurisprudence’ (1996) 18 (2) Loyola of Los Angeles International & Comparative. Law Journal.

Rehman J, ‘The Sharia, Islamic Family Laws and International Human Rights Law: Examining the Theory and Practice of Polygamy and Talaq’ (2007) 21 (1) International Journal of Law, Policy and the Family.

Rosenbeck B, ‘Liberalisation of Divorce’ (2017) 43 (1) Scandinavian Journal of History.

Ruhi A C, *Türk Hukukunda Yabancı Boşanma İlamlarının Tanınması ve Tenfizi* (1st edn, On iki Levha Yayıncılık 2020).

Rutten S, 'Recognition of Divorce by Repudiation (Talaq) in France, Germany and Netherlands' (2004) 11 (3) Maastricht Journal of European and Comparative Law.

Ryznar M and Devaux A, 'Voilà! Taking the Judge Out of Divorce' (2018) 42 (1) Seattle University Law Review.

Sakmar A, *Devletler Hususi Hukukunda Boşanma* (1st edn, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları 1976).

Sakmar Ata, *Yabancı İlamların Türkiye'deki Sonuçları* (Doçentlik Tezi), İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1982.

Saleh M A, *Türk ve Irak Hukukunda Genel Sebeplere Dayanarak Boşanma ve Sonuçları* (1st edn, Adalet Yayınları 2014).

Saresella D, 'The Battle for Divorce in Italy and Opposition from the Catholic World (1861-1974)' (2017) 42 (4) Journal of Family History.

Sargın F and Erten R, 'MÖHUK Hükümleri Dairesinde Tanımanın Hukukî Niteliği, Usûlü ve Karşılaşılan Bazı Sorunlar: Yeni Bir Düzenleme Yapma Gereği' (2014) 3 (2) Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi.

Sarıöz Büyükalp A İ, *AIHS ve AIHM Kararlarının da İncelenmesi Suretiyle Adil Yargılanma Hakkının Türk Milletlerarası Usul Hukuku Üzerindeki Etkileri* (1st edn, On İki Levha Yayıncılık 2012).

Seçer Ö, 'İsviçre ve Türk Hukuklarında Anlaşmalı Boşanma ve Fiili Ayrılık Sebebiyle Boşanma' (2009) 63-64 Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi.

Sezişli V, 'Yabancı Boşanma Kararlarının Tanınması ve Tenfizi' (Doktora Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü 2021).

Schmidt T S, 'The Scandinavian Law of Procedure in Matrimonial Causes' in John M./Katz Eekelaar and N. Sanford (eds), *The Resolution of Family Conflict – Comparative Legal Perspectives* (Butterworths 1984).

Schwarz A B, *Aile Hukuku I Çeviren: Bülent Davran*, (2nd edn, İstanbul Üniversitesi Yayınları 1946).

Scolnicov A, 'Religious Law, Religious Courts and Human Rights within Israeli Constitutional Structure' (2006) 4 (4) International Journal of Constitutional Law.

Süral C, *Avrupa Birliği'nde Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi* (1st edn, Güncel Yayınevi 2007).

Süzen, Begüm, *Tanıma ve Tenfiz Davalarında Kararı Veren Mahkemenin Yetkisinin Denetimi*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2016.

Sverdrup T, 'Grounds for divorce and Maintenance Between Former Spouses' (<<http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Norway-Divorce.pdf>> 2002).

Şanlı C, 'Türk Hukukunda Çocukların Velayetine ve Korunmasına İlişkin Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi' (1996) 16 (1-2) Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni Çocuk Hakları ve Çocukların Korunmasına İlişkin Ağırlıklı Sayı 1996.

Şanlı C, Esen E and Ataman Figanmeşe İ, *Milletlerarası Özel Hukuk* (10th edn, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. 2023).

Şener E, 'Medeni Kanununun Aile ve Nesep Bölümünde Çatışan Eğilimler' (1977) 2 (1) Ankara Hukuk Fakültesi Ellinci Yıl Armağanı Boşanma Hukuku Haftası.

Şensöz E, 'Türkiye'nin Taraf Olduğu Bazı Milletlerarası Sözleşmeler Çerçevesinde Doğrudan Tanıma Usulü' (2012) 11 (22) "10. Yıl'a Armağan" İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.

Şensöz Malkoç E, *Aile Hukukuna İlişkin Yabancı Kararların Tanınması* (1st edn, On İki Levha Yayıncılık 2017).

Şıpka Ş, 'Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısı'nın Değerlendirilmesi' (2007) 6 (12) İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.

Şit B, 'Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Kesinleşme Şartı' (2011) 15 (1) Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi.

Tager E, 'The Chained Wife' (1999) 17 (4) Netherlands Quarterly of Human Rights.

Tandoğan H, *Aile Hukuku Ders Notları*, (1st edn, 1965).

Tanrıbilir F B and Şit Köşgeroğlu B, 'Uluslararası Özel Hukukta Evlat Edinme' in Prof. Dr. Tuğrul Arat'a Armağan (Yetkin Yayınları 2012).

Tanrıbilir F B, 'Türk Hukukunda Yabancı Makamlarca Verilen Boşanma Kararlarının Tanınmasına İlişkin Gelişmeler' in Vahit Doğan, Alper Çağrı Yılmaz and Lale Ayhan İzmirli (Eds) *Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Meseleler Sempozyumu* (Savaş Yayınevi 2019).

Tarman Z D, 'Türk Vatandaşlığından Ayrılan ve Yurtdışında Yaşayanların Özel Hukuki Statüsü' in *Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler* (Uluslararası Sempozyum Bildirileri, Türkiye Barolar Birliği Yayınları Mayıs 2009).

Tarman Z D, *Milletlerarası Özel Hukuk El Kitabı* (2nd edn, Vedat Kitapçılık 2019)
Tekinalp G and Uyanık Çavuşoğlu A, *Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları* (12th edn, Vedat Yayıncılık 2016).

Tekinay S S, *Türk Aile Hukuku* (7th edn, Filiz Kitabevi 1990).

Tezgel M, *Türk Hukukunda Yabancı Boşanma Kararlarının Tanınması ve Tenfizi* (1st edn, Adalet Yayınevi 2012).

Tiryakioğlu B, *Yabancı boşanma Kararlarının Türkiye’de Tanınması ve Tenfizi* (1st edn, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları 1996).

Turhan T, ‘Türk Vatandaşlığından Çıkanların Hakları’ (1997) 46 (1-2) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi.

Turhan T and Tanrıbilir F B, *Vatandaşlık Hukuku* (4th edn, Yetkin Yayınları 2017).

Tütüncübaşı U, ‘‘Türk Vatandaşlığından Çıkma ve 6304 Sayılı Kanun Kapsamında Türk Vatandaşlığından Çıkanların Hakları (Yeni ‘‘Mavi Kart’’ Uygulaması)’’ (2011) 13 (2) Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi.

Tütüncübaşı U, *Yabancı Çekişmesiz Yargı Kararlarının Türk Hukukunda Tanınması* (1st edn, Adalet Yayınları 2014).

Tütüncübaşı U, ‘Yabancı Kararların Türk Hukukunda Tanınması Konusunda 690 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Düzenlenen Yenilikler’ (2017) 19 (2) Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi.

Uluocak N, *Milletlerarası Özel Hukuk Dersleri* (1st edn, Filiz Kitabevi 1989).

Uyanık Çavuşoğlu A, *Türk Milletlerarası Özel Hukukunda Boşanma* (1st edn, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş. 2006).

Üçok C, Mumcu A and Bozkurt G, *Türk Hukuk Tarihi* (12th edn, Turhan Kitabevi 2007).

Ürem, Çetinel, Merve, Güneş, Biset Sena, ‘‘Mahkeme Dışı Boşanma Kurumu ve Türk Hukukunun Bu Kuruma Yaklaşımı’’ Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, S: 2020/1.

Vatansever M, ‘Eski Türk Hukukunda Boşanma ve Günümüz Hukukuyla Karşılaştırılması’ (Yükseklisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi 2011).

Velidedeoğlu H V, *Türk Medeni Hukuku Cilt II Aile Hukuku Evlilik* (2nd edn, İstanbul Üniversitesi Yayınları 1949).

Yalçınkaya N and Kaleli Ş, *Yeni Boşanma Hukuku* (2nd edn, Türk Hava Kurumu Basımevi 1988).

Yaman A, *İslam Aile Hukuku* (3rd edn, Yediveren Yayınevi 2002).

Yaşar T N, ‘Türk Mahkemelerinde Yabancı Hukukun Uygulanması’ (2013) 33 (2) Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni.

Yazıcı H and Atasoy H, *Şahıs Aile ve Miras Hukuku ile İlgili Yargıtay Tatbikatı 1952 1970* (1st edn, Kardeş Matbaası 1970).

Yeğin D, 'Türk Hukukunda Boşanma Sebeplerinin İncelenmesi' (2022) 161 (35) Türkiye Barolar Birliği Dergisi.

Yılmaz Bilgin E P, *Türk Hukukunda Anlaşmalı Boşanma*, (1st edn, On İki Levha Yayıncılık 2016).

Yılmaz E, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi* (3rd edn, Yetkin Yayıncılık 2017).

Yılmaz D, *İdari İşlemin İcrailik Özelliği* (1st edn, Astana Yayınları 2014).

Zevkliler A, Havutçu A and Gürpınar D, *Medeni Hukuk Temel Bilgiler* (6th edn, Turhan Kitabevi 2008).

Zevkliler A, Acabey M B and Gökyayla K E, *Zevkliler Medeni Hukuk*, (6th edn, Seçkin Yayıncılık 2000).

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Duygu FİLİZ BOZ

Eğitim Durumu

Yüksek Lisans Öğrenimi : University of Leicester – Uluslararası Ticaret Hukuku (2010)

Lisans Öğrenimi : İstanbul Bilgi Üniversitesi – Hukuk Fakültesi (2007)

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce (İleri Düzey)

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar ve Tarihleri : 07/2015 - DY Avukatlık Bürosu (Kendi Ofisim)-
Kurucu Avukat
11-2012/07/2015 Ernst&Young Türkiye-Uzman Avukat
11-2010/09-2011 İstanbul Hukuk Bürosu-Avukat
09-2008/07-2009 İstanbul Hukuk Bürosu-Avukat
04-2008/09-2008 PwC Türkiye-Stajyer Avukat